T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PRENS KALYANAMKARA VE PAPAMKARA HİKÂYESİ'NİN BAĞLAMLI DİZİNİ VE EKLER DİZİNİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞBA GİZEM TANER

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Ankara, 2022

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PRENS KALYANAMKARA VE PAPAMKARA HİKÂYESİ'NİN BAĞLAMLI DİZİNİ VE EKLER DİZİNİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğba Gizem TANER

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. AKARTÜRK KARAHAN

Ankara, 2022

ONAY SAYFASI

Tuğba Gizem TANER tarafından hazırlanan "Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Bağlamlı Dizini ve Ekler Dizini" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvan Adı Soyadı		Kurumu	İmza
Prof. Dr. Akartürk KARAHAN		AYBÜ/İTBF/TDE	
Kabul ☐	Red ☐		
Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK		Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Edebiyat Fak./TDE	
Kabul ☐	Red ☐		
Dr. Öğretim Üyesi Nurdan BESLİ		AYBÜ/İTBF/TDE	
Kabul ☐	Red ☐		

Tez Savunma Tarihi:

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

Tuğba Gizem TANER

Bilgeke, bilgelikke...

TEŞEKKÜR

İlk olarak bana bu eğitim hakkını veren Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'e minnettarım.

Bu teze başlarken her anlamda yanımda olan ve beni destekleyen sayın hocam Prof. Dr. Akartürk KARAHAN'a ve birbirimize yardımımızın eksik olmadığını bildiğim, beni her daim destekleyen sevgili arkadaşım Şerife ARMUTCU'ya sonsuz teşekkür ederim.

Ayrıca bana her zaman güvenip beni hiç yalnız bırakmayan canım aileme ve özellikle bu zorlu sürecimde maddi ve manevi desteğini esirgemeyen ablam Kübra TANER BERK'e teşekkür ederim.

Sevgili can dostum Sinem BAYRAK'a ve Onur GÜNEL'e teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Bağlamlı Dizini ve Ekler Dizini

Bu çalışma Eski Uygur Türkçesi dönemi, Budist çevreye ait metinlerden biri olan Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi üzerine yapılan bir incelemedir. Sanskritçe adı Prens Kalyanamkara ve Papamkara olan hikâyesi, en tanınmış çatiklerden birisidir. Eserin aslı Çincedir. Uygur Türkçesi'ne 10. Yüzyılda "Edgü Ögli Tigin Ayıg Ögli Tigin" adıyla çevrilmiştir. Dunhuang'da bir mağaraya kapatılmış ve bu el yazması Paul Pelliot tarafından 1908 yılında bulunmuştur. Yazmanın ilk yayımı Clément Huart tarafından yapılmıştır. Altmışlı yıllarda ise James Russell Hamilton bu yazmanın üzerinde çalışıp doktora tezi olarak hazırlamıştır. Daha sonra çeşitli düzenlemelerle yayımlamıştır.

Bu tez çalışmasında Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin bağlamlı dizini ve ekler dizinine yer verilmiştir. Bu bağlamlı dizini Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'ın yürüttüğü *TEBDİZ* projesinin dizin programı kullanılarak hazırlanmıştır. Tezin birinci bölümünde hikâye hakkında bilgi verilip eserle ilgili yapılan çalışmalar ele alınmıştır. İkinci bölümde, bağlamlı dizinde kelimeler alfabetik sıraya göre sıralanıp kelimenin hangi dile ait olduğu, kelimenin yapısı, kelimenin anlamı ve metinde geçen yerleri anlaşılır bir şekilde olması için kurallı bir cümleyle gösterilmiş olup satır altı yöntemi ile Türkiye Türkçesine yer verilmiştir. Kelimenin metinde geçiş sıklığı da belirtilmiştir. Üçüncü bölümde ise hikâyenin ekler dizini bulunmaktadır. Kelimenin aldığı ekler tek tek tespit edilmiş olup bu ekler madde başlıkları içerisinde yer verilmiştir.

Bu tez ile Türk dili alanında yapılacak çalışmalara katkı sağlamak amacıyla Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin bağlamlı dizini ve ekler dizinini hazırlayarak metinde geçen kelimelerin anlam zenginliğini ortaya çıkarmak, kelimelerin yapısını, dönemin gramer yapısını incelemek ve kelimelerin hangi dile ait olduğunu tespit etmeyi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: bağlamlı dizin, çatik, ekler dizini, Eski Uygur Türkçesi, Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi.

ABSTRACT

Concordance Index and Appendices Index Of The Prince Kalyanamkara and Papamkara

This study is an examination on the Story of Prince Kalyanamkara and Papamkara, one of the texts of the Old Uyghur Turkish period, belonging to the Buddhist circle. His story, whose Sanskrit name is Prince Kalyanamkara and Papamkara, is one of the most well-known jokes. The original is in Chinese. It was translated into Uyghur Turkish with the name "Edgü Ögli Tigin Ayıg Ögli Tigin" in the 10th century. It was enclosed in a cave in Dunhuang and this manuscript was found by Paul Pelliot in 1908. The manuscript was first published by Clément Huart. In the sixties, James Russell Hamilton worked on this manuscript and prepared it as a doctoral thesis. It was later published in various arrangement.

In this thesis, the concordance index and the appendix index of the Story of Prince Kalyanamkara and Papamkara are included. This concordance index was created by Prof. Dr. It has been prepared using the index program of the *TEBDİZ* project carried out by Ismail Hakkı Aksoyak. In the first part of the thesis, information about the story is given and the studies on the work are discussed. In the second part, the words in the concordance index are listed in alphabetical order and the language of the word belongs to, the structure of the word, the meaning of the word and the places in the text are shown with a regular sentence in order to be understandable, and Turkey Turkish is included with the underline method. The frequency of occurrence of the word in the text is also indicated. In the third part, there is the appendix index of the story. The suffixes of the word have been determined one by one and these suffixes have been included in the article titles.

With this thesis, it is aimed to reveal the richness of meaning of the words in the text, to examine the structure of the words, the grammatical structure of the period, and to determine which language the words belong to, by preparing the concordance index and the affixes index of the Story of Prince Kalyanamkara and Papamkara in order to contribute to the studies to be made in the field of Turkish language.

Keywords: çatik, index of appendices, index with concordance, Old Uyghur Turkish, The story of Prince Kalyanamkara and Papamkara.

KISALTMALAR VE İŞARETLER

bağ. : bağlaç

bf. : birleşik fiil

bk. : bakınız

çev. : çeviren

Çin. : Çince

e. : edat

EDPT : An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkic

EUTS : Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü

f. : fiil

ik. : ikileme

is. : isim

İr. : İran dili

PKPK : Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi

s. : sayfa

sf. : sıfat

Skr. : Sanskritçe

Soğd. : Soğdca

T. : Türkçe

vb. : ve benzerleri

vd. : ve diğerleri

Yay. : yayınları

yf. : yardımcı fiil

yy. : yüzyıl

zm. : zamir

zf. : zarf

(...) : Bağlamlı dizin kısmında sayfa numarasını ve satır yerini gösteren işaret

[...] : Bağlamlı dizin kısmında metinde kelimelerin geçiş sıklığını gösteren işaret.

[...] : Ekler dizini kısmında sayfa numarasını ve satır yerini gösteren işaret

< : Kelimenin nereden geldiğini ve kökenini gösteren işaret.

\+ : Ekler dizini kısmında kelimenin isim tabanı olduğunu gösteren işaret.

\- : Ekler dizini kısmında kelimenin fiil tabanı olduğunu gösteren işaret.

... : Öncesi olan veya devam eden cümleyi gösterir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

KISALTMALAR VE İŞARETLER iii

İÇİNDEKİLER iv

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM 7

1.1. Eser 7

1.1.1. Eserin Adı 7

1.1.2. Eserin Yazılış Amacı 7

1.1.3. Eserin Konusu 7

1.1.4. Yazma Eser Hakkında ve Müstensihleri (Kopyaları) 8

1.2. Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi ile İlgili Çalışmalar 9

İKİNCİ BÖLÜM- İNCELEME 13

2.1. Sözlük Kullanım Kılavuzu 13

2.2. Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Bağlamlı Dizini 16

2.2.1. A 16

2.2.2. Ä 34

2.2.3. B 43

2.2.4. Ç 69

2.2.5. E 71

2.2.6. H 81

2.2.7. I 81

2.2.8. İ 84

2.2.9. K 91

2.2.10. L 133

2.2.11. M 135

2.2.12. N 140

2.2.13. O 143

2.2.14. Ö 151

2.2.15. P 167

2.2.16. S 168
2.2.17. T 182
2.2.18. U 218
2.2.19. Ü 225
2.2.20. W 228
2.2.21. Y 229

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 249

3.1. Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Ekler Dizini 249
3.1.1. -A (-a / -e) (Pekiştirme Eki) 249
3.1.2. +A- (+a- / +e-) (İsimden Fiil Yapım Eki) 249
3.1.3. -A (-a / -e / -ä) (Zarf Fiil / Fiilden İsim Yapım Eki) 249
3.1.4. -A (-a / -e / -ä) (Kalıplaşmış Zarf Fiil Eki) 249
3.1.5. +Ad- (+ad- / +ed- / +äd-) (İsimden Fiil Yapım Eki) 249
3.1.6. +(A)gU (+agu / +egü/ +gu/ +gü) (İsimden İsim Yapım Eki) 249
3.1.7. -(A)yIn (-alıŋ / -eliŋ / -alım / -älim) (Emir Kipi I. Çoğul Eki) 249
3.1.8. +(A)n (+n/+an/+en) (İsimden İsim Yapım Eki- Çokluk Eki - Kuvvetlendirme Eki) 250
3.1.9. +Ar (+ar / +er) (İsimden İsim Yapım Eki / Üleştirme Sayı Sıfatı Türetir). 250
3.1.10. -(A)r (-r / -ar / -er / -är / -ur / -ür) (Geniş Zaman Sıfat Fiil Eki) 250
3.1.11. -(A)r / -(X)r / -(y)Ur (-ar / -er / -ur / -ür / -(y)ur / -(y)ür / -urlar / -ürler / -(y)urlar / -(y)ürler) (Geniş Zaman Eki) 250
3.1.12. -Ar- (-ar- / -er-) (Fiilden Fiil Yapım Eki) 250
3.1.13. -(A)yın (-ayın / -äyin) (Emir Kipi I. Tekil Eki) 250
3.1.14. -ç (Fiilden İsim Yapım Eki) 251
3.1.15. +çA (+ça /+çe/+çä) (Eşitlik Hâl Eki) 251
3.1.16. +çA (+ça / +çe / + çä) (Kalıplaşmış Eşitlik Hâl Eki) 251
3.1.17. +çI (+çı /+ çi / +çu / +çü) (İsimden İsim Yapım Eki) 251
3.1.18. +çI (-çı / -çi / -çu/ -çü) (Fiilden İsim Yapım Eki) 252
3.1.19. +dA (+da / +de / +ta / +te) (Bulunma Hâl Eki). 252
3.1.20 +dAş (+daş / +deş / +taş / +teş) (İsimden İsim Yapım Eki) 252
3.1.21. -dX (-dı / -di / -du / -dü / -tı / -ti / -tu / -tü) (Bilinen Geçmiş Zaman 3. Tekil Eki) 253

3.1.22. -dXlAr (-dılar / -diler / -tılar / -tiler) (Bilinen Geçmiş Zaman III. Çoğul Eki). 254
3.1.23. -dXm (-dım / -dim / -tim / -dum / -düm / -tum) (Bilinen Geçmiş Zaman I. Tekil Eki) 254
3.1.24. -dImIz (-dımız / -dimiz / -timiz / -dumuz / -dümüz / -tumuz) (Bilinen Geçmiş Zaman I. Çoğul Eki) 254
3.1.25. +dIn (+dın / +din / +tın / +tin) (Ayrılma Hâl Eki)..... 254
3.1.26. +dIn (+dın / +din / +tın / +tin) (İsimden İsim Yapım Eki)..... 254
3.1.27. -dIŋ (-dıŋ / -diŋ / -duŋ / -düŋ / -tiŋ) (Bilinen Geçmiş Zaman II. Tekil Eki).. 254
3.1.28. -dIŋız (-dıŋız / -diŋiz / -tıŋız / -tiŋiz) (Bilinen Geçmiş Zaman II. Çoğul Eki). 255
3.1.29. -dUk (-duḳ /-dük / -tuḳ / -tük) (Sıfat Fiil Eki) 255
3.1.30. -dUkdA (-dukda / -dükde / -tukta / -tükte) (Zarf Fiil Eki)..... 255
3.1.31. +ġ / +g (Pekiştirme Enklitiği)..... 255
3.1.32. -(X)g (-ġ / -g /-ig / -ug /-üg) (Fiilden İsim Yapım Eki). 255
3.1.33. +(X)g (+ġ / +g / +iġ / +ıġ / +ug / +üg) (Belirtme Hâl Eki/ Yükleme Hâl Eki) 256
3.1.34. -gA (-ġa / -ge / -ḳa / -ke) (Fiilden İsim Yapım Eki)..... 256
3.1.35. +KA (+ġa / +ge / +ḳa / +ke / +kä / +ŋa / +ŋe/ +a / +ä) (Yönelme Hâl Eki).. 256
3.1.36. +gAk (+gak/+gek, +kak/+kek) (İsimden İsim Yapım Eki)..... 257
3.1.37. -gAlI (-galı/-geli/-gäli, -kalı/-keli) (Zarf Fiil Eki) 257
3.1.38. -(X)gsA- (-gsa- / -ıgsa- / -igse- / -ugsa- / -ügse-) (Fiilden Fiil Yapım Eki) .. 257
3.1.39. -gAy -gA (ġay / -gey / -ga / -ge) (Gelecek Zaman Eki) 257
3.1.40. -gIl (-gıl / -gil) (Emir Kipi 2. Tekil Eki)..... 257
3.1.41. -gInçA (-ġınça / -ginçe / -kınça / -kinçe) (Zarf Fiil Eki) 257
3.1.42. -glI (-glı / -gli) (Sıfat Fiil Eki) 257
3.1.43. -gU (+gu / +gü) (İsimden İsim Yapım Eki)..... 257
3.1.44. -ġu / -gü (Gelecek Zaman Sıfat Fiil Eki)..... 257
3.1.45. -ġı /-ġi /-ġu / -gü (Gelecek Zaman Eki)..... 258
3.1.46. -ġu / -gü (Fiilden İsim Yapım Eki)..... 258
3.1.47. -gUr- (-gur-/-gür-, -kur-/-kür-) (Fiilden Fiil Yapım Eki) 258
3.1.48. -I (-ı / -i) (Zarf Fiil Eki) 258
3.1.49. -I (-ı / -i) (Kalıplaşmış Zarf Fiil Eki) 258
3.1.50. +(X)n (+n/ +ın/ +in/ +un/ +ün) (Vasıta Hâl Eki)..... 258

3.1.51. +I/+sI (+ı, +i, +sı, +si) (III. Tekil İyelik Eki) 259
3.1.52. +I / +(X)n / +nI (-ı / +i / +n / +ın / +in / +nı / +ni) (Belirtme Hâl Eki/ Yükleme Hâl Eki) 260
3.1.53. -ķ (Fiilden İsim Yapım Eki) 260
3.1.54. +(X)k (+k/ +ık / +ik/ +uk/ +ük) (İsimden İsim Yapım Eki)..... 260
3.1.55. -(X)k (-äk / -uķ / -ük / -ok / -ök) (Fiilden İsim Yapım Eki) 260
3.1.56. -(X)k- (-ķ- / -ık- / -uķ- /-ük-) (Fiilden Fiil Yapım Eki) 261
3.1.57. +ka- / +ke- / +kä- (İsimden Fiil Yapım Eki) 261
3.1.58. -ķaru / -garu / -gärü / -ŋaru / -ŋerü / -ra / -rä (Yön Gösterme Eki)..... 261
3.1.59. -kan / -ken / -kän (Zarf Fiil Eki)..... 261
3.1.60. -ki (Aitlik Eki) 261
3.1.61. +kına / +kine / +kıya / +kiye (İsimden İsim Yapım Eki- Küçültme Eki) 261
3.1.62. –(X)l (-l- / -ıl- / -il- / -ıl- / -ül-) (Fiilden Fiil Yapım Eki) 261
3.1.63. +lA (+la / +le / +lä) (İsimden İsim Yapım Eki) 262
3.1.64. +lA (+la / +le / +lä) (Vasıta Hâl Eki) 262
3.1.65. +lA- (+la- / +le- / +lä-) (İsimden Fiil Yapım Eki)..... 262
3.1.66. +lAr (+lar / +ler) (Çokluk Eki)..... 262
3.1.67. +lArI (+ları / +leri) (III. Çoğul İyelik Eki)..... 263
3.1.68. +lXg (+lıġ / +lig / +luġ / +lüg) (İsimden İsim Yapım Eki). 263
3.1.69. +lXk (+lıķ / +lik / +luķ / +lük) (İsimden İsim Yapım Eki) 263
3.1.70. – (X)m (-m / -(ı)m / -(i)m / -(u)m / -(ü)m) (Fiilden İsim Yapım Eki)..... 263
3.1.71. +(X)m (+m / +(ı)m / +(i)m / +(u)m / +(ü)m) (İsimden İsim Yapım Eki) 264
3.1.72. +(X)m (+m / +(ı)m / +(i)m / +(u)m / +(ü)m) (I. Tekil İyelik Eki) 264
3.1.73. -ma / -me (Fiilden Fiil Yapım Eki/ Olumsuzluk Eki) 264
3.1.74. -madın / -medin / -mayın (Zarf Fiil Eki) 264
3.1.75. -maķ / -mek (Fiilden İsim Yapım Eki)..... 264
3.1.76. -mas / -mes / -maz / -mez (Geniş Zamanın Olumsuzu (Sıfat Fiil Eki)) 265
3.1.77. -mış / -miş (Sıfat Fiil Eki) 265
3.1.78. -mIş (-mış / -miş) (Duyulan Geçmiş Zaman Eki) 265
3.1.79. -mışda / -mişde / -mışta / -mişte (Zarf Fiil Eki) 265
3.1.80. -mu / -mü (Soru Eki) 265
3.1.81. -n/ -ŋ (Zamir n'si)..... 265
3.1.82. –(I)n- (-n / -ın / -in) (Fiilden Fiil Yapım Eki)..... 266
3.1.83. -n/ -ın / -in / -un / -ün (Fiilden İsim Yapım Eki) 266

3.1.84. -nç (Fiilden İsim Yapım Eki) 267
3.1.85. -(i)nç (İsimden İsim Yapım Eki/ Sıra Sayı Eki) 267
3.1.86. +(X) ng (+ng / +ıng / +ing / +ung / +üng) (2. Tekil İyelik Eki) 267
3.1.87. +(X) ŋXz (+ŋız, +ŋiz, +ıŋız, +iŋiz, +uŋız, +üŋiz, +ŋuz, +ŋüz, +uŋguz, +üŋüz) (II. Çoğul İyelik Eki) 267
3.1.88. -Xŋ / -(I)ŋIz / -IŋlAr (-ŋ / -ıŋ / -iŋ / -uŋ / -üŋ / -ŋız / -ŋiz / -(ı)ŋız / -(i)ŋiz / -(i)ŋler / -(ı)ŋlar (Emir Kipi II. Çoğul Eki) 267
3.1.89. +nXng (+nıŋ, +niŋ, +nuŋ, +nüŋ; +ıŋ, +iŋ) (İlgi Hâl Eki) 267
3.1.90. +nti (İsimden İsim Yapım Eki) 267
3.1.91. -ok /-ök (Pekiştirme Enklitiği) 268
3.1.92. -p / -(X)p (-p / -ep / -äp / -ıp / -ip / -up / -üp) (Zarf Fiil Eki) 268
3.1.93. -r- / -ur- / -ür (Fiilden Fiil Yapım Eki) 269
3.1.94. +ra- / +re- (İsimden Fiil Yapım Eki) 269
3.1.95. +raḳ / +rek (İsimden İsim Yapım Eki/ Pekiştirme Eki/Üstünlük Derecesi) .. 269
3.1.96. +(I)rk(A) (İsimden Fiil Yapım Eki) 269
3.1.97. +sa- / +se- (İsimden Fiil Yapım Eki) 269
3.1.98. -sar, -ser (Şart Kipi I. Tekil Eki) 269
3.1.99. -sar, -ser (Şart Kipi III. Tekil Eki) 269
3.1.100. -sar / -ser (Şart Kipi I. Çoğul Eki) 270
3.1.101. -sar, -ser (Şart Kipi II. Çoğul Eki) 270
3.1.102. -sar / -ser (Şart Kipi III. Çoğul Eki) 270
3.1.103. +sıg / +sig (İsimden İsim Yapım Eki) 270
3.1.104. -sıg / -sig (Sıfat Fiil Eki) 270
3.1.105. sXk (-sık- / -sik- / -suk- / -sük-) (Fiilden Fiil Yapım Eki) 270
3.1.106. +sıra- / +sire- / +sirä- (İsimden Fiil Yapım Eki) 270
3.1.107. +sız / +siz / +suz / +süz (İsimden İsim Yapım Eki/ Yokluk Eki) 270
3.1.108. Xş (-ş- / -ış / -iş- / -uş- / -üş) (Fiilden Fiil Yapım Eki) 270
3.1.109. -ş (Fiilden İsim Yapım Eki) 270
3.1.110. +tA- (+da-/ +de-/ +ta-/ +te) (İsimden Fiil Yapım Eki) 270
3.1.111. -(X)t (-t- / -ıt- / -it- / -ut- / üt-) (Fiilden Fiil Yapım Eki) 271
3.1.112. -tXr (-dır- / -dir- / -dur- / -dür- / -tur- / -tür-) (Fiilden Fiil Yapım Eki) 271
3.1.113. +u- / +ü- (İsimden Fiil Yapan Eki) 271
3.1.114. -(y)U (-u / -ü / -yu / -yü) (Zarf Fiil Eki) 271
3.1.115. -u / -ü (Kalıplaşmış Zarf Fiil Eki) 272

3.1.116. -z- / -ız- / -iz- / -uz- / -üz- (Fiilden Fiil Yapım Eki) 272
3.1.117. -z / -ız / -iz / -uz / -üz (Fiilden İsim Yapım Eki) 272
3.1.118. -zun / -zün (Emir Kipi III. Tekil)..... 272
3.1.119. -zunlar / -zünler (Emir Kipi III. Çoğul Eki) 272
3.1.120. Eksiz Emir 2. Tekil..... 272
3.1.121. Yalın Halde Bulunan Sözcükler 272
3.1.121.1. Yalın Halde Bulunan İsimler..... 273
3.1.121.2.Yalın Halde Bulunan Sıfatlar 274
3.1.121.3. Yalın Halde Bulunan Zarflar..... 275
3.1.121.4. Yalın Halde Bulunan Edatlar..... 275
3.1.121.5. Yalın Halde Bulunan Bağlaçlar..... 275
3.1.121.6. Yalın Halde Bulunan Zamirler 275
3.1.122. Yabancı Kökenli Kelimeler..... 276
3.1.123. Basit Sözcüklerden Oluşan İkilemeler 276
SONUÇ..... 277
KAYNAKÇA 285

GİRİŞ

744 yılında Basmıl ve Karluklar ile Uygurlar, İkinci Göktürk Kağanlığına son vermiştir ve bugünkü Moğolistan'da Ötüken'in hâkimi olmuştur. Bu durum aynı zamanda Uygurların tarih sahnesine hanedan olarak çıkışının başlangıcıdır. 762 yılında Bögü Kağan tarafından Maniheizm dini kabul edilmiştir. Maniheizm dini ile Uygurlar Bozkır yaşam tarzı yerine şehirleşmeye ve şehirciliğe olan ilgileri artmıştır. Fakat akıncılık geleneğini zayıflatmıştır. Çeşitli sebeplerle Uygur devletine 840 yılında Kırgızlar son vermiştir. Uygurlar Moğolistan'dan güneye, bugünkü Doğu Türkistan'a göç etmişlerdir. Kansu'da Kansu Uygur Devleti'ni kurmuşlardır. 905 yılına kadar Çin ordusuyla görev yapan Uygurlar çeşitli sebeplerden dolayı isyan ederek sorun yaşamışlar ve bu özerk devlete son vermişlerdir. Bu durum başarı gösterse de Uygurlar 940 yılında Hıtayların ve 1028 yılında Tangutların hakimiyetine girmişlerdir. 1226 yılından sonra ise Cengiz Han döneminde Uygurlar devlet olarak sahneden çekilmişlerdir. 840 yılındaki yıkımdan sonra Uygurların bir kısmı Doğu Türkistan'ın Tarım bölgesine ilerleyerek Hoço Uygur Devleti'ni kurmuşlardır. Bu Hoço Uygurları yerleşim yerinden dolayı müreffeh bir hayat yaşamalarına rağmen askerî açıdan çok zayıf olmaları sebebiyle 1209 yılında Cengiz Han hükmüne girmişlerdir (Şen, 2016: 17-20).

VIII. yüzyıldan itibaren Türklerin arasına "Budizm" ve "Maniheizm" gibi dinler girdikten sonra ve bu dinlerin kabulü ile Göktürk alfabesi yerine Uygur alfabesi kullanılmaya başlanmıştır. Uygur alfabesi, Türklerin ortak yazısı kabul edildikten sonra Doğu Türkistan'da "Budizm" dinine ait eserlerin Türkçe tercümelerinde kullanılmıştır. Ardından İslamiyet'in kabulü ile Arap yazısının yaygınlaşmasıyla birlikte "Moğol" ve "Mançu" gibi alfabeler ortaya çıkmıştır. Maniheist Uygurlardan kalma eserler, Mani ve Uygur alfabesi ile yazılmış olup bu eserlerin bir kısmı Soğdca ve diğer İran dillerinden çevrilmiş dini metinler, tövbe duaları ve hikayelerden oluşmaktadır. Budist Uygurlardan kalma eserler ise Maniheist Uygurların eserlerine nazaran oldukça fazladır. Bu metinler genellikle dini içeriklidir. Metinlerin büyük bir kısmı Budizmi öğretme amacıyla yazılmıştır. Bu yüzden eserler didaktik özellik taşımaktadır (Şentürk, Kartal, 2007: 27-29).

Uygur döneminde kullanılan alfabeler çeşitlidir. Soğdca'dan gelişmiş Uygur alfabesi, Brahmi alfabesi ile yazılmış Sanskritçe-Türkçe iki dilli veya Türkçe ile yazılmış az sayıda metin bulunur. Bunların dışında Tibet alfabesiyle yazılmış sayısı az da olsa metinler bulunmaktadır. Uygur döneminde yazılan eserlerin çoğunluğu dini içeriklidir. Çince, Tibetçe, Sanskritçe, Toharca ve Soğdca gibi diller ile yazılan tercüme eserlerdir (Demir, Yılmaz, 2006: 67).

Eski Türkçe döneminin ikinci evresini oluşturan Eski Uygur Türkçesi döneminde oluşturulan eserler ait oldukları inanç çevresine göre dört başlık altında toplanabilir:

1. Manici çevreye ait metinler
2. Budist çevreye ait metinler
3. Hristiyan çevreye ait metinler
4. Müslüman çevreye ait metinler (Ercilasun, 2016: 226).

Bu çalışma Eski Uygur Türkçesi dönemi, Budist çevreye ait metinlerden biri olan Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi üzerine yapılan bir söz varlığı ve şekil bilgisi incelemesidir. Sanskritçe adı Prens Kalyanamkara ve Papamkara olan hikâye, en tanınmış çatiklerden birisidir. Eserin aslı Çincedir. Uygur Türkçesine 10. Yüzyılda "Edgü Ögli Tigin Ayıg Ögli Tigin" (İyi Düşünceli Prens ile Kötü Düşünceli Prens) adıyla çevrilmiştir. Dunhuang'da bir mağaraya kapatılmış ve bu el yazması Paul Pelliot tarafından 1908 yılında bulunmuştur. El yazması Bibliothèque Nationale'de Pelliot Chinois 3509 numarası ile kayıtlıdır. Yazmanın ilk yayımı Clèment Huart tarafından yapılmış olup ardından Paul Pelliot yayımlamıştır. Altmışlı yıllarda ise James Russell Hamilton bu yazmanın üzerinde çalışıp doktora tezi olarak hazırlamıştır. Biraz zaman geçtikten sonra ise çeşitli düzenlemelerle yayımlamıştır.

Bağlamsal dizin çalışması ile Türkçe diliyle yazılmış eserlerde kelimelerin hangi anlam ve bağlamlarda kullanıldığını ortaya konulabilmektedir. Ayrıca edebî eserlerdeki folklor unsurları tespit edilebilmekte ve tarih boyunca dil değişimleri izlenebilmektedir (Özer, 2018: 219-221). Bağlamlı dizin çalışması ile Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nde geçen kelimelerin kök ve gövdelerini, anlamlarını, kelimenin çeşitli ekler ile türetilmiş hallerini, kelimenin hangi dile ait olduğunu ve metinde geçen kelimelerin geçiş sıklığını göstermek amaçlanmıştır. Ayrıca metinde geçen kelimelerin ekler dizini çalışması yardımı ile kelimelerin aldığı ekler tek tek tespit edilip düzenli bir şekilde analiz edilmiştir.

Bir kelimenin nereden geldiğini, kök anlamını, kök veya gövdelere ayırmayı, kelimenin cümle içerisinde farklı anlamlara girdiğini ve kelimenin aldığı ekleri tespit etmek oldukça zahmetli ve zor bir iştir. Çalışma Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak yönetiminde yürütülen *TEBDİZ* Projesi ile hız kazanmış olup bu proje sayesinde zorluk en aza indirgenmiştir.

Çalışmada Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Bağlamlı Dizini bölümü *TEBDİZ* proje kapsamında oluşturulmuştur. *TEBDİZ* sistemi, hikâyenin içinde bulunan kelimeleri tek tek parçalanarak anlamlandırılmasını sağlamaktadır. Sistemde kelimenin kök anlamı verilip kelimenin aldığı ekler tek tek gösterilmiştir. *TEBDİZ* projesi sayesinde kelimenin hangi eserlerde geçtiği, hangi anlamlarda kullanıldığı ve eserde geçiş sıklıklarına da bilgisi ulaşılabilmektedir. Sistemin kolaylığı ile anlam-bağlam üzerine kurulan çalışmalar rahatlıkla okuyucuya sunulmaktadır. Bu kolaylığı okuyuculara sunmak için Eski Uygur Türkçesine ait olan Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'ni *TEBDİZ*, Türk Edebiyatı Bağlamsal Dizin ve İşlevsel Sözlüğü projesine tarafımızca işlenmiştir.

Çalışmanın Amacı:

Uygur Türkçesi dönemi Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin bağlamlı dizini ve ekler dizini verilerek elden geldiğince kelime anlamları doğru bir şekilde tespit edilmeye çalışılmıştır. Metinde geçen kelimelerin anlam bütünlüğü ve anlam zenginliği, dönemin gramer yapısının incelenmesi, kelimenin cümle içerisinde anlam-bağlam ikilisi, bütünü oluşturan parçaların birbirleriyle olan ilişkileri ortaya konulması, Türkçe olan tüm kelimelerin ve yabancı kökenli kelimelerin tespiti amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi:

Çalışmada ilk olarak çevirisi Ece Korkut ve İsmet Birkan'a ait Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları arasında bulunan *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi* adlı eser kaynak olup belirttiğimiz *TEBDİZ*, Türk Edebiyatı Bağlamsal Dizin ve İşlevsel Sözlüğü'ne *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi* tarafımızca işlenmiştir. Bu aşamadan sonra yapılan işlem *TEBDİZ* sayesinde alfabetik olarak dizin şeklinde Word programına aktarılmıştır. Dizin işlemi ile kelimeler

ayrıştırılıp alfabetik sırayla verilmiştir. Kelimelerin anlamları, hangi dile ait olduğu ve yapısı herhangi bir program olmadan Türkçe etimolojik sözlükler ve Eski Türkçe gramerler vasıtasıyla araştırılmıştır. Madde başı kök, kökün aldığı ekler ile türetilen kelimeler ve kelime farklı anlamlara girmiş ise madde başı olan köklerin alt kısmında ara madde olarak roma rakamıyla belirtilmiştir:

Açın-: T. f. Özen göstermek, bakımını yapmak, iyileştirmek, beslemek.

Açın-ayın(-I-): T. f. Bakayayım, besleyeyim.
elitäyin borlukumın közädzün anta **açınayın** (PKPK LXXIII/4)
("Getireyim. Bahçemi gözetlesin, (ben de) orada **besleyeyim.**")
[-1-]

Açın-ıŋ-lar(-II-): T. f. Bakınız, besleyiniz.
ädgü **açınıŋlar** tep bir ay artuk açıntı anta ken yemä (PKPK LXVIII/1)
("İyi **bakınız.**" diyerek bir aydan fazla (ona) baktı. Ondan sonra da...)
[-1-]

Açın-tı(-III-): T. f. Besledi, bakımını yaptı.
öz ävinä elitti **açıntı** ävintäki uluġ kiçigkä tutuztı (PKPK LXVII/7)
(Kendi evine götürdü, **besledi.** Evindeki büyüklere küçüklere emanet etti.)
ay artuḳ **açıntı** anta ken yemä aġruḳ bultı (PKPK LXVIII/2)
(Aydan fazla (ona) **baktı.** Ondan sonra da (onu) ağır bir yük (olarak) gördü.)
[-2-]

Belirtilen örnekten hareketle ilk olarak kelimenin kökü madde başı şeklinde verilip kelimenin hangi dile ait olduğu, yapısı ve anlamına yer verilmiştir. Ekler ile türetilmiş kelimeler ve kelime farklı anlamlarda kullanılmışsa eğer madde başı altında ara madde başları roma rakamıyla gösterilmiştir. Kelimenin metinde geçen yerler anlaşılır bir şekilde olması için kurallı bir cümleyle gösterilmiş, cümlenin Türkiye Türkçesine yer verilmiştir ve cümle bitiminde metnin orijinal sayfa numarası baz alınarak parantez içerisinde *(...)* sayfa numarasına ve satır yerine yer verilmiştir. Kelimenin metinde geçiş sıklığı ise köşeli parantez *[...]* içerisinde gösterilmiştir.

Türkçe dışında farklı dillerde bulunan kelimeler tespit edilmiştir. Bu kelimeler bağlamlı dizin bölümünde *italik yazı sistemi* ile gösterilmiştir:

Aḳ: *Çin*. *sf.* Kötü, uğursuz, nefret uyandıran.

Aḳ(-I-): *Çin. sf.* Kötü, fena.

ol ödün ḳanı ḳan ayıġ ḳılınçlıġ **aḳ** oğlın inçä tep sezinti (PKPK LXII/5)

(O zaman babası han kötü davranışlı **kötü** oğluna şöyle diyerek şüphelendi.)

[-1-]

Ekler dizini kısmında ise kelimenin aldığı ekler tek tek tespit edilmiştir. Kelimenin aldığı ekler madde başlıkları içerisinde yer verilmiştir:

(+DA) +da +de, +ta, +te (Bulunma Hâli): közin+**tä**+ki [LXV/8].

(+I/+sI) +ı, +i, +sı, +si (III. Tekil İyelik): köz+**i**+ntäki [LXV/8].

-ki (Aitlik Eki): közintä+**ki** [LXV/8].

-n/ -ŋ (Zamir n'si): közi+**n**+täki [LXV/8].

Örnekte olduğu gibi metinde bulunan "közintäki" kelimesinin aldığı ekler tek tek tespit edilip ilgili başlıklara yerleştirilmiştir. Metinde geçen kelimeler sayfa numaraları ve satır yerleri kelimenin bitiminde köşeli parantez içerisinde *[...]* belirtilmiştir.

Metin içerinde kelimenin geçtiği yerler Ece Korkut ve İsmet Birkan'a ait Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları arasında bulunan *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi* adlı eserin sayfa numaraları yerine metnin orijinal çeviri olan James Russell Hamilton'un "*Le Conte bouddhique du Bon et du Mauvais Prince en version ouïgoure [Budacı İyi Kalpli ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uygurca Versiyonu]"* eserin sayfa numaraları baz alınmıştır. Bu sayfa numaraları Ece Korkut ve İsmet Birkan'a ait kaynak kitabın içerisinde de yer almaktadır.

Ayrıca Hatice Demiryürek'e ait 2012 yılında hazırlanan Atabetü'l-*Hakayık'ın Gramatiksel Bağlam ve Sıklık Sözlüğü*, yüksek lisans tezinin düzeni teknik olarak bu tez çalışmasına örnek teşkil etmiştir.

Çalışmanın Sınırlılıkları:

Bu çalışmada Eski Uygur Türkçesi'ne ait olan en önemli çatiklerden birisi Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nde bulunan bütün kelimeler incelenmiştir. James

Russell Hamilton'un "*Le Conte bouddhique du Bon et du Mauvais Prince en version ouïgoure [Budacı İyi Kalpli ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uygur Versiyonu]"* eserini oluşturduğu, çevirisi Ece Korkut ve İsmet Birkan'a ait Kasım 2020'de basılan Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları arasında bulunan *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi* adlı esere bağlı kalınmıştır. Hikâyenin bağlamlı dizini ve ekler dizini üzerine inceleme yapılarak ve kullandığımız kaynak kitapta bulunan "metin dışı, sayfa kenarı yazıları" başlıklı bölüm çalışmamızda yer verilmeyerek sınırlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Eser

1.1.1. Eserin Adı

Bu çalışmada James Russell Hamilton *Bibliothèque Nationale'*de bulunan Pelliot Chinois 3509 numarası ile kayıtlı yazma eser üzerinde çalışmasıyla birlikte "*Le Conte bouddhique du Bon et du Mauvais Prince en version ouïgoure [Budacı İyi Kalpli ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uygur Versiyonu]"* eserini oluşturduğu, çevirisi Ece Korkut ve İsmet Birkan'a ait Kasım 2020'de basılan Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları arasında bulunan *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi* adlı eser kaynak olmuştur.

1.1.2. Eserin Yazılış Amacı

Türkler Budizm dini ile I. Köktürk Kağanlığı Dönemi'nde karşılaşmışlardır. Fakat tam manasıyla Budizm, Uygurlar Dönemi'nde kabul edilmiştir. Budizm dini sosyal hayatı etkilemekle birlikte edebiyat dünyasını da etkilemiştir. Uygurların edebiyat içerisinde bulunan çatik türü Uygur dili ve edebiyatı arasında önemli bir yere sahiptir. Çatik adı verilen metinlerde Buddha'nın hayatlarından herhangi biri anlatılmaktadır (Ercilasun, 2016: 244). Bunlardan biri Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'dir. Budizm'in esasları en ince ayrıntısına kadar verilmektedir. Amaç halka yeni bir din öğretmek, Budizm'i halka sevdirmek ve din öğretilerini halka yansıtmak için yazılmıştır. Bu yüzden Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'ne öğretici nitelik taşıyan bir metin denilebilir.

1.1.3. Eserin Konusu

Eski Uygur Türkçesi döneminde bulunan bu eser Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi adıyla meşhur olmuştur. Eserin türü çatiktir. Kansu vilâyetindeki Bin Buda mabetlerinde bulunan bu eserde iyi düşünceli bir prensin bütün canlılara yardım etmek ve canlıların birbirini öldürmelerine engel olmak için değerli bir mücevheri ele geçirmek amacıyla çıktığı maceralı yolculuk anlatılır. Gemilerle yapılan bu yolculuk oldukça tehlikelidir. İyi düşünceli prens bu zorlu yolculuktan sonra mücevhere sahip olur fakat kötü düşünceli prens tarafından kardeşi iyi düşünceli prensin gözlerini oyarak mücevheri çalar.

Ancak sonunda hak yerini bulmuş ve iyi düşünceli prens Buda olmuştur. Bu eserin aslı Çince'dir. 10. Yüzyılda Uygurcaya çevrildiği düşünülür. Eserde olaylar akıcı bir dille anlatılmıştır. Canlı bir anlatı üslubuna sahiptir (Ercilasun, 2016: 244).

1.1.4. Yazma Eser Hakkında ve Müstensihleri (Kopyaları)

Yazma eser hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Johan Elverskog'a göre eserin üç farklı el yazmasından oluşan üç metinde bulunmaktadır. Paris metni 80 sayfa uzunluğunda ve Uygur yazısıyla yazılmıştır. Londra metni, Paris metni hariç tutulduğunda, Çince versiyonla ilişkili olup Uygur yazısıyla yazılmış ve tek bir sayfadan oluşur. Turfansammlung metni ise kısmen de olsa Paris metni ile ilişkisi olduğu düşünülür ve oldukça hasarlı tek bir sayfadan oluşmuştur (Elverskog, 2020: 56).

Johan Elverskog yazma eser hakkında üç farklı metin belirtse de Kenan Azılı'ya ait Yüksek Lisans tezinde sadece *Bibliothèque Nationale'*de bulunan Pelliot Chinois 3509 numarası ile kayıtlı (Johan Elverskog'un tabirine göre Paris metni) ve *British Museum*'da Or. 8212 (118) numarasıyla kayıtlı (Johan Elverskog'un tabirine göre Londra metni) yazma eserler hakkında bilgi verilmiştir. Pelliot Chinois 3509 numarası kayıtlı olan yazmanın sonundaki eksik kısma ait olduğu düşünülen arkalı önlü bir sayfa olan Or. 8212 (118) numarasıyla kayıtlı olduğunu dile getirmiştir. Fakat bu parçanın Pelliot Chinois 3509 numarası ile kayıtlı olan yazma esere ait olup olmadığı hususu oldukça tartışmalı olduğunu ifade etmiştir. Çünkü bu yazmanın *Bibliothèque Nationale'*de bulunan Pelliot Chinois 3509 numarası ile kayıtlı olan yazmaya ait olduğu düşüncesine Çince nüsha ile karşılaştırılma sonucunda varılmıştır. Fakat iki el yazması içerik bakımdan uysa da kâğıdın özelliği ve yazı biçimi birbiriyle aynı olmadığını ifade etmiştir (Azılı, 2015: 2).

Johan Elverskog *Uygur Buddhist Literature* adlı eserinde belirtilen 3 metin şunlardır:

*Bibliothèque Nationale'*de bulunan Pelliot Chinois 3509 numarası ile kayıtlı olan yazma.

British Museum'da bulunan Or. 8212 (118) numarası ile kayıtlı olan yazma.

Turfansammlung (BBWA)'da bulunan U 120 (T II Y 1) numarası ile kayıtlı olan yazma (Elverskog, 2020: 56-57).

Fransa *Bibliothèque Nationale* (Fransız Milli Kütüphanesi) adlı kütüphanede bulunan yazma Pelliot Chinois 3509 numarası ile kayıtlıdır. Bu yazma ilk olarak Dunhuang'da Paul Pelliot tarafından bulunmuştur. Paris metni olarak adlandırılan bu yazma 80 sayfa uzunluğundadır ve Uygur yazısıyla yazılmıştır (Elverskog, 2020: 56-57). Eser kahverengi ve kaba bir kâğıt üzerine düzensiz bir şekilde yazılmıştır (Azılı, 2015: 2). Pelliot Chinois 3509 numarası ile kayıtlı yazma eser üzerine ilk çalışma Clèment Huart tarafından yapılmıştır. Huart'ın okuyuşlarına ve yorumlarına pek katılmayan Paul Pelliot tarafından tekrar bir yayımlanma söz konusudur. Daha sonra James Russell Hamilton önceki yayımların bazı yerlerinde hatalar fark ederek tekrar düzenlemeler ile doktora tezi olarak sunmuştur. Yetmişli yıllarda ise çeşitli düzenlemelerle, eklerle yayımlamıştır.

British Library'de Or. 8212/118 numaraya kayıtlı el yazması, ön ve arka yüzü Uygur harfleriyle yazılı bir sayfadır. Her iki yüzünde de 11 satır bulunan yazma, Kalyānaṃkara Pāpaṃkara Hikâyesi olarak bilinmektedir. Bu yazma ile *Bibliothèque Nationale'de* bulunan Pelliot Chinois 3509 numarası ile kayıtlı yazmanın sayfa boyutları ve yazı biçimleri birbirinden farklıdır; bu sebeple her iki yazmayı birbirinden ayırmak gerekir (Can, 2016: 42). Dunhuang'da bulunan Pelliot Chinois 3509 gibi Or. 8212/118 numaraya kayıtlı el yazması da aynı mağarada bulunmuş olup Pelliot Chinois 3509'dan başka bir el yazmasına ait olan yayımlanmamış olan bir Uygur metnidir. Bu metin daha güzel ve düzgün el yazısıyla Pelliot Chinois 3509'dan ayrılmaktadır (Hamilton, 2020: 29).

Turfansammlung (BBWA)'da bulunan U 120 (T II Y 1) numarası ile kayıtlı olan yazma Peter Zieme tarafından keşfedilmiştir. Johan Elverskog'un eserinde kısmen de olsa Paris metni ile ilişkisi olduğu düşünüldüğünü ve oldukça hasarlı tek bir sayfadan oluştuğunu dile getirmiştir (Elverskog, 2020: 56-57).

1.2. Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi ile İlgili Çalışmalar

Hikâye üzerine yapılan çalışmalar metin çevirisi, tıpkıbasım, söz dizimi vb. şekildedir. Eser üzerine yapılan çalışmalar, geçmişten başlayıp günümüze kadar yapılan çalışmalar aşağıdaki gibidir.

Fransa *Bibliothèque Nationale* (Fransız Milli Kütüphanesi) adlı kütüphanede bulunan Pelliot Chinois 3509 numarası ile kayıtlı olan yazma üzerine ilk çalışma Clèment Huart tarafından 1914 yılında "*Le conte Bouddhique des deux freres en langue Turque et en caracteres Ouigours*" (Türk Dilinde ve Uygur Yazısıyla İki Kardeşin Buddhacı Masalı) adı ile *Journal Asiatique* adlı dergide yayımlamıştır. Çalışma Paul Pelliot tarafından eleştirilmiş, çalışmayı eksik ve yanlış bulmuştur.

Paul Pelliot, Huart'ın çalışmasından pek tatmin olamayıp 1914 yılında "*La version ouïgoure de l'histoire des Princes Kalyanamkara et Papamkara*" (Kalyanamkara ve Papamkara adlı Prenslerin Masalının Uygur Yorumu) adıyla *T'oung Pao* dergisinde yayımlamıştır.

Yine 1914 yılında Èdouard Chavannes; yine *T'oung Pao* dergisinde "*Une version chinoise du conte bouddhique de Kalyanamkara et Papamkara*" (Kalyanamkara ve Papamkara'nın Budist masalının Çince versiyonu) adıyla Huart ve Pelliot'un incelediği Uygur yorumuna benzeyen ve iki prensin Buddhacı masalının Çince yorumunun Fransızca çevirisini yayımlamıştır.

Hüseyin Namık Orkun 1940 yılında Türk Dil Kurumu'nda "*Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Uygurcası"* çalışmasıyla Paul Pelliot'un "*La version ouïgoure de l'histoire des Princes Kalyanamkara et Papamkara*" çalışmasını satır arası anlamlandırma şeklinde Türkçe'ye çevirip yayımlamıştır. Eserinde Èdouard Chavannes'in Çinceden yaptığı çevirinin Türkçe çevirisine de yer vermiştir.

James Russel Hamilton altmışlı yıllarda Pelliot Chinois 3509 numarası ile kayıtlı olan yazmaya rastlamış olup 22 Mayıs 1968 yılında Paris Üniversitesi Edebiyat ve Hümanist Bilimler Fakültesi'nde "Türk Filolojisi Üçüncü Aşama Doktora Tezi" olarak sunmuştur. Önceki yayımlarındaki birçok okuyuşun ve yorumun hatalı oluşuna denk gelmiştir. 1971 yılında ise Fransızca olarak çeşitli eklerle düzenleme yapıp ve eserin bu zamana kadar en kapsamlı yayımını yapmıştır. Son sayfalarında British Museum 8212 (118) numarasıyla kayıtlı olan yazmayı eserinde "A kalıntısı" başlık altında vermiştir. "*Manuscripts Ouigours de Touen- Houang: Le conte Bouddhique du bon et du mauvais Prince en version ouigoure"* (Touen-Houang'ın Uygur el yazmaları: İyi ve kötü Prens'in Uygur versiyonunda Budist hikayesi) adı ile Paris'te yayımlamıştır.

Vedat Köken 1971 yılında Türk Dil Kurumu Yayınları arasında bulunan James Russel Hamilton'a ait "*Le conte Bouddhique du bon et du mauvais Prince en version Ouigoure*" eserini Türkçeye "*İyi ve Kötü Kalpli Prens Öyküsü"* adı ile çevirmiştir.

Ronald Eric Emmerick, 1973 yılında "*Review: J.R. Hamilton, Le conte bouddhique du bon et du mauvais prince en version ouigoure"* (J. Hamilton'un Budist İyi ve Kötü Prens Öyküsünün Uygurca Versiyonu Adlı Eseri Üzerine Değerlendirme) *BSOAS* (Bulletin of the School of Oriental and African Studies) dergisinde bir değerlendirme şeklinde yayımlamıştır.

Annemarie von Gabain, 1973 yılında "*Review: J.R. Hamilton, Le conte bouddhique du bon et du mauvais prince en version ouigoure"* (J. Hamilton'un Budist İyi ve Kötü Prens Öyküsünün Uygurca Versiyonu Adlı Eseri Üzerine Değerlendirme) Ural-Altaische Jahrbücher (UAJb)'de yayımlanmıştır.

Peter Zieme, Berlin Turfan Koleksiyonu'nda Uygurca versiyonu (U 120) keşfetmiştir. Bu versiyonu 1974 yılında "*Ein uigurisches Turfanfragment der Erzählung vom guten und vom bösen Prinzen*" adı ile *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* adlı dergide yayımlamıştır.

Şinasi Tekin 1975-76 yılında James Russel Hamilton'a ait "*Le conte Bouddhique du bon et du mauvais Prince en version ouigoure*" eseri üzerine bir değerlendirme yaparak "*Uygurca Üzerine Yeni Yayınlar*" makalesi ile Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten (TDAYB) dergisinde makalenin bir bölümünü bu hikâyeye ayırarak hikâye ve hikâyenin tarihi hakkında, bazı kelimelerin okunuşu ve kelimenin ekleri ile ilgili vb. değerlendirme yapmıştır.

Semih Tezcan 1977 yılında yılında James Russel Hamilton'a ait "*Le conte Bouddhique du bon et du mauvais Prince en version ouigoure*" eseri üzerine bir değerlendirme yaparak Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten (TDAYB) dergisinde eserin tanıtma yazısını yazmıştır ve eserin bazı yerlerinde düzeltme önerisinde bulunmuştur.

Ece Korkut ve İsmet Birkan 1998 yılında yine James Russel Hamilton'a ait "*Le conte Bouddhique du bon et du mauvais Prince en version Ouigoure*" eserini "*Budacı İyi ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uygurcası Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikayesi*" adı ile Türkçeye çevirmişlerdir.

Mustafa Argunşah 1998 yılında James Russel Hamilton'a ait "*Le conte Bouddhique du bon et du mauvais Prince en version Ouigoure*" eserin çevirisini yapan Vedat Köken'e ait *"İyi ve Kötü Kalpli Prens Öyküsü"* eser için *Türk Dili* dergisinde bir tanıtma yazısı yazmıştır.

Ahmet Bican Ercilasun "*Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi"* adlı eserinde 2016 yılının 17. Baskısında eserin 246-257 sayfa aralığında Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Türkçe çevirisi bulunmaktadır.

Yayınlar ve değerlendirmeler dışında Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi ile ilgili yüksek lisans tezleri bulunmaktadır.

Semra Alyılmaz tarafından 1998 yılında hazırlanan "Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Uygurcasının Söz Dizimi" adlı yüksek lisans tezinde hikâyenin söz dizimine yer verilmiştir.

Duygu Yavuz'a ait 2011 yılında hazırlanan "Prens Kalyanamkara Papamkara hikâyesi, metin (çeviriyazı ve aktarım), dil incelemeleri (cümle bilgisi ve sözcük yapımı), indeks" adlı yüksek lisans tezinde metin incelemesi, çevirisine yer verilmiştir.

Kenan Azılı tarafından 2015 yılında hazırlanan "Eski Uygurca İyi Niyetli Hanzade ile Kötü Niyetli Hanzade Metninin Rekonstrüksiyonu" adlı yüksek lisans tezinde önceki çalışmalar karşılaştırılmalı olarak ele alınmış, eksikliklerin gösterilmesi ve yeni düzeltmeler teklif edilmesi amaçlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM- İNCELEME

2.1. Sözlük Kullanım Kılavuzu

1. Ana madde başları kenarda, ara madde başları ise ana maddenin altında roma rakamıyla belirtilmiş olup alfabetik sıraya göre sıralandırılmıştır.

2. Ana madde başları verilip kelimenin kökü, türü ve anlamına yer verilmiştir. Örneğin:

Avçı: T. is. Avcı.

ämäri tınlıġ-larıġ ḳuşçı keyikçi balıḳçı **avçı** tor-çı tuzaḳçı (PKPK I/8)
(Sayısız canlıların kuşçu, geyikçi, balıkçı, **avcı**, torcu, tuzakçı...)
[-1-]

3. Kelime kökü ek almış, türemiş ya da metin içerisinde farklı anlamlara girdiği tespit edilmişse ara madde başlarında yer verilmiştir. Örneğin:

Açın-: T. f. Özen göstermek, bakımını yapmak, iyileştirmek, beslemek.

Açın-ayın(-I-): T. f. Bakayayım, besleyeyim.
elitäyin borlukumın közädzün anta **açınayın** (PKPK LXXIII/4)
("Getireyim. Bahçemi gözetlesin, (ben de) orada **besleyeyim.**")
[-1-]
Açın-ıŋ-lar(-II-): T. f. Bakınız, besleyiniz.
ädgü **açınıŋlar** tep bir ay artuk açıntı anta ken yemä (PKPK LXVIII/1)
("İyi **bakınız.**" diyerek bir aydan fazla (ona) baktı. Ondan sonra da...)
[-1-]
Açın-tı(-III-): T. f. Besledi, bakımını yaptı.
öz ävinä elitti **açıntı** ävintäki uluġ kiçigkä tutuztı (PKPK LXVII/7)
(Kendi evine götürdü, **besledi.** Evindeki büyüklere küçüklere emanet etti.)
ay artuḳ **açıntı** anta ken yemä aġruḳ bultı (PKPK LXVIII/2)
(Aydan fazla (ona) **baktı.** Ondan sonra da (onu) ağır bir yük (olarak) gördü.)
[-2-]

4. Kelimelerin metin içerisinde geçtiği yerler anlaşılır olması amacıyla cümle içerisinde yer verilip geçtiği yerler metnin orijinal sayfası baz alınarak sayfa numarası ve satır yeri cümlenin bitiminde normal parantez içerisinde *(...)* belirtilmiş olup verilen cümlenin Türkiye Türkçesi ise cümlenin altında normal parantez içerisinde *(...)* verilmiştir.

5. Kelimenin metinde geçiş sıklığı *(frequence)* ana maddenin hemen altında köşeli parantez *[...]* içerisinde gösterilmiştir.

6. Kelime Türkçe dışında farklı dile ait ise kelimenin ait olduğu dil, türü ve anlamı *italik yazı sistemi* ile yazılmış olmuş bağlamlı dizinde yer verilmiştir. Örneğin:

Aḳ: *Çin*. *sf*. Kötü, uğursuz, nefret uyandıran.

Aḳ(-I-): *Çin. sf.* Kötü, fena.
ol ödün ḳanı ḳan ayıġ ḳılınçlıġ **aḳ** oğlın inçä tep sezinti (PKPK LXII/5)
(O zaman babası han kötü davranışlı **kötü** oğluna şöyle diyerek şüphelendi.)
[-1-]

7. Bazı kelimelerin anlamları ilgili kelimeye gönderme yapılmıştır. Bunun için bk. (bakınız) kısaltılmasına yer verilmiştir. Örneğin; Etiz bk. ’Atiz-

8. Birkaç kelimenin hangi dile ait olduğu bulunamamıştır. Kelimenin kökü yerine *“?”* ile belirtilmiştir. Örneğin; Lağzın: ? is. Domuz. vb.

BAĞLAMLI DİZİN

2.2. Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Bağlamlı Dizini

2.2.1. A

Aç-: T. f. Açmak, çözmek.

Aç-tı(-I-): T. f. Açıldı, çözüldü.

yettinç kün temir sua **açtı** temir ışığ yorıdı (PKPK XXXIII/4)

(Yedinci gün demir zincir **açıldı,** demir halat çözüldü.)

[-1-]

Açın-: T. f. Özen göstermek, bakımını yapmak, iyileştirmek, beslemek.

Açın-ayın(-I-): T. f. Bakayayım, besleyeyim.

elitäyin borlukumın közädzün anta **açınayın** (PKPK LXXIII/4)

("Getireyim. Bahçemi gözetlesin, (ben de) orada **besleyeyim.**")

[-1-]

Açın-ıŋ-lar(-II-): T. f. Bakınız, besleyiniz.

ädgü **açınıŋlar** tep bir ay artuk açıntı anta ken yemä (PKPK LXVIII/1)

("İyi **bakınız.**" diyerek bir aydan fazla (ona) baktı. Ondan sonra da...)

[-1-]

Açın-tı(-III-): T. f. Besledi, bakımını yaptı.

öz ävinä elitti **açıntı** ävintäki uluġ kiçigkä tutuztı (PKPK LXVII/7)

(Kendi evine götürdü, **besledi.** Evindeki büyüklere küçüklere emanet etti.)

ay artuḳ **açıntı** anta ken yemä aġruḳ bultı (PKPK LXVIII/2)

(Aydan fazla (ona) **baktı.** Ondan sonra da (onu) ağır bir yük (olarak) gördü.)

[-2-]

Ada: T. is. Tehlike.

Ada(-I-): T. is. Tehlike, bela.

beş törlüg **ada** bar bir **ada** ol ėrür (PKPK XVII/1)

("Beş türlü **tehlike** vardır. Birinci **tehlike** şudur.")

ärtiŋü alp **ada** tetir (PKPK XXXVIII/8)

("Son derece en (korkunç) **tehlike** denilir.")

[-3-]

Ada+ka(-II-): T. is. Tehlikeye, belaya.

bu munça ḳorḳınçıġ **adaḳa** kirip ölgäy siz (PKPK XVIII/5)

("Bunun kadar korkunç **tehlikeye** girip öleceksiniz.")

kim ölüm **adaḳa** ḳorḳsar aşnu-raḳ yorıŋlar (PKPK XXXII/4)

(“Kim ölüm **tehlikesinden** korkarsa daha önceden gitsin.”)

[-2-]

Ada+lıġ(-III-): T. sf. Tehlikeli.

ol taluy suvı ärtiŋü korkınçıg **adalıġ** ol üküş tınlıġlar (PKPK XXVI/6)

(“Bu okyanusun suyu son derece korkunç, **tehlikelidir.** Pek çok insanlar...”)

[-1-]

Ada+sız(-IV-) T. is. Tehlikesiz, engelsiz.

tegin kutı ülügi üçün **adasız** tudasız ḳaç kün (PKPK XXXIII/6)

(Prensin iyiliği ve şansı için **tehlikesiz** ve engelsiz birkaç gün...)

[-1-]

Aḍaḳ: T. is. Ayak**.**

Adaḳ+ı+n(-I-): T. is. Ayağını, bacağını.

elgin **adaḳın** bäkläp kınlıḳta urdılar (PKPK LXIII/5)

(Elini ve **ayağını** zincire vurup hapse attılar.)

tört **adaḳın** iŋläyü kölitdi turdı (PKPK LXV/5)

(Dört **ayağını** (toprağı) ezip, (ayağını) gömüp durdu.)

[-2-]

Adın: T. e. Daha çok, bir daha, daha başka.

ḳolġuçı-lar üzülmädi taḳı **adın** aġlıḳ ḳoltı yemä ber-di (PKPK VII/3)

(Dilencilerin (isteği) kesilmedi ve **bir daha** hazine istedi ve verdi.)

[-1-]

Adınçıġ (Adınçıġ, adınsıġ): T. sf. Olağanüstü.

Taŋ adınçıġ(-I-): T. ik. Şaşırtıcı olağanüstü. (Harika olağanüstü.)

tıntılar yèttinç kün **taŋ adınçıġ** ärdini yinçü (PKPK XXXIV/2)

(Dinlendiler. Yedinci gün, **şaşırtıcı olağanüstü** inciler ve mücevherler...)

taŋ adınçıġ tataġlıġ aş içkü kälürüp tapınurlar erti (PKPK LXXI/5)

(**Şaşırtıcı olağanüstü**, seçkin yiyecek ve içecek getirip saygı gösteriyorlardı.)

[-2-]

Aḍrıl-: T. f. Ayrılmak; uzaklaşmak.

Adrıl-ur(-I-): T. f. Ayrılır.

törüsi antaġ ol amraḳ yemä **adrılur** sevig yemä şäşilür (PKPK LXXVIII/5)

(“Kuralı öyle, sevgili de **ayrılır** âşık ta ayrılır.”)

[-1-]

Adruḳ: T. sf. 1. Bölünmüş ayrılmış; farklı, diğer; başka başka, ayrı, çeşitli, ayrı ayrı.

Adruk(-I-): T. sf. Başka, farklı.

adruḳ uzlar käntü käntü uz işin işläyür (PKPK II/5)

(**Başka** zanaatkarlar da kendi kendi(lerine) zanaatlarını icra ediyorlar.)

siz kişidä **adruḳ** bägräk är közünür siz (PKPK LXVI/5)

(“Siz (diğer) kişilerden **farklı** soylu kişi (gibi) gözüküyorsunuz.”)

[-2-]

Adruk adruḳ(-II-): T. ik. Çeşit çeşit.

adruḳ adruḳ ämgäk [ämgä] ämgänür (PKPK II/7)

(**Çeşit çeşit** sıkıntı çekerler.)

[-1-]

Aġı: T. is. Değerli eşyalar, zenginlikler, hazine, ipek kumaş.

Aġı barım(-I-): T. ik. Servet değerli eşya.

küniŋä ayıŋa munçulayu berip aġlıḳtaḳı **aġı barım** azḳına ḳaltı (PKPK VII/6)

(Her gün her ay böylece verip hazinedeki **servet**, **değerli eşya** azıcık kaldı.)

aġı barım alḳınsar uvatsar (PKPK VII/9)

(“**Servet**, **değerli eşya** tükenirse azalırsa...”)

törüg **aġı barım** tutar **aġı barım** alḳınsar (PKPK IX/2)

(“Kurumlarını **zengin** ve **servet** tutar. **Zenginlik** ve **servet** tükenirse...”)

näçükin **aġı barım** kazgansar üküş bulur (PKPK XII/6)

(“Nasıl **zenginlik** ve **servet** kazanılırsa çok bulur.”)

[-5-]

Aġıçı(lar): T. is. Hazineci, hazine bekçisi, hazinedar, hazineci başı.

Aġıçı(-I-): T. is. Hazineci, hazine bekçisi, hazinedar, hazineci başı.

ol ödün **aġıçı** uluġı ḳanḳa inçä ötünti (PKPK VII/7)

(O zaman **hazineci** büyüğü hana şunları söyledi.)

aġıçı başçısı aġıçılar birär ödün öŋi barzun (PKPK IX/7)

(“**Hazineci** başı ve hazine görevlileri bir süre başka (yere) gitsin.”)

tegin inçä tėp saḳıntı **aġıçı** ersär meniŋ ol (PKPK X/8)

(Prens şöyle diyerek düşündü: “**Hazineci** ise (onlar) benimdir.”)

[-3-]

Aġıçı+lar(-II-): T. is. Hazineci, hazine bekçisi, hazinedar, hazineci başı.

aġıçı başçısı **aġıçılar** birär ödün öŋi barzun (PKPK IX/7)

(“Hazineci başı ve **hazine görevlileri** bir süre başka (yere) gitsin.”)

aġıçı+lalrnına bulmadı bergü bulmadı (PKPK X/4)

(**Hazinecilerini** bulamadı. Bağış bulamadı.)

[-2-]

Aġılıķ: T. is. Hazine, devlet hazinesi, değerli eşyaların saklandığı yer.

Aġılıķ(-I-): T. is. Hazine, devlet hazinesi, değerli eşyaların saklandığı yer.

ķolġuçı-lar üzülmädi taķı adın **aġ(ı)lıķ** ķoltı yemä ber-di (PKPK VII/4)

(Dilencilerin (isteği) kesilmedi ve bir daha **hazine** istedi ve verdi.)

täŋrim **aġılıķ** ķuruġ borl ķalır agı barım alkınsar (PKPK VII/8)

(“Han’ım **hazine** kuru (boş) kalır (kaldı.) Servet, değerli eşya tükenirse...”)

[-2-]

Aġılıķ+ta+ķı(-II-): T. is. Hazinedeki

ayıŋa munçulayu berip **aġlıķtaķı** agı barım azķına ķaltı (PKPK VII/5)

(Her ay böylece verip **hazinedeki** servet, değerli eşya azıcık kaldı.)

[-1-]

Aġırlıġ: T. sf. Saygıya değer, değerli, kıymetli.

ärdini kälürsär taķı **aġırlıġ** bolġay men taķı (PKPK XXIX/3)

(“Mücevheri getirirse daha **değerli** olacak beni daha...”)

[-1-]

Aġız: T. is. Ağız.

Aġ(ı)z+ı(-I-): T. is. Ağzı.

elgim ķopuz etizü **aġzı** yırlayu olurdı (PKPK LXXI/1)

(Eli (ile) kopuz çalıp **ağzı** (ile) şarkı söyleyerek oturdu.)

[-1-]

Aġ(ı)z+ım(-II-): T. is. Ağzım.

elgim ‘ätizü **aġzım** yırlayu öz egidäyin (PKPK LXX/2)

(“Elim (ile) çalıp **ağzım** (ile) şarkı söyleyerek kendimi besleyeyim.”)

[-1-]

Aġna-(aġına-): T. f. Debelenmek, kıvranmak.

Aġna-(y)u(-I-): T. zf. Kıvranarak.

sançtı tep ıġladı sıķtadı balıķça **aġnayu**... (PKPK LVIII/7)

(“Kör ettiler.” diyerek ağladı, hıçkıra hıçkıra ağladı. Balık gibi **kıvranarak**...)

[-1-]

Agruķ: T. is. Yük, ağırlık; yük, külfetli, ağır olan.

anta ken yemä **aġruḳ** bultı kiŋränü (PKPK LXVIII/3)

(Ondan sonra da (onu) **ağır bir yük** (olarak) gördü. Homurdanarak...)

[-1-]

Aġu: T. is. Zehir, ağı.

Aġu(-I-): T. sf. Zehir(li).

aġuluġ yılan bar **aġu** tını ıraktın ançulayu közünür (PKPK XXXVIII/4)

("Zehirli yılan vardır. **Zehirli** soluğu uzaktan öylece görünür.")

[-1-]

Aġu+luġ(-II-): T. sf. Zehirli.

aġuluġ yılan bar aġu tını ıraḳtın ançulayu közünür (PKPK XXXVIII/3)

("**Zehirli** yılan vardır. Zehirli soluğu uzaktan öylece görünür.")

yetti ḳat ḳaram içintä alḳu **aġuluġ** luu-lar yılanlar yatur (PKPK XXXIX/6)

("Yedi kat hendeğin içinde hep(si) **zehirli** ejderhalar (ve) yılanlar yatar.")

[-2-]

Aḳ: *Çin. sf.* Kötü, uğursuz, nefret uyandıran.

Aḳ(-I-): *Çin. sf.* Kötü, fena.

ol ödün ḳanı ḳan ayıġ ḳılınçlıġ **aḳ** oğlın inçä tep sezinti (PKPK LXII/5)

(O zaman babası han kötü davranışlı **kötü** oğluna şöyle diyerek şüphelendi.)

[-1-]

Aḳıt-: T. f. Akıtmak, dökmek.

Aḳıt-ar(-I-): T. f. Akıtır.

tärisin soyar ḳan ögüz **aḳıtar** ätin ḳanın satar (PKPK III/4)

(Derisini soyar, kan(ları) ırmak (gibi) **akıtır**. Etlerini kanlarını satar.)

[-1-]

Aḳla-: T. f. Kötülemek, nefret etmek.

Akla-(y)ur erti(-I-): T. yf. Nefret eder(ler)di.

sevär meni **aḳlayur erti** amtı eçim (PKPK XXIX/1)

("Sevdiler (ve) beni **sevmediler (nefret ettilerdi).** Şimdi ağabeyim...")

[-1-]

Aḳtarıl-: T. f. Aktarılmak, devrilmek, yuvarlanmak.

Aktarıl-ur(-I-): T. f. Devrilir.

kemi **aḳtarılur** ölür bu munça ḳorḳınçıġ adaḳa kirip (PKPK XVIII/3)

("Gemi **devrilir.** (İnsanlar) ölür bunun kadar korkunç tehlikeye girip...")

[-1-]

Al: T. is. Hile, düzen, aldatma.

Al çäviş(-I-): T. ik. Hile (oyun) kurnaz.

anta **al çäviş** ayu bergä men (PKPK LXXV/1)

(“Orada (size) **kurnaz** (bir) **oyun** açıklayacağım.”)

[-1-]

Al-: T. f. Almak, ele geçirmek.

Al-ġalı(-I-): T. zf. Alarak.

çintämäni ärdini **alġalı** barayın kim kayu tınlığlarka (PKPK XXXV/2)

(“Çintamani mücevheri **alarak** gideyeyim. Kim (hangi, kim) canlılara...”)

[-1-]

Al-ıŋ(-II-): T. f. Alın.

köŋülçä **alıŋ** barça poşı beriŋ nä üçün ölüm yerkä barır siz (PKPK XVI/6)

(“Gönlünüzce **alın**. Tamamını bağış verin. Niçin ölüm yerine varırsınız?”)

[-1-]

Al-ıp(-III-): T. zf. Alıp.

yettinç kün ärdini **alıp** beriŋ (beräyin?) tėp (PKPK L/2)

(“Yedinci gün mücevher **alıp** verin. (vereyeyim?)” diyerek...)

çintämäni ärdini **alıp** söküp teginkä berdi (PKPK L/8)

(Çintamani mücevheri **alıp** söküp prense verdi.)

bu çintämäni ärdini **alıp** siziŋä poşı berür men (PKPK LI/4)

(“Bu çintamani mücevheri **alıp** size bağış (olarak) veririm.”)

ädgü ögli tegin başıntaḳı ärdinig **alıp** inisiŋ berdi (PKPK/LV/8)

(İyi düşünceli prens başındaki mücevheri **alıp** kardeşine verdi.)

tilin yalġap ekki közintäki sışın **alıp** kodtı (PKPK LXV/8)

(Diliyle yalayarak iki gözündeki şişi **alıp** attı.)

[-5-]

Al-ma-zun(-IV-): T. f. Almasın.

bäkrü kizläp tut oġrı **almazun** (PKPK LVI/2)

(“Sıkıca gizleyip koru, hırsız **almasın**.”)

[-1-]

Alḳın-: T. f. Tükenmek, bitmek, azalmak.

Alkın-sa-r(-I-): T. f. Tükenirse, azalırsa.

aġı barım **alḳınsar** uvatsar yazuḳḳa tüşä täginmägäy ėrtimiz (PKPK VII/9)

(“Servet, değerli eşya **tükenirse**, azalırsa günaha düşmeyelim.”)

ağı barım **alḳınsar** el törü näçük tutar biz (PKPK IX/2)
("Servet, değerli eşya **tükenirse** devleti (ve) kurumları nasıl tutarız")
[-2-]

Alḳu: T. zm. Her, her biri, hep, hepsi, bütün, herkes; her nevi, çeşitli.

Alku(-I-): T. zm. Tümü, hepsi, her şeyi.
kemi susüp sınur kişi **alḳu** ölür (PKPK XVII/6)
("Gemi çarpıp parçalanır. İnsanların **hepsi** ölür.")
kärgäkin **alḳu** tükäti berip uzatıp öntürti (PKPK XXVIII/4)
(Gerekli (olan) **her şeyi** tam (eksiksiz) verip (onları) geçirip uğurladı.)
yeri ḳumı **alḳu** kümüş ötrü tınturġalı saḳıntı (PKPK XXXVI/7)
(Yer (ve) kum **tamamen** gümüş(tü). O zaman soluk aldırmayı düşündü.)
yėtti ḳat ḳaram içintä **alḳu** aġu-luġ lö-lär yılanlar yatur (PKPK XXXIX/6)
("Yedi kat hendeğin içinde **hep(si)** zehirli ejderhalar (ve) yılanlar yatar.")
ḳutsuz ḳovılar üçün **alḳu** yoḳadtı **alḳu** öltilär (PKPK LIV/2)
("Şanssız ve talihsizler için **hepsi** telef oldu. **Hepsi** öldü(ler).")
ol ödün baranas uluş bodunı **alḳu** busantı ıgladılar (PKPK LXII/3)
(O zaman Benares ülkesi(nin) halkı(nın) **hepsi** üzüldü(ler), ağladılar.)
uluş bodun **alḳu** ḳovradı yırıġ taŋlayu (PKPK LXXI/2)
(Ülke(nin) halkı **hepsi** (oraya) üşüştü. Şarkı(sına) hayran olup...)
ḳoltġuçılar bar ersär **alḳu** anta ḳovradı biş yüz koltġuçı (PKPK LXXII/1)
(Dilenciler varsa **hepsi** orada (oraya) üşüştü. Beş yüz dilenci...)
tegin anta egidti **alḳu** mäŋi-lig boltı-lar (PKPK LXXII/3)
(Prens (dilencilerin) orada geçimini sağladı. **Hepsi** mutlu oldular.)
[-10-]

Alḳu+ḳa(-II-): T. zm. Hepsine.
ärdini poşıḳa kälmişi bar erti **alḳuḳa** berip ıdtımız (PKPK XLIX/2)
("Mücevheri bağış (olarak) istemek vardı. **Hepsine** verip gönderdik.")
[-1-]

Alḳu+nı(-III-): T. zm. Hepsini (PKPK XV/2), bütün (PKPK XVII/3).
küsüşin inçip tegin **alḳunı** taplamadı (PKPK XV/2)
("Arzularını ama şöyle ki (yerine getirebilir?)." Prens **hepsini** beğenmedi.)
saklanmadın tuşar **alḳunı** kemi birlä sin-gürür (PKPK XVII/3)
("Dalgınlıkla (onunla) karşılaşır. **Bütün** (yolcuları) gemi ile yutar.")
[-2-]

Alŋu-: T. f. Zayıflamak, bitip tükenmek.

Alŋu-dı(-I-): T. f. Zayıfladı.

avınçḳa aruḳı yetti küçi **alŋudı** (PKPK XXXVII/2)

(Yaşlı adam(ın) yorgunluğu erişti (üstüne çökmüştü). Gücü **zayıfladı**.)

[-1-]

Alp: T. sf. Kahraman, cesur; kahramanlık ve güç gerektiren, saygın.

Alp(-I-): T. sf. Cesur.

baranas uluşta bir ädgü **alp** yerçi suvçı bar erti (PKPK XXIII/8)

(Benares ülkesinde iyi (ve) **cesur** bir kılavuz kaptan vardı.)

[-1-]

Alp(-II-): T. zf. En, çok (aşırı), güç.

ärtiŋü **alp** ada tetir (PKPK XXXVIII/8)

(“Son derece **en** (korkunç) tehlike denilir.”)

[-1-]

Altı: T. sf. Altı.

altı kün ärtip bardı ögi ḳaŋı atlığı yüzlügi (PKPK XX/1)

(**Altı** gün geçip vardı. Annesi, babası (ve) isimli önde gelen (kişiler)...)

[-1-]

Altun: T. is. Altın.

Altun(-I-): T. sf. Altın.

altun taġ bar közünür mü körüŋ (PKPK XXXVII/6)

(“**Altın** dağ vardır. Görülüyor mu? Bakın.”)

ol **altun** taġka tägsär siz kök lenxua körgäy siz (PKPK XXXVII/8)

(“Bu **altın** dağa ulaşırsanız mavi lotus(lar) göreceksiniz.”)

säkiz körklä taŋ arıġ ḳızlar sarıġ **altun** yıp äŋirär-lär (PKPK XLIII/2)

(Sekiz güzel olağanüstü temiz kızlar sarı **altın(dan)** ip eğirirler.)

[-3-]

Amrak: T. sf. Sevgili, can, sevilen.

amraḳ oġlım nä üçün buşuşluġ kältiŋiz (PKPK IV/4)

(“**Sevgili** oğlum niçin üzgün geldiniz?”)

amraḳ ögüküm yer täŋri törümiştä bärü bay yemä bar (PKPK V/7)

(“**Sevgili** yavrum yer, gök yaratıldığından beri zengin de var.”)

amraḳ ögüküm seni inçä sevär men (PKPK VI/6)

(“**Sevgili** yavrum seni öyle severim.”)

amraḳ ögüküm köŋlin näçük bertäyin men (PKPK IX/5)

(“**Sevgili** yavrum kalbini (gönlünü) nasıl kırarım.”)

amraḳ ögüküm meniŋ eltä ḳazġançım sizin ermäz mü (PKPK XVI/3)

(“**Sevgili** yavrum benim (elimdeki) devlet kazancım sizin değil midir?”)

birkiyä **amraḳ** oġlımın siziŋä tutuzur men (PKPK XXV/4)

(“Biricik **sevgili** oğlumu size emanet ediyorum.”)

amraḳ ḳadaşım eşiŋ tuşuŋ biziŋ beş yüz (PKPK LIII/4)

(“**Sevgili** kardeşim eşin arkadaşların bizim beş yüz...”)

amraḳ oġlum ölti ersär munuŋ yüzin yemä körmäyin (PKPK LXII/7)

(“**Sevgili** oğlum öldüyse bunun yüzünü bir daha görmeyeyim.”)

törüsi antaġ ol **amraḳ** yemä adrılur sevig yemä säşilür (PKPK LXXVIII/5)

(“Kuralı öyle, (o) **sevgili** de ayrılır âşık ta ayrılır.”)

[-9-]

Amtı: T. zf. Şimdi, şu anda.

amtı ög ḳaŋ köŋlin bertmäyin (PKPK XI/7)

(“**Şimdi** annemin (ve) babamın gönlünü kırmayayım.”)

amtı köŋülçä alıŋ barça poşı beriŋ (PKPK XVI/5)

(“**Şimdi** gönlünüzce alın hepsini bağış (olarak) verin.”)

amtı siz ḳataġlanıŋ birlä barıŋ barıŋ yerçi boluŋ (PKPK XXVII/5)

(“**Şimdi** siz gayret edin beraber gidin. (Onun) kılavuzu olun.”)

amtı eçim taluy-ḳa barıp ärdini kälürsär taḳı aġırlıġ (PKPK XXIX/1)

“(**Şimdi** ağabeyim okyanusa varıp mücevheri getirirse daha değerli...”)

amtı birlä barayın ötrü ḳanı ḳan-ḳa (PKPK XXIX/5)

(“**Şimdi** (onunla) beraber gideyeyim.” Bunun üzerine babası hana...)

amtı men bu ärdini birlä barsar men (PKPK XXXIV/4)

(“**Şimdi** ben bu mücevher ile yola çıkarsam (gidersem)...”)

ärdini bulġay siz men **amtı** ölür men (PKPK XL/2)

(“Mücevheri elde edersiniz. Ben **şimdi** ölüyorum.”)

amtı bu ärdini birlä tägdüktä eçim kök täŋri-kä (PKPK LVII/1)

(“**Şimdi** bu mücevher ile gittiğinde ağabeyim mavi göğe...”)

amtı munı ekki köz täglärip sançayın (PKPK LVII/5)

(“**Şimdi** bunu iki gözünü oyup kör edeyeyim.”)

amtı ıġlamaŋ turuŋ men yerliçäp elitgäy men (PKPK LX/1)

(“**Şimdi** ağlamayın, kalkın. Ben (size) kılavuz ederek götüreceğim.”)

saḳınçıŋaz bar ersär maŋa **amtı** bir ḳunḳayu tiläp kalürüŋ (PKPK LXIX/6)
("Düşünceniz var ise bana **şimdi** bir kopuz isteyip getirin.")
amtı bu ärig elitäyin borlıḳımın közätsün (PKPK LXXIII/2)
("**Şimdi** bu adamı getireyim. Bahçemi gözetlesin.")
amtı bizni irinç yarlıġ ḳılıp ḳança barır siz (PKPK LXXVII/7)
("**Şimdi** bizi (böyle) zavallı (ve) acınacak (halde) bırakarak nasıl gidersiniz.")
[-13-]

Anı: T. zm. ''O'' kişi ve işaret zamirinin yükleme durumu: onu.
asıg tusu ḳılur **anı** üçün taluy-ka kirigsäyür men (PKPK XXI/6)
("Yarar (ve) fayda sağlar. **Onu(n)** için okyanusa girmek istiyorum.")
anı yoġuru usar siz içgärü balıḳḳa kirgäy siy (PKPK XXXIX/7)
("**Onu(n)** (üzerinde) yürüyebilirseniz. İçeriye kente girerseniz...")
[-2-]

Anın: T. zm. ''O, şu'' üçüncü kişi ve işaret zamirinin araç durumu: onun.
kanın satar **anın** öz egidür (PKPK III/5)
(Kanlarını satar. **Onun** kendilerini (hayatlarını) (böyle) besler.)
[-1-]

Ança: T. zm. ''O, şu'' kişi ve işaret zamirinin eşitlik durumu: gibi, kadar, onun gibi.
Ança(-I-): T. zf. Bu kadar.
ança ämgänip bu yerkä kältiŋiz bodisavat (PKPK XLVII/3)
("**Bu kadar** acı çekip bu yere (kadar) geldiniz.")
[-1-]

Ançulayu: T. zf. Öylece, onun kadar.
aġuluġ yılan bar aġu tını ıraktın **ançulayu** közünür (PKPK XXXVIII/5)
("Zehirli yılan vardır. Zehirli soluğu uzaktan **öylece** görünür.")
[-1-]

Anta: T. zm. ''O, şu'' üçüncü kişi ve işaret adılının bulunma- ayrılma hali: oradan; orada, o yerde.
anta ötürü kim koltġuçılar kälsär bulmaz erti (PKPK X/2)
(**Bundan** bir süre sonra (ki) dilenciler gelirse bulamaz olu(yordu).)
anta ötrü atlıġ yüzlügkä inçä tep ayıttı (PKPK XII/4)
(**Bundan** sonra isimli önde gelen kişilere öylece (şunları) diyerek söyledi.)
yėtti kün **anta** tıntılar yettinç kün taŋ adınçıġ (PKPK XXXIII/8)
(Yedi gün **orada** dinlendiler. Yedinci gün şaşırtıcı, olağanüstü...)

anta tägdükte inisi birlä ḳavıştı (PKPK LII/5)

(**Oraya** geldiğinde kardeşi ile kavuştu.)

bir ay artuḳ açıntı **anta** ken yemä aġruk bultı (PKPK LXVIII/2)

(Bir aydan fazla (ona) baktı. **Ondan** sonra (onu) ağır bir yük (olarak) gördü.)

anta uduzup balıḳ ortusınta bältirdä ḳalın (PKPK LXX/4)

(**Oradan** (prensi) alıp kentin merkezinde kavşakta yoğun...)

ḳoltġuçı-lar bar ersär alḳu **anta** ḳovradı biş yüz koltġuçı (PKPK LXXII/2)

(Dilenciler varsa hepsi **orada** (oraya) üşüştü. Beş yüz dilenci...)

tegin **anta** egidti alḳu mäŋi-lig boltı-lar (PKPK LXXII/3)

(Prens (dilencilerin) **orada** geçimini sağladı. Hepsi mutlu oldular.)

borluḳumın közedzün **anta** açınayın (PKPK LXXIII/4)

(“Bahçemi gözetlesin, (ben de) **orada** besleyeyim.”)

anta al çäviş ayu birgä men (PKPK LXXV/1)

(“**Orada** (size) kurnaz (bir) oyun açıklayacağım.”)

kutın bulsa men silärni barça **anta** ḳutarġa men (PKPK LXXVI/6)

(“Mutluluğu bulursam sizleri hepinizi **orada(n)** kurtaracağım.”)

[-11-]

Antaġ (Anı-täg): T. zf. Onun Gibi, öyle, öylesi.

antaġ täŋri täg ärdini täg ögükünŋüzni ölüm yeriŋä (PKPK XXVI/2)

(“**Öyle** gökyüzü gibi mücevher gibi yavrunuzu (neden) ölüm yerine...”)

törüsi **antaġ** ol amraḳ yemä adrılur sevig yemä säşilür (PKPK LXXVIII/4)

(“Kuralı **öyle**, sevgili de ayrılır âşık ta ayrılır.”)

[-2-]

Aŋa: T. zm. ‘‘O’’ üçüncü kişi ve işaret zamirinin verme durumu: ona, şuna.

ol közsüz kişi ayıġ bilgä tetir **aŋa** ayıtıŋ (PKPK LXXIV/6)

(“O gözsüz kişi son derece bilgili (olarak) bilinir (denir). **Ona** sorun.”)

[-1-]

Ara: T. e. Arasında, içinde, mesafe(aralık).

ḳovraġ **ara** olġurtı tegin ḳopuzḳa ärtiŋü uz erti (PKPK LXX/6)

(Kalabalık **arasına** oturttu. Prens kopuz (çalmakla) pek usta idi.)

[-1-]

Arıġ: T. sf. Temiz, arı.

Arıġ(-I-): T. sf. Temiz, arı.

ḳapaġda ekki **arıġ** ḳızlar turur elgi ärdinilig (PKPK XLI/2)

(Kapıda iki **temiz** kızlar durur. Elleri mücevher(den)...)

säkiz körklä taŋ **arıġ** ḳızlar sarıġ altun yıp äŋirär-lär (PKPK XLIII/1)

(Sekiz güzel olağanüstü **temiz** kızlar sarı altın(dan) ip eğirirler.)

[-2-]

Arta-: T. f. Kötüleşmek, bozulmak.

Arta-ma-ġay(-I-): T. f. Bozulmaz.

ḳuşlar ḳonmaġı yemişiŋäz **artamaġay** (PKPK LXXX/7)

("Kuşlar (ağaçlara) konmaz. Yemişleriniz **berbat olmaz.**")

[-1-]

Artat-: T. f. Zarar vermek, yaralamak, zedelemek.

Artat-ır(-I-): T. sf. Zarar verir.

ädgü yemişig ḳuş-lar **artatır** üçün turḳaru ḳınḳa täginir men (PKPK LXXII/8)

("İyi yemişlere kuşlar **zarar verir (verdikleri)** için sürekli sıkıntı çekerim.")

[-1-]

Artat-ma-ġay(-II-): T. f. Berbat etmeyecekler.

yemişiŋin ḳuş ḳuzġun **artatmaġay** (PKPK LXXV/4)

("Yemişlerinizi kuş (ve) kuzgun(lar) **berbat etmeyecekler.**")

[-1-]

Artuk: T. zf. Artık, fazlalık, daha çok, fazla.

ḳamaġ tınlıġlarḳa **artuḳ** asıġ tusu ḳılu umaġay men (PKPK XXXIV/6)

("Bütün canlılara **çok** (büyük) fayda yarar sağlayamam.")

ävintäki uluġ kiçigkä tutuztı **artuḳ** ädgü açınıŋlar (PKPK LXVII/8)

(Evindeki büyüklere küçüklere emanet etti. "**Çok** iyi bakınız.")

bir ay **artuḳ** açıntı anta ken yemä aġruḳ bultı (PKPK LXVIII/2)

(Bir aydan **fazla** (ona) baktı. Ondan sonra (onu) ağır bir yük (olarak) gördü.)

[-3-]

Aruḳ: T. is. Yorgunluk, yorgun.

Aruḳ(-I-): T. is. Yorgun, yorgunluk.

siz **aruḳ** siz aruḳlaŋ az udıŋ (PKPK LV/4)

("Siz yorgunsunuz. **Dinlenin.** Biraz uyuyun.")

[-1-]

Aruḳ+ı(-II-): T. is. Yorgunluğu.

avınçḳa **aruḳı** yetti küçi alŋudı (PKPK XXXVII/1)

(Yaşlı adam(ın) **yorgunluğu** erişti (üstüne çökmüştü). Gücü zayıfladı.)

[-1-]

Aruḳla-: T. f. Dinlenmek.

Aruḳla-ŋ(-I-): T. f. Dinlenin.

siz **aruḳ** siz **aruḳlaŋ** az udıŋ (PKPK LV/5)

(“Siz yorgunsunuz. **Dinlenin.** Biraz uyuyun.”)

[-1-]

As-: T. f. Asmak.

As-ıŋ(-I-): T. f. Asın.

yemiş söğüt üzä birär çıŋratġu **asıŋ** (PKPK LXXIX/6)

(“Yemiş ağacın üzerine birer çıngırak **asın.**”)

[-1-]

Asaġ (veya asıġ): T. is. Fayda, kâr, yarar.

Asaġ-asıġ tusu (-I-): T. ik. Fayda yarar.

tınlıġ-larḳa **asıġ tusu** ḳılur anı üçün taluy-ka kirigsäyür men (PKPK XXI/5)

(“Canlılara **yarar** (ve) **fayda** sağlar. Onu(n) için okyanusa girmek istiyorum.”)

kamaġ tınlıġlarḳa artuḳ **asıġ tusu** ḳılu umaġay men (PKPK XXXIV/6)

(“Bütün canlılara çok (büyük) **fayda yarar** sağlayamam.”)

tınlıġ-larḳa tüzü tükäti **asıġ tusu** ḳılu usar men (PKPK XXXV/4)

(“Canlıların tümüne tamanına **yarar fayda** sağlamak istiyorum.”)

yarlıġ tınlıġ-larḳa **asaġ tusu** ḳılġalı çintämäni ärdini (PKPK XLVIII/2)

(“Zavallı canlılara **yarar fayda** sağlamak amacıyla cintâmani mücevheri...”)

tapınalım udunalım biziŋä **asıġ tusu** ḳılıŋ (PKPK XLIX/7)

(“Tapınalım (ve) saygı duyalım. Bize **yarar fayda** sağlayın.”)

[-5-]

Asaġ+ı /as(ı)ġ+ı(-II-): T. ik. Faydası, kazancı.

asıġı tuzusı nä bar tegin inçä tėp ötünti (PKPK XXI/1)

(“**Yararı faydası(nda)** ne vardır?” Prens öylece diyerek konuştu.)

[-1-]

Asġ+ı(-III-): T. is. Faydası.

ögrünçülüg köŋlin poşı bermäk **asġı** nomladı (PKPK XLVI/6)

(Neşeli (bir) gönlüyle bağış vermenin **faydasını** öğretti.)

[-1-]

Aş: T. is. Aş, yemek.

Aş(-I-): T. is. Yiyecek.

yerdä yatıp yoḳḳaru turġalı **aş** aşlaġalı unamadı (PKPK XIX/6)

(Yere yatıp (ne) yukarı ayağa kalkıp (ne de) **yemek** yemeye razı olmadı.)

bu yerdä yoḳḳaru turmaz men **aş** aşanmaz men ölgäy men (PKPK XIX/8)

(“Bu yerde(n) yukarı kalkmayacağım, **yemek** yemeyeceğim, öleceğim.”)

keŋränü **aş** berür boltı-lar ḳaltı tegin uḳtı (PKPK LXVIII/4)

“Homurdanarak **yemek** verir oldular. Böylece prens anladı.”

taŋ adınçıġ tataġlıġ **aş** içkü kälürüp tapınırlar erti (PKPK LXXI/6)

“Şaşırtıcı olağanüstü, seçkin **yiyecek** (ve) içecek getirip saygı gösterirler.”

[-4-]

Aş+ı(-II-): T. is. Yemeği, yiyeceği.

beş yüz äränniŋ **aşı** suvı kölüki taḳı nä kärgäkin alḳu (PKPK XXVIII/3)

(Beş yüz adamın **yemeği** suyu yük hayvanı ayrıca ne gerekli (olan)...)

[-1-]

Aş+ı+n(-III-) T. is. Yemeğini, yiyeceğini.

beş yüz ḳoltġuçılaraġ **aşın** suvın tonı ‘ätüki ḳopı (PKPK LXXV/7)

(Beş yüz dilencilerin **yemeğini**, suyunu, elbisesi, ayakkabısı her şeyi...)

[-1-]

Aşa-: T. f. Yemek, beslemek, tüketmek.

Aşa-dı(-I-): T. f. Yedi.

yėtti kün lölär tapaġın uduġın **aşadı** (PKPK L/5)

(Yedi gün ejderhalar(ın) tapınması ve saygı göstermesi (sayesinde) **yedi**.)

[-1-]

Aşan-: T. f. Beslenmek, yemek, gıda almak.

Aşan-maz men(-I-): T. f. Yemeyeceğim.

bu yerdä yoḳḳaru turmaz men aş **aşanmaz men** ölgäy men (PKPK XIX/8)

(Bu yerde(n) yukarı kalkmayacağım, yemek **yemeyeceğim**, öleceğim.)

[-1-]

Aşıl-: T. f. Artmak, artmış olmak.

Aşıl-ur(-I-): T. f. Artar.

ḳoy yılḳı egidsär yılıŋa **aşılur** (PKPK XIII/6)

(“Koyun (ve) büyük baş hayvan beslenirse (sayıları) yıldan yıla **artar**.”)

[-1-]

Aşla-: T. f. Yemek yemek, besin almak.

Aşla-ġalı(-I-): T. zf. Yemeye, yemek için.

yerdä yatıp yoḳḳaru turġalı aş **aşlaġalı** unamadı (PKPK XIX/6)

(Yere yatıp (ne) yukarı ayağa kalkıp (ne de) yemek **yemeye** razı olmadı.)

[-1-]

Aşnu: T. zf. Önce, önünde, aşmış, geçmiş.

Aşnu(-I-): T. zf. Önce.

buḳası **aşnu** önüp teginig yumburu yatġurup (PKPK LXV/3)

"Boğası **önce** ileri doğru atılarak prensi yuvarlayıp (yere) yatırıp..."

[-1-]

Aşnu+rak(-II-): T. zf. Daha önce.

kim ölüm adaḳa ḳorḳsar **aşnuraḳ** yorıŋlar (PKPK XXXII/2)

("Kim ölüm tehlikesinden korkarsa **daha önceden** gitsin.")

[-1-]

At: T. is. Ad, isim, nam.

Kü at(-I-): T. ik. Ün şöhret.

köŋülçä berdi ol ädgü **kü at** tört buluŋ-da yadıltı (PKPK VII/1)

(Gönlüne göre verdi. Bu iyi **ünü ismi** dört tarafa yayıldı.)

[-1-]

At(-II-): T. is. Ad, isim, nam.

erinç közünür **at** burḫanög ḳaŋ tėtir (PKPK XI/3)

("Herhalde görünür(de ki) **(isim)** Buddha'ya anne (ve) baba denir.")

[-1-]

At+lıġ+ı(-III-): T. is. Adlı, isimli (önde gelen).

altı kün ärtip bardı ögi kaŋı **atlıġı** yüzlügi (PKPK XX/3)

(Altı gün geçip vardı. Annesi, babası (ve) **isimli** önde gelen (kişiler)...)

[-1-]

At+lıġ(+lar) (-IV-): T. is. İsimli, unvanlı.

anta ötrü **atlıġ** yüzlüg-kä inçä tep ayıttı (PKPK XII/5)

(Bundan sonra **isimli** önde gelen kişilere öylece (şunları) diyerek söyledi.)

barım ḳazġansar üküş bulur **atlıġ-lar** inçä tep ötünti (PKPK XII/8)

("Servet kazanılırsa çok bulur." **İsimliler** öylece (şunları) diyerek konuştu.)

narata **atlıġ** lö ḳanı ḳulḳaḳıntaḳı çintämäni ärdini alıp (PKPK L/7)

(Narada **adlı** ejderha hanı kulağındaki çintâmani mücevheri alıp...)

[-3-]

Atlantur-: T. f. Ata bindirmek.

Atlantur-dı erti (-I-): T. yf. Ata bindirdi.

taşġaru ilinçükä **atlanturdı erti** balıḳ taştın (PKPK I/1)

(Dışarıda eğlenmek (için) (prensi) **ata bindirdi**. Kentin dışında...)

[-1-]

Avıçḳa (avıçġa) T. is. Yaşlı adam.

ol **avıçḳa** är ıġlayu ḳan-ḳa inçä tep ötün-ti (PKPK XXV/7)

(O **yaşlı** adam ağlayarak hana öylece (şöyle) diyerek konuştu.)

avıçḳa ḳamaġ taplamış üçün yėrçi boltı (PKPK XXVII/7)

(**Yaşlı adam** tüm (öneriyi) kabul ettiği için (onun) kılavuzu oldu.)

avınçḳa aruḳı yetti küçi alŋudı (PKPK XXXVII/1)

(**Yaşlı adam(ın)** yorgunluğu erişti (üstüne çökmüştü). Gücü zayıfladı.)

avıçḳa inçä tep tedi ol altun (PKPK XXXVII/7)

(**Yaşlı adam** öylece (şunlara) diyerek söyledi (dedi). "Bu altın...")

tegin yerçi **avıçḳa** birlä ekkigü kaltılar (PKPK XXXV/8)

(Prens, kılavuz **yaşlı adam** ile ikisi kaldılar.)

ädgü ögli tegin yerçi **avıçḳa** ḳolın yetip yetti kün (PKPK XXXVI/2)

(İyi düşünceli prens, kılavuz **yaşlı adamın** kolunu tutup yedi gün...)

[-6-]

Avçı: T. is. Avcı.

ämäri tınlıġ-larıġ ḳuşçı keyikçi balıḳçı **avçı** tor-çı tuzaḳçı (PKPK I/8)

(Sayısız canlıların kuşçu, geyikçi, balıkçı, **avcı**, torcu, tuzakçı...)

[-1-]

Ay: T. is. Ay (uydu), ay (takvim).

Ay(-I-): T. is. Ay (takvim).

ädgü açınıŋlar tep bir **ay** artuḳ açıntı anta ken (PKPK LXVIII/1)

("İyi bakınız." diyerek bir **aydan** fazla (ona) baktı. Ondan sonra...)

[-1-]

Ay+ı+ŋ+a(-II-): T. zf. Her ay.

ayıŋa munçulayu berip aġlıḳ-taḳı aġı barım azḳına ḳaltı (PKPK VII/5)

(**Her ay** böylece verip hazinedeki servet, değerli eşya azıcık kaldı.)

[-1-]

Ay-: T. f. Anlatmak, açıklamak, söylemek, belirtmek, betimlemek.

Ay-u ber-di(-ler) (-I-): T. bf. Söyleyiverdi.

öŋi öŋi ḳazġanç ḳılmaḳ **ayu berdi-lär** (PKPK XIII/2)

(Çeşit çeşit kazanç elde etmek için **söyleyiverdi**(ler).)

täŋrisi üntäyü yol **ayu bėrdi** bodunḳa tägdi (PKPK LX/7)

(Perisi seslenerek yol **gösteriverdi** (ve) halka ulaştı.)

[-2-]

Ay-u bir+gä men (-II-): T. bf. Söyleyivereceğim.

anta al çäviş **ayu birgä men** (PKPK LXXV/2)

("Orada (size) kurnaz (bir) oyun **açıklayacağım (söyleyivereceğim).**")

[-1-]

Ay-ur(-III-): T. f. Söyler, açıklar.

biri **ayur** ḳazġanç näŋ tarıġ tarımaḳda ädgü yoḳ (PKPK XIII/2)

(Biri **söyler**: "Kazanç (konusunda) herhangi bir şey (den ziyade) tarlayı ekip biçmekten iyi (yol) yok.")

biri **ayur** ḳoy yılḳı egidsär yılıŋa aşsılur (PKPK XIII/5)

(Biri **söyler**: "Koyun (ve) büyük baş hayvan beslenirse (sayıları) yıldan yıla artar.")

biri **ayur** öŋtün kėdin satıġḳa yuluġḳa barsar bay bolur (PKPK XIII/7)

(Biri **söyler**: "Doğu'ya (ve) Batı'ya satış (ve) ticarete giderse zengin olur.")

[-3-]

Aya: T. is. Avuç içi.

Aya+da+kı(-I-): T. is. Avuç içindeki.

seni inçä sevär men **ayadaḳı** yençü 2 monçuḳ täg közdäki (PKPK VI/8)

("Seni öylece severim. **Avuç içindeki** inci 2 boncuk gibi gözdeki...")

[-1-]

Ayaġ (ayıġ): T. sf. Kötü; çok, pek.

Ayaġ (ayıġ)(-I-): T. sf. Kötü.

tuzaḳçı bulup **ayıġ** ḳılınç ḳılur tınlıġ-laraġ ölürür (PKPK II/1)

(Tuzakçı (sayısız canlı) bulup **kötü** iş(ler) yapar(lar). Canlıları öldürür(ler).)

Bu uluş bodun **ayıġ** ḳılınçlıġlar ḳılmışın körüp ärtüŋü buşuş-luġ (PKPK III/7)

(Bu ülke halk(ının) **kötü** işler yaptığını görüp son derece üzüntülü...)

ol ödün **ayıġ** ögli tegin inisi inçä tep sakıntı (PKPK XXVIII/6)

(O zaman **kötü** düşünceli prens kardeşine şöyle diyerek düşündü.)

ötrü ḳadaşı **ayıġ** ögli teginig ötläp kemi tutuzup (PKPK XXXV/5)

(Daha sonra kardeşi **kötü** düşünceli prense öğüt verip gemiyi bırakarak...)

ayıġ ögli tegin inçä tep tedi taluy içintä yoḳadtı (PKPK LIII/7)

(**Kötü** düşünceli prens öylece diyerek dedi: "Okyanus içinde yok oldular.")

ol ödün **ayaġ** ögli tėgin köŋliŋä yäk saḳınçı kirdi (PKPK LVI/4)

(O zaman **kötü** düşünceli prens kalbine şeytanca düşünce girdi.)

ol ödün ḳanı ḳan **ayıġ** ḳılınçlıġ aḳ oġlın inçä tep sezinti (PKPK LXII/5)

(O zaman babası han **kötü** davranışlı kötü oğluna şöyle diyerek şüphelendi.)

[-7-]

Ayaġ (ayıġ)(-II-): T. sf. Son derece, çok, pek.

ol közsüz kişi **ayıġ** bilgä tetir aŋa ayıtıŋ (PKPK LXXIV/5)

("O gözsüz kişi **son derece** bilgili (olarak) bilinir (denir). Ona sorun.")

[-1-]

Ayıt-: T. f. Söylemek, sormak.

Ayıt-ıŋ(-I-): T. f. Sorun.

ol közsüz kişi ayıġ bilgä tetir aŋa **ayıtıŋ** (PKPK LXXIV/6)

("O gözsüz kişi son derece bilgili (olarak) bilinir (denir). Ona **sorun**.")

[-1-]

Ayıt-ıp(-II-): T. zf. Sorup.

uluşta bilgälärkä **ayıtıp** kim yemä ötkürü umadılar (PKPK LXXIV/2)

(Ülkede bilgelere **sorup** ki? (ama) (onlar) da çözüm bulamadılar.)

[-1-]

Ayıt-sa-r(-III-): T. f. Sorsa.

tegin **ayıtsar** ḳapaġçı ḳırḳın biz tedilär (PKPK XLII/5)

(Prens **sorunca:** "Kapı bekçisi kızlarız." dediler.)

ḳunçuy-ı mu sizlär **ayıtsar** biz ordu ḳapaġ közätçi biz (PKPK XLIII/5)

("Eşleri misiniz? **sorunca:** "Biz saray kapı(sının) bekçisiyiz.")

[-2-]

Ayıt-tı(-IV-): T. f. Sordu, söyledi.

ḳan inçä tep **ayıttı** näkä ıġlayu buşuşluġ kältiŋ (PKPK V/2)

(Han öylece (şunları) diyerek **söyledi:** "Neden ağlayarak üzülerek geldin?")

anta ötrü atlıġ yüzlüg-kä inçä tep **ayıttı** (PKPK XII/6)

(Bundan sonra isimli önde gelen kişilere öylece (şunları) diyerek **söyledi.**)

tegin kim sizlär tep **ayıttı** ol ḳızlar ḳapaġçı biz tep tedi (XLI/5)

(Prens "Siz kimsiniz?" diyerek **sordu**. O kızlar "Kapı bekçisiyiz." diyerek dedi.)

ötrü tegin inçä tėp **ayıttı** amraḳ ḳadaşım eşiŋ tuşuŋ (PKPK LIII/4)
(Daha sonra prens öylece (şunları) **söyledi:** "Sevgili kardeşim eşin, akraban..."
eçisi teginkä inçä tep **ayıttı** ärdini bultuŋuz mu (LIV/8)
(Ağabeyi prense öylece (şunları) diyerek **söyledi:** "Mücevheri buldunuz mu?")
olġurtı udçı är körüp inçä tep **ayıtdı** (PKPK LXVI/4)
(Oturttu. Sığırtmaç adam (prensi) görüp öylece (şunları) söyleyerek **sordu.**)
[-6-]

Az: T. zf. Az.

Az(-I-): T. zf. Az, biraz.
siz aruḳ siz aruḳlaŋ **az** udıŋ (PKPK LV/5)
("Siz yorgunsunuz. Dinlenin. **Biraz** uyuyun.")
[-1-]
Az+kına(-II-): T. zf. Azıcık.
ayıŋa munçulayu berip aġlıḳ-taḳı aġı barım **azḳına** ḳaltı (PKPK VII/6)
(Her ay böylece verip hazinedeki servet, değerli eşya **azıcık** kaldı.)
[-1-]

2.2.2. Ä

Ädgü: T. sf. İyi.

Ädgü(-I-): T. sf. İyi.
ol ödün maxarıt elläg **ädgü** ögli teginig buşuşlug körüp (PKPK IV/2)
(O zaman Maharıt kralı, **iyi** düşünceli prensi üzüntülü görüp...)
köŋülçä berdi ol **ädgü** kü at tört buluŋ-da yadıltı (PKPK VII/1)
(Gönlüne göre verdi. Bu **iyi** ünü ismi dört tarafa yayıldı.)
öz kazġançım üzä **ädgü** ḳılınç ḳılayın tep saḳıntı (PKPK XII/3)
("Kendi kazancım ile **iyi** işler yapayayım." diyerek düşündü.)
näŋ tarıġ tarımaḳda **ädgü** yoḳ (PKPK XIII/3)
("Herhangi bir şey (den ziyade) tarlayı ekip biçmekten **iyi** (yol) yok.")
ḳamaġın **ädgü** ögli teginkä ḳulluḳ barır biz (PKPK XXIII/3)
("Hep birlikte **iyi** düşünceli prense hizmetinde gideceğiz.")
baranas uluşta bir **ädgü** alp yerçi suvçı bar erti (PKPK XXIII/7)

(Benares ülkesinde **iyi** (ve) cesur bir kılavuz kaptan vardı.)
ädgü ögli teginig uzatı öntürüp taluy-ḳa ıdtılar (PKPK XXXI/1)
(**İyi** düşünceli prensi daima? uğurlayarak okyanusa gönderdiler.)
ädgü ögli tėgin uluġ küvrüg toḳıtıp inçä tep yarlıġḳadı (PKPK XXXI/8)
(**İyi** düşünceli prens büyük davulu çalıp öylece diyerek konuştu.)
ädgü ögli tegin yerçi avıçḳa ḳolın yetip yetti kün (PKPK XXXVI/2)
(**İyi** düşünceli prens, kılavuz yaşlı adamın kolunu tutup yedi gün...)
bulsar meni titmäŋ **ädgü** köni yolçı yerçi bolup (PKPK XL/8)
("Bulursanız beni reddetmeyin. **İyi**, doğru yolcu (ve) kılavuz olup...")
baranas uluştaḳı ḳan oġlı **ädgü** ögli tėgin kälip ḳapaġda turur (PKPK XLIV/3)
(Benares ülkesindeki han oğlu **iyi** düşünceli prens gelip kapıda durur.)
ädgü ögli tegin yėtti kün lölär tapaġın uduġın aşadı (PKPK L/3)
(İyi düşünceli prens yedi gün ejderhalar(ın) tapınması ve saygı göstermesi (sayesinde) yedi.)
ädgü ögli tegin başıntaḳı ärdinig alıp inisiŋ berdi (PKPK LV/7)
(**İyi** düşünceli prens başındaki mücevheri alıp kardeşine verdi.)
ol ödün **ädgü** ögli tegin inisin oḳıyu maŋradı (PKPK LVIII/2)
(O zaman **iyi** düşünceli prens kardeşini çağırarak bağırdı.)
ötrü **ädgü** ögli tegin yoḳḳaru turdı (PKPK LX/5)
(O zaman **iyi** düşünceli prens ayağa kalktı.)
ol ödün **ädgü** ögli tegin käntü-niŋ ḳutı ülügi üçün (PKPK LXIII/7)
(Bu sırada **iyi** düşünceli prens kendinin iyiliği ve şansı için...)
ol ellig ḳan ḳızın **ädgü** ögli tėgin-kä ḳolmış erti (PKPK LXIV/4)
(Bu kral han(ın) kızını **iyi** düşünceli prense istemişti.)
ädgü yemişig ḳuş-lar artatır üçün turḳaru ḳınḳa tägünür (PKPK LXXII/8)
("**İyi** yemişlere kuşlar zarar verir (verdikleri) için sürekli sıkıntı çekiyorum.")
[-18-]
Ädgü yavlak(-II-): T. ik. İyi kötü.
täŋrim men yemä barayın **ädgü yavlak** bolsar birle bolalım (PKPK XXX/2)
("Haşmetlim ben de gideyeyim. **İyi** (de) **kötü** (de) olsak beraber olalım.")
oġlum savı **ädgü yavlak** bälgürginçä kınlıkta yatzun (PKPK LXIII/3)
("Oğlum(dan) **iyi kötü** haber gelinceye kadar (bu oğlum) hapiste yatsın.")
[-2-]
Ädgü(-III-): T. zf. İyi.

ädgü açınıŋlar tep bir ay artuḳ açıntı anta ken (PKPK LXVIII/1)

(“**İyi** bakınız.” diyerek bir aydan fazla (ona) baktı. Ondan sonra...)

[-1-]

Ädgü(-IV-): T. is. İyilik.

ädgü saḳınçıŋaz bar ersär maŋa amtı bir ḳunḳayu tiläp kalürüŋ (PKPK LXIX/5)

(“**İyiliğim(le)** düşünceniz var ise bana şimdi bir kopuz isteyip getirin.”)

[-1-]

Ädgü+kä(-V-): T. sf. İyiyi.

biz käntükä **ädgükä** ötläyür biz unamasar... (PKPK XX/7)

(“Biz kendisine **iyi** (yolu) teşvik ediyoruz. Rıza göstermezse...”)

[-1-]

Ämäri: T. sf. Çok Sayıda, sayısız, pek çok.

Ämäri(-I-): T. sf. Sayısız.

ämäri tınlıġ-larıġ ḳuşçı keyikçi balıḳçı **avçı** tor-çı tuzaḳçı (PKPK I/7)

(**Sayısız** canlıların kuşçu, geyikçi, balıkçı, avcı, torcu, tuzakçı...)

[-1-]

Ämäri(-II-): T. sf. Pek çok.

tınlıġ-laraġ ölürür **ämäri** tınlıġ-lar çıġarı äŋirär (PKPK II/2)

(Canlıları öldürür(ler). **Pek çok** canlılar çıkrık döndürür.)

[-1-]

Ämäri(-III-): T. sf. Çok sayıda.

taḳı yemä kördi **ämäri** tınlıġ-lar yunt ud çoḳar (PKPK II/8)

(Ayrıca (ayrıca) **çok sayıda** insanlar(ın) at (ve) sığır kestiğini gördü.)

[-1-]

Ämgäk: T. is. Eziyet, çile, zorluk.

Ämgäk ämgänür (-I-): T. bf. Sıkıntı çekerler.

adruḳ adruḳ **ämgäk** [ämgä] **ämgänür** (PKPK II/7)

(Çeşit çeşit **sıkıntı çekerler.**)

[-1-]

Ämgäk+i+n(-II-): T. is. Acısını.

tegin **ämgäkin** körü umatın teginkä inçä tep tedi (PKPK LIX/2)

(Prensin **acısını** görüp dayanamayarak prense şöyle diyerek söyledi.)

[-1-]

Ämgäk+lig(-III-): T. sf. Çileli, acı dolu.

ıglayu bu ne **ämgäklig** yer ermiş näglük toġdum men (PKPK IV/8)

(Ağlayarak, "Bu nasıl **çileli** (bir) yermiş? Niçin doğdum ben?")

üküş yoḳ çıġay **ämgäklig** tınlıġ-lar-aġ körüp ıġladım (PKPK V/5)

("Pek çok yok yoksul (içinde) **acı dolu** canlıları görüp ağladım.")

[-2-]

Ämgäk+tä(-IV-): T. is. Acıdan, çileden.

kayusınŋa **ämgäktä** ozġurġay sen tegin inçä tep ötünti (PKPK VI/2)

("(Onları) **acıdan** nasıl kurtaracaksın" Prens şöyle diyerek konuştu.)

[-1-]

Ämgän-: T. f. Acı çekmek, sıkıntı çekmek.

Ämgän-ip(-I-): T. zf. Sıkıntı çekip, acı çekip

ança **ämgänip** bu yerkä kältiŋiz (PKPK XLVII/3)

("Bu kadar **acı çekip** bu yere (kadar) geldiniz.")

[-1-]

Ämgän-ür(-I-): T. bf. Sıkıntı çekiyorlar, acı çekiyorlar.

adruḳ adruḳ **ämgäk [ämgä] ämgänür** taḳı yemä kördi (PKPK II/7)

("Çeşit çeşit **sıkıntı çekerler.** Ayrıca (ayrıca) gördü.)

[-1-]

Äŋir-: T. f. Eğirmek, çevirmek, döndürmek.

Äŋir-är (-I-): T. f. Döndürüyor(lar), döndürür(ler).

tınlıġ-laraġ ölürür ämäri tınlıġ-lar çıġarı **äŋirär** (PKPK II/3)

(Canlıları öldürür(ler). Pek çok canlılar çıkrık **döndürür.**)

[-1-]

Äŋir-är(-lär) (-II-): T. f. Eğiriyor(lar), eğirir(ler).

tınlıġ-lar çıġarı äŋirär yuŋ **äŋirär** kentir äŋirär (PKPK II/3)

(Canlılar çıkrık döndürür, yün **eğirir**, kenevir eğirir.)

tınlıġ-lar çıġarı äŋirär yuŋ äŋirär kentir **äŋirär** (PKPK II/4)

(Canlılar çıkrık döndürür, yün eğirir, kenevir **eğirir.**)

ḳapaġda ekki arıġ ḳızlar turur elgi ärdinilig yıp **äŋirär** (PKPK XLI/3)

(Kapıda iki temiz kızlar durur. Elleri mücevher(den) ip(lik) **eğirir.**)

säkiz körklä taŋ arıġ ḳızlar sarıġ altun yıp **äŋirär-lär** (PKPK XLIII/2)

(Sekiz güzel olağanüstü temiz kızlar sarı altın(dan) ip **eğirirler.**)

[-4-]

Äŋir-är(-III-): T. sf. Eğiren.

kümüş yıp **äŋirär** bu ḳapaġ közädü tururlar (PKPK XLII/3)

(Gümüşten ip **eğiren** (ve) bu kapıyı bekleyen (kızlar) dururlar.)

[-1-]

Är: T. is. Adam, erkek.

Är(-I-): T. is. Adam, erkek.

yemä bir bilgä nom bilir **är** inçä tėp tėdi (PKPK XIV/3)

(Ayrıca bilge (ve) yasaları bilen bir **adam** öylece (şunları) diyerek söyledi.)

ol beş yüz **är** ḳamuġun ol körmäz yerçikä ötüntilär (PKPK XXIV/6)

(Bu beş yüz **adam(ın)** hepsi bu görmez kılavuza söylediler.)

ol avıçḳa **är** ıġlayu ḳan-ḳa inçä tep ötün-ti (PKPK XXV/7)

(O yaşlı **adam** ağlayarak hana öylece (şöyle) diyerek konuştu.)

ötrü ḳapıġçı **är** turġurup yol-ta öŋi olġurtı (PKPK LXVI/1)

(Sonra kapıcı **adam** (onu) kaldırıp yol(un) kenarına oturttu.)

udçı **är** körüp inçä tep ayıtdı (PKPK LXVI/3)

(Sığırtmaç **adam** (prensi) görüp öylece (şunları) söyleyerek sordu.)

siz kişidä adruḳ bägräk **är** közünür siz (PKPK LXVI/5)

("Siz (diğer) kişilerden farklı soylu **kişi** (gibi) gözüküyorsunuz.")

ol ödün udçı **är** öz äviŋä elitti (PKPK LXVII/6)

(O zaman Sığırtmaç **adam** kendi evine götürdü, besledi.)

udçı **är** näglük barıġ-sadıŋaz köŋlüŋüzni kim bertdi (PKPK LXVIII/7)

(Sığırtmaç **adam:** "Niçin gitmek istiyorsunuz? Kalbinizi kim kırdı?")

ol udçı **är** bir ḳuŋḳau tiläp kälürdi (PKPK LXX/3)

(O sığırtmaç **adam** bir kopuz isteyip getirdi.)

aŋa ayıtıŋ ol borluḳçı **är** közsüz kişi... (PKPK LXXIV/7)

("Ona sorun." Bu bahçıvan **adam** gözsüz kişiye...)

ötrü yemişlikçi **är** elitäyin tep tedi (PKPK LXXV/5)

(Bunun üzerine yemişlik **görevlisi:** "(Oraya) götüreyim." diyerek söyledi.)

borluḳçı **är** birlä bardı borluḳta tegmiştä borluḳçı (PKPK LXXIX/2)

(Bahçıvan **adam** ile gitti. Bahçeye ulaşınca bahçıvan...)

[-12-]

Är+än(-II-): T. is. Adam, adamlar.

eşiŋ tuşuŋ biziŋ biş yüz **ärän** ḳança bardı (PKPK LIII/6)

("Eşin, arkadaşın bizim beş yüz **adamımız** nereye gitti?")

[-1-]

Är+än-lär (-III-): T. is. Adamlar.

beş yüz satıġçı **äräп-lär** tėrilip içgärü ötüg berdilär (PKPK XXIII/1)

(Beş yüz tüccar **adamlar** toplanıp içeriye rica (da) bulundular.)

[-1-]

Är+än+niŋ(-IV-): T. is. Adamların.

beş yüz **äränniŋ** aşı suvı kölüki taḳı nä kärgäkin alḳu (PKPK XXVIII/2)

(Beş yüz **adamın** yemeği suyu yük hayvanı ayrıca ne gerekli (olan)...)

[-1-]

Är+ig(-V-): T. is. Adamı.

amtı bu **ärig** elitäyin borlıḳımın közätsün (PKPK LXXIII/2)

(“Şimdi bu **adamı** getireyim. Bahçemi gözetlesin.”)

[-1-]

Är+i+n (-VI-): T. is. Adamla, adam ile (vasıta).

ḳaç ḳata taluy-ḳa kirip beşär yüz **ärin** barıp (PKPK XXIV/2)

(Okyanusa kaç defa (defalarca) girip, beşer yüz **adamla** gidip...)

[-1-]

Är+kä (-VII-): T. is. Adama.

ötrü udçı **ärkä** barayın tep tedi (PKPK LXVIII/6)

(Bunun üzerine sığırtmaç **adama**, “Gideyeyim.” diyerek söyledi.)

borluḳta tagmiştä borluḳçı **ärkä** inçä tep tedi (PKPK LXXIX/3)

(Bahçeye ulaşınca bahçıvan **adama** şöyle diyerek söyledi.)

[-2-]

Ärdini: *Skr. is.* Ratna ‘‘Mücevher’’.

Ärdini(-I-): *Skr. is.* Ratna ‘‘Mücevher’’.

bulunçusuz çintämäni **ärdini** bulsar ḳamaġ yertünçüdäki (PKPK XIV/7)

(“Bulunmaz çintamani **mücevheri** bulursa dünyadaki tüm...”)

çintämäni **ärdini** bulsar bar kim ülüglüg ḳutluġ kişi (PKPK XXI/3)

(“Çintamani **mücevheri** bulursa vardır ki şanslı (ve) mutlu kişi...”)

ülüglüg ḳutluġ kişi ol **ärdini** bulsar ḳamaġ (PKPK XXI/4)

(“Şanslı (ve) mutlu kişi bu **mücevheri** bulursa tüm...”)

ärdini täg ögükünüzni ölüm yeriŋä ıdur siz (PKPK XXVI/3)

(“**Mücevher** gibi yavrunuzu (neden) ölüm yerine gönderirsiniz.”)

ärdini kälürsär taḳı aġırlıġ bolgay men takı (PKPK XXIX/2)

(“**Mücevheri** getirirse daha değerli olacak beni daha...”)
tıntılar yėttinç kün taŋ adınçıġ **ärdini** yinçü kemi-kä (PKPK XXXIV/2)
(Dinlendiler. Yedinci gün, olağanüstü **inciler** ve mücevherler gemiye...)
amtı men bu **ärdini** birlä barsar men (PKPK XXXIV/5)
(“Şimdi ben bu **mücevher** ile yola çıkarsam (gidersem)...”)
çintämäni **ärdini** alġalı barayın kim (PKPK XXXV/2)
(“Çintamani **mücevheri** alarak gideyeyim. Kim (hangi, kim) ...”)
ärdini bulġay siz men amtı ölür men (PKPK XL/1)
(“**Mücevheri** elde edersiniz. Ben şimdi ölüyorum.”)
yarlıġ tınlıġ-larḳa asaġ tusu ḳılġalı çintämäni **ärdini** (PKPK XLVIII/3)
(“Zavallı canlılara yarar fayda sağlamak amacıyla cintâmani **mücevheri**...”)
ärdini poşıḳa kälmişi bar erti alḳuḳa berip ıdtımız (XLIX/1)
(“**Mücevheri** bağış (olarak) geldiği vardı. Hepsine verip gönderdik.”)
yettinç kün **ärdini** alıp beriŋ tep (PKPK L/1)
(“Yedinci gün **mücevher** alıp verin (vereyeyim?).” diyerek...)
çintämäni **ärdini** alıp söküp teginka berdi (PKPK L/8)
(Çintamani **mücevheri** alıp söküp prense verdi.)
bu çintämäni **ärdini** alıp siziŋä poşı berür men (PKPK LI/4)
(“Bu çintamani **mücevheri** alıp size bağış (olarak) veririm.”)
teginkä inçä tep ayıttı **ärdini** bultuŋuz mu (LIV/8)
(Prense öylece (şunları) diyerek söyledi: “**Mücevheri** buldunuz mu?”)
aruḳlaŋ az udıŋ **ärdini** maŋa beriŋ men tutayın (PKPK LV/6)
(“Dinlenin. Biraz uyuyun. **Mücevheri** bana verin ben tutayayım.”)
amtı bu **ärdini** birlä tägdüktä eçim kök täŋri-kä (PKPK LVII/1)
(“Şimdi bu **mücevher** ile gittiğinde ağabeyim mavi göğe...”)
[-17-]
Ärdini+g(-II-): *Skr. is.* Mücevheri.
ädgü ögli tegin başıntaḳı **ärdinig** alıp inisiŋ berdi (PKPK LV/8)
(İyi düşünceli prens başındaki **mücevheri** alıp kardeşine verdi.)
[-1-]
Ärdini+lig(-III-): *Skr. is.* Mücevherli.
ḳaç kün içintä **ärdini-lig** otrug-ka tägdilär yėtti kün anta (PKPK XXXIII/7)
(Birkaç gün içinde **mücevher** adasına ulaştılar. Yedi gün orada...)
ötrü lö ḳanı **ärdinilig** balıḳḳa orduḳa täggäy siz (PKPK XXXIX/2)

(“Sonra ejderha hanının **mücevherli** şehrine ve sarayına ulaşacaksınız.”)

ḳapaġda ekki arıġ ḳızlar turur elgi **ärdinilig** yıp äŋirär (PKPK XLI/2)

(Kapıda iki temiz kızlar durur. Elleri **mücevher(den)** ip(lik) eğirir.)

elgin tuta kigürüp **ärdini-lig** orunluḳ üzä olġurtı (PKPK XLVI/2)

(Elini tutarak içeriye sokup **mücevherli** taht üzerine oturttu.)

[-4-]

Ärk: T. is. Güç, kuvvet.

Ärk+im(-I-): T. is. Gücüm.

tıdu umadam **ärkim** tükämädi ärksiz ıdur men(PKPK XXVII/4)

(“Engel olamadım. **Gücüm** yetmedi. Güçsüz (bir şekilde) gönderdim.”)

[-1-]

Ärk+lig(-II-): T. sf. Güçlü.

ärklig lö kanıŋa tatıġlıġ soġançıġ nom nomladı (PKPK XLVI/3)

((Prens) **güçlü** ejderha hanına tatlı (ve) iyi yasaları öğretti.)

[-1-]

Ärk+siz(-III-): T. sf. Güçsüz.

tıdu umadam ärkim tükämädi **ärksiz** ıdur men (PKPK XXVII/4)

(“Engel olamadım. Gücüm yetmedi. **Güçsüz** (bir şekilde) gönderdim.”)

[-1-]

Ärt-: T. f. Geçmek, aşmak.

Ärt-ip(-I-): T. zf. Geçip.

altı kün **ärtip** bardı ögi ḳaŋı atlıġı yüzlügi ıġlayu (XX/2)

(Altı gün **geçip** vardı. Annesi, babası (ve) isimli önde gelen (kişiler) ağlayarak...)

[-1-]

Ärtiŋü: T. sf. Aşırı derecede, son derece, çok, fazla.

Ärtüŋü(-I-): T. zf. Son derece.

uluş bodun ayıġ ḳılınçlıġlar ḳılmışın körüp **ärtüŋü** buşuş-luġ (PKPK III/8)

(Ülke halk(ının) kötü işler yaptığını görüp **son derece** üzüntülü...)

sav eşidip näŋ kiginç bėrü umadı **ärtiŋü** buşuş-luġ boltı (PKPK XV/8)

(Haber işitip hiç cevap veremedi. **Son derece** üzüntülü oldu.)

ol taluy suvı **ärtiŋü** ḳorḳınçıġ adalıġ ol üküş tınlıġlar (PKPK XXVI/5)

(“Bu **okyanusun** suyu son derece korkunç, tehlikelidir. Pek çok insanlar...”)

[-3-]

Ärtüŋü(-II-): T. zf. En, büyük.

ärtiŋü alp ada tetir (PKPK XXXVIII/8)

(“**Son derece** en (korkunç) tehlike denilir.”)

[-1-]

Ärtüŋü(-III-): T. zf. Pek.

ḳovraġ ara olġurtı tegin ḳopuzḳa **ärtiŋü** uz erti (PKPK LXX/7)

(Kalabalık arasına oturttu. Prens kopuz (çalmakla) **pek** usta idi.)

[-1-]

Ärtüŋü(-IV-): T. zf. Son derece.

asġı nomladı ol lö ḳanı **ärtiŋü** sevinti süzülti (PKPK XLVI/7)

(Faydasını öğretti. O ejderhalar hanı **son derece** sevindi, arındı.)

[-1-]

Ärtüŋü(-V-): T. zf. Çok.

ötrü tegin **ärtiŋü** busantı ıġladı sen näçük oztuŋ (PKPK LIV/3)

(O zaman prens **çok** üzüldü, ağladı. “Sen nasıl kurtuldun?”)

[-1-]

Ät: T. is. Et.

Ät+i+n(-I-): T. is. Etini.

tärisin soyar ḳan ögüz aḳıtar **ätin** ḳanın satar (PKPK III/4)

(Derisini soyar, kan(ları) ırmak (gibi) akıtır. **Etlerini** kanlarını satar.)

[-1-]

Ätiz-(Etiz-): T. f. Titreştirmek, (bir müzik aletini) çalmak.

‘Ätiz-ü(Etiz-ü) (-I-): T. zf. Çalıp.

elgim **‘ätizü** aġzım yırlayu öz egidäyin (PKPK LXX/1)

(“Elim (ile) **çalıp** ağzım (ile) şarkı söyleyerek kendimi besleyeyim.”)

elgi kopuz **etizü** aġzı yırlayu olurdı (PKPK LXXI/1)

(Eli (ile) kopuz **çalıp** ağzı (ile) şarkı söyleyerek oturdu.)

[-2-]

Ät’öz: T. is. Vücut, beden.

Ätöz+dä(-I-): T. is. bedenden (bedende)

bu suyluġ **ätözdä** ozalım kurtulmak yolḳa täginälim (PKPK LI/8)

(“Bu günahlı **bedenden** kurtulalım, kurtuluş yoluna ulaşalım.”)

[-1-]

‘Ätük: T. is. Ayakkabı, çizme.

‘Ätük+i(-I-): T. is. Ayakkabısı.

beş yüz ḳoltġuçılaraġ aşın suvın tonı ‘ätüki ḳopı (PKPK LXXVI/1)

(Beş yüz dilencilerin yemeğini, suyunu, elbisesi, **ayakkabısı** her şeyi...)

[-1-]

Äv: T. is. Ev, çadır.

Äv+i+ŋ+ä(-I-): T. is. Evine.

ol ödün udçı är öz **äviŋä** elitti açıntı (PKPK LXVII/6)

(O zaman Sığırtmaç adam kendi **evine** götürdü, besledi.)

[-1-]

Äv+i+n+tä+ki(-II-): T. is. Evdeki.

açıntı **ävintäki** uluġ kiçigkä tutuztı (PKPK LXVII/7)

(Besledi. **Evindeki** büyüklere küçüklere emanet etti.)

[-1-]

2.2.3. B

Ba-: T. f. Bağlamak.

Ba-ŋ(-I-): T. f. Bağlayın.

bir sögüt üzä birär çıŋratġu asaŋ ısıġ **baŋ** (PKPK LXXX/1)

(“Bir söğüt (ağacın) üzerine birer çıngırak asın, ip **bağlayın**.”)

[-1-]

Ba-p(-II-): T. zf. Bağlayıp.

başın birgärü **bap** meniŋ eligdä uruŋ (PKPK LXXX/2)

(“(İplerin) ucunu birlikte **bağlayıp** benim elime verin.”)

[-1-]

Balık: T. is. Kent, şehir.

Balıḳ(-I-): T. is. Şehir, kent.

taşġaru ilinçükä atlanturdı erti **balıḳ** taştın (PKPK I/2)

(Dışarıda eğlenmek (için) (prensi) ata bindirdi. **Kentin** dışında...)

ol **balıḳ** tägrä yemä yetti kat karam içintä alḳu aġuluġ (PKPK XXXIX/4)

(“Bu **kentin** çevresinde ve yedi kat hendeğin içinde hep(si) zehirli...”)

ötrü tegin **balıḳ** içiŋa kirdi öŋtün ḳapaġḳa tägdi (PKPK XLI/7)

(Sonra prens **kentin** içine girdi. Doğu kapısına ulaştı.)

balıḳ ḳapaġda olurur erkän ḳan udçı-sı biş yüz ud sürä önti (PKPK LXIV/7)

(**Kent** kapısında otururken han(ın) sığırtmacı beş yüz sığır güderek (ona doğru) ilerledi.)

anta uduzup **balıḳ** ortusınta bältirdä ḳalın (PKPK LXX/4)

(Oradan (prensi) alıp **kentin** merkezinde kavşakta yoğun...)

tägir üçün busanıp **balıḳ** uluşta bilgälärkä ayıtıp (PKPK LXXIV/1)

(Uğradığı için dertlenip **kentin** ülkede bilgelere sorup...)

[-6-]

Balıḳ+ḳa(-II-): T. is. Şehre, kente.

ıġlayu **balıḳ-ḳa** kirdi ol ödün maxarıt elläg ädgü ögli teginig (PKPK IV/1)

(Ağlayarak **kente** girdi. O zaman Maharıt kralı, iyi düşünceli prensi...)

ötrü lö ḳanı ärdinilig **balıḳḳa** orduḳa täggäy siz (PKPK XXXIX/3)

("Sonra ejderha hanının mücevherli **şehrine** ve sarayına ulaşacaksınız.")

anı yoġuru usar siz içgärü **balıḳḳa** kirgäy siy (PKPK XXXIX/8)

("Onu(n) (üzerinde) yürüyebilirseniz. İçeriye **kente** girerseniz...")

[-3-]

Balık: T. is. Balık.

Balıḳ(-I-): T. is. Balık.

ada bar bir ada ol ėrür talım **balıḳ** oduġ erken (PKPK XVII/2)

("Tehlike vardır. Birinci tehlike şudur: Canavar **balık** uyanık iken...")

[-1-]

Balıḳ+ça(-II-): T. sf. Balık gibi.

sançtı tep ıġladı sıḳtadı **balıḳça** aġnayu... (PKPK LVIII/7)

("Kör ettiler." diyerek ağladı, hıçkıra hıçkıra ağladı. **Balık gibi** kıvranarak...)

[-1-]

Balıkçı: T. is. Balık tutan balık satan kimse.

ämäri tınlıġ-larıġ ḳuşçı keyikçi **balıḳçı** avçı tor-çı tuzaḳçı (PKPK I/8)

(Sayısız canlıların kuşçu, geyikçi, **balıkçı**, avcı, torcu, tuzakçı...)

[-1-]

Bar: T. is. Var, mevcut.

Bar(-I-): T. is. Vardır.

yer täŋri törümiştä bärü bay yemä **bar** yoḳ çıġay yemä **bar** (PKPK VI/2)

("Yer, gök yaratıldığından beri zengin de **var** yok yoksul da **var.**")

beş törlüg ada **bar** bir ada ol ėrür talım balıḳ (PKPK XVII/1)

("Beş türlü tehlike **vardır**. Birinci tehlike şudur: Canavar balık...")

suv öŋlüg taġlar **bar** kemi süsüp sınur kişi alḳu ölür (PKPK XVII/5)

("Su renginde dağlar **vardır**. Gemi çarpıp parçalanır. İnsanların hepsi ölür.")

asıġı tuzusı nä **bar** tegin inçä tėp ötünti (PKPK XXI/1)

("Yararı faydası(nda) ne **vardır?**" Prens öylece diyerek konuştu.)

çintämäni ärdini bulsar **bar** kim ülüglüg ḳutluġ kişi (PKPK XXI/3)

("Çintamani mücevheri bulursa **vardır** ki şanslı (ve) mutlu kişi...")

altun taġ **bar** közünür mü körüŋ (PKPK XXXVII/6)

("Altın dağ **vardır**. Görülüyor mu? Bakın.")

aġuluġ yılan **bar** aġu tını ıraḳtın ançulayu közünür (PKPK XXXVIII/4)

("Zehirli yılan **vardır**. Zehirli soluğu uzaktan öylece görünür.")

[-8-]

Bar ersär(-II-): T. yf. Varsa.

suvçı kėmiçi **bar ersär** yemä kälzün (PKPK XXII/5)

("Gemi kılavuz kaptanı (olan) denizci **varsa** (o) da gelsin.")

saḳınçıŋaz **bar ersär** maŋa amtı bir ḳunḳayu tiläp kalürüŋ (PKPK LXIX/6)

("Düşünceniz **var ise** bana şimdi bir kopuz isteyip getirin.")

ḳoltġuçı-lar **bar ersär** alḳu anta ḳovradı biş yüz koltġuçı (PKPK LXXII/1)

(Dilenciler **varsa** hepsi orada (oraya) üşüştü. Beş yüz dilenci...)

[-3-]

Bar erti(-III-): T. yf. Vardı.

baranas uluşta bir ädgü alp yerçi suvçı **bar erti** (PKPK XXIII/8)

(Benares ülkesinde iyi (ve) cesur bir kılavuz kaptan **vardı.**)

ärdini poşıḳa kälmişi **bar erti** alḳuḳa berip ıdtımız (PKPK XLIX/2)

("Mücevheri bağış (olarak) geldiği **vardı**. Hepsine verip gönderdik.")

ötrü ol yer suv ırşı täŋri **bar erti** tegin ämgäkin (PKPK LIX/2)

(Oysa o yerde (suda?) rsi perisi **vardı**. Prensin acısını...)

[-3-]

Bar-: T. f. Gitmek, çekip gitmek.

Bar-ayın(-I-): T. f. Gideyeyim.

bu yarlıġ eşidip yarlıġ bolzun tıdmazun **barayın** (PKPK XIX/1)

(Bu sözü işitip, "Emir verilsin (beni) engellemeyin, **gideyeyim...**")

kim taluy-ḳa **barayın** tėsär kiriŋlär (PKPK XXII/1)

("Kim okyanusa **gideyeyim** derse (saraya) girsinler.")

amtı birlä **barayın** ötrü ḳaŋı ḳan-ḳa (PKPK XXIX/6)

(“Şimdi (onunla) beraber **gideyeyim**. Bunun üzerine babası hana...”)

täŋrim men yemä **barayın** ädgü yavlak bolsar birle bolalım (PKPK XXX/2)

(“Haşmetlim ben de **gideyeyim**. İyi (de), kötü (de) olsak beraber olalım.”)

çintämäni ärdini alġalı **barayın** kim ḳayu tınlıġlarka(PKPK XXXV/2)

(“Çintamani mücevheri alarak **gideyeyim**. Kim (hangi, kim) canlılara...”)

ötrü udçı ärkä **barayın** tep tedi (PKPK LXVIII/6)

(“Bunun üzerine sığırtmaç adama, “**Gideyeyim.**” diyerek söyledi.)

[-6-]

Bar-dı(-II-): T. f. Gitti, vardı.

altı kün ärtip **bardı** ögi ḳaŋı atlıġı yüzlügi ıġlayu (PKPK XX/2)

(Altı gün geçip **vardı**. Annesi, babası (ve) isimli önde gelen (kişiler) ağlayarak...)

eşiŋ tuşuŋ biziŋ biş yüz ärän ḳança **bardı** (PKPK LIII/6)

(“Eşin, arkadaşın bizim beş yüz adamımız nereye **gitti?**”)

täzip **bardı** amtı ıġlamaŋ turuŋ (PKPK LIX/7)

(“Kaçıp **gitti**. Şimdi ağlamayın, kalkın.”)

ol borluḳçı är birlä **bardı** borluḳta tegmiştä borluḳçı (PKPK LXXIX/1)

(Bu bahçıvan adam ile **gitti**. Bahçeye ulaşınca bahçıvan...)

[-4-]

Bar-ġay(-III-): T. f. Gidecek.

ekki köz täglärip sançayın bu ḳança **barġay** käntü ölgäy (PKPK LVII/6)

(“İki gözünü de oyup kör edeyeyim. Bu nereye **gider**(se) kendisi ölür.”)

[-1-]

Bar-ġıl(-IV-): T. f. Git.

sevmäz erti ötrü barsar **barġıl** tep yarlıġḳadı (PKPK XXX/6)

(Sevmezdi. O zaman, “Giderse(n) **git.**” diyerek konuştu.)

[-1-]

Bar-ıŋ (-V-): T. f. Gidin.

men amtı siz ḳataġlanıŋ birlä **barıŋ barıŋ** yerçi boluŋ (PKPK XXVII/6)

(“Şimdi siz gayret edin beraber **gidin**. (Onun) kılavuzu olun.”)

tusu ḳılu umaġay men sizlär **barınglar** men bu muntuda (PKPK XXXIV/8)

(“Yarar sağlayamam. Sizler **gidiniz**. Ben bu burada...”)

[-2-]

Bar-ıp(-VI-): T. zf. Gidip, varıp.

ḳaç ḳata taluy-ḳa kirip beşär yüz ärin **barıp** (PKPK XXIV/2)
(Okyanusa kaç defa (defalarca) girip, beşer yüz adamla **gidip...**)
tegin özi **barıp** ḳolın yetip içgärü ḳanı ḳan (PKPK XXV/1)
(Prens kendisi **gidip** kolunu tutarak içeriye babası hanın...)
üküş tınlıġlar **barıp** ölügli bir barsar yaraġay mu (PKPK XXVI/7)
("Pek çok insanlar **varıp** ölümlü bir yere giderse uygun olur mu?")
amtı eçim taluy-ḳa **barıp** ärdini kälürsär taḳı aġırlıġ (PKPK XXIX/2)
("Şimdi ağabeyim okyanusa **varıp** mücevheri getirirse daha değerli...")
[-4-]
Bar-ır(-VII-): T. f. Gider (gideriz, giderler).
barça poşı beriŋ nä üçün ölüm yerkä **barır** siz (PKPK XVI/8)
("Tamamını bağış verin. Niçin ölüm yerine **varırsınız.**")
ḳamaġın ädgü ögli teginkä ḳulluḳ **barır** biz (PKPK XXIII/4)
("Hep birlikte iyi düşünceli prense hizmetinde **gideceğiz.**")
tėp ötünti eçim tegin ölüm yerkä barır (PKPK XXIX/8)
((Şöyle) diyerek söyledi: "Ağabeyim prens ölüm yerine **gider (gidiyor).**")
amtı bizni irinç yarlıġ ḳılıp ḳança **barır** siz (PKPK LXXVIII/1)
("Şimdi bizi (böyle) zavallı (ve) acınacak (halde) bırakarak nasıl **gidersiniz**.")
[-4-]
Bar-ma-ġay (-VIII-): T. f. Gitmeyecek.
yarlıġ-ḳamadı **barmaġay** sen tep tedi ötrü tegin başın töŋitip (PKPK XIX/3)
(İzin vermedi. "**Gitmeyeceksin.**" diyerek söyledi. O zaman prens başını eğip...)
[-1-]
Bar-ma-ŋ (-IX-): T. f. Gitmeyin.
kim bertdi **barmaŋ** tep tedi tegin inçä tep tedi (PKPK LXIX/1)
("Kim kırdı. **Gitmeyin!**" diyerek söyledi. Prens şöyle diyerek söyledi.)
[-1-]
Bar-sar(-X-): T. f. Gitse, giderse.
ḳorlġuçılar yıġlayu **barsar** tegin yemä ıġlayu ḳalır erti (PKPK X/6)
(Dilenciler ağlayarak **gitse** prens de ağlayarak kalırdı.)
ayur öŋtün kėdin satıġḳa yuluġḳa **barsar** bay bolur (PKPK XIV/1)
(Söyler: "Doğu'ya (ve) Batı'ya satış (ve) ticarete **giderse** zengin olur.")
üküş tınlıġlar barıp ölügli bir **barsar** yaraġay mu (PKPK XXVI/7)

(“Pek çok insanlar varıp ölümlü bir yere **giderse** uygun olur mu?”)

sevmäz erti ötrü **barsar** barġıl tep yarlıġḳadı (PKPK XXX/6)

(Sevmezdi. O zaman, “**Giderse(n)** git!” diyerek konuştu.)

amtı men bu ärdini birlä **barsar** men (PKPK XXXIV/5)

(“Şimdi ben bu mücevher ile **yola çıkarsam (gidersem)...**”)

[-5-]

Bar-zun(-XI-): T. f. Gitsin.

aġıçı başçısı aġıçılar birär ödün öŋi **barzun** (PKPK X/1)

(“Hazineci başı ve hazine görevlileri bir süre başka (yere) **gitsin**.”)

[-1-]

Baranas: *Skr. is.* Benares adlı bir ülke. skr. Baranasi

baranas uluşta bir ädgü alp yerçi suvçı bar erti (PKPK XXIII/7)

(**Benares** ülkesinde iyi (ve) cesur bir kılavuz kaptan vardı.)

baranas uluştaḳı ḳan oġlı ädgü ögli tėgin kälip ḳapaġda (PKPK XLIV/2)

(**Benares** ülkesindeki han oğlu iyi düşünceli prens gelip kapıda...)

ol ödün **baranas** uluş bodunı alḳu busantı ıġladılar (PKPK LXII/2)

(O zaman **Benares** ülkesi(nin) halkı(nın) hepsi üzüldü(ler), ağladılar.)

[-3-]

Barça: T. sf. Hepsi, tümü, ne kadar varsa.

Barça(-I-): T. zm. Hepsi, tümü, ne kadar varsa.

köŋülçä alıŋ **barça** poşı beriŋ nä üçün ölüm yerkä barır siz (PKPK XVI/6)

(“Gönlünüzce alın. **Tamamını** bağış verin. Niçin ölüm yerine varırsınız?)

oġlum teginkä eş boluŋlar nä kärgäkin **barça** bergäy biz (PKPK XXII/4)

(“Oğlum prense eş olsunlar. Ne gereksinim(iniz) (varsa) **hepsini** vereceğiz.”)

uluş **barça** tegin üçün busanur yemä ḳan inçä tep yarlıġkadı (PKPK XXVII/1)

(**Bütün** ülke prens için üzülüyor ve han şöyle diyerek açıkladı.)

ḳutın bulsa men silärni **barça** anta ḳutarġa men (PKPK LXXVI/6)

(“Mutluluğu bulursam sizleri **hepinizi** orada(n) kurtaracağım.”)

[-4-]

Barça+ḳa(-II-): T. zm. Hepsine.

barçaka humaru sav kodtı ekkiläyü silarni körüşmagay (PKPK LXXVI/2)

(**Hepsine** teselli sözleri söyledi: “İkinci kez sizinle karşılaşmayacağım.”)

[-1-]

Barıġsa-: T. f. Gitmek istemek, gitmeyi hayal etmek.

Barığsa-dı-ŋaz(-I-): T. f. Gitmek istediniz.

udçı är näglük **barığ-sadıŋaz** köŋlüŋüzni kim bertdi (PKPK LXVIII/8)

(Sığırtmaç adam, "Niçin **gitmek istiyorsunuz?** Kalbinizi kim kırdı?")

[-1-]

Barım: T. is. Servet, değerli eşya.

Ağı barım(-I-): T. ik. Zenginlik servet.

ayıŋa munçulayu berip aġlıḳ-taḳı **ağı barım** azḳına ḳaltı (PKPK VII/6)

(Her ay böylece verip hazinedeki **servet**, **değerli eşya** azıcık kaldı.)

ağı barım alḳın-sar uvatsar yazuḳḳa tüşä täginmägäy ėrtimiz (PKPK VII/9)

("**Servet**, **değerli eşya** tükenirse azalırsa günaha düşmeyelim.")

ağı barım alḳınsar el törü näçük tutar biz (PKPK IX/2)

("**Servet**, **değerli eşya** tükenirse devleti (ve) kurumları nasıl tutarız?")

näçükin **ağı barım** ḳazġansar üküş bulur (PKPK XII/7)

("Nasıl **zenginlik** ve **servet** kazanılırsa çok bulur.")

[-5-]

Baş: T. is. Baş, şef; uç.

Baş+ı+n(-I-): T. is. Başını.

ötrü tegin **başın** töŋitip ıġlayu yerdä yatıp yoḳḳaru turġalı... (PKPK XIX/4)

(O zaman prens **başını** eğip ağlayarak yere yatıp (ne) yukarı ayağa kalkıp..)

[-1-]

Baş+ı+n(-II-): T. is. Ucunu.

başın birgärü bap meniŋ eligdä uruŋ (PKPK LXXX/2)

("(İplerin) **ucunu** birlikte bağlayıp benim elime verin.")

[-1-]

Baş+ı+n+ta+kı(-III-): T. is. Başındaki.

ädgü ögli tegin **başıntaḳı** ärdinig alıp inisiŋ berdi (PKPK LV/7)

(İyi düşünceli prens **başındaki** mücevheri alıp kardeşine verdi.)

[-1-]

Başçı: T. is. şef (hazine görevlisi).

Başçı+sı(-I-): T. is. Şef (Hazine görevlisi).

aġıçı **başçısı** aġıçı-lar birär ödün öŋi barzun (PKPK IX/7)

("Hazineci **başı** ve hazine görevlileri bir süre başka (yere) gitsin.")

[-1-]

Batatu: T. is. Pamuklu kumaş, pamuklu giyisi.

Batatu(-I-): T. sf. Pamuklu kumaş, pamuklu giyisi.

böz **batatu** ḳars toḳıyur taḳı yemä adruḳ (PKPK II/4)

(Bez, **pamuklu kumaş**, yün dokuyor(lar). Ayrıca başka zanaatkarlar da...)

[-1-]

Bay: T. sf. Zengin.

amraḳ ögüküm yer täŋri törümiştä bärü **bay** yemä bar (PKPK VI/1)

("Sevgili yavrum yer, gök yaratıldığından beri **zengin** de var.")

yılıŋa aşsılur **bay** bolur biri ayur öŋtün kedin satıġḳa (PKPK XIII/6)

("Yıldan yıla artar **zengin** olur." Biri söyler: "Doğu'ya (ve) Batı'ya satış...")

biri ayur öŋtün kėdin satıġḳa yuluġḳa barsar **bay** bolur (PKPK XIV/1)

(Biri söyler: "Doğu'ya (ve) Batı'ya satış (ve) ticarete giderse **zengin** olur.")

[-3-]

Bägräk: T. sf. Pek büyük soylu, beylere çok yaraşır, çok soylu.

siz kişidä adruḳ **bägräk** är közünür (PKPK LXVI/5)

("Siz (diğer) kişilerden farklı **soylu** kişi (gibi) gözüküyorsunuz.")

[-1-]

Bäklä-: T. f. Sabitleştirmek, hareketsizleştirmek; emin yerde tutmak, zincire vurmak.

Bäklä-p(-I-): T. zf. Pranga vurup.

elgin adaḳın **bäkläp** kınlıḳta urdılar (PKPK LXIII/6)

(Elini ve ayağını **zincire vurup** hapse attılar.)

[-1-]

Bäkrü (Bakürü?): T. zf. Güçlü bir şekilde, sıkıca, sağlam bir şekilde.

bäkrü kizläp tut oġrı almazun (PKPK LVI/1)

("**Sıkıca** gizleyip koru, hırsız almasın.")

[-1-]

Bälgür-: T. f. Belli olmak, belirmek.

Bälgür-ginçä(-I-): T. zf. Gelinceye kadar, belli oluncaya kadar.

oġlum savı ädgü yavlak **bälgürginçä** kınlıkta yatzun (PKPK LXIII/3)

("Oğlum(dan) iyi, kötü haber **gelinceye kadar** (bu oğlum) hapiste yatsın.")

[-1-]

Bälgürt-: T. f. Ortaya çıkarmak, göstermek, aşikâr kılmak, açığa çıkarmak.

Bälgürt-i(-I-): T. f. Açıklayıp, açıklarsam.

tözümin oġuşumın **bälgürti** sözläsär inim ölgäy (PKPK LXVII/2)

("Soyumu kuşağımı **açıklarsam** söz edersem kardeşim ölecek.")

[-1-]

Bältir: T. is. Kavşak, kesişme yeri, akarsuyun veya yolların birleşme yeri.

Bältir+dä(-I-): T. is. Kavşakta.

balıķ ortusınta **bältirdä** ķalın ķovraġ ara olġurtı (PKPK LXX/5)

(Kentin merkezinde **kavşakta** yoğun kalabalık arasına oturttu.)

[-1-]

Bärü: T. zf. Bu tarafa doğru, buna yana, -den beri.

amraķ ögüküm täŋri törümiştä **bärü** bay yemä bar (PKPK VI/1)

("Sevgili yavrum yer, gök yaratıldığın**dan beri** zengin de var.")

ögüm kaŋım söndä **bärü** meni sevmäz erti (PKPK LVI/7)

("Annem babam uzun zamandan **beri** beni sevmezlerdi.")

[-2-]

Bel: T. is. Bel, böğür, gövde.

Bel+çä(-I-): T. zf. Beline kadar.

yetti kün **belçä** boġuzça suvda yorıp kümüşlüg (PKPK XXXVI/4)

(Yedi gün (boyunca) **beline** (ve) boğazına **kadar** suda yürüyüp gümüş...)

[-1-]

Ber-: T. f. Vermek, (biri) için yapmak, (birinin) yararına yapmak.

Ber-di(-I-): T. f. Verdi.

köŋülçä **berdi** ol ädgü kü at tört buluŋ-da yadıltı (PKPK VII/1)

(Gönlüne göre **verdi**. Bu iyi ünü ismi dört tarafa yayıldı.)

adın aġlıķ ķoltı yemä **berdi** küniŋä ayıŋa munçulayu (PKPK VII/4)

(Bir daha hazine istedi ve **verdi**. Her gün her ay böylece...)

Çintämäni ärdini alıp söküp teginkä **berdi** (PKPK LI/1)

(Çintamani mücevheri alıp söküp prense **verdi**.)

ädgü ögli tegin başıntaķı ärdinig alıp inisiŋ **berdi** (PKPK LVI/1)

(İyi düşünceli prens başındaki mücevheri alıp kardeşine **verdi**.)

ol udçı är bir ķuŋķau tiläp kälürdi **berdi** (PKPK LXX/4)

(O sığırtmaç adam bir kopuz isteyip getirdi (ona) **verdi**.)

[-5-]

Ber-di(-II-): T. f. (Biri) için yapmak, (birinin) yararına yapmak

küniŋä tıdıġsız **bėrdi** ol ödün ınanç-ları buyruķ-ları (PKPK VIII/6)

(Her gün engelsiz **verdi**. O zaman maiyetleri (ve) bakanları...)

ötürü ķaŋı elligkä ötüg **berdi** talu ögüzkä kiräyin (PKPK XV/5)

(Sonra babası krala rica(da) **bulundu:** “Okyanus ırmağına gireyeyim.”)
tegin içgärü inçä ötüg **berdi** bu çımbudvip (PKPK XLIV/1)
(Prens (sarayın) içerisi (için) öylece rica(da) **bulundu:** Bu Jambudvīpa...”)
täŋrisi üntäyü **yol ayu berdi** bodunḳa tägdi (PKPK LX/7)
(Perisi seslenerek yol **gösteriverdi**. Halka ulaştı.)
[-4-]
Ber-di-lär(-III-): T. f. (Biri) için yapmak, (birinin) yararına yapmak.
öŋi öŋi ḳazġanç ḳılmaḳ ayu **berdi-lär** (PKPK XIII/2)
(Çeşit çeşit kazanç elde etmek için söyleyi**verdi(ler).**)
beş yüz satıġçı ärän-lär tėrilip içgärü ötüg **berdilär** (PKPK XXIII/2)
(Beş yüz tüccar adamlar toplanıp içeriye rica (da) **bulundular.**)
ölür biz kälsär birlä kälir biz tep ötüg **berdilär** (PKPK XXIII/6)
(“Öleceğiz. Geri dönerse birlikte döneriz.” diyerek rica (da) **bulundular.**)
[-3-]
Ber-gä men(-IV-): T. f. Açıklayacağım.
anta al çäviş ayu **bergä men** (PKPK LXXV/2)
(“Orada (size) kurnaz (bir) oyun **açıklayacağım (söyleyivereceğim).**”)
[-1-]
Bėr-gäy biz (-V-): T. f. Vereceğiz.
oġlum teginkä eş boluŋlar nä kärgäkin barça **bergäy** biz (PKPK XXII/4)
(“Oğlum prense eş olsunlar. Ne gereksinim(iniz) (varsa) hepsini **vereceğiz.**”
siziŋä yemä **bėrgäy biz** yetti kün munta eniŋ (PKPK XLIX/4)
(“Size de **vereceğiz.** Yedi gün burada kalın.”)
[-2-]
Ber-iŋ(-VI-): T. f. Verin.
barça poşı **beriŋ** nä üçün ölüm yerkä barır siz (PKPK XVI/7)
(“Tamamını bağış **verin.** Niçin ölüm yerine varırsınız?”)
yettinç kün ärdini alıp **beriŋ** (**beräyin)** tėp (PKPK L/2)
(“Yedinci gün mücevher alıp **verin** (vereyeyim?).” diyerek...)
aruḳlaŋ az udıŋ ärdini maŋa **beriŋ** men tutayın (PKPK LV/6)
“Dinlenin. Biraz uyuyun. Mücevheri bana **verin** ben tutayayım.”
[-3-]
Ber-ip(-VII-): T. zf. Verip.
ayıŋa munçulayu **berip** aġlıḳ-taḳı aġı barım azḳına ḳaltı (PKPK VII/5)

(Her ay böylece **verip** hazinedeki servet, değerli eşya azıcık kaldı.)

kärgäkin alḳu tükäti **berip** uzatıp öntürti (PKPK XXVIII/5)

(Gerekli (olan) her şeyi tam (eksiksiz) **verip** (onları) geçirip uğurladı.)

ärdini poşıḳa kälmişi bar erti alḳuḳa **berip** ıdtımız (PKPK XLIX/2)

("Mücevheri bağış (olarak) geldiği vardı. Hepsine **verip** gönderdik.")

[-3-]

Ber-mäk (-VIII-): T. is. Vermek (verme işlemi).

ögrünçülüg köŋlin poşı **bermäk** asġı nomladı (PKPK XLVI/6)

(Neşeli (bir) gönlüyle bağış **vermenin** faydasını öğretti.)

[-1-]

Ber-ü umadı (-IX-): T. bf. Veremedi.

kaŋı ḳan bu ötüg sav eşidip näŋ **kiginç bėrü umadı** (PKPK XV/8)

(Babası han bu rica söz(lerini) işitip hiç **cevap veremedi.**)

[-1-]

Ber-ür (-X-): T. f. Verir.

bu çintämäni ärdini alıp sizinä poşı **berür** men (PKPK LI/5)

("Bu çintamani mücevheri alıp size bağış (olarak) **veririm.**")

keŋränü aş **berür** boltı-lar ḳaltı tegin uḳtı (PKPK LXVIII/4)

(Homurdanarak yemek **verir** oldular. Böylece prens anladı.)

[-2-]

Ber-zün(-XI-): T. f. Versin.

oġlı üçün temäz mü köŋülüg **bėrzün** köŋlin bertmäŋlär (PKPK VIII/5)

("Oğlu için denmez mi? Dileğini **versin.** (Onun) kalbini kırmayınız.")

[-1-]

Bergü: T. is. Bağış.

aġıçı+lalrnına bulmadı bergü **bulmadı** (PKPK X/4)

(Hazinecilerini bulamadı. Bağış **bulamadı.**)

[-1-]

Bert-: T. f. Kırmak, vurarak sertleştirmek, ezmek, çiğnemek

Bert-äyin men (-I-): T. f. Kırarım.

amraḳ ögüküm köŋlin näçük **bertäyin men** (PKPK IX/7)

("Sevgili yavrum kalbini (gönlünü) nasıl **kırarım.**")

[-1-]

Bert-di(-II-): T. f. Kırdı.

udçı är näglük barıġ-sadıŋaz köŋlüŋüzni kim **bertdi** (PKPK LXIX/1)

(Sığırtmaç adam, "Niçin gitmek istiyorsunuz? Kalbinizi kim **kırdı**?")

[-1-]

Bert-mä-ŋlär(-III-): T. f. Kırmayınız.

oġlı üçün temäz mü köŋülüg bėrzün köŋlin **bertmäŋlär** (PKPK VIII/5)

("Oğlu için denmez mi? Dileğini versin. (Onun) kalbini **kırmayınız.**")

[-1-]

Bert-mä-(y)in(-IV-): T. f. Kırmayayım.

amtıög ḳaŋ köŋlin **bertmäyin** (PKPK XII/1)

("Şimdi annemin (ve) babamın gönlünü **kırmayayım.**")

[-1-]

Bert-sär(-V-): T. f. Kırarsa.

ög ḳaŋ köŋlin **bertsär** ol tınlıġ tamuluġ bolur (PKPK XI/5)

("Anne (ve) babanın gönlünü **kırarsa** o canlı cehennemlik olur.")

[-1-]

Beş: T. sf. Beş.

Beş(-I-): T. sf. Beş.

beş törlüg ada var bir ada ol erür (PKPK XVI/8)

("**Beş** türlü tehlike vardır. Birinci tehlike şudur.")

beş yüz satıġçı ärän-lär tėrilip içgärü ötüg berdilär (PKPK XXII/8)

(**Beş** yüz tüccar adamlar toplanıp içeriye rica (da) bulundular.)

ol **beş** yüz är ḳamuġun ol körmäz yerçikä ötüntilär (PKPK XXIV/6)

(Bu **beş** yüz adamın hepsi bu görmez kılavuza söylediler.)

beş yüz äränniŋ aşı suvı kölüki taḳı nä kärgäkin alḳu (PKPK XXVIII/2)

(**Beş** yüz adamın yemeği suyu yük hayvanı ayrıca ne gerekli (olan)...)

amraḳ ḳadaşım eşiŋ tuşuŋ biziŋ **beş** yüz (PKPK LIII/5)

("Sevgili kardeşim eşin arkadaşların bizim **beş** yüz...")

ḳan udçısı **beş** yüz ud sürä önti (PKPK LXV/2)

(Han(ın) sığırtmacı **beş** yüz sığır güderek (ona doğru) ilerledi.)

ḳoltġuçılar bar ersär alḳu anta ḳovradı **beş** yüz ḳoltġuçı (PKPK LXXII/2)

(Dilenciler varsa hepsi orada (oraya) üşüştü. **Beş** yüz dilenci...)

beş yüz ḳoltġuçılaraġ aşın suvın tonı 'ätüki ḳopı (PKPK LXXV/6)

(**Beş** yüz dilencilerin yemeğini, suyunu, elbisesi, ayakkabısı her şeyi...)

ol ödün ol **beş** yüz ḳoltġuçılar bu savaġ eşidip ulıdılar (PKPK LXXVII/1)

(O zaman bu **beş** yüz dilenciler bu sözü işitip ağlayıp sızladılar.)

[-9-]

Beş+är(-II-): T. sf. Beşer.

ḳaç ḳata taluy-ḳa kirip **beşär** yüz ärin barıp (PKPK XXIV/2)

(Okyanusa kaç defa (defalarca) girip, **beşer** yüz adamla gidip...)

[-1-]

Beş+inç(-III-): T. sf. Beşinci.

beşinç täŋri tüpirär ḳorḳınçıġ yel turur (PKPK XVIII/2)

("**Beşinci** (tehlike), gökyüzü yırtılır. Korkunç yel çıkar.")

[-1-]

Bil-: T. f. Bilmek, tanımak.

Bil-ir(-I-): T. sf. Bilen, bilir.

yemä bir bilgä nom **bilir** är inçä tėp tėdi (PKPK XIV/3)

(Ayrıca bilge (ve) yasaları **bilen** bir adam öylece (şunları) diyerek söyledi.)

[-1-]

Bilin-: T. f. İdrak etmek, farkına varmak.

Bilin-gäy(-I-): T. f. Anlayacaktır, farkına varacaktır.

käntü **bilingäy** erinç tep yarlıġḳadı anta ötürü (PKPK X/1)

("Herhalde kendisi **anlayacaktır.**" diyerek söyledi. Bir süre sonra...)

[-1-]

Bilgä: T. is. Bilge, bilgin.

Bilgä(-I-): T. is. Bilgili.

ol közsüz kişi ayıġ **bilgä** tetir aŋa ayıtıŋ (PKPK LXXIV/6)

("O gözsüz kişi son derece **bilgili** (olarak) bilinir (denir). Ona sorun.")

[-1-]

Bilgä(-II-): T. sf. Bilge.

yemä bir **bilgä** nom bilir är inçä tėp tėdi (PKPK XIV/2)

(Ayrıca **bilge** (ve) yasaları bilen bir adam öylece (şunları) diyerek söyledi.)

üküş **bilgä** kişi-lär inçä tedilär (PKPK LXXIV/4)

(Birçok **bilge** kişiler öylece (şunları) dediler.)

[-2-]

Bilgä+lär+kä(-III-): T. is. Bilgelere.

uluşta **bilgälärkä** ayıtıp kim yemä ötkürü umadılar (PKPK LXXIV/2)

(Ülkede **bilgelere** sorup ki? (ama) (onlar) da çözüm bulamadılar.)

[-1-]

Bir: T. sf. Bir.

Bir(-I-): T. sf. Bir tane (bu sayı kadar olan).

ädgü yoḳ kim **bir** tarısar miŋ tümän bulur (PKPK XIII/4)

(“İyi (yol) yok. Kim **bir** (tane) ekerse binlerce, on binlerce bulur.”)

yemä **bir** bilgä nom bilir är inçä tėp tėdi (PKPK XIV/2)

(Ayrıca bilge (ve) yasaları bilen **bir** adam öylece (şunları) diyerek söyledi.)

baranas uluşta **bir** ädgü alp yerçi suvçı bar erti (PKPK XXIII/7)

(Benares ülkesinde iyi (ve) cesur **bir** kılavuz kaptan vardı.)

üküş tınlıġlar barıp ölügli **bir** barsar yaraġay mu (PKPK XXVI/7)

(“Pek çok insanlar varıp ölümlü **bir** yere giderse uygun olur mu?”)

oztuŋ tep tesär **bir** kemi sıyuḳın tuta öntüm (PKPK LIV/5)

(“Kurtuldun?” diyerek söyleyince “**Bir** gemi(nin) parçasına tutarak kurtuldum.”)

ädgü açınıŋlar tep **bir** ay artuḳ açıntı anta ken (PKPK LXVIII/1)

(“İyi bakınız.” diyerek **bir** aydan fazla (ona) baktı. Ondan sonra...)

saḳınçınaz bar ersär maŋa amtı **bir** ḳunḳayu tiläp kalürüŋ (PKPK LXIX/7)

(“Düşünceniz var ise bana şimdi **bir** kopuz isteyip getirin.”)

ol udçı är **bir** ḳuŋḳau tiläp kälürdi (PKPK LXX/3)

(O sığırtmaç adam **bir** kopuz isteyip getirdi.)

bir sögüt üzä birär çıŋratġu asaŋ ısıġ baŋ (PKPK LXXIX/6)

(“**Bir** söğüt (ağacın) üzerine birer çıngırak asın, ip bağlayın.”)

[-9-]

Bir(-II-): T. sf. Birinci.

beş törlüg ada bar **bir** ada ol ėrür talım balıḳ (PKPK XVII/1)

(“Beş türlü tehlike vardır. **Birinci** tehlike şudur: Canavar balık...”)

[-1-]

Bir+i (-III-): T. zm. Biri.

biri ayur ḳazġanç näŋ tarıġ tarımaḳda ädgü yoḳ (PKPK XIII/2)

(**Biri** söyler: “Kazanç (konusunda) herhangi bir şey (den ziyade) tarlayı ekip biçmekten iyi (yol) yok.”)

biri ayur ḳoy yılḳı egidsär yılıŋa aşsılur (PKPK XIII/5)

(**Biri** söyler: “Koyun (ve) büyük baş hayvan beslenirse (sayıları) yıldan yıla artar.”)

biri ayur öŋtün kėdin satıġķa yuluġķa barsar bay bolur (PKPK XIII/6)

(**Biri** söyler: "Doğu'ya (ve) Batı'ya satış (ve) ticarete giderse zengin olur.")

[-3-]

Bir+kiyä (-IV-): T. sf. Biricik.

birkiyä amraķ oġlımın siziŋä tutuzur men (PKPK XXV/4)

("**Biricik** sevgili oğlumu size emanet ediyorum.")

[-1-]

Birär: T. sf. Bir sayısı kadar olan.

Birär (-I-): T. zf. Bir süre.

aġıçı başçısı aġıçı-lar **birär** ödün öŋi barzun (PKPK IX/8)

("Hazineci başı ve hazine görevlileri **bir süre** başka (yere) gitsin.")

[-1-]

Birär(-II-): T. sf. Bir sayısı kadar olan

ol lenxua sayu **birär** aġuluġ yılan bar aġu tını (PKPK XXXVIII/3)

("Bu lotus(ların) **her biri(nde)** bir zehirli yılan vardır. Zehirli soluğu...")

yemiş sögüt(iŋ) üzä **birär** çıŋratġu asıŋ (PKPK LXXIX/5)

("Yemiş ağacın üzerine **birer** çıngırak asın.")

bir sögüt üzä **birär** çıŋratġu asaŋ ısıġ baŋ (PKPK LXXIX/7)

("Bir söğüt (ağacın) üzerine **birer** çıngırak asın, ip bağlayın.")

[-3-]

Birgärü: T. is. Bir olarak, birlikte, bir birliğe doğru.

Bir-gärü(-I-): T. is. Birlikte, bir olarak.

başın **birgärü** bap meniŋ eligdä uruŋ (PKPK LXXX/2)

("(İplerin) ucunu **birlikte** bağlayıp benim elime verin.")

[-1-]

Birlä: T. bağ. İle.

Birlä(-I-): T. e. Birliktelik, vasıta, araç, alet, neden, zaman ilgisi kurar.

saķlanmadın tuşar alķunı kemi **birlä** singürür (PKPK XVII/3)

("Dalgınlıkla (onunla) karşılaşır. Bütün (yolcuları) gemi **ile** yutar.")

birlä ölür biz kälsär **birlä** kälır biz tep ötüg berdilär (PKPK XXIII/4)

("**Birlikte** öleceğiz. Geri dönerse **birlikte** döneriz." diyerek rica (da) bulundular.)

amtı siz ķataġlanıŋ **birlä** barıŋ barıŋ yerçi boluŋ (PKPK XXVII/6)

("Şimdi siz gayret edin **beraber** gidin. (Onun) kılavuzu olun.")

amtı **birlä** barayın ötrü ḳanı ḳan-ḳa (PKPK XXIX/5)

(“Şimdi (onunla) **beraber** gideyeyim.” Bunun üzerine babası hana...)

täŋrim men yemä barayın ädgü yavlak bolsar **birle** bolalım (PKPK XXX/3)

(“Haşmetlim ben de gideyeyim. İyi (de), kötü (de) olsak **beraber** olalım.”)

amtı men bu ärdini **birlä** barsar men (PKPK XXXIV/5)

(“Şimdi ben bu mücevher **ile** yola çıkarsam (gidersem)...”)

tegin yerçi avıçḳa **birlä** ekkigü kaltılar (PKPK XXXV/8)

(Prens, kılavuz yaşlı adam **ile** ikisi kaldılar.)

anta tägdükte inisi **birlä** ḳavıştı (PKPK LII/6)

(Oraya geldiğinde kardeşi **ile** kavuştu.)

amtı bu ärdini **birlä** tägdüktä eçim kök täŋri-kä (PKPK LVII/1)

(“Şimdi bu mücevher **ile** gittiğinde ağabeyim mavi göğe...”)

ol borluḳçı är **birlä** bardı borluḳta tegmiştä borluḳçı (PKPK LXXIX/1)

(Bu bahçıvan adam **ile** gitti. Bahçeye ulaşınca bahçıvan...)

[-11-]

Biz: T. zm. "Ben" anlamında birinci çokluk şahıs zamiri.

Biz(-I-): T. zm. Biz.

aġı barım alḳınsar el törü näçük tutar **biz** (PKPK XI/3)

(“Servet, değerli eşya tükenirse devleti (ve) kurumları nasıl tutar**ız.**”)

biz käntükä ädgükä ötläyür biz unamasar... (PKPK XX/6)

(“**Biz** kendisine iyi (yolu) teşvik ediyoruz. Rıza göstermezse...”)

biz käntükä ädgükä ötläyür **biz** unamasar... (PKPK XX/7)

(“Biz kendisine iyi (yolu) teşvik ediyor**uz.** Rıza göstermezse...”)

oġlum teginkä eş boluŋlar nä kärgäkin barça bergäy **biz** (PKPK XXII/4)

(“Oğlum prense eş olsunlar. Ne gereksinim(iniz) (varsa) hepsini vereceğ**iz.**”)

ḳamaġın ädgü ögli teginkä ḳulluḳ barır **biz** (PKPK XXIII/4)

(“Hep birlikte iyi düşünceli prense hizmetinde gideceğ**iz.**”)

birlä ölür **biz** kälsär birlä kälır biz tep ötüg berdilär (PKPK XXIII/5)

(“Birlikte öleceğ**iz.** Geri dönerse birlikte döneriz.” diyerek rica da bulundular.)

birlä ölür biz kälsär birlä kälır **biz** tep ötüg berdilär (PKPK XXIII/5)

(“Birlikte öleceğiz. Geri dönerse birlikte döner**iz.**” diyerek rica da bulundular.)

tegin kim sizlär tep ayıttı ol ḳızlar ḳapaġçı **biz** tep tedi (XLI/6)

(“Prens siz kimsiniz?” diyerek sordu. O kızlar “Kapı bekçisiy**iz.**” diyerek dedi.”

tegin ayıtsar ḳapaġçı ḳırḳın **biz** tedilär (PKPK XLII/6)

(Prens sorunca: “Kapı bekçisi kızlar**ız.**” dediler.)

ḳunçuy-ı mu sizlär ayıtsar **biz** ordu ḳapaġ közätçi biz (PKPK XLIII/5)

(“Eşleri misiniz?” sorunca “**Biz** saray kapı(sının) bekçisiyiz.”)

ḳunçuy-ı **mu** sizlär ayıtsar biz ordu ḳapaġ közätçi **biz** (PKPK XLIII/6)

(“Eşleri **misiniz?**” sorunca “Biz saray kapı(sının) bekçisiy**iz.**”)

siziŋä yemä bėrgäy **biz** yetti kün munta eniŋ (PKPK XLIX/4)

(“Size de vereceğ**iz**. Yedi gün burada kalın.”)

[-12-]

Biz+iŋ(-II-): T. zm. Bizim.

amraḳ ḳadaşım eşiŋ tuşuŋ **biziŋ** beş yüz (PKPK LIII/5)

(“Sevgili kardeşim eşin arkadaşların **bizim** beş yüz...”)

[-1-]

Biz+i+ŋ+ä(-III-): T. zm. Bize.

yetti kün munta eniŋ **biziŋä** nom nomlaŋ (PKPK XLIX/5)

(“Yedi gün burada kalın. **Bize** yasayı öğretin.”)

tapınalım udunalım **biziŋä** asıġ tusu ḳılıŋ (PKPK XLIX/7)

(“Tapınalım (ve) saygı duyalım. **Bize** yarar sağlayın.”)

[-2-]

Biz+ni(-IV-): T. zm. Bizi.

adaḳa kirip ölgäy siz **bizni** irinç ḳılġay siz (PKPK XVIII/6)

(“Korkunç tehlikeye girip öleceksiniz. **Bizi** zavallı kılarsınız.”)

amtı **bizni** irinç yarlıġ ḳılıp ḳança barır siz (PKPK LXXVII/7)

(“Şimdi **bizi** (böyle) zavallı (ve) acınacak (halde) bırakarak nasıl gidersiniz?”)

[-2-]

Bodısavat: *Skr. is.* Bodhisattha. Buda adayı. " özü mükemmel bilgili olan kişi"

bodısavat tegin bu uluş bodun ayıġ ḳılınçlıġlar ḳılmışın (PKPK III/6)

(Bu ülke halk(ının) kötü işler yaptığını (gören) (ve) prens **Bodhisattva...**)

ol ödün **bodisavat** tegin ḳanı ḳanta bu yarlıġ eşidip (PKPK XVIII/7)

(O zaman **Bodhisattva** prens, babası handan bu sözleri işitip...)

bu yerkä kältiŋiz **bodisavat** tegin inçä tep ötünti (PKPK XLVII/4)

(“Bu yere (kadar) geldiniz?” **Bodhisattva** prens öylece diyerek cevap verdi.)

uluġ küçlüg ḳutluġ **bodisavatlar** ermäsär bu yerkä näŋ (PKPK XLV/3)

(“Büyük, güçlü (ve) kutsal ruhlu **Bodhisattvalar** olmasa bu yere (kadar)...”)

ol **bodısavat** erinç kirzk-ün tep yarlıġḳadı (PKPK XLV/5)

(“O (bir) herhalde **Bodhisattva** (olmalı), girsin.” diyerek buyurdu.)

yaraġay öŋrä yemä **bodisavatlar** munçulayu (PKPK XLVIII/7)

(“Uygundur, eskiden de **Bodhisattvalar** bu şekilde....”)

[-6-]

Bodun: T. is. Halk, insanlar, ‘‘boylar, aşiretler’’.

Bodun(-I-): T. is. Halk, insanlar.

Bu uluş **bodun** ayıġ ḳılınçlıġlar ḳılmışın körüp ärtüŋü buşuş-luġ (PKPK III/7)

(Bu ülke **halk(ının)** kötü işler yaptığını görüp son derece üzüntülü...)

mėniŋ ol ḳaŋım ḳan **bodun** tiliŋä ḳorḳup inçä yarlıġḳadı (PKPK XI/1)

(“Benimdir. Babam han **halk** dilin(den) korkup öylece emir verdi.”)

ol ödün ḳaŋı ḳan uluş **bodun** ıġlayu sıḳtayu ädgü ögli teginig (PKPK XXX/8)

(Bu sırada babası han ülke **halk** ağlayıp sızlanarak iyi düşünceli prensi...)

uluş **bodun** alḳu ḳovradı yırıġ taŋlayu (PKPK LXXI/2)

(Ülke(nin) **halkı** hepsi (oraya) üşüştü. Şarkı(sına) hayran olup...)

[-4-]

Bodun+ı(-II-): T. is. Halkı.

ol ödün baranas uluş **bodunı** alḳu busantı ıġladılar (PKPK LXII/3)

(O zaman Benares ülkesi(nin) **halkı(nın)** hepsi üzüldü(ler), ağladılar.)

[-1-]

Bodun+ḳa(-III-): T. is. Halka.

men yirçi-läp ilitgäy men sizni **bodunḳa** tägürgäy men (PKPK LX/3)

(“Ben kılavuzluk edip (sizi) götüreceğim. Sizi **halka** ulaştıracağım.)

täŋrisi üntäyü yol ayu bėrdi **bodunḳa** tägdi (PKPK LX/7)

(Perisi seslenerek yol gösteriverdi (ve) **halka** ulaştı.)

[-2-]

Boġuz: T. is. Boğaz, gırtlak.

Boġuz+ça(-I-): T. zf. Boğazına kadar.

yetti kün belçä **boġuzça** suvda yorıp kümüşlüg (PKPK XXXVI/4)

(Yedi gün (boyunca) beline (ve) **boğazına kadar** suda yürüyüp gümüş...)

[-1-]

Bol-: T. f. Olmak, bulunmak, meydana gelmek.

Bol-alım(-I-): T. f. Olalım.

täŋrim men yemä barayın ädgü yavlak bolsar birle **bolalım** (PKPK XXX/3)

("Haşmetlim ben de gideyeyim. İyi (de), kötü (de) olsak beraber **olalım**.")

[-1-]

Bol-ġay (-II-): T. f. Olacak.

taḳı aġırlıġ bolġay men taḳı uçuz **bolġay** men (PKPK XXIX/3)

("Daha değerli olacak beni daha ucuz (küçümsenmiş) olacak (olacağım).")

[-1-]

Bol-ġay men(-III-): T. f. Olacağım.

taḳı aġırlıġ bolġay men taḳı uçuz **bolġay men** (PKPK XXIX/4)

("Daha değerli olacak beni daha ucuz (küçümsenmiş) **olacak (olacağım).**")

[-1-]

Bol-maz ersär (-IV-): T. yf. Olmaz ise.

yarlıġ **bolmaz ersär** bu yerdä yoḳ̇aru yoḳ̇aru turmaz men (PKPK XIX/7)

("(Krallık emri) izni **olmazsa** bu yerde(n) yukarı kalkmayacağım.")

[-1-]

Bol-mış erti (-V-): T. yf. Olmuşlardı.

tüŋür büşük **bolmış erti** ḳaltı balıḳ ḳapaġda (PKPK LXIV/6)

(Böylece dünür akraba **olmuşlardı**. (Prens) kent kapısında...)

[-1-]

Bol-sa-r(-VI-): T. f. Olsa.

täŋrim men yemä barayın ädgü yavlak **bolsar** birle bolalım (PKPK XXX/3)

("Haşmetlim ben de gideyeyim. İyi (de), kötü (de) **olsak** beraber olalım.")

[-1-]

Bol-tı(-VII-): T. yf. Oldu.

sav eşidip näŋ kiginç bėrü umadı ärtiŋü **buşuş-luġ boltı** (PKPK XVI/1)

(Haber işitip hiç cevap veremedi. Son derece **üzüntülü oldu.**)

täŋrim nä muŋ **taḳ̇ boltı** (PKPK XXVI/2)

("Haşmetlim ne üzüntü sıkıntı (**felaket) oldu** (geldi başınıza).")

avıçḳa ḳamaġ taplamış üçün **yėrçi boltı** (PKPK XXVIII/1)

(Yaşlı adam tüm (öneriyi) kabul ettiği için (onun) **kılavuzu oldu.**)

sevinti süzülti inçä tep tedi nä **kärgäk boltı** (PKPK XLVII/2)

(Sevindi, arındı öylece diyerek söyledi: "Ne gerek **oldu** (vardı?).")

tep **yarlıġ boltı** elgin adaḳın bäkläp kınlıḳta urdılar (PKPK LXIII/5)
(Diyerek **emir buyurdu.** Elini ve ayağını zincire vurup hapse attılar.)
[-5-]
Bol-tı-lar(-VIII-): T. f. Oldular.
keŋränü aş berür **boltı-lar** ḳaltı tegin uḳtı (PKPK LXVIII/4)
(Homurdanarak yemek verir **oldular.** Böylece prens anladı.)
tegin anta egidti alḳu **mäŋi-lig boltılar** (PKPK LXXII/4)
(Prens (dilencilerin) orada geçimini sağladı. Hepsi **mutlu oldular.**)
[-2-]
Bol-tu-ŋuz(-IX-): T. f. Oldunuz.
yarlıġ **boltuŋuz** tėgin inçä tep saḳınç saḳıntı (PKPK LXVI/7)
("Acınacak (halde) **oldunuz.**" Prens öylece diyerek düşünceye daldı.)
Siz maŋa ḳadaş **boltuŋuz** maŋa ädgü saḳınçıŋaz bar ersär (PKPK LXIX/5)
("Siz bana kardeş **oldunuz.** Bana iyiliğim(le) düşünceniz var ise...")
Ögsüz ögi ḳaŋsız ḳanı siz **boltuŋuz** (PKPK LXXVII/7)
("Siz öksüzün annesi yetimin babası **oldunuz.**")
[-3-]
Bol-uŋ(-X-): T. f. Olun.
amtı siz ḳataġlanıŋ birlä barıŋ yerçi **boluŋ** (PKPK XXVII/7)
("Şimdi siz gayret edin beraber gidin. (Onun) kılavuzu **olun.**")
[-1-]
Bol-uŋ-lar(-XI-): T. f. Olsunlar.
oġlum teginkä eş **boluŋlar** nä kärgäkin barça bergäy biz (PKPK XXII/3)
("Oğlum prense eş **olsunlar.** Ne gereksinim(iniz) (varsa) hepsini vereceğiz.")
[-1-]
Bol-up(-XII-): T. zf. Olarak.
buşuşluġ ḳadġuluġ **bolup** ıġlayu balıḳ-ḳa kirdi (PKPK IV/1)
(Üzüntülü kaygılı **olup** ağlayarak kente girdi.)
bulsar meni titmäŋ ädgü köni yolçı yerçi **bolup** (PKPK XL/8)
("Bulursanız beni reddetmeyin. İyi, doğru yolcu (ve) kılavuz **olup...**")
[-2-]
Bol-ur(-XIII-): T. f. Olur.
ög ḳaŋ köŋlin bertsär ol tınlıġ tamuluġ **bolur** (PKPK XI/6)
("Anne (ve) babanın gönlünü kırarsa o canlı cehennemlik **olur.**")

yılḳı egidsär yılıŋa aşsılur bay **bolur** (PKPK XIII/6)

(“Büyük baş hayvan beslenirse (sayıları) yıldan yıla artar zengin **olur.**”)

biri ayur öŋtün kėdin satıġḳa yuluġḳa barsar bay **bolur** (PKPK XIV/1)

(Biri söyler: “Doğu’ya (ve) Batı’ya satış (ve) ticarete giderse zengin **olur.**”)

[-3-]

Bol-zun(-XIV-): T. f. Olsun/ verilsin.

bu yarlıġ eşidip yarlıġ **bolzun** tıdmazun barayın (PKPK XIX/1)

(Bu sözü işitip, “Emir **verilsin.** (Beni) engellemeyin, gideyeyim...”)

[-1-]

Borluḳ: T. is. Bağ, meyve ve bahçesi.

Borluḳ+um+ın(-I-): T. is. Bahçeme (bahçelerime).

bu ärig elitäyin **borluḳumın** közedzün anta açınayın (PKPK LXXIII/3)

(“Bu adamı getireyim. **Bahçemi** gözetlesin, (ben de) orada besleyeyim.”)

[-1-]

Borluḳ+ta(-II-): T. is. Bahçede, bahçeye.

borluḳta tagmiştä borluḳçı ärkä inçä tep tedi (PKPK LXXIX/1)

(**Bahçeye** ulaşınca bahçıvan adama şöyle diyerek söyledi.)

[-1-]

Borluḳçı: T. is. Bağcı, bahçıvan.

Borluḳçı(-I-): T. is. Bağcı, bahçıvan.

aŋa ayıtıŋ ol **borluḳçı** är közsüz kişi... (PKPK LXXIV/7)

(“Ona sorun.” Bu **bahçıvan** adam gözsüz kişiye...)

borluḳçı är birlä bardı borluḳta tegmiştä borluḳçı (PKPK LXXVIII/7)

(**Bahçıvan** adam ile gitti. Bahçeye ulaşınca bahçıvan...)

borluḳta tagmiştä **borluḳçı** ärkä inçä tep tedi (PKPK LXXIX/2)

(Bahçeye ulaşınca **bahçıvan** adama şöyle diyerek söyledi.)

[-3-]

Borluḳçı+sı(-II-): T. is. Bahçıvanı.

ḳadını ḳan **borluḳçısı** teginig körüp inçä tep saḳıntı (PKPK LXXII/5)

(Kayınpederi hanın **bahçıvanı** prensi görüp şöyle (diyerek) düşündü.)

[-1-]

Böz: *Grek, Sami. is.* Pamuklu (bez).

Böz(-I-): *Grek, Sami. sf.* Pamuklu (bez).

böz batatu ḳars toḳıyur taḳı yemä adruḳ (PKPK II/4)

(**Bez**, pamuklu kumaş, yün dokuyor(lar). Ayrıca başka zanaatkarlar da...)
[-1-]

Bu: T. zm. Bu.

Bu(-I-): T. sf. Bu.

Bu uluş bodun ayıġ ḳılınçlıġlar ḳılmışın körüp ärtüŋü buşuş-luġ (PKPK III/7)
(**Bu** ülke halk(ının) kötü işler yaptığını görüp son derece üzüntülü...)
kaŋı ḳan **bu** ötüg sav eşidip näŋ kiginç bėrü umadı (PKPK XV/7)
(Babası han **bu** rica söz(lerini) işitip hiç cevap veremedi.)
aḳtarılur ölür **bu** munça ḳorḳınçıg adaḳa kirip ölgäy siz (PKPK XVIII/4)
("Devrilir. **Bu(nun)** kadar korkunç tehlikeye girip öleceksiniz.")
bu yarlıġ eşidip yarlıġ bolzun tıdmazun barayın (PKPK XVIII/8)
(**Bu** sözü işitip, "Emir verilsin (beni) engellemeyin, gideyeyim...")
kälürzün-lär ötrü **bu** yarlıg eşidip bėş yüz satıġçı (PKPK XXII/8)
("Getirsinler." Bunun üzerine, **bu** açıklamayı işitip beş yüz tüccar...)
amtı men **bu** ärdini birlä barsar men (PKPK XXXIV/5)
("Şimdi ben **bu** mücevher ile yola çıkarsam (gidersem)...")
kümüş yıp äŋirär **bu** ḳapaġ közädü tururlar (PKPK XLII/3)
(Gümüşten ip eğiren (ve) **bu** kapıyı bekleyen (kızlar) dururlar.)
bu çımbudvip yer suvdaḳı baranas uluştaḳı ḳan oġlı (PKPK XLIV/1)
("**Bu** Jambudvīpa yer, sudaki (kıtasındaki) Benares ülkedeki han oğlu...")
uluġ küçlüg ḳutluġ bodisavatlar ermäsär **bu** yerkä (PKPK XLV/3)
("Büyük, güçlü (ve)kutsal ruhlu bodhisattvalar olmasa **bu** yere (kadar)...")
kim ança ämgänip **bu** yerkä kältiŋiz (PKPK XLVII/3)
("Bu kadar acı çekip **bu** yere (kadar) geldiniz?")
tegin inçä tep ötünti **bu** yertinçüdä ḳamaġ tınlıglar (PKPK XLVII/6)
(Prens öylece (diyerek) cevap verdi: "**Bu** dünyadaki tüm varlıklar...")
bu çintämäni ärdini alıp siziŋä poşı berür men (PKPK LI/3)
("**Bu** çintamani mücevheri alıp size bağış (olarak) veririm.")
bu suyluġ ätözdä ozalım kurtulmak yolḳa täginälim (PKPK LI/8)
("**Bu** günahlı bedenden kurtulalım, kurtuluş yoluna ulaşalım.")
amtı **bu** ärdini birlä tägdüktä eçim kök täŋri-kä (PKPK LVII/1)
("Şimdi **bu** mücevher ile gittiğinde ağabeyim mavi göğe...")
ḳaŋı ḳan **bu** sav eşidip kök täŋri ta-pa ulıdı sıḳtadı (PKPK LXI/3)
(Babası han **bu** sözü işitip mavi göğe doğru ağladı, sızladı.)

amtı **bu** ärig elitäyin borlıḳımın közätsün (PKPK LXXIII/2)
("Şimdi **bu** adamı getireyim. Bahçemi gözetlesin.")
ol ödün ol beş yüz ḳoltġuçılar **bu** savaġ eşidip ulıdılar (PKPK LXXVII/2)
(O zaman bu beş yüz dilenciler **bu** sözü işitip ağlayıp sızladılar.)
ol ödün tegin inçä tep yarlıġḳadı **bu** yertinçü törüsi (PKPK LXXVIII/3)
(O zaman prens öylece (diyerek) söyledi: "**Bu** dünya(nın) kuralı...")
[-18-]

Bu(-II-): T. zm. Bu.
ıġlayu **bu** ne ämgäklig yer ermiş näglük toġdum men (PKPK IV/7)
(Ağlayarak, "**Bu** nasıl çileli (bir) yermiş? Niçin doğdum ben?")
bu yerdä yoḳḳaru turmaz men aş aşanmaz men ölgäy men (PKPK XIX/7)
("**Bu** yerde(n) yukarı kalkmayacağım, yemek yemeyeceğim, öleceğim.")
men **bu** muntuda yegräk çintämäni ärdini alġalı barayın (PKPK XXXIV/8)
("Ben **bu** burada daha iyi çintamani mücevheri alarak gideyeyim.")
ekki köz täglärip sançayın **bu** ḳança barġay käntü ölgäy (PKPK LVII/6)
("İki gözünü de oyup kör edeyeyim. **Bu** nereye gider(se) kendisi ölür.")
tirig oztum kältüküm **bu** tep ötünti ol ödün ḳaŋı (PKPK LXI/2)
("Canlı kurtuldum. Geldiğim (yer?) **bu**" diyerek konuştu. O zaman babası...)
[-5-]

Buḳa: T. is. Boğa, kişi adı.

Buḳa+sı(-I-): T. is. Boğası.
buḳası aşnu önüp teginig yumburu yatġurup (PKPK LXV/3)
(**Boğası** önce ileri doğru atılarak prensi yuvarlayıp (yere) yatırıp...)
[-1-]

Bul-: T. f. Bulmak, (…duğunu) düşünmek.

Bul-ġay siz(-I-): T. f. Elde edersiniz.
ärdini **bulġay siz** men amtı ölür men (PKPK XL/1)
("Mücevheri **elde edersiniz.** Ben şimdi ölüyorum.")
[-1-]

Bul-ma-dı(-II-): T. f. Bulmadı.
ağıçı+lalrnına **bulmadı** bergü bulmadı (PKPK X/4)
(Hazinecilerini **bulamadı**. Bağış bulamadı.)
ağıçı+lalrnına bulmadı bergü **bulmadı** (PKPK X/5)
(Hazinecilerini bulamadı. Bağış **bulamadı.**)

[-2-]

Bul-matın(-III-): T. zf. Bulmadan.

ḳolġuçı-rlar kälsär ağıçılalrnın-a bulmaz ėrti **bulmatın** bulmadı (PKPK X/4)

(Dilenciler geldiğinde (gelirse) hazinecilerini bulamadı. Bağış **[?]** bulamadı.)

bulmatın ağıçılalrnın-a bulmadı bergü **bulmatın** ḳorlġuçılar (PKPK X/5)

([?] Hazinecilerini bulmadı. Bağış **[?]** dilenciler....)

[-2-]

Bul-maz ėrti(-IV-): T. yf. Bulamaz oluyordu.

anta ötürü kim ḳolġuçı-rlar kälsär **bulmaz ėrti** (PKPK X/4)

(Bundan bir süre sonra (ki) dilenciler gelirse **bulamaz olu(yordu).**)

[-1-]

Bul-sa men(-V-): T. f. Bulursam.

ḳutın **bulsa men** silärni barça anta ḳutarġa men (PKPK LXXVI/5)

("Mutluluğu **bulursam** sizleri hepinizi orada(n) kurtaracağım.")

[-1-]

Bul-sa-r(-VI-): T. f. Bulsa/bulursa.

bulunçusuz çintämäni ärdini **bulsar** ḳamaġ yertünçüdäki (PKPK XIV/8)

("Bulunmaz çintamani mücevheri **bulursa** dünyadaki tüm...")

çintämäni ärdini **bulsar** bar kim ülüglüg ḳutluġ kişi (PKPK XXI/3)

("Çintamani mücevheri **bulursa** vardır ki şanslı (ve) mutlu kişi...")

ülüglüg ḳutluġ kişi ol ärdini **bulsar** ḳamaġ (PKPK XXI/5)

("Şanslı (ve) mutlu kişi bu mücevheri **bulursa** tüm...")

bulsar meni titmäŋ ädgü köni yolçı yerçi bolup (PKPK XL/7)

("**Bulursanız** beni reddetmeyin. İyi, doğru yolcu (ve) kılavuz olup...")

[-4-]

Bul-sa-r siz (-VII-): T. f. Bulursanız.

siz ḳaçan burḫan ḳutın **bulsar siz** mėni titmäŋ (PKPK LI/6)

("Siz ne zaman Buddha'nın mutluluğunu **bulursanız** beni reddetmeyin.")

[-1-]

Bul-tı(-VIII-): T. f. Buldu, gördü.

aġruḳ **bultı** kiŋränü aş berür (PKPK LXVIII/3)

(Ağır bir yük (olarak) **gördü.** Homurdanarak aş verir(ler).)

[-1-]

Bul-tu-m(-IX-): T. f. Buldum.

bultuŋuz mu tep tedi tegin köni savlıġ üçün **bultum** (PKPK LV/2)

("Buldunuz mu?" diyerek dedi. Prens doğru sözlü (olduğu) için "**Buldum.**")

[-1-]

Bul-tu-ŋuz mu(-X-): T. f. Buldunuz mu?

teginkä inçä tep ayıttı ärdini **bultuŋuz mu** (LV/1)

(Prense öylece (şunları) diyerek söyledi: "Mücevheri **buldunuz mu?**")

[-1-]

Bul-up(-XI-): T. zf. Bulup.

tuzaķçı **bulup** ayıġ ķılınç ķılur tınlıġ-laraġ ölürür (PKPK II/1)

(Tuzakçı (sayısız canlı) **bulup** kötü iş(ler) yapar(lar). Canlıları öldürür(ler).)

[-1-]

Bul-ur(-XII-): T. f. Bulur.

näçükin aġı barım ķazġansar üküş **bulur** (PKPK XII/7)

("Nasıl zenginlik ve servet kazanılırsa çok **bulur?**")

ädgü yoķ kim bir tarısar miŋ tümän **bulur** (PKPK XIII/4)

("İyi (yol) yok. Kim bir (tane) ekerse binlerce, on binlerce **bulur**.")

[-2-]

Bulunçusuz: T. sf. Bulunmaz.

bulunçusuz çintämäni ärdini bulsar ķamaġ yertünçüdäki (PKPK XIV/7)

("**Bulunmaz** çintamani mücevheri bulursa dünyadaki tüm...")

[-1-]

Buluŋ: T. is. Köşe, uç, dünyanın dört ''bucağından (köşesinden)'' biri.

Buluŋ+da(-I-): T. zf. Tarafa (tarafta).

tört **buluŋda** yadıltı küniŋä kolġuçılar üzülmädi (PKPK VII/2)

(Dört **tarafa** yayıldı. Günden güne dilencilerin (isteği) kesilmedi.)

[-1-]

Burḫan: *Çin. is.* Buddha.

erinç közünür at **burḫan**ög ķaŋ tėtir (PKPK XI/3)

("Herhalde görünür(de ki) (isim) **Buddha'ya** anne (ve) baba denir.")

täggäy siz inçip ķayu kün **burḫan** ķutın bulsar (PKPK XL/6)

("Ulaşacaksınız. Böylece herhangi gün **Buddha** mutluluğuna erişirse...")

burḫan ķutın tiläyü yoķ çıġay irinç yarlıġ tınlıġlarka (PKPK XLVII/7)

("**Buddha'nın** mutluluğunu dileyerek yok yoksul sefil, zavallı insanlara...")

siz ķaçan **burḫan** ķutın bulsar siz mėni titmäŋ (PKPK LI/5)

(“Siz ne zaman **Buddha’nın** mutluluğunu bulursanız beni reddetmeyin.”)

burhan ḳutı-n bulsa men silärni barça anta kutarġa men (PKPK LXXVI/4)

(“**Buddha’nın** mutluluğu bulursam sizleri hepinizi orada(n) kurtaracağım.”)

[-5-]

Busan- T. f. Dertlenmek, üzülmek, sıkılmak, kederlenmek.

Busan-ıp(-I-): T. zf. Üzülüp, dertlenip.

tägir üçün **busanıp** balıḳ uluşta bilgälärkä ayıtıp (PKPK LXXIV/1)

(Uğradığı için **dertlenip** kentin ülkede bilgelere sorup...)

[-1-]

Busan-ma-ŋ(-II-): T. f. Üzülmeyin(iz), dertlenmeyin(iz).

täŋrim ḳorḳmaŋ **busanmaŋ** esän tükal täggäy siz (PKPK XL/4)

(“Efendim korkmayınız, **üzülmeyiniz**. Sağ salim ulaşacaksınız.)

[-1-]

Busan-tı(-III-): T. f. Üzüldü.

ötrü tegin ärtiŋü **busantı** ıġladı sen näçük oztuŋ (PKPK LIV/4)

(O zaman prens çok **üzüldü**, ağladı. “Sen nasıl kurtuldun?”)

ol ödün baranas uluş bodunı alḳu **busantı** ıġladılar (PKPK LXII/3)

(O zaman Benares ülkesi(nin) halkı(nın) hepsi **üzüldü(ler),** ağladılar.)

[-2-]

Busan-u(-IV-): T. zf. Üzülüp.

ıġlayu **busanu** turġurup näŋ unamaadı (PKPK XX/4)

(Ağlayıp, **üzülüp**, kaldırıp (kaldırmaya çalıştılar ama o) hiç razı olmadı.)

[-1-]

Busan-ur(-V-): T. f. Üzülür, üzülüyor.

uluş barça tegin üçün **busanur** yemä ḳan inçä tep yarlıġkadı(PKPK XXVII/2)

(Bütün ülke prens için **üzülüyor** ve han şöyle diyerek açıkladı.)

[-1-]

Busuş(busuş?) T. is. Üzüntü, derin üzüntü keder.

Buşuş+luġ(-I-): T. sf. Üzüntülü, üzgün.

buşuşluġ ḳadġuluġ bolup ıġlayu balıḳ-ḳa kirdi (PKPK III/8)

(**Üzüntülü** kaygılı olup ağlayarak kente girdi.)

ädgü ögli teginig **buşuş-luġ** körüp inçä tep yarlıġ-ḳadı (PKPK IV/3)

(İyi düşünceli prensi **üzüntülü** görüp öylece (şunları) söyleyerek seslendi.)

amrak oġlum nä üçün **buşuşluġ** kältiŋiz (PKPK IV/5)

(“Sevgili oğlum niçin **üzgün** geldiniz?”)

ḳan inçä tep ayıttı näkä ıġlayu **buşuşluġ** kältiŋ (PKPK V/2)

[-4-]

(Han öylece (şunları) diyerek söyledi: “Neden ağlayarak **üzülerek** geldin?”)

Buşuş+luġ bol-tı(-II-): T. yf. Üzüntülü oldu.

sav eşidip näŋ kiginç bėrü umadı ärtiŋü **buşuş-luġ** boltı (PKPK XVI/1)

(Haber işitip hiç cevap veremedi. Son derece **üzüntülü oldu**.)

[-1-]

Buyruḳ: T. is. Bakan, mühürdar.

Buyruḳ+ları(-I-): T. is. Bakanları.

küniŋä tıdıġsız bėrdi ol ödün ınanç-ları **buyruḳ-ları** (PKPK VIII/7)

(Her gün engelsiz verdi. O zaman maiyetleri (ve) **bakanları...**)

[-1-]

Buzaġu: *Br. is.* Dana, buzağı.

Buzaġu+sı+n(-I-): *Br. is.* Buzağısını.

buzaġusın itürmiş iŋäk täg ulıyu inçä tep ötüntilär (PKPK LXXVII/3)

(Buzağısını arayan (kaybeden) inek gibi böğürürken öylece diyerek cevap verdi.)

[-1-]

Büşük: T. is. Akraba, tanıdık.

Tüŋür büşük(-I-): T. ik. Dünür akraba.

tüŋür büşük bolmış erti ḳaltı balıḳ ḳapaġda (PKPK LXIV/6)

(Böylece **dünür akraba** olmuşlardı. (Prens) kent kapısında...)

[-1-]

2.2.4. Ç

Çäviş: T. is. Oyun, kurnazlık, numara, çare, hile.

Al çäviş (-I-): T. ik. Hile (oyun) kurnaz.

anta al **çäviş** ayu birgä men (PKPK LXXV/2)

(“Orada (size) **kurnaz** (bir) **oyun** açıklayacağım.”)

[-1-]

Çıġarı: *Sogd. is.* Dokuma çıkrığı.

tınlıġ-laraġ ölürür ämäri tınlıġ-lar **çıġarı** äŋirär (PKPK II/3)

(Canlıları öldürür(ler). Pek çok canlılar **çıkrık** döndürür.)

[-1-]

Çıġay: T. sf. Yoksul, sefil.

Yoḳ çıġay(-I-): T. ik. Yok yoksul.

üküş **yoḳ çıġay** ämgäklig tınlıġ-lar-aġ körüp ıġladım (PKPK V/5)

("Pek çok **yok yoksul** (içinde) acı dolu canlıları görüp ağladım.")

yer täŋri törümiştä bärü bay yemä bar **yoḳ çıġay** yemä bar (PKPK VI/1)

("Yer, gök yaratıldığından beri zengin de var **yok yoksul** da var.")

burḫan ḳutın tiläyü **yoḳ çıġay** irinç yarlıġ tınlıġlarka (PKPK XLVIII/1)

("Buddha'nın mutluluğunu dileyerek **yok yoksul** sefil, zavallı insanlara...")

ötrü tegin toġa **yoḳ çıġay** poşı-çı men (PKPK LXVII/4)

(O zaman prens (şöyle dedi): "**Yok yoksul** doğarak (doğmuş) dilenciyim.")

[-4-]

Çımbudvip: *Ç'mpwdyvyp < ThorA. Jambudvip / ThorB. jambudvīp < Skr. jambūdvīpa. is.* Hindistan'ı kapsayan efsanevi kıta, Jambudvīpa.

bu **çımbudvip** yer suvdaḳı baranas uluştaḳı ḳan oġlı (PKPK XLIV/1)

("Bu **Jambudvīpa** yer, sudaki (kıtasındaki) Benares ülkedeki han oğlu...")

[-1-]

Çıŋratġu: T. is. Küçük çan, çıngırak.

yemiş sögüt(iŋ) üzä birär **çıŋratġu** asıŋ (PKPK LXXIX/5)

("Yemiş ağacın üzerine birer **çıngırak** asın.")

bir sögüt üzä birär **çıŋratġu** asaŋ ısıġ baŋ (PKPK LXXIX/7)

("Bir söğüt (ağacın) üzerine birer **çıngırak** asın, ip bağlayın.")

[-2-]

Çintämäni: *Skr. is.* Cintâmani ''düşüncenin mücevheri.''

Çintämäni(-I-): *Skr. sf.* Cintâmani ''düşüncenin mücevheri.''

bulunçusuz **çintämäni** ärdini bulsar ḳamaġ yertünçüdäki (PKPK XIV/7)

("Bulunmaz **çintamani** mücevheri bulursa dünyadaki tüm...")

çintämäni ärdini bulsar bar kim ülüglüg ḳutluġ kişi (PKPK XXI/3)

("**Çintamani** mücevheri bulursa vardır ki şanslı (ve) mutlu kişi...")

çintämäni ärdini alġalı barayın kim tınlıġlarḳa (PKPK XXXV/1)

("**Çintamani** mücevheri alarak gideyeyim. Kim (hangi, kim) canlılara...")

yarlıġ tınlıġ-larḳa asaġ tusu ḳılġalı **çintämäni** ärdini (PKPK XLVIII/3)

("Zavallı canlılara yarar fayda sağlamak amacıyla **cintâmani** mücevheri...")

çintämäni ärdini alıp söküp teginkä berdi (PKPK L/8)

(**Çintamani** mücevheri alıp söküp prense verdi.)

bu **çintämäni** ärdini alıp siziŋä poşı berür men (PKPK LI/3)

("Bu **çintamani** mücevheri alıp size bağış (olarak) veririm.")

[-6-]

Çoḳ-: T. f. Kesmek, öldürmek.

Çoḳ-ar(-I-): T. sf. Kestiğini.

taḳı yemä kördi ämäri tınlıġ-lar yunt ud **çoḳar** (PKPK III/1)

(Ayrıca (ayrıca) çok sayıda insanlar(ın) at (ve) sığır **kestiğini** gördü.)

[-1-]

Çomur-: T. f. (Bir şeyi suyun içine) daldırmak.

Çomur-ur(-I-): T. f. (Suya) daldırır.

kemi suvḳa **çomur-ur** törtünç uluġ tägzinçkä kigürür (PKPK XVII/8)

("Gemi suya **dalar.** Dördüncü (tehlike) büyük burmaca sokarlar.")

[-1-]

2.2.5. E

Eçi: T. is. Ağabey.

Eçi+m(-I-): T. is. Ağabeyim.

ögüm ḳaŋım **eçim** tegin-kä sevär meni aklayur (PKPK XXVIII/8)

("Annem babam, **abim** prensi severler beni sevmediler (nefret ettilerdi).")

amtı **eçim** taluy-ḳa barıp ärdini kälürsär taḳı aġırlıġ (PKPK XXIX/2)

("Şimdi **ağabeyim** okyanusa varıp mücevheri getirirse daha değerli...")

tėp ötünti **eçim** tegin ölüm yerkä barır (PKPK XXIX/7)

(Diyerek söyledi: "**Ağabeyim** prens ölüm yerine gider (gidiyor).")

ḳaŋım söndä bärü meni sevmäz erti **eçim** tegin-kä sevär erti (PKPK LVI/8)

("Babam uzun zamandan beri beni sevmezlerdi. **Ağabeyim** prensi severlerdi.")

amtı bu ärdini birlä tägdüktä **eçim** kök täŋri-kä (PKPK LVII/2)

("Şimdi bu mücevher ile gittiğinde **ağabeyim** mavi göğe...")

[-5-]

Eçi+si(-II-): T. is. Ağabeyi.

eçisi teginkä inçä tep ayıttı ärdini bultuŋuz mu (LIV/7)

(**Ağabeyi** prense öylece (şunları) diyerek söyledi: “Mücevheri buldunuz mu?”)

[-1-]

Eçi+ŋäz(-III-): T. is. Ağabeyiniz.

nägü ol öz **eçiŋäz** erti sizni ölzün tep inçä ḳıltı (PKPK LIX/5)

(“Ne ola o sizin öz **ağabeyiniz** idi. “Ölsün.” diyerek (öylece) yaptı (gitti.)”)

[-1-]

Eḍiz T. sf. Yüksek, geniş.

Yüksäk ediz(-I-): T. ik. Yüksek (yüce) değerli.

yüksäk ediz orunluḳtın ḳodı öz kämişti ög-sirädi taltı (PKPK LXI/5)

(**Yüksek** ve **değerli** tahtından tamamen kendini attı, kendinden geçti, bayıldı.)

[-1-]

Egid-: T. f. Beslemek, büyütmek, bakımını yapmak, bakmak.

Egid-äyin(-I-): T. f. Besleyeyim.

Elgim ätizü ağzım yırlayu öz **egidäyin** (PKPK LXX/2)

(“Elim (ile) çalıp aġzım (ile) şarkı söyleyerek kendi(mi) **besleyeyim.**”)

[-1-]

Egid-ür(-II-): T. f. (Hayatlarını) besler.

ḳanın satar anın öz **egidür** (PKPK III/5)

(Kanlarını satar. Onun kendilerini **(hayatlarını)** (böyle) **besler.**)

[-1-]

Egid-sä-r(-III-): T. f. Beslenirse.

ḳoy yılḳı **egidsär** yılıŋa aşılur (PKPK XIII/5)

(“Koyun (ve) büyük baş hayvan **beslenirse** (sayıları) yıldan yıla artar.)

[-1-]

Egid-ti(-IV-): T. f. Besledi, geçimini sağladı.

tegin anta **egidti** alḳu mäŋi-lig boltı-lar (PKPK LXXII/3)

(Prens (dilencilerin) orada **geçimini sağladı.** Hepsi mutlu oldular.)

[-1-]

Egrikşäl-: T. f. (Su) dalgalanmak, fır fır dönmek, her yandan burgaçlar oluşturmak.

Egrikşäl-ür(-I-): T. f. (Su) fır fır döner.

suv **egrikşälür** ur-suḳuşur bėşinç täŋri tüpirär (PKPK XVIII/1)

(“Su **fır fır döner** (ve) (dalgalar) çarpar. Beşinci (tehlike), gökyüzü yırtılır.”)

[-1-]

Ėkki: T. sf. İki rakamı.

seni inçä sevär men ayadaḳı yençü **2** monçuḳ täg közdäki (PKPK VI/8)
(“Seni öylece severim. Avuç içindeki inci **2** boncuk gibi gözdeki...”)
yenä **ekki** közi körmäz erti ol beş yüz är (PKPK XXIV/5)
(Üstelik **iki** gözü (de) görmezdi. Bu beş yüz adamın...)
ḳapaġda **ekki** arıġ ḳızlar turur elgi ärdinilig (PKPK XLI/1)
(Kapıda **iki** temiz kızlar durur. Elleri mücevher(den)...)
ekki ḳadaş esän tükal ḳavışıp öpişti ḳucuştı (PKPK LII/7)
(**İki** kardeş sağ salim kavuşup öpüştü, kucaklaştı.)
amtı munı **ekki** köz täglärip sançayın (PKPK LVII/5)
(“Şimdi bunu **iki** gözünü oyup kör edeyeyim.”)
ötrü turup **ekki** ḳamış sış kıyıp ekki közinä sançıp täzti (PKPK LVII/8)
(Sonra kalkıp **iki** kamışın sivri (uç şeklinde) sivriltip iki gözüne sokup kaçtı.)
kıyıp ekki közinä sançıp täzti **ekki** közinä sançıp täzti (PKPK LVIII/1)
(Sivri (uç şeklinde) sivriltip iki gözüne sokup kaçtı.)
oġrı kälip **ekki** közümin täglärü sançtı tėp ıgladı (PKPK LVIII/5)
(“Hırsız gelip **iki** gözümü oyup kör etti(ler).” diyerek ağladı.)
tilin yalġap **ekki** közintäki sışın alıp kodtı (PKPK LXV/8)
(Diliyle yalayarak **iki** gözündeki şişi alıp attı.)
[-9-]

Ekkigü: T. sf. İkisi, ikisi birlikte.

tegin yerçi avıçḳa birlä **ekkigü** kaltılar (PKPK XXXVI/1)
(Prens, kılavuz yaşlı adam ile **ikisi** kaldılar.)
[-1-]

Ekkiläyü: T. sf. Bir kez daha, ikinci kez, yeniden.

barçaka humaru sav kodtı **ekkiläyü** silarni körüşmagay (PKPK LXXVI/3)
(Hepsine teselli sözleri söyledi: “**İkinci kez** sizinle karşılaşmayacağım.”)
[-1-]

Ekkinti: T. sf. İkinci.

ekkinti suvda suv öŋlüg taġlar bar kemi süsüp sınur (PKPK XVII/4)
(“**İkinci** (tehlike) suda su renginde dağlar vardır. Gemi çarpıp parçalanır.”)
[-1-]

El: T. is. İmparatorluk, devlet, hükümdarlık; kişi adı.

El(-I-): T. is. Devlet.

ağı barım alkınsar **el** törü näçük tutar (PKPK IX/3)

("Servet, değerli eşya tükenirse **devleti** (ve) kurumları nasıl tutarız?")

[-1-]

Elig(-II-): T. is. Devleti.

elig törüg ağı barım tutar ağı barım (PKPK IX/1)

("**Devlet** ve kurumlarını zengin ve servet tutar. Zenginlik ve servet...")

[-1-]

El+tä(-III-): T. zf. Devlette.

amrak ögüküm menin **eltä** kazgançım sizin ermäz mü (PKPK XVI/4)

("Sevgili yavrum benim (elimdeki) **devlet** kazancım sizin değil midir?")

[-1-]

Elig, Elg- T. is. El.

Elg+i(-I-): T. is. Eli (elleri).

kapağda ekki arığ kızlar turur **elgi** ärdinilig (PKPK XLI/2)

(Kapıda iki temiz kızlar durur. **Elleri** mücevher(den)...)

elgi kopuz etizü ağzı yırlayu olurdı (PKPK LXXI/1)

(**Eli** (ile) kopuz çalıp ağzı (ile) şarkı söyleyerek oturdu.)

[-2-]

Elg+im(-II-): T. is. Elim.

elgim 'ätizü ağzım yırlayu öz egidäyin (PKPK LXX/1)

("Elim (ile) çalıp **ağzım** (ile) şarkı söyleyerek kendimi besleyeyim.")

[-1-]

Elg+i+n(-III-): T. is. Elini.

elgin tuta kigürüp ärdini-lig orunluk üzä olgurtı (PKPK XLVI/1)

(**Elini** tutarak içeriye sokup mücevherli taht üzerine oturttu.)

elgin adakın bäkläp kınlıkta urdılar (PKPK LXIII/6)

(**Elini** ve ayağını zincire vurup hapse attılar.)

[-2-]

Elg+i+n+dä(-IV-): T. is. Elinde.

yıp äŋirär **elgindä** ötrü tegin kim sizlär tep ayıttı (PKPK XLI/3)

(**Elinde** ip(lik) eğirir. O zaman prens, "Siz kimsiniz?" diyerek sordu.)

[-1-]

Elig+dä(-V-): T. is. Elde (elime).

başın birgärü bap meniŋ **eligdä** uruŋ (PKPK LXXX/3)

("(İplerin) ucunu birlikte bağlayıp benim **elime** verin.")

[-1-]

Elit-: T. f. İlerletmek, götürmek, yanına alıp götürmek.

Elit-äyin(-I-): T. f. Getireyim (götüreyim).

men amtı bu ärig **elitäyin** borluḳımın közätsün (PKPK LXXIII/2)

("Şimdi bu adamı **getireyim**. Bahçemi gözetlesin.")

ötrü yemişlikçi är **elitäyin** tep tedi (PKPK LXXV/5)

(Bunun üzerine yemişlik görevlisi, "(Oraya) **götüreyim.**" diyerek söyledi.)

[-2-]

Elit-gäy men(-II-): T. f. Götüreceğim.

men yirçi-läp **elitgäy men** sizni bodunḳa tägürgäy men (PKPK LX/2)

("Ben kılavuzluk edip (sizi) **götüreceğim.** Sizi halka ulaştıracağım.")

[-1-]

Elit-geli(-III-): T. zf. Götürmekten.

tėginig **elitgeli** sözledi tegin teginig ḳıdığıntaḳı (PKPK LXXIII/5)

(Prensi **götürmekten** söz etti. Prens (prensi?) çevresindeki..)

[-1-]

Elit-iŋ(-IV-): T. f. Götürün.

….-ŋta **elitiŋ** anta al çäviş ayu birgä men (PKPK LXXV/1)

("….-ŋta **götürün.** Orada (size) kurnaz (bir) oyun açıklayacağım.")

[-1-]

Elit-mäz men(-V-): T. f. Götürmüyorum.

aşnuraḳ yorıŋlar men sizlärni küçäp **elitmäz men** (PKPK XXXII/6)

("Daha önceden gitsin. Ben sizleri zorlayıp **götürmüyorum.**")

[-1-]

Elit-ti(-VI-): T. f. Götürdü(ler).

lö ḳanı-lar ḳalıtı **elitti** taluy ögüzkä (PKPK LII/3)

(Ejderhalar hanı havaya yükselterek **götürdü(ler).** Okyanus ırmağına...)

ol ödün udçı är öz äviŋä **elitti** açıntı (PKPK LXVII/6)

(O zaman Sığırtmaç adam kendi evine **götürdü**, besledi.)

[-2-]

Ellig: T. is. Hükümdar, kral, devlet başkanı.

Elläg(-I-): T. is. Kral.

ol ödün maxarıt **elläg** ädgü ögli teginig buşuşlug körüp (PKPK IV/2)

(O zaman Maharıt **kralı**, iyi düşünceli prensi üzüntülü görüp...)

[-1-]

Ellig(-II-): T. is. Kral.

ḳaŋı **ellig** inçä tep yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK VI/5)

(Babası **kral** öylece (şunları) diyerek söyledi. "Sevgili yavrum...")

bertmäyin ḳaŋım **ellig** tilkä kirmäzün (PKPK XII/1)

("Kırmayayım. Babam **kral** dillere (eleştirilere) girmesin (uğramasın).")

kim kaŋı ḳan ol **ellig** ḳan ḳızın ädgü ögli tėgin-kä ḳolmış erti (PKPK LXIV/4)

(Kim babası han, bu **kral** han(ın) kızını iyi düşünceli prense istemişti.)

[-3-]

Ellig+kä(-III-): T. is. Krala (kraldan).

ötürü ḳaŋı içgärü **elligkä** ötüg berdi talu ögüzkä kiräyin (PKPK XV/4)

(Sonra babası sarayda **krala** rica(da) bulundu. "Okyanus ırmağına gireyeyim.")

[-1-]

En-: T. f. İnmek.

En+iŋ(-I-): T. f. İnin (burada kalın).

yetti kün munta **eniŋ** biziŋä nom nomlaŋ (PKPK XLIX/5)

("Yedi gün burada **kalın.** Bize yasayı öğretin.")

[-1-]

Er-: T. yf. Olmak, imek.

Er-di+m(-I-): T. yf. İdim.

taştın ilinçükä **önmiş erdim** üküş yoḳ çıġay ämgäklig (PKPK V/5)

("Dışarıya eğlenmek (için) **çıkmıştım.** Pek çok yok yoksul (içinde) acı dolu...")

[-1-]

Er-kän(-II-): T. yf. İken.

ada bar bir ada ol ėrür talım balıḳ oduġ **erkän** saḳlamadın (PKPK XVII/2)

("Tehlike vardır. Birinci tehlike şudur: Canavar balık uyanık **iken**...")

yettinç kün taŋ **taŋlayur erkän** ädgü ögli tėgin uluġ küvrüg (PKPK XXXI/7)

(Yedinci gün şafak **sökerken** iyi düşünceli prens büyük davulu...)

balıḳ ḳapaġda **olurur erkän** ḳan udçı-sı biş yüz ud sürä önti (PKPK LXV/1)

(Kent kapısında **otururken** han(ın) sığırtmacı beş yüz sığır güderek (ona

doğru) ilerledi.)

[-3-]

Ermäz mü(-III-): T. yf. Değil mi?

amraḳ ögüküm meniŋ eltä ḳazġançım sizin **ermäz mü** (PKPK XVI/5)

(“Sevgili yavrum benim (elimdeki) devlet kazancım sizin **değil midir?**”)

[-1-]

Er-mä-sär(-IV-): T. yf. Olmasa, imese.

uluġ küçlüg ḳutluġ bodisavatlar **ermäsär** bu yerkä näŋ (PKPK XLV/3)

(“Büyük, güçlü (ve)kutsal ruhlu bodhisattvalar **olmasa** bu yere (kadar)...”)

[-1-]

Er-miş(-V-): T. yf. İmiş.

ıġlayu bu ne ämgäklig yer **ermiş** näglük toġdum men (PKPK IV/8)

(“Ağlayarak, bu nasıl çileli (bir) yer**miş**. Niçin doğdum ben.”)

[-1-]

Er-sä-r(-VI-): T. yf. İse.

tegin inçä tėp saḳıntı ağıçı **ersär** meniŋ ol (PKPK X/8)

(Prens şöyle diyerek düşündü: “Hazineci **ise** (onlar) benimdir.”)

yarlıġ bolmaz **ersär** bu yerdä yoḳḳaru yoḳḳaru turmaz men (PKPK XIX/7)

(“(Krallık emri) izni olmaz**sa** bu yerde(n) yukarı kalkmayacağım.”)

suvçı kėmiçi bar **ersär** yemä kälzün (PKPK XXII/5)

(“Gemi kılavuz kaptanı (olan) denizci var**sa** (o) da gelsin.”)

ol **erser** ol **erser** ärtiŋü alp ada tetir (PKPK XXXVIII/7)

(“(İşte) bunun **ise** (bunun **ise**)? son derece en (korkunç) tehlike denilir.”)

amraḳ oġlum ölti **ersär** munuŋ yüzin yemä körmäyin (PKPK LXII/7)

(“Sevgili oğlum öldüy**se** bunun yüzünü bir daha görmeyeyim.”)

koltġuçılar bar **ersär** alḳu anta ḳovradı beş yüz koltġuçı (PKPK LXXII/1)

(Dilenciler var**sa** hepsi orada (oraya) üşüştü. Beş yüz dilenci...)

[-7-]

Er-ti(-VII-): T. yf. İdi

taşġaru ilinçükä **atlanturdı erti** balıḳ taştın (PKPK I/2)

(Dışarıda eğlenmek (için) (prensi) ata **bindirdi.** Kentin dışında...)

tarıġçı-laraġ **körür erti** ḳuruġ yerig suvayu öl yerig (PKPK I/3)

(Çiftçiler **görü(yor)du.** (Onlar) kuru toprağı sulayıp nemli toprağı...)

anta ötürü kim ḳolġuçı-rlar kälsär **bulmaz erti** (PKPK X/4)

(Bundan bir süre sonra (ki) dilenciler gelirse bulamaz **olu(yordu).**)
ḳorlġuçılar yıġlayu barsar tegin yemä ıġlayu **ḳalır erti** (PKPK X/7)
(Dilenciler ağlayarak gitse prens de ağlayarak **kalırdı**.)
ol ödün baranas uluşta bir ädgü alp yerçi suvçı **bar erti** (PKPK XXIII/8)
(Benares ülkesinde iyi (ve) cesur bir kılavuz kaptan **vardı**.)
ärin barıp esän tükäl **kälmiş erti** inçip säkiz on yaşayur (PKPK XXIV/3)
(Adamla gidip sağ salim geri **dönmüştü**. Ancak seksen yaşındadır.)
säkiz on yaşayur **ḳarı erti** yenä ekki közi körmäz erti (PKPK XXIV/5)
(Seksen yaşındadır. **İhtiyardı**. Üstelik iki gözü (de) görmezdi.)
yenä ekki közi **körmäz erti** ol beş yüz är (PKPK XXIV/6)
(Üstelik iki gözü (de) **görmezdi**. Bu beş yüz adamın...)
sevär meni **aḳlayur erti** amtı eçim taluy-ḳa barıp ärdini (PKPK XXIX/1)
("Annem babam, abim prensi severler beni sevmediler **(nefret ettilerdi).**")
yemä ḳaŋı oġul ḳılınçı yavlak üçün **sevmäz erti** (PKPK XXX/5)
(Doğrusu babası oğlu(nun) davranışı kötü (olduğu) için **sevmezdi.**)
bodisavatlar ermäsär bu yerkä näŋ **tägmägäy erti** (PKPK XLV/5)
("Bodhisattvalar olmasa bu yere (kadar) kesinlikle **ulaşamazdı.**")
ärdini poşıḳa kälmişi **bar erti** alḳuḳa berip ıdtımız (PKPK XLIX/2)
("Mücevheri bağış (olarak) geldiği **vardı.** Hepsine verip gönderdik.")
ögüm kaŋım söndä bärü meni **sevmäz erti** (PKPK LVI/8)
("Annem babam uzun zamandan beri beni **sevmezlerdi.**")
ḳaŋım söndä bärü meni sevmäz erti eçim tegin-kä **sevär erti** (PKPK LVII/1)
("Babam uzun zamandan beri beni sevmezlerdi. Ağabeyim prensi **severlerdi**.")
ötrü ol yer suv ırşı täŋri **bar erti** tegin ämgäkin körü umatın (PKPK LIX/2)
(Oysa o yerde (suda?) rsi perisi **vardı.** Prensin acısını görüp dayanamayarak...)
tedükünüz nägü ol öz **eçiŋäz erti** sizni ölzün tep inçä ḳıltı (PKPK LIX/6)
("Dediğiniz de ne ola? O sizin öz **ağabeyiniz idi.** "Ölsün" diyerek (öylece) yaptı.")
kim kaŋı ḳan ol ellig ḳan ḳızın ädgü ögli tėgin-kä **ḳolmış erti** (PKPK LXIV/6)
(Kim babası han, bu kral han(ın) kızını iyi düşünceli prense **istemişti.**)
tünür büşük **bolmış erti** ḳaltı balıḳ ḳapaġda (PKPK LXIV/6)
(Böylece dünür akraba **olmuşlardı.** (Prens) kent kapısında...)

ḳovraġ ara olġurtı tegin ḳopuzḳa ärtiŋü uz **erti** (PKPK LXX/7)

(Kalabalık arasına oturttu. Prens kopuz (çalmakla) pek usta **idi.**)

esirkäyü ıġlayu tägrä tolı **tururlar erti** (PKPK LXXI/5)

(Acıyıp ve ağlayıp çevresindeki (alanı) doldurup **duruyorlardı.**)

tataġlıġ aş içkü kälürüp **tapınur-lar erti** (PKPK LXXI/7)

(Seçkin yiyecek (ve) içecek getirip saygı **gösterirlerdi.**)

[-21-]

Er-ti-miz(-VIII-): T. yf. İmiz, idik.

uvatsar yazuḳḳa tüşä **täginmägäy ertimiz** (PKPK VIII/1)

("Değerli eşya tükenirse, azalırsa günaha **düşmeyelim.**")

[-1-]

Er-ür(-IX-): T. yf. -Dır, -Dir anlamında bildirme.

beş törlüg ada bar bir ada ol **erür** (PKPK XVII/1)

("Beş türlü tehlike vardır. Birinci tehlike **şudur.**")

[-1-]

Erinç: T. zf. Herhalde.

käntü bilingäy **erinç** tep yarlıġḳadı anta ötürü (PKPK X/1)

("**Herhalde** kendisi anlayacaktır." diyerek söyledi. Bir süre sonra...)

erinç közünür at burḫan ög ḳaŋ tėtir (PKPK XI/3)

("**Herhalde** görünür(de ki) (isim) Buddha'ya anne (ve) baba denir.")

ol bodısavat **erinç** kirzk-ün tep yarlıġḳadı (PKPK XLV/5)

("O (bir) **herhalde** Bodhisattva (olmalı), girsin." diyerek buyurdu.)

[-3-]

Esän: T. is. Sağ salim.

Esän tükal(-I-): T. ik. Sağ salim.

kemiçi bar ersär yemä kälsün teginig **esän tükäl** kälürzünlär (PKPK XXII/6)

("Denizci varsa (o) da gelsin. Prensi **sağ salim** geri getirsinler.")

ärin barıp **esän tükäl** kälmiş erti inçip säkiz on yaşayur (PKPK XXIV/3)

(Adamla gidip **sağ salim** geri dönmüştü. Ancak seksen yaşındadır.)

oġlumın siziŋä tutuzur men **esän tükäl** kälürüŋ (PKPK XXV/6)

("Oğlumu size emanet ediyorum. **Sağ salim** geri getirin.")

täŋrim ḳorḳmaŋ busanmaŋ **esän tükal** täggäy siz (PKPK XL/5)

("Efendim korkmayınız, üzülmeyiniz. **Sağ salim** ulaşacaksınız.")

ekki ḳadaş **esän tükal** ḳavışıp öpişti ḳucuştı (PKPK LII/7)

(İki kardeş **sağ salim** kavuşup öpüştü, kucaklaştı.)

[-5-]

Esän(-II-): T. sf. Sağ salim.

biş yüz ärän ḳança bardı **esän** tägdi mü (PKPK LIII/6)

("Beş yüz adamımız nereye gitti? Sağ salim gittiler mi?")

[-1-]

Esirkä-: T. f. Merhamet duymak, merhamet etmek, yüreği yanmak, acımak.

Esirkä-(y)ü(-I-): T. zf. Acıyıp.

yırıġ tanlayu **esirkäyü** ıġlayu tägrä tolı tururlar erti (PKPK LXXI/3)

(Şarkı(sına) hayran olup, **acıyıp** ve ağlayıp çevresindeki (alanı) doldurup duruyorlardı.)

[-1-]

Eş: T. is. Eş, arkadaş.

Eş(-I-): T. is. Eş, arkadaş.

oġlum teginkä **eş** boluŋlar nä kärgäkin barça bergäy biz (PKPK XXII/3)

("Oğlum prense **eş** olsunlar. Ne gereksinim(iniz) (varsa) hepsini vereceğiz.")

[-1-]

Eş+iŋ tuş+uŋ (-II-): T. ik. Eşin, arkadaş(lar)ın. (Eş dost)

amraḳ ḳadaşım **eşiŋ tuşuŋ** biziŋ beş yüz (PKPK LIII/4)

("Sevgili kardeşim **eşin arkadaşların** bizim beş yüz...")

[-1-]

Eşid-: T. f. Dinlemek, işitmek.

Eşid-ip(-I-): T. zf. İşitip, işitince.

ol ödün ınançları buyruḳları **eşidip** ḳanḳa inçä tep ötüntilär (PKPK VIII/8)

(O zaman maiyetleri (ve) bakanları **işitip** hana öylece diyerek söylediler.)

kaŋı ḳan bu ötüg sav **eşidip** näŋ kiginç bėrü umadı (PKPK XV/7)

(Babası han bu rica söz(lerini) **işitip** hiç cevap veremedi.)

bu yarlıġ **eşidip** yarlıġ bolzun tıdmazun barayın (PKPK XVIII/8)

(Bu sözü **işitip**, "Emir verilsin. (Beni) engellemeyin, gideyeyim...")

kälürzün-lär ötrü bu yarlıg **eşidip** bėş yüz satıġçı (PKPK XXII/8)

("Getirsinler." Bunun üzerine, bu açıklamayı **işitip** beş yüz tüccar...)

ötrü .. yarlıġın **ėşidip** kim … näŋ unamadılar (PKPK XXXII/7)

(Bunun üzerine .. duyurusunu .. **işitip** kim(se) hiç razı olmadılar.)

ol ödün ḳaŋı ḳan bu sav **eşidip** kök täŋri ta-pa ulıdı sıḳtadı (PKPK LXI/3)

(O zaman babası han bu sözü **işitip** mavi göğe doğru ağladı, sızladı.)

ol ödün ol beş yüz ḳoltġuçılar bu savaġ **eşidip** ulıdılar (PKPK LXXVII/2)

(O zaman bu beş yüz dilenciler bu sözü **işitip** ağlayıp sızladılar.)

[-7-]

Etiz bk. Ätiz-

2.2.6. H

Humaru: *Soğd. is.* Teselli, son öğütler, vasiyet, miras.

Humaru(-I-): *Soğd. is.* Teselli.

barçaka **humaru** sav kodtı ekkiläyü silarni körüşmagay (PKPK LXXVI/2)

(Hepsine **teselli** sözleri söyledi: "İkinci kez sizinle karşılaşmayacağım.")

[-1-]

2.2.7. I

Id-: T. f. Yollamak, göndermek, bırakmak, terk etmek, gitmesine izin vermek.

Idtı(-I-): T. f. Gönderdi.

ḳadaşı ayıġ ögli teginig ötläp kemi tutuzup yantru **ıdtı** (PKPK XXXV/7)

(Kardeşi kötü düşünceli prense öğüt verip gemiyi bırakarak geri **gönderdi.**)

[-1-]

Idtı-lar(-II-): T. f. Gönderdiler.

ädgü ögli teginig uzatı öntürüp taluy-ḳa **ıdtılar** (PKPK XXXI/3)

(İyi düşünceli prensi daima? uğurlayarak okyanusa **gönderdiler.**)

[-1-]

Id-tı-mız(-III-): T. f. Gönderdik.

ärdini poşıḳa kälmişi bar erti alḳuḳa berip **ıdtımız** (PKPK XLIX/3)

("Mücevheri bağış (olarak) geldiği vardı. Hepsine verip **gönderdik.**")

[-1-]

Id-ur siz (-IV-): T. f. Gönderirsiniz (göndermeniz için).

ärdini täg ögükünüzni ölüm yeriŋä **ıdur siz** (PKPK XXVI/4)

("Mücevher gibi yavrunuzu (neden) ölüm yerine **gönderirsiniz.**")

[-1-]

Idur men(-V-): T. f. Gitmesine izin veriyorum, gönderdim.

tıdu umadam ärkim tükämädi ärksiz **ıdur men** (PKPK XXVII/4)

(“Engel olamadım. Gücüm yetmedi. Güçsüz (bir şekilde) **gönderdim.**”)

[-1-]

Iġla-: T. f. Hıçkırmak, ağlamak, ağlayıp sızlamak.

Iġla-dı(-I-): T. f. Ağladı.

ötrü tegin ärtiŋü busantı **ıġladı** sen näçük oztuŋ (PKPK LIV/4)

(O zaman prens çok üzüldü, **ağladı.** Sen nasıl kurtuldun?”)

oġrı kälip ekki közümin täglärü sançtı tėp **ıġladı** (PKPK LVIII/6)

(“Hırsız(lar) gelip iki gözümü oyup kör ettiler.” diyerek **ağladı.**)

[-2-]

Iġla-dı-lar(-II-): T. f. Ağladı(lar).

ol ödün baranas uluş bodunu alḳu busantı **ıġladı-lar** (PKPK LXII/4)

(O zaman Benares ülkesi(nin) halkı(nın) hepsi üzüldü(ler), **ağladılar.**)

[-1-]

Iġla-dı-m(-III-): T. f. Ağladım.

üküş yoḳ çıġay ämgäklig tınlıġ-lar-aġ körüp **ıġladım** (PKPK V/6)

(“Pek çok yok yoksul (içinde) acı dolu canlıları görüp **ağladım.**”)

[-1-]

Iġla-maŋ (-IV-): T. f. Ağlamayın.

amtı **ıġlamaŋ** turuŋ men yerliçäp elitgäy men (PKPK LX/1)

(“Şimdi **ağlamayın**, kalkın. Ben (size) kılavuz ederek götüreceğim.”)

[-1-]

Iġla-yu- (yıġla-yu) (-V-): T. zf. Ağlayıp (ağlayarak).

ıġlayu balıḳ-ḳa kirdi ol ödün maxarıt elläg ädgü ögli teginig (PKPK IV/1)

(**Ağlayarak** kente girdi. O zaman Maharıt kralı, iyi düşünceli prensi...)

ıġlayu bu ne ämgäklig yer ermiş näglük toġdum men (PKPK IV/7)

(**Ağlayarak**, “Bu nasıl çileli (bir) yermiş? Niçin doğdum ben?”)

ḳan inçä tep ayıttı näkä **ıġlayu** buşuşluġ kältiŋ (PKPK V/2)

(Han öylece (şunları) diyerek söyledi: “Neden **ağlayarak** üzülerek geldin?”)

ḳorlġuçılar **yıġlayu** barsar tegin yemä **ıġlayu** ḳalır erti (PKPK X/5)

(Dilenciler **ağlayarak** gitse prens de **ağlayarak** kalırdı.)

ötrü tegin başın töŋitip **ıġlayu** yerdä yatıp yoḳḳaru turġalı... (PKPK XIX/5)

(O zaman prens başını eğip **ağlayarak** yere yatıp (ne) yukarı ayağa kalkıp..)

yüzlügi **ıġlayu** busanu turġurup näŋ unamaadı (PKPK XX/3)

(Önde gelen (kişiler) **ağlayıp**, üzülüp, kaldırıp (kaldırmaya çalıştılar ama o) hiç razı olmadı.)

ol avıçḳa är **ıġlayu** ḳan-ḳa inçä tep ötün-ti (PKPK XXV/8)

(O yaşlı adam **ağlayarak** hana öylece (şöyle) diyerek konuştu.)

ol ödün ḳanı ḳan uluş bodun **ıġlayu** sıḳtayu ädgü ögli teginig (PKPK XXX/8)

(Bu sırada babası han ülke halk **ağlayıp** sızlanarak iyi düşünceli prensi...)

yırıġ taŋlayu esirkäyü **ıġlayu** tägrä tolı tururlar erti (PKPK LXXI/4)

(Şarkı(sına) hayran olup, acıyıp ve **ağlayıp** çevresindeki (alanı) doldurup duruyorlardı.)

[-10-]

Iġlaş-: T. f. Ağlaşmak, birlikte ağlamak.

Iġlaş-tı(-I-): T. f. Ağlaştı(lar).

ıġlaştı ötrü sıḳtaştılar yenä ögürdilär sevintilär (PKPK LIII/1)

(**Ağlaştılar.** Sonra hıçkıra hıçkıra ağlaştılar yine sevindiler, mutlu oldular.)

[-1-]

Inanç: T. is. ‘‘Güvenilir kişi, sadık dost, bakan’’ anlamında unvan.

Inanç+ları(-I-): T. is. Bakanları.

küniŋä tıdıġsız bėrdi ol ödün **ınanç-ları** buyruḳ-ları (PKPK VIII/7)

(Her gün engelsiz verdi. O zaman **maiyetleri** (ve) bakanları...)

[-1-]

Inaru: T. zf. Arkasına, aşağıya doğru.

muntuda **ınaru** öŋtün yıŋaḳ altun taġ bar közünür mü (PKPK XXXVII/5)

(“Burada **aşağı(da)** doğu yönü(nde) altın dağ vardır, görülüyor mu?”)

[-1-]

Iraḳ: T. sf. Uzak, ırak.

Iraḳ+tın(-I-): T. zf. Uzaktan.

aġuluġ yılan bar aġu tını **ıraḳtın** ançulayu közünür (PKPK XXXVIII/4)

(“Zehirli yılan vardır. Zehirli soluğu **uzaktan** öylece görünür.”)

[-1-]

Irla- bk. Yırla-.

Irşı: *Skr. sf.* Ermiş, bilge, aziz.

ötrü ol yer suv **ırşı** täŋri bar erti tegin ämgäkin (PKPK LIX/1)

(Oysa o yerde (suda?) **rsi** perisi vardı. Prensin acısını...)

[-1-]

Işıġ: T. is. İp, halat

Işıġ(-I-): T. is. İp, halat.

yėttinç kün temir sua açtı temir **ışıġ** yorıdı (PKPK XXXIII/4)

(Yedinci gün demir zincir açıldı, demir **halat** çözüldü.)

bir sögüt üzä birär çıŋratġu asaŋ **ısıġ** baŋ (PKPK LXXX/1)

("Bir söğüt (ağacın) üzerine birer çıngırak asın, **ip** bağlayın.")

ışıġ baŋ ḳamaġ **ışıġ** başın birgärü bap meniŋ eligdä uruŋ (PKPK LXXX/1)

("Bir ip bağlayın. (Bütün) **iplerin** ucunu birlikte bağlayıp benim elime verin.")

[-3-]

Işıġ+(a)ġ(-II-): T. is. İpi.

ḳuzġun ḳonsa **ışıġ-aġ** tartġ-ı men sögüt täprägäy (PKPK LXXX/4)

("Kuzgun konsa **ipi** çekerim. Ağaç(lar) sallanır.")

[-1-]

Itta: T. zf. Boşu boşuna.

Itta(-I-): T. zf. Boşu boşuna.

men özüm **ıtta** sansız yer körü yorımış (PKPK LVII/3)

("Ben (ise) kendim **boşu boşuna** sayısız yer görüp dolaşmış olacağım.")

[-1-]

Itız- bk. **'Ätiz-.**

2.2.8. İ

İç: T. is. İç.

İç+i+ŋ+a(-I-): T. zf. İçine.

ötrü tegin balıḳ **içiŋa** kirdi öŋtün ḳapaġḳa tägdi (PKPK XLI/7)

(Sonra prens kentin **içine** girdi. Doğu kapısına ulaştı.)

[-1-]

İç+i+n+tä(-II-): T. zf. İçinde.

kaç kün **içintä** ärdini-lig otrug-ka tägdilär yėtti kün anta (PKPK XXXIII/7)

(Birkaç gün **içinde** mücevher adasına ulaştılar. Yedi gün orada...)

yėtti ḳat ḳaram **içintä** alḳu aġu-luġ luu-lar yılanlar (PKPK XXXIX/5)

("Yedi kat hendeğin **içinde** hep(si) zehirli ejderhalar (ve) yılanlar")

ayıġ ögli tegin inçä tep tedi taluy **içintä** yoḳadtı (PKPK LIII/8)
(Kötü düşünceli prens öylece diyerek dedi: "Okyanus **içinde** yok oldular.")
[-3-]

İçgärü: T. zf. Sarayda (metinde geçen anlamdan hareketle yer-yön zarfı).

İçgärü(-I-): T. zf. Sarayda (metinde geçen anlamdan hareketle).
ötürü **içgärü** ḳaŋı ḳan elligkä ötüg berdi (PKPK XV/4)
(Sonra **sarayda** babası han krala rica(da) bulundu.)
[-1-]

İçgärü(-II-): T. zf. İçeriye doğru, içeriye.
beş yüz satıġçı ärän-lär tėrilip **içgärü** ötüg berdilär (PKPK XXIII/2)
(Beş yüz tüccar adamlar toplanıp **içeriye** rica (da) bulundular.)
tegin özi barıp ḳolın yetip **içgärü** ḳaŋı ḳan (PKPK XXV/2)
(Prens kendisi gidip kolunu tutarak **içeriye** babası hanın...)
anı yoġuru usar siz **içgärü** balıḳḳa kirgäy siy (PKPK XXXIX/8)
("Onu(n) (üzerinde) yürüyebilirseniz. **İçeriye** kente girerseniz...")
ötrü taḳı **içgärü** kirdi ordu ḳapaġ-ḳa tägdi (PKPK XLII/7)
(Sonra (daha) da **içeri** girdi. Saray(ın) kapısına ulaştı.)
tegin **içgärü** inçä ötüg berdi bu çımbudvip (PKPK XLIII/7)
(Prens (sarayın) **içerisi** (için) öylece rica(da) bulundu: "Bu Jambudvīpa...")
ḳapaġ-da turur **içgärü** közüngäli tep (PKPK XLIV/4)
("Kapıda durur. **İçeriye** görünerek (görünmek için)? diyerek..")
ol ödün ol ḳapıġ-çı ḳırḳın-lar **içgärü** kirip ötüntilär (PKPK XLIV/7)
(O zaman kapı görevlisi bu kızlar **içeriye** girip söylediler.)
tegin **içgärü** kirdi lö ḳanı utru önti (PKPK XLV/7)
(Prens **içeriye** girdi. Ejderha hanı ilerleyip (karşılamak için) ilerdi.)
[-8-]

İçgarü+lüg(-III-): T. is. Sarayın, saraya ait.
içgärü-lüg ädgü yemişig ḳuş-lar artatır üçün (PKPK LXXII/7)
("**Saraya ait** iyi yemişlere kuşlar zarar verdikleri için...")
[-1-]

İçgü (İçkü?): T. is. İçecek.
taŋ adınçıġ tataġlıġ aş **içkü** kälürüp tapınurlar erti (PKPK LXXI/6)
(Şaşırtıcı olağanüstü, seçkin yiyecek (ve) **içecek** getirip saygı gösterirler.)
[-1-]

İlinçü: T. is. Eğlence.

İlinçü+kä: T. is. Eğlenceye.

taşġaru **ilinçükä** atlanturdı erti balıḳ taştın (PKPK I/1)

(Dışarıda **eğlenmek** (için) (prensi) ata bindirdi. Kentin dışında...)

taştın **ilinçükä** önmiş erdim üküş yoḳ çıġay (PKPK V/4)

("Dışarıya **eğlenmek** (için) çıkmıştım. Pek çok yok yoksul (içinde)...")

[-2-]

İnçä: T. zf. Öyle, öylece; şöyle, şöylece.

ädgü ögli teginig buşuş-luġ körüp **inçä** tep yarlıġ-ḳadı (PKPK IV/4)

(İyi düşünceli prensi üzüntülü görüp **öylece** (şunları) söyleyerek seslendi.)

tegin ḳaŋı ḳanḳa **inçä** tep ötünti (PKPK IV/7)

(Prens, babası hana **öylece** (şunları) diyerek dile getirdi.)

ḳan **inçä** tep ayıttı näkä ıġlayu buşuşluġ kältiŋ (PKPK V/1)

(Han **öylece** (şunları) diyerek söyledi: "Neden ağlayarak üzülerek geldin?")

tegin **inçä** tep ötünti taştın ilinçükä önmiş erdim (PKPK V/3)

(Prens **öylece** (şunları) diyerek dile getirdi: "Dışarıya eğlenmek (için) çıkmıştım.")

ḳaŋı ḳan **inçä** tep yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK V/7)

(Babası han **öylece** (şunları) diyerek söyledi: "Sevgili yavrum...")

kayusıŋa ämgäktä ozġurġay sen tegin **inçä** tep ötünti (PKPK VI/3)

("(Onları) acıdan nasıl kurtaracaksın?" Prens **şöyle** diyerek konuştu.)

ḳaŋı ellig **inçä** tep yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK VI/5)

(Babası kral **öylece** (şunları) diyerek söyledi: "Sevgili yavrum...")

seni **inçä** sevär men ayadaḳı yençü 2 monçuḳ täg közdäki (PKPK VI/7)

("Seni **öylece** severim. Avuç içindeki inci 2 boncuk gibi gözdeki...")

aġıçı uluġı ḳanḳa **inçä** ötünti (PKPK VII/7)

(O zaman hazineci büyüğü hana **öylece** (şunları) söyledi.)

täŋrim yemä ḳaŋı ḳan **inçä** tep yarlıġḳadı (PKPK VIII/2)

(Haşmetlim? babası han da **şöyle** diyerek buyurdu.)

ol ödün ınançları buyruḳları eşidip ḳanḳa **inçä** tep ötüntilär (PKPK VIII/8)

(O zaman maiyetleri (ve) bakanları işitip hana **öylece** diyerek söylediler.)

ol ödün ḳaŋı ḳan **inçä** yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK IX/5)

(O zaman babası han **öylece** buyurdu: "Sevgili yavrum...")

ötürü tegin **inçä** tėp saḳıntı aġıçı ersär (PKPK X/7)

(Sonra prens **şöyle** diyerek düşündü: “Hazineci ise (onlar) benimdir.”)
mėniŋ ol ḳaŋım ḳan bodun tiliŋä ḳorḳup **inçä** yarlıġḳadı (PKPK XI/2)
(“Benimdir.” Babam han halk dilin(den) korkup **öylece** emir verdi.)
anta ötrü atlıġ yüzlüg-kä **inçä** tep ayıttı (PKPK XII/5)
(Bundan sonra isimli önde gelen kişilere **öylece** (şunları) diyerek söyledi.)
barım ḳazġansar üküş bulur atlıġ-lar **inçä** tep ötünti (PKPK XII/8)
(“Servet kazanılırsa çok bulur.” İsimliler **öylece** (şunları) diyerek konuştu.)
yemä bir bilgä nom bilir är **inçä** tėp tėdi (PKPK XIV/3)
(Ayrıca bilge (ve) yasaları bilen bir adam **öylece** (şunları) diyerek söyledi.)
ötrü oġlı tėgin-kä **inçä** tep yarlıġ-ḳadı (PKPK XVI/2)
(Daha sonra oğlu prense **şöyle** diyerek söyledi.)
aş aşlaġarı unamadı **inçä** tep tedi (PKPK XIX/6)
(Yemek yemeye razı olmadı. **Şöyle** diyerek konuştu.)
ol ödün ögi ḳaŋı **inçä** tėp tėdi (PKPK XX/6)
(O zaman annesi, babası şöyle diyerek konuştu.)
asıġı tuzusı nä bar tegin **inçä** tėp ötünti (PKPK XXI/1)
(“Yararı faydası(nda) ne vardır?” Prens **öylece** diyerek konuştu.)
ḳaŋı ḳan **inçä** tep yarlıḳadı birkiyä amraḳ (PKPK XXV/4)
(Babası han **öylece** diyerek öğüdü verdi: “Biricik sevgili...”)
ol avıçḳa är ıġlayu ḳan-ḳa **inçä** tep ötün-ti (PKPK XXV/8)
(O yaşlı adam ağlayarak hana **öylece** (şöyle) diyerek konuştu.)
uluş barça tegin üçün busanur yemä ḳan **inçä** tep yarlıġkadı (PKPK XXVII/2)
(Bütün ülke prens için üzülüyor ve han **şöyle** diyerek açıkladı.)
ol ödün ayıġ ögli tegin inisi **inçä** tep sakıntı (PKPK XXVIII/7)
(O zaman kötü düşünceli prens kardeşine **şöyle** diyerek düşündü.)
inçä tėp ötünti eçim tegin ölüm yerkä barır ol (PKPK XXIX/7)
(**Öylece** (şöyle) diyerek söyledi. “Ağabeyim prens ölüm yerine gider.”)
ädgü ögli tėgin uluġ küvrüg toḳıtıp **inçä** tep yarlıġḳadı (PKPK XXXII/1)
(İyi düşünceli prens büyük davulu çalıp **öylece** diyerek konuştu.)
urup tegin **inçä** tėp yarlıġḳadı (PKPK XXXIV/4)
(Vurup (yükleyip) prens **öylece** diyerek (bir) duyuru yaptı.)
ötrü teginkä **inçä** tep ötünti oġlum muntuda (PKPK XXXVII/3)
(O zaman prense **şöyle** diyerek seslendi: “Oğlum burada...”)
avıçḳa **inçä** tep tedi ol altun (PKPK XXXVII/8)

(Yaşlı adam **öylece** (şunlara) diyerek söyledi (dedi): “Bu altın...”)

tegin içgärü **inçä** ötüg berdi bu çımbudvip (PKPK XLIII/7)

(Prens (sarayın) içerisi (için) **öylece** rica(da) bulundu: “Bu Jambudvīpa...”)

lö ḳanı **inçä** tep saḳınç saḳıntı uluġ küçlüg ḳutluġ (PKPK XLV/1)

(Ejderha hanı **şöyle** diyerek düşünceye daldı: “Büyük, güçlü (ve) kutsal...”)

sevinti süzülti **inçä** tep tedi nä kärgäk boltı (PKPK XLVII/1)

(Sevindi, arındı **öylece** diyerek söyledi: “Ne gerek oldu (vardı?).”)

bu yerkä kältiŋiz bodisavat tegin **inçä** tep ötünti (PKPK XLVII/5)

(“Bu yere (kadar) geldiniz.” Bodhisattva prens **öylece** diyerek cevap verdi.)

lö ḳanı **inçä** tep yarlıġḳadı (PKPK XLVIII/5)

(Ejderha hanı **şöyle** diyerek buyurdu.)

teginkä berdi **inçä** tep ḳut ḳoltı (PKPK LI/1)

(Prense verdi. **Öylece** (şunları) diyerek selamet diledi.)

ötrü tegin **inçä** tėp ayıttı amraḳ ḳadaşım eşiŋ (PKPK LIII/3)

(Daha sonra prens **öylece** (şunları) diyerek söyledi. “Sevgili kardeşim eşin...”)

ayıġ ögli tegin **inçä** tep tedi taluy içintä yoḳadtı (PKPK LIII/8)

(Kötü düşünceli prens **öylece** diyerek dedi. “Okyanus içinde yok oldular.”)

eçisi teginkä **inçä** tep ayıttı ärdini bultuŋuz mu (LIV/8)

(Ağabeyi prense **öylece** (şunları) diyerek söyledi: “Mücevheri buldunuz mu?”)

ötrü inisi **inçä** tep tedi siz aruḳ siz (PKPK LV/4)

(O zaman küçük kardeşi **şöyle** diyerek söyledi: “Siz yorgunsunuz.”)

könliŋä yäk saḳınçı kirdi **inçä** tep tedi (PKPK LVI/5)

(Kalbine şeytanca düşünce girdi. **Şöyle** diyerek söyledi.)

tegin ämgäkin körü umatın teginkä **inçä** tep tedi (PKPK LIX/4)

(Prens acısını görüp dayanamayarak prense **şöyle** diyerek söyledi.)

nägü ol öz eçiŋäz erti sizni ölzün tep **inçä** ḳıltı (PKPK LIX/7)

(“Ne ola? O sizin öz ağabeyiniz idi. “Ölsün” diyerek **(öylece)** yaptı (gitti.)”)

oġlın **inçä** tep sezinti amraḳ oġlum ölti ersär (PKPK LXII/6)

(Oğluna **şöyle** diyerek şüphelendi: “Sevgili oğlum öldüyse...”)

olġurtı udçı är körüp **inçä** tep ayıtdı (PKPK LXVI/4)

(Oturttu. Sığırtmaç adam (prensi) görüp **öylece** (şunları) söyleyerek sordu.)

siz näglük **inçä** irinç yarlıġ boltuŋuz (PKPK LXVI/6)

(“Siz niçin (bu kadar) **öylece** zavallı ve acınacak (halde) oldunuz?”)

yarlıġ boltuŋuz tėgin **inçä** tep saḳınç saḳıntı (PKPK LXVI/8)
("Acınacak (halde) oldunuz? Prens **öylece** diyerek düşünceye daldı.)
kim bertdi barmaŋ tep tedi tegin **inçä** tep tedi (PKPK LXIX/2)
("Kim kırdı? Gitmeyin!" diyerek söyledi. Prens **şöyle** diyerek söyledi.)
ḳadını ḳan borluḳçısı teginig körüp **inçä** tep saḳıntı (PKPK LXXII/6)
(Kayınpederi hanın bahçıvanı prensi görüp **şöyle** (diyerek) düşündü.)
üküş bilgä kişi-lär **inçä** tedilär (PKPK LXXIV/4)
(Birçok bilge kişiler **öylece** (şunları) dediler.)
buzaġusın itürmiş inäk täg ulıyu **inçä** tep ötüntilär (PKPK LXXVII/5)
(Buzağısını arayan (kaybeden) inek gibi böğürürken **öylece** diyerek cevap verdi.)
ol ödün tegin **inçä** tep yarlıġḳadı bu yertinçü törüsi (PKPK LXXVIII/3)
(O zaman prens **öylece** (diyerek) söyledi: "Bu dünya(nın) kuralı..."
borluḳta tagmiştä borluḳçı ärkä **inçä** tep tedi (PKPK LXXIX/3)
(Bahçeye ulaşınca bahçıvan adama **şöyle** diyerek söyledi.)
[-53-]

İnçip: T. bağ. ve/ ama şu şekilde ve / ama şöyle ki, ve/ ama böylece.
küsüşin **inçip** tegin alḳunı taplamadı (PKPK XV/1)
("Arzularını **ama şöyle ki** (yerine getirebilir?)" Prens hepsini beğenmedi.)
ärin barıp esän tükäl kälmiş erti **inçip** säkiz on yaşayur (PKPK XXIV/4)
(Adamla gidip sağ salim geri dönmüştü. **Ancak** seksen yaşındadır.)
ötrü tınturġalı saḳıntı **inçip** avınçḳa aruḳı yetti (PKPK XXXVI/8)
(O zaman (adama) soluk aldırmayı düşündü **ancak** yaşlı adam(ın) yorgunluğu erişti.)
täggäy siz **inçip** ḳayu kün burḫan ḳutın bulsar (PKPK XL/6)
("Ulaşacaksınız. **Böylece** herhangi gün Buddha mutluluğuna erişirse...")
[-4-]

İni: T. is. Küçük erkek kardeş.

İn+im(-I-): T. is. Küçük kardeşim.
inisin oḳıyu maŋradı **inim** ḳanta sen (PKPK LVIII/4)
(Kardeşini çağırarak bağırdı: "**Kardeşim** neredesin sen?")
tözümin oġuşumın bälgürti sözläsär **inim** ölgäy (PKPK LXVII/2)
("Soyumu kuşağımı açıklarsam söz edersem **kardeşim** ölecek.")
[-2-]

İni+si(-II-): T. is. Küçük kardeşi.

ol ödün ayıġ ögli tegin **inisi** inçä tep sakıntı (PKPK XXVIII/7)

(O zaman kötü düşünceli prens **kardeşine** şöyle diyerek düşündü.)

anta tägdükte **inisi** birlä ḳavıştı (PKPK LII/6)

(Oraya geldiğinde **kardeşi** ile kavuştu.)

inisi ayıġ ögli tegin inçä tep tedi taluy içintä yoḳadtı (PKPK LIII/7)

(**Kardeşi** kötü düşünceli prens öylece diyerek dedi: "Okyanus içinde yok oldular.")

ötrü **inisi** inçä tep tedi siz aruḳ siz (PKPK LV/4)

(O zaman **küçük kardeşi** şöyle diyerek söyledi: "Siz yorgunsunuz.")

[-4-]

İni+si+n(-III-): T. is. Küçük kardeşini.

ol ödün ädgü ögli tegin **inisin** oḳıyu maŋradı (PKPK LVIII/3)

(O zaman iyi düşünceli prens **kardeşini** çağırarak bağırdı.)

[-1-]

İni+si+ŋ[e] (-IV-): T. is. Küçük kardeşine.

ädgü ögli tegin başıntaḳı ärdinig alıp **inisiŋ** berdi (PKPK LV/8)

(İyi düşünceli prens başındaki mücevheri alıp **kardeşine** verdi.)

[-1-]

İŋäk: T. is. İnek.

buzaġusın itürmiş **iŋäk** täg ulıyu inçä tep ötüntilär (PKPK LXXVII/4)

(Buzağısını arayan (kaybeden) **inek** gibi böğürürken öylece diyerek cevap verdi.)

[-1-]

İŋlä-: T. f. Döndürerek çevire çevire ezmek.

İŋlä-yü(-I-): T. zf. Ezip.

tört adaḳın **iŋläyü** kölitdi turdı sürüg ud (PKPK LXV/5)

(Dört ayağını (toprağı) **ezip**, (ayağını) gömüp durdu.)

[-1-]

İrinç: T. sf. Zavallı, sefil, acınacak, tiksindirici.

İrinç(-I-): T. sf. Zavallı.

ḳorḳınçıġ adaḳa kirip ölgäy siz bizni **irinç** ḳılġay siz (PKPK XVIII/6)

("Korkunç tehlikeye girip öleceksiniz. Bizi **zavallı** kılarsınız.")

[-1-]

İrinç yarlıġ(-II-): T. ik. Sefil zavallı, sevil yoksul.

burẖan ḳutın tiläyü yoḳ çıġay **irinç yarlıġ** tınlıġlarka (PKPK XLVIII/1)

("Buddha'nın mutluluğunu dileyerek yok yoksul **sefil**, **zavallı** insanlara...")

siz näglük inçä **irinç** yarlıġ boltuŋuz (PKPK LXVI/7)

("Siz niçin (bu kadar) öylece **zavallı** ve **acınacak** (halde) oldunuz?")

taḳı ol uluşta näçä **irinç** yarlıġ koltġuçılar bar ersär (PKPK LXXI/8)

(Üstelik o ülkede ne kadar **zavallı** (ve) **acınacak** dilenciler varsa...)

amtı bizni **irinç** yarlıġ ḳılıp ḳança barır siz (PKPK LXXVII/7)

("Şimdi bizi (böyle) **zavallı** (ve) **acınacak** (halde) bırakarak nasıl gidersiniz.")

[-4-]

İş: T. is. Çalışma, iş.

İş+i+n (işläyür) (-I-): T. bf. İşini, icra (eder).

taḳı yemä adruḳ uzlar käntü käntü uz **işin işläyür** (PKPK II/6)

(Ayrıca başka zanaatkarlar da kendi kendi(ne) zanaatlarını **icra eder(ler).**)

[-1-]

İşlä-: T. f. Çalışmak, bir işi tamamlamak.

(İşin) işlä-(y)ür(-I-): T. bf. (İcra) eder.

taḳı yemä adruḳ uzlar käntü käntü uz **işin işläyür** (PKPK II/6)

(Ayrıca başka zanaatkarlar da kendi kendi(ne) zanaatlarını **icra eder(ler).**)

[-1-]

İtür-: T. f. Yitirmek, kaybetmek.

İtür-miş(-I-): T. sf. Yitirmiş, kaybetmiş.

buzaġusın **itürmiş** iŋäk täg ulıyu inçä tep ötüntilär (PKPK LXXVII/4)

(Buzağısını **arayan (kaybeden)** inek gibi böğürürken öylece diyerek cevap verdi.)

[-1-]

2.2.9. K

Ḳaç: T. zm. Soru ve belirsizlik zamiri.

ḳaç ḳata taluy-ḳa kirip beşär yüz ärin barıp (PKPK XXIII/8)

(Okyanusa **kaç** defa (defalarca) girip, beşer yüz adamla gidip...)

tegin ḳutı ülügi üçün adasız tudasız **ḳaç** kün içintä (PKPK XXXIII/6)

(Prensin iyiliği ve şansı için tehlikesiz (ve) engelsiz **birkaç** gün içinde...)

ḳaç käräklig yemiş sögüt(iŋ) üzä birär çıŋratġu asıŋ (PKPK LXXIX/4)

("**Birkaç** gerekli (uygun?) yemiş ağacın üzerine birer çıngırak asın.")

[-3-]

Ḳaçan: T. zm. Ne zaman, -ise(?).

siz **ḳaçan** burḫan ḳutın bulsar siz mėni titmäŋ (PKPK LI/5)

("Siz **ne zaman** Buddha'nın mutluluğunu bulursanız beni reddetmeyin.")

ḳaçan burḫan ḳutı-n bulsa men silärni barça anta (PKPK LXXVI/4)

("**Ne zaman** Buddha'nın mutluluğu bulursam sizleri hepinizi orada(n)...")

[-2-]

Ḳadaş: T. is. Erkek kardeş akraba.

Ḳadaş(-I-): T. is. Erkek kardeş, akraba.

ekki **ḳadaş** esän tükal ḳavışıp öpişti ḳucuştı (PKPK LII/7)

(İki **kardeş** sağ salim kavuşup öpüştü, kucaklaştı.)

maŋa **ḳadaş** boltuŋuz maŋa ädgü saḳınçıŋaz bar ersär (PKPK LXIX/4)

("Bana **kardeş** oldunuz. Bana iyiliğim(le) düşünceniz var ise...")

[-2-]

Ḳadaş+ı(-II-): T. is. Erkek kardeşi.

ötrü **ḳadaşı** ayıġ ögli teginig ötläp kemi tutuzup (PKPK XXXV/5)

(Daha sonra **kardeşi** kötü düşünceli prense öğüt verip gemiyi bırakarak...)

[-1-]

Ḳadaş+ım(-III-): T. is. Erkek kardeşim.

amraḳ **ḳadaşım** eşiŋ tuşuŋ biziŋ beş yüz (PKPK LIII/4)

("Sevgili **kardeşim** eşin arkadaşların bizim beş yüz...")

[-1-]

Ḳadın: T. is. Kaynata, kayınpederi.

Ḳadın+ı(-I-): T. is. Kayınpederi.

kutı waxşiki uduzup öz **ḳadını** yeriŋä tägdi (PKPK LXIV/3)

(Koruyucu meleği yol gösterip kendi **kayınpederinin** ülkesine ulaştı.)

ḳadını ḳan borluḳçısı teginig körüp inçä tep saḳıntı (PKPK LXXII/5)

(**Kayınpederi** hanın bahçıvanı prensi görüp şöyle (diyerek) düşündü.)

[-2-]

Ḳadġu: T. is. Kaygı, sıkıntı.

Ḳadġu+luġ(-I-): T. sf. Kaygılı.

buşuşluġ **ḳadġuluġ** bolup ıġlayu balıḳ-ḳa kirdi (PKPK III/8)

(Üzüntülü **kaygılı** olup ağlayarak kente girdi.)

[-1-]

Ḳal-: T. f. Kalmak, bırakılmış olmak.

Ḳal-ır siz (-I-): T. f. Kalırsınız.

siz yalŋus-ḳıya **ḳalır siz** täŋrim ḳorḳmaŋ busanmaŋ (PKPK XL/3)

("Siz tek başınıza **kalırsınız.** Efendim korkmayınız, üzülmeyiniz.")

[-1-]

Ḳalır ėrti (-II-): T. yf. Kalırdı.

ḳorlġuçılar yıġlayu barsar tegin yemä ıġlayu **ḳalır erti** (PKPK X/6)

(Dilenciler ağlayarak gitse prens de ağlayarak **kalırdı.**)

[-1-]

Ḳalır men(-III-): T. f. Kalırım.

näglük **ḳalır men** täŋrim men yemä barayın (PKPK XXX/1)

("Niçin **kalırım?** Haşmetlim ben de gideyeyim.")

[-1-]

Ḳal-tı(-IV-): T. f. Kaldı.

ayıŋa munçulayu berip aġlıḳ-taḳı aġı barım azḳına **ḳaltı** (PKPK VII/6)

(Her ay böylece verip hazinedeki servet, değerli eşya azıcık **kaldı.**)

[-1-]

Ḳal-tı-lar(-V-): T. f. Kaldılar.

tegin yerçi avıçḳa birlä ekkigü **kaltılar** (PKPK XXXVI/1)

(Prens, kılavuz yaşlı adam ile ikisi **kaldılar.**)

[-1-]

Ḳalın: T. sf. Yoğun, kalın, çok.

balıḳ ortusınta bältirdä **ḳalın** ḳovraġ ara olġurtı (PKPK LXX/5)

(Kentin merkezinde kavşakta **yoğun** kalabalık arasına oturttu.)

[-1-]

Ḳalıt-: T. f. Sıçratmak, yükseltmek, yukarı kaldırmak.

Ḳalıt-ı(-I-): T. zf. (Havaya) yükselterek.

lö ḳanı-lar **ḳalıtı** elitti taluy ögüzkä ḳıdıġıŋa tägürdi (PKPK LII/3)

(Ejderhalar hanı **havaya yükselterek** götürdü(ler). Okyanus ırmağına kıyısına ulaştırdı(lar).)

[-1-]

Ḳaltı: 1. T. bağ. Şöyle ki.

2. T. zf. Nasıl, özellikle, böylece.

ḳaltı altı kün ärtip bardı ögi ḳaŋı atlığı (PKPK XX/1)

(**Böylece** altı gün geçip vardı. Annesi, babası (ve) isimli...)

ḳaltı taluy ögüz-kä tägip yetti kün turup kemi yarattı (PKPK XXXI/3)

(**Böylece** okyanus ırmağına ulaşıp yedi gün durup gemi donattı.)

ançulayu közünür **ḳaltı** lenxua sayu tütün tütärçä (PKPK XXXVIII/5)

("Öylece görünür. **Böylece** lotusların her biri duman çıkarıyormuş gibi...")

ḳaltı anta tägdükte inisi birlä ḳavıştı (PKPK LII/5)

(**Böylece** oraya geldiğinde kardeşi ile kavuştu.)

tüŋür büşük bolmış erti **ḳaltı** balıḳ ḳapaġda (PKPK LXIV/7)

(**Böylece** dünür akraba olmuşlardı. (Prens) kent kapısında...)

keŋränü aş berür boltı-lar **ḳaltı** tegin uḳtı (PKPK LXVIII/4)

(Homurdanarak yemek verir oldular. **Böylece** prens anladı.)

ulıdılar sıḳtadı-lar **ḳaltı** buzaġusın itürmiş iŋäk (PKPK LXXVII/3)

(Ağladılar, sızladılar. **Şöyle ki** buzağısını arayan (kaybeden) inek...)

[-7-]

Kamag: 1. T. zm. Hepsi.

2. T. sf. Bütün, tüm.

3. T. zf. Tamamen.

Ḳamaġ(-I-): T. sf. Tüm.

bulunçusuz çintämäni ärdini bulsar **ḳamaġ** yertünçüdäki (PKPK XIV/8)

("Bulunmaz çintamani mücevheri bulursa dünyadaki **tüm...**")

ülüglüg ḳutluġ kişi ol ärdini bulsar **ḳamaġ** (PKPK XXI/5)

("Şanslı (ve) mutlu kişi bu mücevheri bulursa **tüm...**")

ḳamaġ tınlığlarḳa artuḳ asıġ tusu ḳılu umaġay men (PKPK XXXIV/6)

("**Bütün** canlılara çok (büyük) fayda yarar sağlayamam.")

[-3-]

Ḳamaġ(-II-): T. sf. Tüm.

avıçḳa **ḳamaġ** taplamış üçün yėrçi boltı (PKPK XXVII/8)

(Yaşlı adam **tüm** (öneriyi) kabul ettiği için (onun) kılavuzu oldu.)

kamaġ tınlıġlar üçün burḫan ḳutın tiläyü (PKPK XLVII/6)

("**Tüm** varlıklar için Buddha'nın mutluluğunu dileyerek...")

[-2-]

Ḳamaġ(-III-): T. zf. Tamamen.

ḳamaġ öntüktä tilin yalġap ekki közintäki sışın alıp (PKPK LXV/7)

(**Tamamen** geçip gittikten (sonra) diliyle yalayarak iki gözündeki şişi alıp...)

[-1-]

Ḳamaġ(-IV-): T. sf. Bütün

ısıġ baŋ **ḳamaġ** ışıġ başın birgärü bap meniŋ eligdä uruŋ (PKPK LXXX/1)

("İp bağlayın. **Bütün** (iplerin) ucunu birlikte bağlayıp benim elime verin.")

[-1-]

Ḳamaġın (Ḳamuġun): T. zf. Hep birlikte.

ḳamaġın ädgü ögli teginkä ḳulluḳ barır biz (PKPK XXIII/2)

("**Hep birlikte** iyi düşünceli prense hizmetinde gideceğiz.")

ol beş yüz är **ḳamuġun** ol körmäz yerçikä ötüntilär (PKPK XXIV/7)

(Bu beş yüz adamın **hepsi** bu görmez kılavuza söylediler.)

[-2-]

Ḳamıl-: T. f. Uzanmış olarak, yatmak, boylu boyunca yere yatmış olmak.

Ḳamıl-u(-I-): T. zf. Boylu boyunca yere yatmış olmak (yatarak).

ölüg täg **ḳamılu** tüşti ür keç timin öglänti (PKPK LXI/7)

(Ölü gibi **yere yatıp,** düştü. Çok uzun zaman (sonra) o anda kendine geldi.)

[-1-]

Ḳamış: T. is. Kamış.

ötrü turup ekki **ḳamış** sış kıyıp ekki közinä sançıp täzti (PKPK LVII/8)

(Sonra kalkıp iki **kamışın** sivri (uç şeklinde) sivriltip iki gözüne sokup kaçtı.)

[-1-]

Ḳan: T. is. Kan.

Ḳan(-I-): T. is. Kan.

tärisin soyar **ḳan** ögüz aḳıtar ätin ḳanın satar (PKPK III/4)

(Derisini soyar, **kan(ları)** ırmak (gibi) akıtır. Etlerini kanlarını satar.)

[-1-]

Ḳan+ı+n(-I-): T. is. Kanını (kanlarını).

tärisin soyar ḳan ögüz aḳıtar ätin **ḳanın** satar (PKPK III/4)

(Derisini soyar, kan(ları) ırmak (gibi) akıtır. Etlerini **kanlarını** satar.)

[-1-]

Ḳan: T. is. Han, büyük hükümdar, imparator.

Kan(-I-): T. is. Han, büyük hükümdar, imparator.

ḳan inçä tep ayıttı näkä ıġlayu buşuşluġ kältiŋ (PKPK V/1)

(**Han** öylece (şunları) diyerek söyledi: "Neden ağlayarak üzülerek geldin?")

ḳaŋı **ḳan** inçä tep yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK V/7)

(Babası **han** öylece (şunları) diyerek söyledi: "Sevgili yavrum...")

täŋrim yemä ḳaŋı **ḳan** inçä tep yarlıġḳadı (PKPK VIII/2)

("Haşmetlim?" babası **han** da şöyle diyerek buyurdu.)

ol ödün ḳaŋı **ḳan** inçä yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK IX/5)

(O zaman babası **han** öylece buyurdu: "Sevgili yavrum...")

mėniŋ ol ḳaŋım **ḳan** bodun tiliŋä ḳorḳup inçä yarlıġḳadı (PKPK XI/1)

("Benimdir. Babam **han** halk dilin(den) korkup öylece emir verdi.")

kaŋı **ḳan** bu ötüg sav eşidip näŋ kiginç bėrü umadı (PKPK XV/7)

(Babası **han** bu rica söz(lerini) işitip hiç cevap veremedi.)

barayın tep ötünti ötrü ḳaŋı **ḳan** yarlıġḳamadı (PKPK XIX/2)

("Gideyeyim." diyerek yalvardı. Bunun üzerine babası **han** izin vermedi.)

ol ödün ḳaŋı **ḳan** yarlıġ yarlıġḳadı (PKPK XXI/8)

(O zaman babası **han** düşüncesini söyledi.)

tegin özi barıp ḳolın yetip içgärü ḳaŋı **ḳan** tapa kigürdi (PKPK XXV/2)

(Prens kendisi gidip kolunu tutarak içeriye babası **hanına** doğru getirdi.)

ḳaŋı **ḳan** inçä tep yarlıḳadı birkiyä amraḳ (PKPK XXV/3)

(Babası **han** öylece diyerek öğüdü verdi: "Biricik sevgili...")

uluş barça tegin üçün busanur yemä **ḳan** inçä tep yarlıġkadı (PKPK XXVII/2)

(Bütün ülke prens için üzülüyor ve **han** şöyle diyerek açıkladı.)

ol ödün ḳaŋı **ḳan** teginkä säpti beş yüz äräniŋ (PKPK XXVIII/1)

(O zaman babası **han** prensi malzemelerle donattı. Beş yüz adamın...)

ol ödün ḳaŋı **ḳan** uluş bodun ıġlayu sıḳtayu ädgü ögli teginig (PKPK XXX/8)

(Bu sırada babası **han** ülke halk ağlayıp sızlanarak iyi düşünceli prensi...)

uluştaḳı **ḳan** oġlı ädgü ögli tėgin kälip ḳapaġda turur (PKPK XLIV/2)

("Ülkesindeki **han** oğlu iyi düşünceli prens gelip kapıda durur.")

ol ödün ḳaŋı **ḳan** bu sav eşidip kök täŋri ta-pa ulıdı sıḳtadı (PKPK LXI/3)

(O zaman babası **han** bu sözü işitip mavi göğe doğru ağladı, sızladı.)

ol ödün ḳaŋı **ḳan** ayıġ ḳılınçlıġ aḳ oġlın inçä tep sezinti (PKPK LXII/5)

(O zaman babası **han** kötü davranışlı kötü oğluna şöyle diyerek şüphelendi.)

kim kaŋı ḳan ol ellig **ḳan** ḳızın ädgü ögli tėgin-kä ḳolmış (PKPK LXIV/4)

(Kim babası han, bu kral **han(ın)** kızını iyi düşünceli prense istemiş.)
kim kaŋı **ḳan** ol ellig ḳan ḳızın ädgü ögli tėgin-kä ḳolmış (PKPK LXIV/4)
(Kim babası **han**, bu kral han(ın) kızını iyi düşünceli prense istemiş.)
olurur erkän **ḳan** udçı-sı biş yüz ud sürä önti (PKPK LXV/1)
(Otururken **han(ın)** sığırtmacı beş yüz sığır güderek (ona doğru) ilerledi.)
ḳadını **ḳan** borluḳçısı teginig körüp inçä tep saḳıntı (PKPK LXXII/5)
(Kayınpederi **hanın** bahçıvanı prensi görüp şöyle (diyerek) düşündü.)
[-20-]

Ḳan+ı(-II-): T. is. Hanı.

ötrü lö **ḳanı** ärdinilig balıḳḳa orduḳa täggäy siz (PKPK XXXIX/2)
("Sonra ejderha **hanının** mücevherli şehrine ve sarayına ulaşacaksınız.")
tegin körklärin taŋlap sizlär lölär **ḳanı** ḳunçuy-ı mu sizlär (PKPK XLIII/4)
(Prens güzelliklerine hayran kalıp, "Sizler ejderhalar **hanı** eşleri misiniz?")
lö **ḳanı** inçä tep saḳınç saḳıntı uluġ küçlüg ḳutluġ (PKPK XLV/1)
(Ejderha **hanı** şöyle diyerek düşünceye daldı: "Büyük, güçlü (ve) kutsal...")
tegin içgärü kirdi lö **ḳanı** utru önti (PKPK XLV/7)
(Prens içeriye girdi. Ejderha **hanı** ilerleyip (karşılamak için) ilerdi.)
asġı nomladı ol lö **ḳanı** ärtiŋü sevinti süzülti (PKPK XLVI/7)
(Faydasını öğretti. O ejderhalar **hanı** son derece sevindi, arındı.)
lö **ḳanı** inçä tep yarlıġḳadı (PKPK XLVIII/5)
(Ejderha **hanı** şöyle diyerek buyurdu.)
lölar **ḳanı** narata atlıġ lö ḳanı ḳulḳaḳıntaḳı çintämäni (PKPK L/6)
(Ejderhalar **hanı** Narada adlı ejderha hanı kulağındaki çintâmani)
narata atlıġ lö **ḳanı** ḳulḳaḳıntaḳı çintämäni ärdini alıp (PKPK L/7)
(Narada adlı ejderha **hanı** kulağındaki çintâmani mücevheri alıp...)
lö **ḳanı-lar** ḳalıtı elitti taluy ögüzkä ḳıdığıŋa tägürdi (PKPK LII/3)
(Ejderhalar **hanı** havaya yükselterek götürdü(ler). Okyanus ırmağına kıyısına ulaştırdı(lar).)
[-9-]

Ḳan+ı+ŋ+a(-III-): T. is. Hanına (hanının).

ḳanıŋa közüngäy siz ärdini bulġay siz men amtı ölür men (PKPK XL/1)
("**Hanının** huzuruna çıkarsınız. Mücevheri elde edersiniz. Ben şimdi ölüyorum.")
ärklig lö **kanıŋa** tatıġlıġ soġançıġ nom nomladı (PKPK XLVI/3)

((Prens) güçlü ejderha **hanına** tatlı (ve) iyi yasaları öğretti.)

[-2-]

Kan+ka(-IV-): T. is. Hana.

tegin ḳaŋı **ḳanḳa** inçä tep ötünti (PKPK IV/6)

(Prens, babası **hana** öylece (şunları) diyerek dile getirdi.)

ol ödün ağıçı uluġı **ḳanḳa** inçä ötünti (PKPK VII/7)

(O zaman hazineci büyüğü **hana** şunları söyledi.)

ol ödün ınançları buyruḳları eşidip **ḳanḳa** inçä tep ötüntilär (PKPK VIII/8)

(O zaman maiyetleri (ve) bakanları işitip **hana** öylece diyerek söylediler.)

ötrü ol avıçḳa är ıġlayu **ḳan-ḳa** inçä tep ötün-ti (PKPK XXV/8)

(Bunun üzerine o yaşlı adam ağlayarak **hana** öylece (şöyle) diyerek konuştu.)

ḳaŋı **ḳanḳa** inçä tėp ötünti eçim tegin ölüm (PKPK XXIX/6)

(Babası **hana** öylece (şöyle) diyerek söyledi: "Ağabeyim prens ölüm...")

[-5-]

Ḳan+lar+ı+n+ta(-V-): T. is. Hanlarının (hanlarında).

tegin inçä tėp ötünti lö **ḳanlarınta** (PKPK XXI/2)

(Prens şöyle diyerek konuştu: "Ejderha(lar) **hanlarında...**")

[-1-]

Ḳan+ta(-VI-): T. is. Handan.

ol ödün bodısavat tegin ḳaŋı **ḳanta** bu yarlıġ eşidip (PKPK XVIII/8)

(O zaman bodhisattva prens, babası **handan** bu sözleri işitip...)

[-1-]

Ḳança: T. zf. Nereye.

eşiŋ tuşuŋ biziŋ biş yüz ärän **ḳança** bardı (PKPK LIII/6)

("Eşin, arkadaşın bizim beş yüz adamımız **nereye** gitti?")

ekki köz täglärip sançayın bu **ḳança** barġay käntü ölgäy (PKPK LVII/6)

("İki gözünü de oyup kör edeyeyim. Bu **nereye** gider(se) kendisi ölür.")

amtı bizni irinç yarlıġ ḳılıp **ḳança** barır siz (PKPK LXXVIII/1)

("Şimdi bizi (böyle) zavallı (ve) acınacak (halde) bırakarak **nasıl** gidersiniz.")

[-3-]

Ḳanta: T. zf. Nerede, hangi yerde?

inisin oḳıyu maŋradı inim **ḳanta** sen (PKPK LVIII/4)

(Kardeşini çağırarak bağırdı: "Kardeşim **neredesin** sen?")

[-1-]

Ḳantur-: T. f. Doyurmak, tatmin etmek, kandırmak, (yerine getirmek (bir isteği))

Ḳantur-ġalı(-I-): T. zf. Getirmeyi (getirmek için).

ögüzkä kirip köŋül-täki küsüşin **ḳanturġalı** saḳınsar (PKPK XIV/6)

(“Irmağına girip gönlündeki arzusunu (yerine) **getirmeyi** düşünürse...”)

[-1-]

Ḳaŋ: T. is. Baba.

Ḳaŋ(-I-): T. is. Baba.

ḳaŋ ḳazġansar oġlı üçün temäz mü (PKPK VIII/3)

(“**Baba** kazansa (para biriktirirse) oğlu için denmez mi?”)

erinç közünür at burḫan ög **ḳaŋ** tėtir (PKPK XI/4)

(“Herhalde görünür(de ki) (isim) Buddha’ya anne (ve) **baba** denir.”)

ög **ḳaŋ** köŋlin bertsär ol tınlıġ tamuluġ bolur (PKPK XI/5)

(“Anne (ve) **babanın** gönlünü kırarsa o canlı cehennemlik olur.”)

amtı ög **ḳaŋ** köŋlin bertmäyin (PKPK XI/8)

(“Şimdi annemin (ve) **babamın** gönlünü kırmayayım.”)

[-4-]

Ḳaŋ+ı(-II-): T. is. Babası.

tegin **ḳaŋı** ḳanḳa inçä tep ötünti (PKPK IV/6)

(Prens, **babası** hana öylece (şunları) diyerek dile getirdi.)

ḳaŋı ḳan inçä tep ayıttı näkä ıġlayu buşuşluġ kältiŋ (PKPK V/1)

(**Babası** han öylece (şunları) diyerek söyledi: “Neden ağlayarak üzülerek geldin?”)

ḳaŋı ḳan inçä tep yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK V/6)

(**Babası** han öylece (şunları) diyerek söyledi: “Sevgili yavrum...”)

ḳaŋı ellig inçä tep yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK VI/5)

(**Babası** kral öylece (şunları) diyerek söyledi: “Sevgili yavrum...”)

täŋrim yemä **ḳaŋı** ḳan inçä tep yarlıġḳadı (PKPK VIII/2)

(“Haşmetlim?” **babası** han da şöyle diyerek buyurdu.)

ol ödün **ḳaŋı** ḳan inçä yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK IX/4)

(O zaman **babası** han öylece buyurdu: “Sevgili yavrum...”)

ötürü **ḳaŋı** elligkä ötüg berdi talu ögüzkä kiräyin (PKPK XV/4)

(Sonra **babası** krala rica(da) bulundu: “Okyanus ırmağına gireyeyim.”)

kaŋı ḳan bu ötüg sav eşidip näŋ kiginç bėrü umadı (PKPK XV/6)

(**Babası** han bu rica söz(lerini) işitip hiç cevap veremedi.)
ol ödün bodısavat tegin **ḳaŋı** ḳanta bu yarlıġ eşidip (PKPK XVIII/8)
(O zaman bodhisattva prens, **babası** handan bu sözleri işitip...)
barayın tep ötünti ötrü **ḳaŋı** ḳan yarlıġḳamadı (PKPK XIX/2)
("Gideyeyim." diyerek yalvardı. Bunun üzerine **babası** han izin vermedi.)
ärtip bardı ögi **ḳaŋı** atlığı yüzlügi ıġlayu (PKPK XX/2)
(Geçip vardı. Annesi, **babası** (ve) isimli önde gelen (kişiler) ağlayarak...
ol ödün ögi **ḳaŋı** inçä tėp tėdi (PKPK XX/5)
(O zaman annesi, **babası** şöyle diyerek konuştu.)
ol ödün **ḳaŋı** ḳan yarlıġ yarlıġḳadı (PKPK XXI/8)
(O zaman **babası** han düşüncesini söyledi.)
tegin özi barıp ḳolın yetip içgärü **ḳaŋı** ḳan tapa kigürdi (PKPK XXV/2)
(Prens kendisi gidip kolunu tutarak içeriye **babası** hanına doğru getirdi.)
ḳaŋı ḳan inçä tep yarlıḳadı birkiyä amraḳ (PKPK XXV/3)
(**Babası** han öylece diyerek öğüdü verdi: "Biricik sevgili...")
ol ödün **ḳaŋı** ḳan teginkä säpti beş yüz äräniŋ (PKPK XXVIII/1)
(O zaman **babası** han prensi malzemelerle donattı. Beş yüz adamın...)
ḳaŋı ḳanḳa inçä tėp ötünti eçim tegin ölüm (PKPK XXIX/6)
(**Babası** hana öylece (şöyle) diyerek söyledi: "Ağabeyim prens ölüm...")
yemä **ḳaŋı** oġul ḳılınçı yavlak üçün sevmäz erti (PKPK XXX/4)
(Doğrusu **babası** oğlu(nun) davranışı kötü (olduğu için) sevmezdi.)
ol ödün **ḳaŋı** ḳan uluş bodun ıġlayu sıḳtayu ädgü ögli teginig (PKPK XXX/7)
(Bu sırada **babası** han ülke halk ağlayıp sızlanarak iyi düşünceli prensi...)
ḳaŋı ḳan bu sav eşidip kök täŋri ta-pa ulıdı sıḳtadı (PKPK LXI/3)
(**Babası** han bu sözü işitip mavi göğe doğru ağladı, sızladı.)
ol ödün **ḳaŋı** ḳan ayıġ ḳılınçlıġ aḳ oglın inçä tep sezinti (PKPK LXII/5)
(O zaman **babası** han kötü davranışlı kötü oğluna şöyle diyerek şüphelendi.)
kim **kaŋı** ḳan ol ellig ḳan ḳızın ädgü ögli tėgin-kä ḳolmış (PKPK LXIV/3)
(Kim **babası** han, bu kral han(ın) kızını iyi düşünceli prense istemiş.)
Ögsüz ögi ḳaŋsız **ḳaŋı** siz boltuŋuz (PKPK LXXVII/6)
("Siz öksüzün annesi yetimin **babası** oldunuz.")
[-23-]
Ḳaŋ+ım(-III-): T. is. Babam.
ḳaŋım ḳutı meni sevar mü siz (PKPK VI/4)

(“Saygıdeğer **babacığım** beni sever misiniz?”)

bertmäyin **ḳaŋım** ellig tilkä kirmäzün (PKPK XII/1)

(“Kırmayayım. **Babam** kral dillere (eleştirilere) girmesin (uğramasın).”)

ḳaŋım ellig tilkä kirmäzün öz ḳazġançım (PKPK XII/1)

(“**Babam** kral dillere (eleştirilere) girmesin. Kendi kazancım...”)

ögüm **ḳaŋım** eçim tegin-kä sevär meni aḳlayur erti (PKPK XXVIII/8)

(“Annem **babam**, abim prensi severler beni sevmediler (nefret ettilerdi).”)

ögüm **kaŋım** söndä bärü meni sevmäz erti (PKPK LVI/7)

(“Annem **babam** uzun zamandan beri beni sevmezlerdi.”)

[-5-]

Ḳaŋ+sız(-IV-): T. sf. Yetim.

Ögsüz ögi **ḳaŋsız** ḳaŋı siz boltuŋuz (PKPK LXXVII/6)

(“Siz öksüzün annesi **yetimin** babası oldunuz.”)

[-1-]

Ḳapaġ: T. is. Kapı.

Ḳapaġ(-I-): T. is. Kapı.

kümüş yıp äŋirär bu **ḳapaġ** közädü tururlar (PKPK XLII/3)

(Gümüşten ip eğiren (ve) bu **kapıyı** bekleyen (kızlar) dururlar.)

ḳunçuy-ı mu sizlär ayıtsar biz ordu **ḳapaġ** közätçi biz (PKPK XLIII/5)

(“Eşleri misiniz?” sorunca “Biz saray **kapı(sının)** bekçisiyiz.”)

[-2-]

Ḳapaġ+da(-II-): T. is. Kapıda.

ḳapaġda ekki arıġ ḳızlar turur elgi ärdinilig (PKPK XLI/1)

(**Kapıda** iki temiz kızlar durur. Elleri mücevher(den)...)

ol **ḳapaġda** säkiz körklä taŋ arıġ ḳızlar sarıġ altun (PKPK XLII/8)

(Bu **kapıda** sekiz güzel olağanüstü temiz kızlar sarı altın...)

uluştaḳı ḳan oġlı ädgü ögli tėgin kälip **ḳapaġda** turur (PKPK XLIV/4)

(“Ülkesindeki han oğlu iyi düşünceli prens gelip **kapıda** durur.”)

tüŋür büşük bolmış erti ḳaltı balıḳ **ḳapaġda** (PKPK LXIV/7)

(Böylece dünür akraba olmuşlardı. (Prens) kent **kapısında...**)

[-4-]

Ḳapaġ+ḳa(-III-): T. is. Kapıya (kapısına).

ötrü tegin balıḳ içiŋa kirdi öŋtün **ḳapaġḳa** tägdi (PKPK XLII/1)

(Sonra prens kentin içine girdi. Doğu **kapısına** ulaştı.)

ötrü taḳı içgärü kirdi ordu **ḳapaġ-ḳa** tägdi (PKPK XLII/7)

(Sonra (daha) da içeri girdi. Saray(ın) **kapısına** ulaştı.)

[-2-]

Ḳapaġçı: T. is. Kapıcı.

Ḳapaġçı(-I-): T. is. Kapı bekçisi, kapı korucusu.

tegin kim sizlär tep ayıttı ol ḳızlar **ḳapaġçı** biz tep tedi (XLI/5)

(Prens, "Siz kimsiniz?" diyerek sordu. O kızlar "**Kapı bekçisiyiz**" diyerek dedi.)

tegin ayıtsar **ḳapaġçı** ḳırḳın biz tedilär (PKPK XLII/5)

(Prens sorunca "**Kapı bekçisi** kızlarız." dediler.)

ol **ḳapaġ-çı** ḳırḳın-lar içgärü kirip ötüntilär (PKPK XLIV/6)

(**Kapı görevlisi** bu kızlar içeriye girip söylediler.)

ötrü **ḳapıġçı** är turġurup yol-ta öŋi olġurtı (PKPK LXVI/1)

(Sonra **kapıcı** adam (onu) kaldırıp yol(un) kenarına oturttu.)

[-4-]

Ḳaram: T. is. (Bir hisarın) savunma hendeği.

yėtti ḳat **ḳaram** içintä alḳu aġu-luġ luu-lar yılanlar (PKPK XXXIX/5)

("Yedi kat **hendeğin** içinde hep(si) zehirli ejderhalar (ve) yılanlar...")

[-1-]

Ḳarı: T. sf. Yaşlı adam, ihtiyar.

säkiz on yaşayur **ḳarı erti** yenä ekki közi körmäz erti (PKPK XXIV/5)

(Seksen yaşındadır. **İhtiyardı**. Üstelik iki gözü (de) görmezdi.)

[-1-]

Ḳars: *Çin. is.* Yün veya kıl kumaş.

böz batatu **ḳars** toḳıyur taḳı yemä adruḳ (PKPK II/4)

(Bez, pamuklu kumaş, **yün** dokuyor(lar). Ayrıca başka zanaatkarlar da...)

[-1-]

Ḳat: T. is. Katman, kıvrım, kat, sıra.

yėtti **ḳat** ḳaram içintä alḳu aġu-luġ luu-lar yılanlar (PKPK XXXIX/5)

("Yedi **kat** hendeğin içinde hep(si) zehirli ejderhalar (ve) yılanlar...")

[-1-]

Ḳata: T. is. Defa, kez.

Ḳata(-I-): T. zf. Defalarca.

ḳaç **ḳata** taluy-ḳa kirip beşär yüz ärin barıp (PKPK XXIV/1)

(Okyanusa kaç **defa (defalarca)** girip, beşer yüz adamla gidip...)

[-1-]

Ḳataġlan-: T. f. Gayret etmek, çabalamak.

Ḳataġlan-ıŋ(-I-): T. f. Gayret edin.

amtı siz **ḳataġlanıŋ** birlä barıŋ barıŋ yerçi boluŋ (PKPK XXVII/5)

("Şimdi siz **gayret edin,** beraber gidin. (Onun) kılavuzu olun.")

[-1-]

Ḳavış-: T. f. Buluşmak, kavuşmak.

Ḳavış-ıp(-I-): T. zf. Kavuşunca, kavuşup.

ekki ḳadaş esän tükal **ḳavışıp** öpişti ḳucuştı (PKPK LII/8)

(İki kardeş sağ salim **kavuşup** öpüştü, kucaklaştı.)

[-1-]

Ḳavış-tı(-II-): T. f. Kavuştu (buluştu).

anta tägdükte inisi birlä **ḳavıştı** (PKPK LII/6)

(Oraya geldiğinde kardeşi ile **kavuştu.**)

[-1-]

Ḳayu: T. zm. /sf. Soru veya belirsizlik adılı, sıfatı: kim, ne, hangi, herhangi biri, herhangi bir kimse.

Ḳayu(-I-): T. sf. Herhangi biri, herhangi bir kimse.

kayu kişiög ḳaŋ köŋlin bertsär ol tınlıġ tamuluġ (PKPK XI/4)

("**Herhangi** kişi anne (ve) babanın gönlünü kırarsa o canlı cehennemlik...")

täggäy siz inçip **ḳayu** kün burḫan ḳutın bulsar (PKPK XL/6)

("Ulaşacaksınız. Böylece **herhangi** gün Buddha mutluluğuna erişirse...")

[-2-]

Ḳayu(-II-): T. sf. Kim.

çintämäni ärdini alġalı barayın kim **ḳayu** tınlıġ-larḳa (PKPK XXXV/3)

("Çintamani mücevheri alarak gideyeyim. Kim **(hangi, kim)** canlılara...")

[-1-]

Ḳayu-sı+ŋ+a(-III-): T. zf. Nasıl.

kayusıŋa ämgäktä ozġurġay sen tegin inçä tep ötünti (PKPK VI/2)

("**(Onları)** acıdan nasıl kurtaracaksın?" Prens şöyle diyerek konuştu.)

[-1-]

Ḳazġan-: T. f. Kazanmak, elde etmek.

Ḳazġan-maḳ(-I-): T. is. Edinme.

tavar **ḳazġanmaḳ** näŋ toluy ögüzkä kirip köŋül-täki (PKPK XIV/4)
("Herhangi bir şey? mal mülk **kazanmak (edinme)** (konusunda) (insan) okyanus ırmağına girip gönlündeki...")
[-1-]

Ḳazġan-sa-r(-II-): T. f. Biriktirirse, kazanırsa.
ḳaŋ **ḳazġansar** oğlı üçün temäz mü (PKPK VIII/3)
("Baba **kazansa** (para biriktirirse) oğlu için denmez mi?")
näçükin aġı barım **ḳazġansar** üküş bulur (PKPK XII/7)
("Nasıl zenginlik ve servet **kazanılırsa** çok bulur.")
[-2-]

Ḳazġanç: T. is. Kazanç, gelir.

Ḳazġanç(-I-): T. is. Kazanç.
öŋi öŋi **ḳazġanç** ḳılmaḳ ayu berdi-lär (PKPK XIII/1)
(Çeşit çeşit **kazanç** elde etmek için söyleyiverdi(ler).)
biri ayur **ḳazġanç** näŋ tarıġ tarımaḳda ädgü yoḳ (PKPK XIII/2)
(Biri söyler: "**Kazanç** (konusunda) herhangi bir şey (den ziyade) tarlayı ekip biçmekten iyi (yol) yok.")
[-2-]

Ḳazġanç+ım(-II-): T. is. Kazancım, devlet gelir(ler)im.
öz **kazġançım** üzä ädgü ḳılınç ḳılayın tep saḳıntı (PKPK XII/2)
("Kendi **kazancım** ile iyi işler yapayayım." diyerek düşündü.)
amraḳ ögüküm meniŋ eltä **ḳazġançım** siziŋ ermäz mü (PKPK XVI/4)
("Sevgili yavrum benim (elimdeki) devlet **kazancım** sizin değil midir?")
[-2-]

Käl-: T. f. Gelmek.

Käl-ip(-I-): T. zf. Gelip.
uluştaḳı ḳan oġlı ädgü ögli tėgin **kälip** ḳapaġda turur (PKPK XLIV/3)
("Ülkesindeki han oğlu iyi düşünceli prens **gelip** kapıda durur.")
oġrı **kälip** ekki közümin täglärü sançtı tėp ıgladı (PKPK LVIII/5)
("Hırsız **gelip** iki gözümü oyup kör etti(ler)." diyerek ağladı.)
[-2-]

Käl-ir(-II-): T. f. Döner(iz), (gelir(iz)).
birlä ölür biz kälsär birlä **kälir** biz tep ötüg berdilär (PKPK XXIII/5)
("Birlikte öleceğiz. Geri dönerse birlikte **döneriz.**" diyerek rica da

bulundular.)

[-1-]

Käl-miş erti(-III-): T. yf. (Geri) dönmüştü (gelmişti).

ärin barıp esän tükäl **kälmiş erti** inçip säkiz on yaşayur (PKPK XXIV/3)

(Adamla gidip sağ salim **geri dönmüştü.** Ancak seksen yaşındadır.)

[-1-]

Käl-miş-i(-IV-): T. sf. Geldiği.

ärdini poşıḳa **kälmişi** bar erti alḳuḳa berip ıdtımız (PKPK XLIX/1)

("Mücevheri bağış (olarak) **geldiği** vardı. Hepsine verip gönderdik.")

[-1-]

Käl-sär (-V-): T. f. Gelse, geri dönerse.

anta ötürü kim ḳolġuçı-rlar **kälsär** bulmaz ėrti (PKPK X/3)

(Bundan bir süre sonra (ki) dilenciler **gelirse** bulamaz olu(yordu).)

ölür biz **kälsär** birlä kälır biz tep ötüg berdilär (PKPK XXIII/5)

("Öleceğiz. **Geri dönerse** birlikte döneriz." diyerek rica da bulundular.)

[-2-]

Käl-tim(-VI-) T. f. Geldim.

ḳolu poşı-ḳa **kältim** tėp ötünti (PKPK XLVIII/4)

("Bağış (olarak) istemeye (isteyip) **geldim.**" diyerek dile getirdi.)

[-1-]

Käl-ti-ŋ (-VII-): T. f. Geldin (döndün).

ḳan inçä tep ayıttı näkä ıġlayu buşuşluġ **kältiŋ** (PKPK V/3)

(Han öylece (şunları) diyerek söyledi: "Neden ağlayarak üzülerek **geldin?**")

[-1-]

Käl-ti-ŋiz (-VIII-): T. f. Geldiniz (döndünüz).

amrak oġlum nä üçün buşuş-luġ **kältiŋiz** (PKPK IV/6)

("Sevgili oğlum niçin üzgün **geldiniz?**")

ança ämgänip bu yerkä **kältiŋiz** (PKPK XLVII/4)

("Bu kadar acı çekip bu yere (kadar) **geldiniz**.")

[-2-]

Käl-tük-üm (-IX-): T. sf. Geldiğim, gelişim.

tirig oztum **kältüküm** bu tep ötünti ol ödün ḳanı (PKPK LXI/1)

("Canlı kurtuldum. **Geldiğim** (yer?) bu." diyerek konuştu. O zaman babası...)

[-1-]

Käl-zün (-X-): T. f. Gelsin.

suvçı kėmiçi bar ersär yemä **kälzün** (PKPK XXII/6)

(“Gemi kılavuz kaptanı (olan) denizci varsa (o) da **gelsin**.”)

[-1-]

Kälür-: T. f. Getirmek.

Kälür-di(-I-): T. f. Getirdi.

ol udçı är bir ḳuŋḳau tiläp **kälürdi** berdi (PKPK LXX/3)

(O sığırtmaç adam bir kopuz isteyip **getirdi** (ona) verdi.)

[-1-]

Kälür-üŋ(-II-): T. f. Getirin.

oġlumın siziŋä tutuzur men esän tükäl **kälürüŋ** (PKPK XXV/6)

(“Oğlumu size emanet ediyorum. Sağ salim **geri getirin.**”)

saḳınçıŋaz bar ersär maŋa amtı bir ḳuŋḳayu tiläp **kalürüŋ** (PKPK LXIX/7)

(“Düşünceniz var ise bana şimdi bir kopuz isteyip **getirin**.”)

[-2-]

Kälür-üp(-III-): T. zf. Getirip.

taŋ adınçıġ tataġlıġ aş içkü **kälürüp** tapınurlar erti (PKPK LXXI/6)

(Şaşırtıcı olağanüstü, seçkin yiyecek (ve) içecek **getirip** saygı gösterirler.)

[-1-]

Kälür-sär(-IV-): T. f. Getirirse.

ärdini **kälürsär** taḳı ağırlıġ bolġay men taḳı (PKPK XXIX/3)

(“Mücevheri **getirirse** daha değerli olacak beni daha...”)

[-1-]

Kälür-zün-lär(-V-): T. f. Getirsin(ler).

kemiçi bar ersär yemä kälsün teginig esän tükäl **kälürzünlär** (PKPK XXII/7)

(“Denizci varsa (o) da gelsin. Prensi sağ salim **geri getirsinler.**”)

[-1-]

Kämiş-: T. f. Atmak, fırlatmak.

Kämiş-ti(-I-): T. f. Attı.

ediz orunluḳtın ḳodı öz **kämişti** ög-sirädi taltı (PKPK LXI/6)

(Değerli tahtından tamamen kendini **attı**, kendinden geçti, bayıldı.)

[-1-]

Käntü: T. zm. Kendi, kendisi.

Käntü(-I-): T. ik. Kendi kendisi.

taḳı yemä adruḳ uzlar **käntü käntü** uz işin işläyür (PKPK II/6)

(Ayrıca başka zanaatkarlar da **kendi kendi(ne)** zanaatlarını icra eder(ler).)

[-1-]

Käntü(-II-): T. zm. Kendi, kendisi.

käntü bilingäy erinç tep yarlıġḳadı anta ötürü (PKPK X/1)

("Herhalde **kendisi** anlayacaktır." diyerek söyledi. Bir süre sonra...)

ekki köz täglärip sançayın bu ḳança barġay **käntü** ölgäy (PKPK LVII/7)

("İki gözünü de oyup kör edeyeyim. Bu nereye gider(se) **kendisi** ölür.")

[-2-]

Käntü-kä(-III-): T. zm. Kendisine.

biz **käntükä** ädgükä ötläyür biz unamasar... (PKPK XX/6)

("Biz **kendisine** iyi (yolu) teşvik ediyoruz. Rıza göstermezse...")

[-1-]

Käntü-niŋ(-IV-): T. zm. Kendinin (kendi).

ol ödün ädgü ögli tegin **käntü-niŋ** ḳutı ülügi üçün (PKPK LXIV/1)

(Bu sırada iyi düşünceli prens **kendinin** iyiliği ve şansı için...)

[-1-]

Käräklig: T. sf. Gerekli, elverişli.

ḳaç **käräklig** yemiş sögüt(iŋ) üzä birär çıŋratġu asıŋ (PKPK LXXIX/4)

("Birkaç **gerekli (uygun?)** yemiş ağacın üzerine birer çıngırak asın.")

[-1-]

Kärgäk: T. is. Gerekli, gereklilik, gereksinim, uygun olan şey, zorunlu olan şey.

Kärgäk bol-tı (-I-): T. yf. Gerek oldu.

sevinti süzülti inçä tep tedi nä **kärgäk** boltı (PKPK XLVII/2)

(Sevindi, arındı öylece diyerek söyledi: "Ne **gerek** oldu (vardı?).")

[-1-]

Kärgäk+in(-II-): T. is. Gereksinim(iz).

oġlum teginkä eş boluŋlar nä **kärgäkin** barça bergäy biz (PKPK XXII/3)

("Oğlum prense eş olsunlar. Ne **gereksinim(iniz)** (varsa) hepsini vereceğiz.")

[-1-]

Kärgäk+in(-III-): T. sf. Gerekli.

kärgäkin alḳu tükäti berip uzatıp öntürti (PKPK XXVIII/4)

(**Gerekli** (olan) her şeyi tam (eksiksiz) verip (onları) geçirip uğurladı.)

[-1-]

Ke: T. is. Arka, iç; batı.

Kė+din(-I-): T. zf. Batıdan (batıya).

biri ayur öŋtün **kėdin** satıġķa yuluġķa barsar bay bolur (PKPK XIII/7)

(Biri söyler: "Doğu'ya (ve) **Batı'ya** satış (ve) ticarete giderse zengin olur.")

[-1-]

Keç: T. zf. Geç, çok.

Ür keç(-I-): T. ik. Uzun zaman geç.

ölüg täg ķamılu tüşti **ür keç** timin öglänti (PKPK LXII/1)

(Ölü gibi yere yatıp, düştü. **Çok** uzun zaman (sonra) o anda kendine geldi.)

[-1-]

Kemi: T. is. Gemi.

Kemi(-I-): T. is. Gemi.

saķlanmadın tuşar alķunı **kemi** birlä singürür (PKPK XVII/3)

("Dalgınlıkla (onunla) karşılaşır. Bütün (yolcuları) **gemi** ile yutar.")

suv öŋlüg taġlar bar **kemi** süsüp sınur kişi alķu ölür (PKPK XVII/5)

("Su renginde dağlar vardır. **Gemi** çarpıp parçalanır. İnsanların hepsi ölür.")

üçünç suvda yäklär urup **kemi** suvķa çomurur (PKPK XVII/7)

("Üçüncü (tehlike) suda şeytanlar vurup **gemi** suya dalar.")

kemi aķtarılur ölür bu munça ķorķınçıġ adaķa kirip (PKPK XVIII/3)

("**Gemi** devrilir (insanlar) ölür bunun kadar korkunç tehlikeye girip...")

taluy ögüz-kä tägip yetti kün turup **kemi** yarattı (PKPK XXXI/5)

(Okyanus ırmağına ulaşıp yedi gün durup **gemi** donattı.)

kemi yarattı yėtti temir sua **kemi** solap turġurdı (PKPK XXXI/6)

(Gemi donattı. Yedi demir zincir **gemi(yi)** bağlayıp hareketsiz hale getirdi.)

ķadaşı ayıġ ögli teginig ötläp **kemi** tutuzup yantru ıdtı (PKPK XXXV/7)

(Kardeşi kötü düşünceli prense öğüt verip **gemiyi** bırakarak geri gönderdi.)

oztuŋ tep tesär bir **kemi** sıyuķın tuta öntüm (PKPK LIV/6)

("Kurtuldun." diyerek söyleyince "Bir **gemi(nin)** parçasına tutarak kurtuldum.")

[-8-]

Kemi+kä(-II-): T. zf. Gemiye.

taŋ adınçıġ ärdini yinçü **kemi-kä** (PKPK XXXIV/2)

(Olağanüstü inciler ve mücevherler **gemiye**...)

[-1-]

Kėmiçi: T. is. Gemici, denizci.

suvçı **kėmiçi** bar ersär yemä kälzün (PKPK XXII/5)

(“Gemi kılavuz kaptanı (olan) **denizci** varsa (o) da gelsin.”)

[-1-]

Ken: T. zf. Sonra, sonradan.

artuķ açıntı anta **ken** yemä aġruķ bultu (PKPK LXVIII/2)

(Fazla (ona) baktı. Ondan **sonra** da (onu) ağır bir yük (olarak) gördü.)

[-1-]

Kentir: T. is. Kenevir.

tınlıġ-lar çıġarı äŋirär yuŋ äŋirär **kentir** äŋirär (PKPK II/4)

(Canlılar çıkrık döndürür, yün eğirir, **kenevir** eğirir.)

[-1-]

Keŋrän-: T. f. Homurdanmak, mırıldanmak.

Keŋrän-ü(-I-): T. zf. Homurdanarak.

keŋränü aş berür boltı-lar ķaltı tegin uķtı (PKPK LXVIII/3)

(**Homurdanarak** yemek verir oldular. Böylece prens anladı.)

[-1-]

Keyikçi: T. is. Avcı, büyük av hayvanı avcısı.

ämäri tınlıġ-larıġ ķuşçı **keyikçi** balıķçı avçı tor-çı tuzaķçı (PKPK I/7)

(Sayısız canlıların kuşçu, **geyikçi**, balıkçı, avcı, torcu, tuzakçı...)

[-1-]

Ķıdıġ: T. is. Sınır, kenar.

Ķıdıġ+ı+ŋ+a(-I-): T. is. Sınırına.

ķalıtı elitti taluy ögüzkä **ķıdıġıŋa** tägürdi (PKPK LII/4)

(Havaya yükselterek götürdü(ler). Okyanus ırmağına **kıyısına** ulaştırdı(lar).)

[-1-]

Ķıdıġ+ı+n+ta+ķı(-II-): T. is. Kenarındaki (çevresindeki).

tėginig elitgeli sözledi tėgin teginig **ķıdıġıntaķı** tägir üçün (PKPK LXXIII/6)

(Prensi götürmekten söz etti. Prens (prensi?) **çevresindeki** uğradığı için...)

[-1-]

Ķıl-: T. f. Yapmak, gerçekleştirmek, kılmak, üretmek, sağlamak.

Ķıl-ayın(-I-): T. f. Yapayım.

öz kazġançım üzä ädgü ķılınç **ķılayın** tep saķıntı (PKPK XII/3)

(“Kendi kazancım ile iyi işler **yapayayım.**” diyerek düşündü.)

[-1-]

Ḳıl-ġalı(-II-): T. zf. Sağlamak amacıyla.

yarlıġ tınlıġ-larḳa asaġ tusu **ḳılġalı** çintämäni ärdini (PKPK XLVIII/3)

(“Zavallı canlılara yarar fayda **sağlamak amacıyla** cintâmani mücevheri...”)

[-1-]

Ḳıl-ġay siz(-III-): T. f. Kılarsınız.

ḳorḳınçıġ adaḳa kirip ölgäy siz bizni irinç **ḳılġay siz** (PKPK XVIII/6)

(“Korkunç tehlikeye girip öleceksiniz. Bizi zavallı **kılarsınız.**”)

[-1-]

Ḳıl-ıŋ(-IV-): T. f. Sağlayın.

tapınalım udunalım biziŋä asıġ tusu **ḳılıŋ** (PKPK L/1)

(“Tapınalım (ve) saygı duyalım. Bize yarar **sağlayın**.”)

[-1-]

Ḳıl-ıp(-V-): T. zf. Yaparak (bırakarak).

amtı bizni irinç yarlıġ **ḳılıp** ḳança barır siz (PKPK LXXVIII/1)

(“Şimdi bizi (böyle) zavallı (ve) acınacak (halde) **bırakarak** nasıl gidersiniz?”)

[-1-]

Ḳıl-maḳ (-VI-): T. is. Elde etmek (üretmek, sağlamak).

öŋi öŋi ḳazġanç **ḳılmaḳ** ayu berdi-lär (PKPK XIII/1)

(Çeşit çeşit kazanç **elde etmek** için söyleyiverdi(ler).)

[-1-]

Ḳıl-mış+ı+n(-VII-): T. sf. Yaptığını.

Bu uluş bodun ayıġ ḳılınçlıġlar **ḳılmışın** körüp ärtüŋü buşuş-luġ (PKPK III/7)

(Bu ülke halk(ının) kötü işler **yaptığını** görüp son derece üzüntülü...)

[-1-]

Ḳıl-tı(-VIII-): T. f. Yaptı (PKPK LIX/7), Sağladı (PKPK LXXVI/1).

nägü ol öz eçiŋäz erti sizni ölzün tep inçä **ḳıltı** (PKPK LIX/7)

(“Ne ola? o sizin öz ağabeyiniz idi. “Ölsün” diyerek (öylece) **yaptı (gitti).**”)

aşın suvın tonı ‘ätüki ḳopı tükäti **ḳıltı** (PKPK LXXVI/1)

(Yemeğini, suyunu, elbisesi, ayakkabısı her şeyi tamamen **sağladı.**)

[-2-]

Ḳıl-u(-IX-): T. zf. Sağlayıp / sağlayarak.

kamaġ tınlıġlarḳa artuḳ asıġ tusu **ḳılu** umaġay men (PKPK XXXIV/7)

(“Bütün canlılara çok (büyük) fayda yarar **sağlayamam.**”)

ḳayu tınlıġ-larḳa tüzü tükäti asıġ tusu **ḳılu** usar men (PKPK XXXV/4)

(“Canlılara tümüne tamamına yarar fayda **sağlamak** istiyorum.”)

[-2-]

Ḳıl-ur(-X-): T. f. Yapar, sağlar.

tuzaḳçı bulup ayıġ ḳılınç **ḳılur** tınlıġ-laraġ ölürür (PKPK II/1)

(Tuzakçı (sayısız canlı) bulup kötü iş(ler) **yapar(lar).** Canlıları öldürür(ler).)

tınlıġ-larḳa asıġ tusu **ḳılur** anı üçün taluy-ka kirigsäyür men (PKPK XXI/6)

(Canlılara yarar (ve) fayda **sağlar**. Onu(n) için okyanusa girmek istiyorum.)

[-2-]

Ḳılınç: T. is. Eylem, davranış.

Ḳılınç(-I-): T. is. İş(ler).

tuzaḳçı bulup ayıġ **ḳılınç** ḳılur tınlıġ-laraġ ölürür (PKPK II/1)

(Tuzakçı (sayısız canlı) bulup kötü **iş(ler)** yapar(lar). Canlıları öldürür(ler).)

öz kazġançım üzä ädgü **ḳılınç** ḳılayın tep saḳıntı (PKPK XII/3)

(“Kendi kazancım ile iyi **işler** yapayayım.” diyerek düşündü.)

[-2-]

Ḳılınç+ı(-II-): T. is. Davranış(lar)ı.

yemä ḳanı oġul **ḳılınçı** yavlak üçün sevmäz erti (PKPK XXX/4)

(Doğrusu babası oğlu(nun) **davranışı** kötü (olduğu için) sevmezdi.)

[-1-]

Ḳılınç+lıġ(-III-): T. sf. Davranışlı.

ol ödün ḳanı ḳan ayıġ **ḳılınçlıġ** aḳ oġlın inçä tep sezinti (PKPK LXII/5)

(O zaman babası han kötü **davranışlı** kötü oğluna şöyle diyerek şüphelendi.)

[-1-]

Ḳılınç+lıġ(+lar) (-IV-): T. is. İşler.

Bu uluş bodun ayıġ **ḳılınçlıġlar** ḳılmışın körüp ärtünü buşuş-luġ (PKPK III/7)

(Bu ülke halk(ının) kötü **işler** yaptığını görüp son derece üzüntülü...)

[-1-]

Ḳın: T. is. İşkence, ceza.

Ḳın+ḳa(-I-): T. is. Sıkıntı(ya katlanıyorum), sıkıntı çekiyorum.

ḳuşlar artatır üçün turḳaru **ḳınḳa** täginür men (PKPK LXXIII/1)

(“Kuşlar zarar verir (verdikleri) için sürekli **sıkıntı** çekerim.”)

[-1-]

Ḳınlıḳ: T. is. Hapishane, cezaevi, ceza verilen yer.

Kınlıḳ+ta(-I-): T. is. Hapishanede.

oġlum savı ädgü yavlak bälgürgінçä **kınlıkta** yatzun (PKPK LXIII/4)

("Oğlum(dan) iyi, kötü haber gelinceye kadar (bu oğlum) **hapiste** yatsın.")

elgin adaḳın bäkläp **kınlıḳta** urdılar (PKPK LXIII/6)

(Elini ve ayağını **z**incire vurup **hapse** attılar.)

[-2-]

Ḳırḳın: T. is. Kızlar, cariyeler.

Ḳırḳın(-I-): T. is. Kız(lar).

öŋtün ḳapaġḳa tägdi ötrü tört körklä **ḳırḳın** yürüŋ... (PKPK XLII/2)

(Doğu kapısına ulaştı. Sonra dört güzel **kızları** beyaz...)

tegin ayıtsar ḳapaġçı **ḳırḳın** biz tedilär (PKPK XLII/5)

(Prens sorunca "Kapı bekçisi **kızlarız.**" dediler.)

[-2-]

Ḳırḳın+lar(-II-): T. is. Kızlar.

ol ḳapaġ-çı **ḳırḳın-lar** içgärü kirip ötüntilär (PKPK XLIV/6)

(Kapı görevlisi bu **kızlar** içeriye girip söylediler.)

[-1-]

Kıy-: T. f. Ucu sivri biçimde kesmek.

Kıy-ıp(-I-): T. zf. Ucunu sivriltip.

ötrü turup ekki ḳamış sış **kıyıp** ekki közіŋä sançıp täzti (PKPK LVII/8)

(Sonra kalkıp iki kamışın sivri (uç şeklinde) **sivriltip** iki gözüne sokup kaçtı.)

[-1-]

Ḳız: T. is. Kız

Ḳız+ı+n(-I-): T. is. Kızını.

kim kaŋı ḳan ol ellig ḳan **ḳızın** ädgü ögli tėgin-kä ḳolmış (PKPK LXIV/4)

(Kim babası han, bu kral han(ın) **kızını** iyi düşünceli prense istemiş.)

[-1-]

Ḳız+ḳa(-II-): T. is. Kıza.

ol tınlıġ tamuluġ bolur oġul **ḳızḳa** sanmaz (PKPK XI/7)

("O canlı cehennemlik olur. Oğul (ya da) **kız evlat** denemez.")

[-1-]

Ḳız+lar(-III-): T. is. Kız(lar).

ḳapaġda ekki arıġ **ḳızlar** turur elgi ärdinilig (PKPK XLI/2)

(Kapıda iki temiz **kızlar** durur. Elleri mücevher(den)...)

tegin kim sizlär tep ayıttı ol **ḳızlar** ḳapaġçı biz tep tedi (XLI/5)

(Prens, "Siz kimsiniz?" diyerek sordu. O **kızlar** "Kapı bekçisiyiz." diyerek dedi.)

säkiz körklä taŋ arıġ **ḳızlar** sarıġ altun yıp äŋirär-lär (PKPK XLIII/1)

(Sekiz güzel olağanüstü temiz **kızlar** sarı altın(dan) ip eğirirler.)

[-3-]

Kiçig: T. sf. Küçük.

Uluġ kiçigkä(-I-): T. ik. Büyük küçük.

açıntı ävintäki **uluġ kiçigkä** tutuztı (PKPK LXVII/7)

(Besledi. Evindeki **büyüklere** küçüklere emanet etti.)

[-1-]

Kiginç: T. is. Yanıt.

kaŋı ḳan bu ötüg sav eşidip näŋ **kiginç** bėrü umadı (PKPK XV/8)

(Babası han bu rica söz(lerini) işitip hiç **cevap** veremedi.)

[-1-]

Kigür-: T. f. İçine sokmak, girdirmek.

Kigür-di(-I-): T. f. (İçeriye) getirdi.

tegin özi barıp ḳolın yetip içgärü ḳaŋı ḳan tapa **kigürdi** (PKPK XXV/3)

(Prens kendisi gidip kolunu tutarak içeriye babası hanına doğru **getirdi**.)

[-1-]

Kigür-üp(-II-): T. zf. İçeriye (sokup).

elgin tuta **kigürüp** ärdini-lig orunluḳ üzä olġurtı (PKPK XLVI/2)

(Elini tutarak **içeriye sokup** mücevherli taht üzerine oturttu.)

[-1-]

Kigür-ür(-III-): T. f. Sokar(lar).

kemi suvḳa çomur-ur törtünç uluġ tägzinçkä **kigürür** (PKPK XVIII/1)

("Gemi suya dalar. Dördüncü (tehlike) büyük burmaca **sokarlar.**")

[-1-]

Kim: T. zm./bağ. Soru, belirsizlik veya olumsuz zamiri; ilgi zamiri (ki); bir neden (çünkü, mademki) veya amaç (-mesi için) ilişkisi anlatan yan cümle bağlacı.

Kim(-I-): T. bağ. Ki veya diğer ilişkileri anlatan yan cümle bağlacı.

anta ötürü **kim** ḳolġuçı-rlar kälsär bulmaz ėrti (PKPK X/3)

(Bundan bir süre sonra **(ki)** dilenciler gelirse bulamaz olu(yordu).)

çintämäni ärdini bulsar bar **kim** ülüglüg ḳutluġ kişi (PKPK XXI/3)
(“Çintamani mücevheri bulursa vardır **ki** şanslı (ve) mutlu kişi...”)
boltı **kim** antaġ täŋri täg ardini täg ögükünüzni ölüm yeriŋä (PKPK XXVI/2)
(“Oldu (geldi başınıza) **ki** mücevher gibi yavrunuzu (neden) ölüm yerine...”)
uluşta bilgälärkä ayıtıp **kim** yemä ötkürü umadılar (PKPK LXXIV/3)
(Ülkede bilgelere sorup **ki?** (ama) (onlar) da çözüm bulamadılar.)
[-4-]
Kim(-II-): T. zm. Belirsizlik zamiri.
ädgü yoḳ **kim** bir tarısar miŋ tümän bulur (PKPK XIII/3)
(“İyi (yol) yok. **Kim** bir (tane) ekerse binlerce, on binlerce bulur.”)
kim taluy-ḳa barayın tėsär kiriŋlär (PKPK XXII/1)
(“**Kim** okyanusa gideyeyim derse (saraya) girsinler.”)
kim yerçi bar ersär yemä kälzün (PKPK XXII/4)
(“**(Herhangi bir kimse)** gemi kılavuz kaptanı (olan) denizci varsa (o) da gelsin.”)
kim ölüm adaḳa ḳorḳsar aşnu-raḳ yorıŋlar (PKPK XXXII/3)
(“**Kim** ölüm tehlikesinden korkarsa daha önceden gitsin.”)
ötrü .. yarlıġın ėşidip **kim** … näŋ unamadılar (PKPK XXXII/7)
(Bunun üzerine .. duyurusunu .. işitip **kim(se)** hiç razı olmadılar.)
küvrüg toḳıp yarlıġ yarlıgḳap **kim** näŋ üntämäsär (PKPK XXXIII/2)
(Davul çalıp duyuru yineleyip hiç **kimse** sesini çıkarmazsa...)
çintämäni ärdini alġalı barayın **kim** ḳayu tınlıġlarḳa (PKPK XXXV/2)
(“Çintamani mücevheri alarak gideyeyim. **Kim** (hangi, kim) canlılara...”)
kim kaŋı ḳan ol ellig ḳan ḳızın ädgü ögli tėgin-kä ḳolmış (PKPK LXIV/3)
(**Kim** babası han, bu kral han(ın) kızını iyi düşünceli prense istemiş.)
[-7-]
Kim(-III-): T. zm. Soru zamiri.
tegin **kim** sizlär tep ayıttı ol ḳızlar ḳapaġçı biz tep tedi (XLI/4)
(Prens “Siz **kimsiniz?**” diyerek sordu. O kızlar “Kapı bekçisiyiz” diyerek dedi.)
nä kärgäk boltı **kim** ança ämgänip bu yerkä kältiŋiz (PKPK XLVII/3)
(“Ne gerek vardı? **Kim** (neden) bu kadar acı çekip bu yere (kadar) geldiniz.”)
udçı är näglük barıġ-sadıŋaz köŋlüŋüzni **kim** bertdi (PKPK LXIX/1)
(Sığırtmaç adam, “Niçin gitmek istiyorsunuz? Kalbinizi **kim** kırdı?”)

[-3-]

Kir-: T. f. Girmek, (saraya) gelmek, (denize) gitmek.

Kir-äyin(-I-): T. f. (Okyanus ırmağına) gireyeyim.

ötürü ḳanı elligkä ötüg berdi talu ögüzkä **kiräyin** (PKPK XV/6)

(Sonra babası krala rica(da) bulundu: "Okyanus ırmağına gireyeyim.")

[-1-]

Kir-di(-II-): T. f. (Kente, saraya), (bir düşünceye) girdi.

ıglayu balıḳ-ḳa **kirdi** ol ödün maxarıt elläg ädgü ögli teginig (PKPK IV/1)

(Ağlayarak kente **girdi**. O zaman Maharıt kralı, iyi düşünceli prensi...)

ötrü tegin balıḳ içiŋa **kirdi** öŋtün ḳapaġḳa tägdi (PKPK XLI/7)

(Sonra prens kentin içine **girdi**. Doğu kapısına ulaştı.)

ötrü taḳı içgärü **kirdi** ordu ḳapaġ-ḳa tägdi (PKPK XLII/7)

(Sonra (daha) da içeri **girdi**. Saray(ın) kapısına ulaştı.)

tegin içgärü **kirdi** lö ḳanı utru önti (PKPK XLV/7)

(Prens içeriye **girdi.** Ejderha hanı ilerleyip (karşılamak için) ilerdi.)

ol ödün ayaġ ögli tėgin köŋliŋä yäk saḳınçı **kirdi** (PKPK LVI/5)

(O zaman kötü düşünceli prens kalbine şeytanca düşünce **girdi.**)

[-5-]

Kir-gäy siy (-III-): T. f. (Kentin içine) girer(siniz).

yatur anı yoġuru usar siz içgärü balıḳḳa **kirgäy siy** (PKPK XXXIX/8)

("Yatar onu(n) (üzerinde) yürüyebilirseniz. İçeriye kente **girerseniz...**")

[-1-]

Kir-mä-zün(-IV-): T. f. (Eleştirilere) uğramasın.

bertmäyin ḳaŋım ellig tilkä **kirmäzün** (PKPK XII/2)

("Kırmayayım. Babam kral dillere (eleştirilere) **girmesin (uğramasın).**")

[-1-]

Kir-miş-ig(-V-): T. sf. Girmeyi.

taluy ögüzkä **kirmişig** tapladı ötürü ḳaŋı içgärü elligkä (PKPK XV/3)

(Okyanus ırmağına **girmeyi** onayladı. Sonra babası sarayda krala...)

[-1-]

Kir-iŋ-lär(-VI-): T. f. Girsin(ler).

kim taluy-ḳa barayın tėsär **kiriŋlär** (PKPK XXII/2)

("Kim okyanusa gideyeyim derse (saraya) **girsinler.**")

[-1-]

Kir-ip(-VII-): T. zf. (Irmağa) girip, (adaya) girip, (okyanusa) girip.

ögüzkä **kirip** köŋül-täki küsüşin ḳanturġalı saḳınsar (PKPK XIV/5)

("Irmağına **girip** gönlündeki arzusunu (yerine) getirmeyi düşünürse...")

bu munça ḳorḳınçıġ adaḳa **kirip** ölgäy siz (PKPK XVIII/5)

("Bunun kadar korkunç tehlikeye **girip** öleceksiniz.")

ḳaç ḳata taluy-ḳa **kirip** beşär yüz ärin barıp (PKPK XXIV/1)

(Okyanusa kaç defa (defalarca) **girip**, beşer yüz adamla gidip...)

ol ḳapaġ-çı ḳırḳın-lar içgärü **kirip** ötüntilär (PKPK XLIV/7)

(Kapı görevlisi bu kızlar içeriye **girip** söylediler.)

[-4-]

Kir-ür sizlär (-VIII-): T. f. Gider(siniz) (gidiyorsunuz).

taluy ögüz-kä **kirür sizlär** kim ölüm adaḳa ḳorḳsar (PKPK XXXII/3)

("Okyanus ırmağına **gidiyorsunuz**. Kim ölüm tehlikesinden korkarsa...")

[-1-]

Kirzk-ün(-XI-): T. f. Girsin.

ol bodısavat erinç **kirzk-ün** tep yarlıġḳadı (PKPK XLV/6)

("O (bir) herhalde Bodhisattva (olmalı), **girsin.**" diyerek buyurdu.)

[-1-]

Kirigsä-: T. f. Girmek istemek, (denize) gitmek istemek.

Kirigsä-(y)ür men(-I-): T. f. (Okyanusa) girmek istiyorum.

tınlıġ-larḳa asıġ tusu ḳılur anı üçün taluy-ka **kirigsäyür men** (PKPK XXI/7)

("Canlılara yarar (ve) fayda sağlar. Onu(n) için okyanusa **girmek istiyorum.**")

[-1-]

Kişi: T. is. İnsan, kişi.

Kişi(-I-): T. is. Adam, kişi.

kayu **kişi** ög ḳaŋ köŋlin bertsär ol tınlıġ tamuluġ (PKPK XI/4)

("Herhangi **kişi** anne (ve) babanın gönlünü kırarsa o canlı cehennemlik...")

kemi süsüp sınur **kişi** alḳu ölür (PKPK XVII/6)

("Gemi çarpıp parçalanır. **İnsanların** hepsi ölür.")

çintämäni ärdini bulsar bar kim ülüglüg ḳutluġ **kişi** (PKPK XXI/4)

("Çintamani mücevheri bulursa vardır ki şanslı (ve) mutlu **kişi...**")

ol közsüz **kişi** ayıġ bilgä tetir aŋa ayıtıŋ (PKPK LXXIV/5)

("O gözsüz **kişi** son derece bilgili (olarak) bilinir (denir). Ona sorun.")

aŋa ayıtıŋ ol borluḳçı är közsüz **kişi...** (PKPK LXXIV/7)

(“Ona sorun.” Bu bahçıvan adam gözsüz **kişiye...**)

[-5-]

Kişi+dä(-II-): T. is. Fani(ler(den)).

siz **kişidä** adruḳ bägräk är közünür(PKPK LXVI/4)

(“Siz (diğer) **kişilerden** farklı soylu kişi (gibi) gözüküyorsunuz.”)

[-1-]

Kişi+lär(-III-): T. is. Kişi(ler).

üküş bilgä **kişi-lär** inçä tedilär (PKPK LXXIV/4)

(Birçok bilge **kişiler** öylece (şunları) dediler.)

[-1-]

Kizlä-: T. f. Saklamak, gizlemek, gizli tutmak, kapamak.

Kizlä-p(-I-): T. zf. Gizleyip.

bäkrü **kizläp** tut oġrı almazun (PKPK LVI/1)

(“Sıkıca **gizleyip** koru, hırsız almasın.”)

[-1-]

Ḳod-: T. f. Koymak, yere bırakmak, bırakmak, bir işi tamamlamak

Ḳod-tı(-I-): T. f. Attı.

tilin yalġap ekki közintäki sışın alıp **ḳodtı** (PKPK LXVI/1)

(Diliyle yalayarak iki gözündeki şişi alıp **attı.**)

[-1-]

Ḳod-tı(-II-): T. f. (Sözleri) söyledi.

barçaka humaru sav **kodtı** ekkiläyü silarni körüşmagay (PKPK LXXVI/3)

(Hepsine teselli sözleri **söyledi:** “İkinci kez sizinle karşılaşmayacağım.”)

[-1-]

Ḳodı: T. zf. Tamamen.

yüksäk ediz orunluḳtın **ḳodı** öz kämişti ög-sirädi taltı (PKPK LXI/5)

(Yüksek ve değerli tahtından **tamamen** kendini attı, kendinden geçti, bayıldı.)

[-1-]

Ḳol: T. is. Kol.

Ḳol+ı+n(-I-): T. is. Kolunu.

tegin özi barıp **ḳolın** yetip içgärü ḳaŋı ḳan (PKPK XXV/1)

(Prens kendisi gidip **kolunu** tutarak içeriye babası hanın...)

ädgü ögli tegin yerçi avıçḳa **ḳolın** yetip yetti kün (PKPK XXXVI/3)

(İyi düşünceli prens, kılavuz yaşlı adamın **kolunu** tutup yedi gün...)

[-2-]

Ḳol-: T. f. Dilemek, istemek.

Ḳol-mış erti (-I-): T. yf. İstemişti.

kim kaŋı ḳan ol ellig ḳan ḳızın ädgü ögli tėgin-kä **ḳolmış erti** (PKPK LXIV/5)

(Kim babası han, bu kral han(ın) kızını iyi düşünceli prense **istemişti.**)

[-1-]

Ḳol-tı(-II-): T. f. İstedi, diledi.

ḳolġuçı-lar üzülmädi taḳı adın aġlıḳ **ḳoltı** yemä ber-di (PKPK VII/4)

(Dilencilerin (isteği) kesilmedi ve bir daha hazine **istedi** ve verdi.)

teginkä berdi inçä tep ḳut **ḳoltı** (PKPK LI/2)

(Prense verdi. Öylece (şunları) diyerek selamet **diledi.**)

[-2-]

Ḳol-u(-III-): T. zf. İstemeye (isteyip).

ḳolu poşı-ḳa kältim tėp ötünti (PKPK XLVIII/4)

("Bağış (olarak) **istemeye (isteyip)** geldim." diyerek dile getirdi.)

[-1-]

Ḳolġuçı: T. is. Dilenci (yalvar yakan isteyen, bir şey isteyen.)

Ḳolġuçı-lar(-I-): T. is. Dilenciler.

ḳolġuçı-lar üzülmädi taḳı adın aġlıḳ ḳoltı yemä ber-di (PKPK VII/3)

(**Dilencilerin** (isteği) kesilmedi ve bir daha hazine istedi ve verdi.)

[-1-]

Ḳoltġuçı: T. is. Dilenci. (Yalvar yakan isteyen, bir şey isteyen.)

Koltġuçı(-I-): T. is. Dilenci.

ḳoltġuçı-lar bar ersär alḳu anta ḳovradı biş yüz **koltġuçı** (PKPK LXXII/2)

(Dilenciler varsa hepsi orada (oraya) üşüştü. Beş yüz **dilenci...**)

[-1-]

Ḳolġuçı-rlar(-II-): T. is. Dilenci(ler).

anta ötürü kim **ḳolġuçı-rlar** kälsär bulmaz ėrti (PKPK X/3)

(Bundan bir süre sonra (ki) **dilenciler** gelirse bulamaz olu(yordu).)

ḳorlġuçılar yıġlayu barsar tegin yemä ıġlayu ḳalır erti (PKPK X/5)

(**Dilenciler** ağlayarak gitse prens de ağlayarak kalırdı.)

ḳoltġuçı-lar bar ersär alḳu anta ḳovradı beş yüz ḳoltġuçılar (PKPK LXXII/1)

(**Dilenciler** varsa hepsi orada (oraya) üşüştü. Beş yüz dilenci...)

ol ödün ol beş yüz **ḳoltġuçılar** bu savaġ eşidip ulıdılar (PKPK LXXVII/1)

(O zaman bu beş yüz **dilenciler** bu sözü işitip ağlayıp sızladılar.)

[-4-]

Ḳoltġuçı-lar-aġ(-III-): T. is. Dilencilerin.

beş yüz **ḳoltġuçılaraġ** aşın suvın tonı ‘ätüki ḳopı (PKPK LXXV/6-7)

(Beş yüz **dilencilerin** yemeğini, suyunu, elbisesi, ayakkabısı her şeyi...)

[-1-]

Ḳon-: T. f. Konmak, yerleşmek.

Ḳon-maġı(-I-): T. sf. Konması, konmaz.

ḳuşlar **ḳonmaġı** yemişiŋäz artamaġay (PKPK LXXX/6)

(“Kuşlar (ağaçlara) **konmaz**. Yemişleriniz berbat olmaz.”)

[-1-]

Ḳon-sa(-II-): T. zf. Konsa (konduğu zaman).

ḳuzġun **ḳonsa** ışıġ-aġ tartġ-ı men sögüt täprägäy (PKPK LXXX/4)

(“Kuzgun **konsa** ipi çekerim. Ağaç(lar) sallanır.”)

[-1-]

Ḳop: T. sf. Her şeyi, çoğu.

Ḳop+ı(-I-): T. sf. Her şeyi, eksiksiz.

beş yüz ḳoltġuçılaraġ aşın suvın tonı ‘ätüki **ḳopı** (PKPK LXXVI/1)

(Beş yüz dilencilerin yemeğini, suyunu, elbisesi, ayakkabısı **her şeyi...**)

[-1-]

Ḳopuz: T. is. Kopuz, bir çeşit gitar.

Ḳopuz(-I-): T. is. Kopuz, bir çeşit gitar.

elgi **ḳopuz** etizü aġzı yırlayu olurdı (PKPK LXXI/1)

(Eli (ile) **kopuz** çalıp ağzı (ile) şarkı söyleyerek oturdu.)

[-1-]

Ḳopuz+ḳa(-II-): T. zf. Kopuz (çalmakla).

ḳovraġ ara olġurtı tegin **ḳopuzḳa** ärtiŋü uz erti (PKPK LXX/7)

(Kalabalık arasına oturttu. Prens **kopuz (çalmakla)** pek usta idi.)

[-1-]

Ḳorḳ-: T. f. Korkmak.

Ḳorḳ-ma-ŋ(-I-): T. f. Korkmayın(ız).

täŋrim **ḳorḳmaŋ** busanmaŋ esän tükal täggäy siz (PKPK XL/4)

(“Efendim **korkmayınız**, üzülmeyiniz. Sağ salim ulaşacaksınız.”)

[-1-]

Ḳorḳ-sar(-II-): T. f. Korkarsa.

kim ölüm adaḳa **ḳorḳsar** aşnu-raḳ yorıŋlar (PKPK XXXII/4)

(“Kim ölüm tehlikesinden **korkarsa** daha önceden gitsin.”)

[-1-]

Ḳorḳ-up(-III-): T. zf. Korkup.

mėniŋ ol ḳaŋım ḳan bodun tiliŋä **ḳorḳup** inçä yarlıġḳadı (PKPK XI/2)

(“Benimdir. Babam han halk dilin(den) **korkup** öylece emir verdi.”)

[-1-]

Ḳorḳınç: T. sf. Korkunç, ürkütücü, dehşet verici.

Ḳorḳınçıġ(-I-): T. sf. Korkunç.

beşinç täŋri tüpirär **ḳorḳınçıġ** yel turur (PKPK XVIII/3)

(“Beşinci (tehlike), gökyüzü yırtılır. **Korkunç** yel çıkar.”)

bu munça **ḳorḳınçıġ** adaḳa kirip ölgäy siz (PKPK XVIII/5)

(“Bunun kadar **korkunç** tehlikeye girip öleceksiniz.”)

ol taluy suvı ärtiŋü **ḳorḳınçıġ** adalıġ ol üküş tınlıglar (PKPK XXVI/5)

(“Bu okyanusun suyu son derece **korkunç**, tehlikelidir. Pek çok insanlar...”)

[-3-]

Ḳovı: T. sf. Mutsuz, talihsiz.

Ḳovı-lar(-I-): T. sf. Talihsiz.

ḳutsuz **ḳovılar** üçün alḳu yoḳadtı alḳu öltilär (PKPK LIV/1)

(“**Şanssız** ve talihsizler için hepsi telef oldu. Hepsi öldü(ler).”)

[-1-]

Ḳovra-: T. f. Bir araya gelmek, yığılmak, toplanmak.

Ḳovra-dı(-I-): T. f. Oraya üşüştü.

uluş bodun alḳu **ḳovradı** yırıġ taŋlayu (PKPK LXXI/3)

(Ülke(nin) halkı hepsi **(oraya) üşüştü.** Şarkı(sına) hayran olup...)

koltġuçılar bar ersär alḳu anta **ḳovradı** biş yüz koltġuçı (PKPK LXXII/2)

(Dilenciler varsa hepsi orada **(oraya) üşüştü.** Beş yüz dilenci...)

[-2-]

Ḳovraġ: T. is. Toplantı, toplanma, topluluk, meclis, kalabalık.

kalın **ḳovraġ** ara olġurtı tegin ḳopuzḳa ärtiŋü uz erti (PKPK LXX/6)

(Yoğun **kalabalık** arasına oturttu. Prens kopuz (çalmakla) pek usta idi.)

[-1-]

Ḳoy: T. is. Koyun.

yunt ud çoḳar **ḳoy** laġzın ulatı tınlıġ-larıġ (PKPK III/1)

(At (ve) sığır kestiğini gördü. **Koyun**, domuz ve diğer canlıları...)

ḳoy yılḳı egidsär yılıŋa aşılur (PKPK XIII/5)

("**Koyun** (ve) büyük baş hayvan beslenirse (sayıları) yıldan yıla artar.")

[-2-]

Kök: T. is. Mavi veya yeşil, gök, gökyüzü.

Kök(-I-): T. sf. Mavi.

ol altun taġ-ḳa tägsär siz **kök** lenxua p körgey siz (PKPK XXXVIII/1)

("Bu altın dağa ulaşırsanız **mavi** lotus(lar) göreceksiniz.")

amtı bu ärdini birlä tägdüktä eçim **kök** täŋri-kä (PKPK LVII/2)

("Şimdi bu mücevher ile gittiğinde ağabeyim **mavi** göğe...")

ḳaŋı ḳan bu sav eşidip **kök** täŋri ta-pa ulıdı sıḳtadı (PKPK LXI/4)

(Babası han bu sözü işitip **mavi** göğe doğru ağladı, sızladı.)

[-3-]

Kölit-: T. f. Gömmek, toprağa sokmak veya koymak.

Kölit-di(-I-): T. f. Gömdü (gömüp)

tört adaḳın iŋläyü **kölitdi** turdı (PKPK LXV/6)

(Dört ayağını (toprağı) ezip, (ayağını) **gömüp** durdu.)

[-1-]

Kölük: T. is. Yük hayvanı.

Kölük+i(-I-): T. is. Yük hayvanı.

beş yüz äränniŋ aşı suvı **kölüki** taḳı nä kärgäkin alḳu (PKPK XXVIII/3)

(Beş yüz adamın yemeği suyu **yük hayvanı** ayrıca ne gerekli (olan)...)

[-1-]

Köni: T. sf. Gerçek, tam, doğru.

bulsar meni titmäŋ ädgü **köni** yolçı yerçi bolup (PKPK XL/8)

("Bulursanız beni reddetmeyin. İyi, **doğru** yolcu (ve) kılavuz olup...")

bultuŋuz mu tep tedi tegin **köni** savlıġ üçün bultum (PKPK LV/2)

("Buldunuz mu?" diyerek dedi. Prens **doğru** sözlü (olduğu) için "Buldum.")

[-2-]

Köŋl-, Köŋül: T. is. Gönül, duygular, vicdan, dilek.

Köŋül+çä(-I-): T. zf. Gönlünce, kalbine göre.

köŋülçä berdi ol ädgü kü at tört buluŋ-da yadıltı (PKPK VII/1)
(**Gönlüne göre** verdi. Bu iyi ünü ismi dört tarafa yayıldı.)
köŋülçä alıŋ barça poşı beriŋ nä üçün ölüm yerkä barır siz (PKPK XVI/5)
("**Gönlünüzce** alın. Tamamını bağış verin. Niçin ölüm yerine varırsınız?")
[-2-]
Köŋl+i(-II-): T. is. Yüreği.
tegin uḳtı **köŋli** yerinti ötrü udçı (PKPK LXVIII/5)
(Prens anladı. **Yüreği** üzüntüyle burkuldu. Bunun üzerine sığırtmaç...)
[-1-]
Köŋl+i+n(-III-): T. is. Kalbini, gönlünü.
oġlı üçün temäz mü köŋülüg bėrzün **köŋlin** bertmäŋlär (PKPK VIII/5)
("Oğlu için denmez mi? Dileğini versin. (Onun) **kalbini** kırmayınız.")
amraḳ ögüküm **köŋlin** näçük bertäyin men (PKPK IX/6)
("Sevgili yavrum **kalbini (gönlünü)** nasıl kırarım.")
ög ḳaŋ **köŋlin** bertsär ol tınlıġ tamuluġ bolur (PKPK XI/5)
("Anne (ve) babanın **gönlünü** kırarsa o canlı cehennemlik olur.")
amtı ög ḳaŋ **köŋlin** bertmäyin (PKPK XI/8)
("Şimdi annemin (ve) babamın **gönlünü** kırmayayım.")
ögrünçülüg **köŋlin** poşı bermäk asġı nomladı (PKPK XLVI/6)
(Neşeli (bir) **gönlüyle** bağış vermenin faydasını öğretti.)
[-5-]
Köŋl+i+ŋ+ä(-IV-): T. zf. Kalbine.
ol ödün ayaġ ögli tėgin **köŋliŋä** yäk saḳınçı kirdi (PKPK LVI/4)
(O zaman kötü düşünceli prens **kalbine** şeytanca düşünce girdi.)
[-1-]
Köŋl+ü+ŋüz+ni(-V-): T. is. Kalbinizi.
udçı är näglük barıġ-sadıŋaz **köŋlüŋüzni** kim bertdi (PKPK LXVIII/8)
(Sığırtmaç adam: "Niçin gitmek istiyorsunuz? **Kalbinizi** kim kırdı?")
[-1-]
Köŋül+üg(-VI-): T. is. Dileğini.
oġlı üçün temäz mü **köŋülüg** bėrzün köŋlin bertmäŋlär (PKPK VIII/4)
("Oğlu için denmez mi? **Dileğini** versin. (Onun) kalbini kırmayınız.")
[-1-]
Köŋül+tä+ki(-VII-): T. is. Gönlündeki.

ögüzkä kirip **köŋül-täki** küsüşin ḳanturġalı saḳınsar (PKPK XIV/5)

(“Irmağına girip **gönlündeki** arzusunu (yerine) getirmeyi düşünürse...”)

[-1-]

Kör-: T. f. Görmek, bakmak.

Kör-di(-I-): T. f. Gördü (sıkıntı çekti).

taḳı yemä **kördi** ämäri tınlıġ-lar yunt ud çoḳar (PKPK II/8)

(Ayrıca (ayrıca) çok sayıda insanlar(ın) at (ve) sığır kestiğini **gördü.)**

[-1-]

Kör-gey siz(-II-): T. f. Göreceksiniz.

ol altun taġ-ḳa tägsär siz kök lenxua p **körgey siz** (PKPK XXXVIII/2)

(“Bu altın dağa ulaşırsanız mavi lotus(lar) **göreceksiniz.)**

[-1-]

Kör-mä-(ä)yin(-III-): T. f. Görmeyeyim.

amraḳ oġlum ölti ersär munuŋ yüzin yemä **körmäyin** (PKPK LXIII/2)

(“Sevgili oğlum öldüyse bunun yüzünü bir daha **görmeyeyim.**”)

[-1-]

Kör-mäz erti (-IV-): T. yf. Görmezdi (görmüyordu).

yenä ekki közi **körmäz erti** ol beş yüz är (PKPK XXIV/6)

(Üstelik iki gözü (de) **görmezdi**. Bu beş yüz adamın...)

[-1-]

Kör-mäz (-V-): T. sf. Görmezdi (görmüyordu).

ol beş yüz är ḳamuġun ol **körmäz** yerçikä ötüntilär (PKPK XXIV/7)

(Bu beş yüz adamın hepsi bu **görmez** kılavuza söylediler.)

[-1-]

Kör-ü(-VI-): T. zf. Görüp.

men özüm ıtta sansız yer **körü** yorımış (PKPK LVII/4)

(“Ben (ise) kendim boşu boşuna sayısız yer (ülke) **görüp** dolaşmış olacağım.”)

tegin ämgäkin **körü** umatın teginkä inçä tep tedi (PKPK LIX/3)

(Prens acısını **görüp** dayanamayarak prense şöyle diyerek söyledi.)

[-2-]

Kör-üŋ(-VII-): T. f. Bakın.

altun taġ bar közünür mü **körüŋ** (PKPK XXXVII/7)

(“Altın dağ vardır. Görülüyor mu? **Bakın.**”)

[-1-]

Kör-üp(-VIII-): T. zf. Görüp (gören).

Bu uluş bodun ayıġ ḳılınçlıġlar ḳılmışın **körüp** ärtüŋü buşuş-luġ (PKPK III/8)

(Bu ülke halk(ının) kötü işler yaptığını **görüp** son derece üzüntülü...)

ädgü ögli teginig buşuş-luġ **körüp** inçä tep yarlıġ-ḳadı (PKPK IV/3)

(İyi düşünceli prensi üzüntülü **görüp** öylece (şunları) söyleyerek seslendi.)

üküş yoḳ çıġay ämgäklig tınlıġ-lar-aġ **körüp** ıġladım (PKPK V/6)

("Pek çok yok yoksul (içinde) acı dolu canlıları **görüp** ağladım.")

olġurtı udçı är **körüp** inçä tep ayıtdı (PKPK LXVI/3)

(Oturttu. Sığırtmaç adam (prensi) **görüp** öylece (şunları) söyleyerek sordu.)

ḳadını ḳan borluḳçısı teginig **körüp** inçä tep saḳıntı (PKPK LXXII/6)

(Kayınpederi hanın bahçıvanı prensi **görüp** şöyle (diyerek) düşündü.)

[-5-]

Körür erti (-IX-): T. yf. Görüyordu.

tarıġçı-laraġ **körür erti** ḳuruġ yerig suvayu öl yerig (PKPK I/3)

(Çiftçiler **görü(yor)du.** (Onlar) kuru toprağı sulayıp nemli toprağı...)

[-1-]

Körk: T. is. Güzellik, görünüş.

Körk+läri+n(-I-): T. is. Güzelliklerine.

tegin **körklärin** taŋlap sizlär lölär ḳanı ḳunçuy-ı mu sizlär (PKPK XLIII/3)

(Prens **güzelliklerine** hayran kalıp "Sizler ejderhalar hanı eşleri misiniz?")

[-1-]

Körklä: T. sf. Güzel.

öŋtün ḳapaġḳa tägdi ötrü tört **körklä** ḳırḳın yürüŋ... (PKPK XLII/2)

(Doğu kapısına ulaştı. Sonra dört **güzel** kızları beyaz...)

säkiz **körklä** taŋ arıġ kızlar sarıg altun yıp äŋirärlär (PKPK XLII/8)

(Sekiz **güzel** olağanüstü temiz kızlar sarı altın(dan) ip eğirirler.)

[-2-]

Körüş-: T. f. Görüşmek, birbirini görmek, birbiriyle karşılaşmak.

Körüş-mä-gäy men(-I-): T. f. (Sizinle) karşılaşmayacağım

humaru sav kodtı ekkiläyü silärni **körüşmägäy men** (PKPK LXXVI/3)

(Teselli sözleri söyledi: "İkinci kez sizinle **karşılaşmayacağım.**")

[-1-]

Köz: T. is. Göz.

Köz(-I-): T. is. Göz(ü).

amtı munı ekki **köz** täglärip sançayın (PKPK LVII/5)

(“Şimdi bunu iki **gözü(nü)** oyup kör edeyim.”)

[-1-]

Köz+dä+ki(-II-): T. is. Gözlerdeki.

seni inçä sevär men ayadaḳı yençü 2 monçuḳ täg **közdäki** (PKPK VI/8)

(“Seni öylece severim. Avuç içindeki inci 2 boncuk gibi **gözdeki...**”)

[-1-]

Köz+i(-III-): T. is. Gözü.

yenä ekki **közi** körmäz erti ol beş yüz är (PKPK XXIV/5)

(Üstelik iki **gözü** (de) görmezdi. Bu beş yüz adamın...)

[-1-]

Köz+i+n+tä+ki(-IV-): T. is. Gözündeki.

tilin yalġap ekki **közintäki** sışın alıp kodtı (PKPK LXV/8)

(Diliyle yalayarak iki **gözündeki** şişi alıp attı.)

[-1-]

Köz+i+ŋ+ä(-V-): T. is. Gözüne.

turup ekki ḳamış sış kıyıp ekki **közіŋä** sançıp täzti (PKPK LVIII/1)

(Kalkıp iki kamışın sivri (uç şeklinde) sivriltip iki **gözüne** sokup kaçtı.)

[-1-]

Köz+süz(-VI-): T. sf. Gözsüz.

ol **közsüz** kişi ayıġ bilgä tetir aŋa ayıtıŋ (PKPK LXXIV/5)

(“O **gözsüz** kişi son derece bilgili (olarak) bilinir (denir). Ona sorun.”)

aŋa ayıtıŋ ol borluḳçı är **közsüz** kişi... (PKPK LXXIV/7)

(“Ona sorun.” Bu bahçıvan adam **gözsüz** kişiye...)

[-2-]

Köz+üm+in(-VII-): T. is. Gözümü.

oġrı kälip ekki **közümin** täglärü sançtı tėp ıgladı (PKPK LVIII/5)

(Hırsız gelip iki **gözümü** oyup kör etti(ler).” diyerek ağladı.)

[-1-]

Közäd-: T. f. Gözetmek, beklemek.

Közäd-ü(-I-): T. zf. Bekleyen (bekleyip).

kümüş yıp äŋirär bu ḳapaġ **közädü** tururlar (PKPK XLII/4)

(Gümüşten ip eğiren (ve) bu kapıyı **bekleyen** (kızlar) dururlar.)

[-1-]

Közed-zün(-II-): T. f. Gözetsin (göz kulak olsun).

borluḳumın **közedzün** anta açınayın (PKPK LXXIII/3)

(“Bahçemi **gözetlesin**, (ben de) orada besleyeyim.”)

[-1-]

Közätçi T. is. Bekçi, nöbetçi.

ḳunçuy-ı mu sizlär ayıtsar biz ordu ḳapaġ **közätçi** biz (PKPK XLIII/5)

(“Eşleri misiniz?” sorunca “Biz saray kapı(sının) **bekçisiyiz.**”)

[-1-]

Közün-: T. f. Gözükmek, görünmek; görünür olmak, güncel olmak.

Közün-gäli(-I-) T. zf. Görünmek için (görünme).

ḳapaġ-da turur içgärü **közüngäli** tep (PKPK XLIV/5)

(“Kapıda durur. İçeriye **görünerek (görünmek için)?** diyerek..”)

[-1-]

Közün-gäy(-II-): T. f. Görünür (huzuruna çıkar).

közüngäy siz ärdini bulġay siz men amtı ölür men (PKPK XL/1)

(“**Huzuruna çıkarsınız.** Mücevheri elde edersiniz. Ben şimdi ölüyorum.”)

[-1-]

Közün-ür(-III-): T**.** f. Görünür, görünürdeki.

erinç **közünür** at burḫanög ḳaŋ tėtir (PKPK XI/3)

(“Herhalde **görünür(de ki)** (isim) Buddha’ya anne (ve) baba denir. ”)

[-1-]

Közün-ür(-IV-): T. f. Görünür, gözükür.

altun taġ bar **közünür** mü körüŋ (PKPK XXXVII/6)

(“Altın dağ vardır. **Görülüyor** mu? Bakın.”)

aġuluġ yılan bar aġu tını ıraḳtın ançulayu **közünür** (PKPK XXXVIII/5)

(“Zehirli yılan vardır. Zehirli soluğu uzaktan öylece **görünür.**”)

siz kişidä adruḳ bägräk är **közünür** siz (PKPK LXVI/5)

(“Siz (diğer) kişilerden farklı soylu kişi (gibi) **gözüküyorsunuz.**”)

[-3-]

Ḳucuş-: T. f. Kucaklaşmak.

Ḳucuş-tı(-I-): T. f. Kucaklaştı(lar).

ekki ḳadaş esän tükal ḳavışıp öpişti **ḳucuştı** (PKPK LII/8)

(İki kardeş sağ salim kavuşup öpüştü, **kucaklaştı.**)

[-1-]

Ḳulḳaḳ: T. is. Kulak.

Ḳulḳaḳ+ın+ta+ḳı(-I-): T. is. Kulağındaki.

narata atlıġ lö ḳanı **ḳulḳaḳıntaḳı** çintämäni ärdini alıp (PKPK L/7)

(Narada adlı ejderha hanı **kulağındaki** çintâmani mücevheri alıp...)

[-1-]

Ḳulluḳ: T. is. Hizmet, muhafız, kölelik.

ḳamaġın ädgü ögli teginkä **ḳulluḳ** barır biz (PKPK XXIII/3)

("Hep birlikte iyi düşünceli prense **hizmetinde** gideceğiz.")

[-1-]

Ḳum: T. is. Kum.

Ḳum+ı(-I-): T. is. Kumu.

yeri **ḳumı** alḳu kümüş ötrü tınturġalı saḳıntı inçip (PKPK XXXVI/7)

(Yer (ve) **kum** tamamen gümüş(tü). O zaman soluk aldırmayı düşündü.)

[-1-]

Ḳunçuy: *Çin. is.* Prenses, Çin imparatorunun kızı, Uygur hakanının eşi.

Ḳunçuy+ı(-I-): T. is. Eş(ler)i.

tegin körklärin tanlap sizlär lölär ḳanı **ḳunçuy-ı** mu sizlär (PKPK XLIII/4)

(Prens güzelliklerine hayran kalıp "Sizler ejderhalar hanı **eşleri** misiniz?")

[-1-]

Ḳuŋḳau, ḳuŋḳayu: *Çin. is.* Bir tür kopuz, gitar, ut veya gitarın (kitara) bir türü.

saḳınçınaz bar ersär manа amtı bir **ḳuŋḳayu** tiläp kalürüŋ (PKPK LXIX/7)

("Düşünceniz var ise bana şimdi bir **kopuz** isteyip getirin.")

ol udçı är bir **ḳuŋḳau** tiläp kälürdi (PKPK LXX/3)

(O sığırtmaç adam bir **kopuz** isteyip getirdi.)

[-2-]

Ḳurtul-: T. f. İstenmeyen bir durumdan, uzaklaşmak, sıyrılmak.

Ḳurtulmaḳ(-I-): T. is. Kurtuluş.

bu suyluġ ätözdä ozalım **kurtulmak** yolḳa täginälim (PKPK LII/1)

("Bu günahlı bedenden kurtulalım, **kurtuluş** yoluna ulaşalım.")

[-1-]

Ḳuruġ: T. sf. Kuru.

Ḳuruġ(-I-): T. sf. Kuru.

tarıġçı-laraġ körür erti **ḳuruġ** yerig suvayu öl yerig (PKPK I/3)

(Çiftçiler görü(yor)du. (Onlar) **kuru** toprağı sulayıp nemli toprağı...)

[-1-]

Ḳuruġ(-II-): T. is. Kuru.

täŋrim ağılıḳ **ḳuruġ** borl ḳalır (PKPK VII/8)

("Han'ım hazine **kuru (boş)** kalır (kaldı.)")

[-1-]

Ḳuş: T. is. Kuş.

Ḳuş(-I-): T. is. Kuş.

ḳuruġ yerig suvayu öl yerig tarıyu **ḳuş** ḳuzġun (PKPK I/4)

(Kuru toprağı sulayıp nemli toprağı ekelerken **kuş** kuzgun...)

yemişiŋin **ḳuş** ḳuzġun artatmaġay (PKPK LXXV/3)

("Yemişlerinizi **kuş** (ve) kuzgun(lar) berbat etmeyecekler.")

birgärü bap meniŋ eligdä uruŋ **ḳuş** ḳuzgun ḳonsa (PKPK LXXX/3)

("Birlikte bağlayıp benim elime verin. **Kuş** kuzgun konsa...")

[-3-]

Ḳuş-lar(-II-): T. is. Kuşlar.

ädgü yemişig **ḳuş-lar** artatır üçün turḳaru ḳınḳa täginür men(PKPK LXXII/8)

("İyi yemişlere **kuşlar** zarar verir (verdikleri) için sürekli sıkıntı çekerim.")

ḳuşlar ḳonmağı yemişiŋäz artamaġay (PKPK LXXX/6)

("**Kuşlar** (ağaçlara) konmaz. Yemişleriniz berbat olmaz.")

[-2-]

Ḳuşçı: T. is. Kuşbaz, kuş avcısı, doğan avcısı.

ämäri tınlıġ-larıġ **ḳuşçı** keyikçi balıḳçı avçı tor-çı tuzaḳçı (PKPK I/7)

(Sayısız canlıların **kuşçu**, geyikçi, balıkçı, avcı, torcu, tuzakçı...)

[-1-]

Ḳut: T. is. Kut, yaşam sıvısı, yaşam suyu, yararlı güç; kurtuluş, talih; yücelik, saygınlık; büyük mutluluk, koruyucu melek, kozmik unsur; kişi adı.

Ḳut(-I-): T. is. Selamet.

teginkä berdi inçä tep **ḳut** ḳoltı (PKPK LI/2)

(Prense verdi. Öylece (şunları) diyerek **selamet** diledi.)

[-1-]

Ḳut+ı(-II-): T. sf. Saygıdeğer.

ḳaŋım **ḳutı** meni sevar mü siz (PKPK VI/4)

("**Saygıdeğer** babacığım beni sever misiniz?")

[-1-]

Ḳut+ı(-III-): T. sf. İyiliksever.

tegin **ḳutı** ülügi üçün adasız tudasız ḳaç kün (PKPK XXXIII/5)

(Prensin **iyiliği** ve şansı için tehlikesiz ve engelsiz birkaç gün...)

[-1-]

Ḳut+ı(-IV-): T. sf. İyiliği.

ol ödün ädgü ögli tegin käntü-niŋ **ḳutı** ülügi üçün (PKPK LXIV/1)

(Bu sırada iyi düşünceli prens kendinin **iyiliği** ve şansı için...)

[-1-]

Ḳut+ı(-V-): T. sf. Koruyucu.

kutı waxşiki uduzup öz ḳadını yeriŋä tägdi (PKPK LXIV/2)

(**Koruyucu** meleği yol gösterip kendi kayınpederinin ülkesine ulaştı.)

[-1-]

Ḳut+ı+n(-VI-): T. is. Mutluluğu.

kayu kün burxan **ḳutın** bulsar meni titmäŋ (PKPK XL/7)

("Herhangi gün Buddha **mutluluğuna** erişirse beni reddetmeyin.")

burḫan **ḳutın** tiläyü yoḳ çıġay irinç yarlıġ tınlıġlarka (PKPK XLVII/7)

("Buddha'nın **mutluluğunu** dileyerek yok yoksul sefil, zavallı insanlara...")

siz ḳaçan burḫan **ḳutın** bulsar siz mėni titmäŋ (PKPK LI/5)

("Siz ne zaman Buddha'nın **mutluluğunu** bulursanız beni reddetmeyin.")

ḳutın bulsa men silärni barça anta ḳutarġa men (PKPK LXXVI/5)

("**Mutluluğu** bulursam sizleri hepinizi orada(n) kurtaracağım.")

[-4-]

Ḳut+suz(-VII-): T. sf. Şanssız.

ḳutsuz ḳovılar üçün alḳu yoḳadtı alḳu öltilär (PKPK LIV/1)

("**Şanssız** ve talihsizler için hepsi telef oldu. Hepsi öldü(ler).")

[-1-]

Ḳut+uŋuz+ta(-VIII-): T. is. Kutunuzda, gücünüzde.

ḳutġarıŋ siziŋe **ḳutuŋuzta** bu suyluġ ätözdä (PKPK LI/8)

("Kurtarın. Sizinle **gücünüz** (sayesinde) bu günahlı bedenden kurtulalım.")

[-1-]

Ḳutġar-, ḳutar-: T. f. Kurtarmak, özgürlüğüne kavuşturmak.

Ḳutġar-ıŋ(-I-): T. f. Kurtarın.

ḳutġarıŋ siziŋä ḳutuŋuzta bu suyluġ ätözdä ozalım (PKPK LI/7)

(“**Kurtarın.** Sizinle gücünüz (sayesinde) bu günahlı bedenden kurtulalım.”)

[-1-]

Ḳutar-ġa men (-II-): T. f. Kurtaracağım.

ḳutın bulsa men silärni barça anta **ḳutarġa men** (PKPK LXXVI/6)

(“Mutluluğu bulursam sizleri hepinizi orada(n) **kurtaracağım.**”)

[-1-]

Ḳutluġ: T. sf. Hayati güç, yararlı güç.

çintämäni ärdini bulsar bar kim ülüglüg **ḳutluġ** kişi (PKPK XXI/4)

(“Çintamani mücevheri bulursa vardır ki şanslı (ve) **mutlu** kişi...”)

uluġ küçlüg **ḳutluġ** bodisavatlar ermäsär bu yerkä näŋ (PKPK XLV/2)

(“Büyük, güçlü (ve) **kutsal** ruhlu bodhisattvalar olmasa bu yere (kadar)...”)

[-2-]

Ḳuzġun: T. is. Kuzgun, karga.

ḳuruġ yerig suvayu öl yerig tarıyu ḳuş **ḳuzġun** (PKPK I/4)

(Kuru toprağı sulayıp nemli toprağı ekelerken kuş **kuzgun...**)

yemişiŋin ḳuş **ḳuzġun** artatmaġay (PKPK LXXV/3)

(“Yemişlerinizi kuş (ve) **kuzgun(lar)** berbat etmeyecekler.”)

ḳuzġun ḳonsa ışıġ-aġ tartġ-ı men sögüt täprägäy (PKPK LXXX/3)

(“**Kuzgun** konsa ipi çekerim. Ağaç(lar) sallanır.”)

[-3-]

Kü: T. is. Ün, söylenti, haber.

Kü at (-I-): T. ik. Ün şöhret.

köŋülçä berdi ol ädgü **kü at** tört buluŋ-da yadıltı (PKPK VII/1)

(Gönlüne göre verdi. Bu iyi **ünü ismi** dört tarafa yayıldı.)

[-1-]

Küç: T. is. Güç, kuvvet.

Küç+i(-I-): T. is. Yorgunluğu.

avınçḳa aruḳı yetti **küçi** alŋudı (PKPK XXXVII/2)

(Yaşlı adam(ın) yorgunluğu erişti (üstüne çökmüştü). **Gücü** zayıfladı.)

[-1-]

Küçä-: T. f. Zorlamak.

Küçä-p(-I-): T. zf. Zorlayıp.

aşnuraḳ yorıŋlar men sizlärni **küçäp** elitmäz men (PKPK XXXII/5)

(“Daha önceden gitsin. Ben sizleri **zorlayıp** götürmüyorum.”)

[-1-]

Küçlüg: T. sf. Güçlü, kuvvetli.

uluġ **küçlüg** ḳutluġ bodisavatlar ermäsär bu yerkä näŋ (PKPK XLV/2)

(“Büyük, **güçlü** (ve) kutsal ruhlu bodhisattvalar olmasa bu yere (kadar)...”)

[-1-]

Küdän: T. is. Davetli, konuk, düğün.

küdän ür tursar yaramaz siz maŋa ḳadaş boltuŋuz (PKPK LXIX/3)

(“(Bir) **konuk** uzun zaman kalırsa uygun olmaz. Siz bana kardeş oldunuz.”)

[-1-]

Kümüş: T. is. Gümüş.

Kümüş(-I-): T. is. Gümüş.

yeri ḳumı alḳu **kümüş** ötrü tınturġalı saḳıntı inçip (PKPK XXXVI/7)

(Yer (ve) kum tamamen **gümüş(tü).** O zaman soluk aldırmayı düşündü.)

[-1-]

Kümüş(-II-): T. sf. Gümüş.

kümüş yıp äŋirär bu ḳapaġ közädü tururlar (PKPK XLII/3)

(**Gümüşten** ip eğiren (ve) bu kapıyı bekleyen (kızlar) dururlar.)

[-1-]

Kümüşlüg(-II-): T. sf. Gümüş.

boġuzça suvda yorıp **kümüşlüg** otruḳ-ḳa taġḳa tägdi (PKPK XXXVI/5)

(Boğazına kadar suda yürüyüp **gümüş** adaya, dağa ulaştı(lar).)

[-1-]

Kün: T. is. Güneş, gün; kişi adı.

Kün(-I-): T. is. Gün.

altı **kün** ärtip bardı ögi ḳanı atlıġı yüzlügi ıġlayu (PKPK XX/1)

(Altı **gün** geçip vardı. Annesi, babası (ve) isimli önde gelen (kişiler) ağlayarak...)

taluy ögüz-kä tägip yetti **kün** turup kemi yarattı (PKPK XXXI/4)

(Okyanus ırmağına ulaşıp yedi **gün** durup gemi donattı.)

yettinç **kün** taŋ taŋlayur erkän ädgü ögli tėgin uluġ (PKPK XXXI/7)

(Yedinci **gün** şafak sökerken iyi düşünceli prens büyük...)

yėttinç **kün** temir sua açtı temir ışıġ yorıdı (PKPK XXXIII/3)

(Yedinci **gün** demir zincir açıldı demir halat çözüldü.)

tegin ḳutı ülügi üçün adasız tudasız ḳaç **kün** içintä (PKPK XXXIII/6)

(Prensin iyiliği ve şansı için tehlikesiz (ve) engelsiz birkaç **gün** içinde...)

yėtti **kün** anta tıntılar yettinç kün taŋ adınçıġ (PKPK XXXIII/8)

(Yedi **gün** orada dinlendiler. Yedinci gün şaşırtıcı, olağanüstü...)

tıntılar yėttinç **kün** taŋ adınçıġ ärdini yinçü kemi-kä (PKPK XXXIV/1)

(Dinlendiler. Yedinci **gün**, olağanüstü inciler ve mücevherler gemiye...)

yetti **kün** belçä boġuzça suvda yorıp kümüşlüg (PKPK XXXVI/4)

(Yedi **gün** (boyunca) beline (ve) boğazına kadar suda yürüyüp gümüş...)

täggäy siz inçip ḳayu **kün** burḫan ḳutın bulsar (PKPK XL/6)

("Ulaşacaksınız. Böylece herhangi **gün** Buddha mutluluğuna erişirse...")

yetti **kün** munta eniŋ biziŋä nom nomlaŋ (PKPK XLIX/4)

("Yedi **gün** burada kalın. Bize yasayı öğretin.")

yettinç **kün** ärdini alıp beriŋ tep (PKPK L/1)

("Yedinci **gün** mücevher alıp verin, (vereyeyim?) diyerek...")

ädgü ögli tegin yėtti **kün** lölär tapaġın uduġın aşadı (PKPK L/4)

(İyi düşünceli prens yedi **gün** ejderhalar(ın) tapınması ve saygı göstermesi (sayesinde) yedi.)

yėttinç **kün** lölar ḳanı narata atlıġ lö ḳanı ḳulḳaḳıntaḳı (PKPK L/6)

(Yedinci **gün** ejderhalar hanı Narada adlı ejderha hanı kulağındaki...)

[-13-]

Kün+i+ŋ+ä(-II-): T. zf. Her gün, günden güne.

tört buluŋ-da yadıltı **küniŋä** kolġuçılar üzülmädi (PKPK VII/2)

(Dört tarafa yayıldı. **Günden güne** dilencilerin (isteği) kesilmedi.)

küniŋä ayıŋa munçulayı berip aġlıḳtaḳı aġı barım azḳına (PKPK VII/4)

(**Her gün** her ay böylece verip hazinedeki servet, değerli eşya azıcık...)

küniŋä tıdıġsız bėrdi ol ödün ınanç-ları buyruḳ-ları (PKPK VIII/6)

(**Her gün** engelsiz verdi. O zaman maiyetleri (ve) bakanları...)

küniŋä munçulayu küvrüg toḳıp yarlıġ yarlıgḳap (PKPK XXXII/8)

(**Her gün** böyle davul çalıp duyuru yineleyip...)

küniŋä taŋ adınçıġ tataġlıġ aş içkü kälürüp (PKPK LXXI/5)

(**Her gün** şaşırtıcı olağanüstü, seçkin yiyecek ve içecek getirip...)

[-5-]

Küsüş: T. is. İstek.

Küsüş+i+n(-I-): T. is. İsteğini, arzu(larını).

ögüzkä kirip köŋül-täki **küsüşin** ḳanturġalı saḳınsar (PKPK XIV/5)

(“Irmağına girip gönlündeki **arzusunu** (yerine) getirmeyi düşünürse...”)

tınlıġ-larnıŋ **küsüşin** inçip tegin alḳunı taplamadı (PKPK XV/1)

“Canlıların **arzularını** ama şöyle ki (yerine getirebilir?).” Prens hepsini beğenmedi.)

men uluġ **küsüşin** bu çintämäni ärdini alıp siziŋä poşı (PKPK LI/3)

(“Ben büyük **istekle** bu çintamani mücevheri alıp size bağış...”)

[-3-]

Küvrüg: T. is. Davul.

ädgü ögli tėgin uluġ **küvrüg** toḳıtıp inçä tep yarlıġḳadı (PKPK XXXI/8)

(İyi düşünceli prens büyük **davulu** çalıp öylece diyerek konuştu.)

küniŋä munçulayu **küvrüg** toḳıp yarlıġ yarlıgḳap (PKPK XXXIII/1)

(Her gün böyle **davul** çalıp duyuru yineleyip...)

[-2-]

2.2.10. L

Laġzın: ?. is. Domuz.

yunt ud çoḳar ḳoy **laġzın** ulatı tınlıġ-larıġ (PKPK III/2)

(At (ve) sığır kestiğini gördü. Koyun, **domuz** ve diğer canlıları...)

[-1-]

Lenxua: *Çin. is.* Lotus çiçeği.

ol altun taġ-ḳa tägsär siz kök **lenxua** p körgey siz (PKPK XXXVIII/2)

(“Bu altın dağa ulaşırsanız mavi **lotus(lar)** göreceksiniz.”)

ol **lenxua** sayu birär aġuluġ yılan bar aġu tını (PKPK XXXVIII/3)

(“Bu **lotus(ların)** her biri(nde) bir zehirli yılan vardır. Zehirli soluğu...”)

ançulayu közünür ḳaltı **lenxua** sayu tütün tütärçä (PKPK XXXVIII/6)

(“Öylece görünür. Böylece **lotusların** her biri duman çıkarıyormuş gibi...”)

ol **lenxua** yoluġ yoġuru usar siz (PKPK XXXIX/1)

(“Bu **lotuslardan** (kendinize) yol açabilirsiniz.”)

[-4-]

Lö: *Çin. is.* Ejderha.

Lö(-I-): *Çin. is.* Ejderha(lar).

tegin inçä tėp ötünti **lö** ḳanlarınta (PKPK XXI/2)

(Prens şöyle diyerek konuştu: “**Ejderha(lar)** hanlarında...”)

ötrü **lö** ḳanı ärdinilig balıḳḳa orduḳa täggäy siz (PKPK XXXIX/2)
(“Sonra **ejderha** hanının mücevherli şehrine ve sarayına ulaşacaksınız.”)
içgärü balıḳḳa kirgäy siy **lö** ḳanıŋa közüngäy siz (PKPK XXXIX/8)
(“İçeriye kente girerseniz **ejderha** hanına huzuruna çıkarsınız.”)
lö ḳanı inçä tep saḳınç saḳıntı uluġ küçlüg ḳutluġ (PKPK XLV/1)
(**Ejderha** hanı şöyle diyerek düşünceye daldı: “Büyük, güçlü (ve) kutsal...”)
tegin içgärü kirdi **lö** ḳanı utru önti (PKPK XLV/7)
(Prens içeriye girdi. **Ejderha** hanı ilerleyip (karşılamak için) ilerdi.)
ärklig **lö** kanıŋa tatıġlıġ soġançıġ nom nomladı (PKPK XLVI/3)
((Prens) güçlü **ejderha** hanına tatlı (ve) iyi yasaları öğretti.)
asġı nomladı ol **lö** ḳanı ärtiŋü sevinti süzülti (PKPK XLVI/7)
(Faydasını öğretti. O **ejderhalar** hanı son derece sevindi, arındı.)
lö ḳanı inçä tep yarlıġḳadı (PKPK XLVIII/5)
(**Ejderha** hanı şöyle diyerek buyurdu.)
narata atlıġ **lö** ḳanı ḳulḳaḳıntaḳı çintämäni ärdini alıp (PKPK L/7)
(Narada adlı **ejderha** hanı kulağındaki çintâmani mücevheri alıp...)
lö ḳanı-lar ḳalıtı elitti taluy ögüzkä ḳıdıġıŋa tägürdi (PKPK LII/3)
(**Ejderhalar** hanı havaya yükselterek götürdü(ler). Okyanus ırmağına kıyısına ulaştırdı(lar).)
[-10-]
Lö+lar(-II-): *Çin. is.* Ejderhalar.
yėtti ḳat ḳaram içintä alḳu aġu-luġ **lölär** yılanlar (PKPK XXXIX/6)
(“Yedi kat hendeğin içinde hep(si) zehirli **ejderhalar** (ve) yılanlar...”)
tegin körklärin taŋlap sizlär **lölär** ḳanı ḳunçuy-ı mu sizlär (PKPK XLIII/3)
(Prens güzelliklerine hayran kalıp “Sizler **ejderhalar** hanı eşleri misiniz?”)
ädgü ögli tegin yėtti kün **lölär** tapaġın uduġın aşadı (PKPK L/4)
(İyi düşünceli prens yedi gün **ejderhalar(ın)** tapınması ve saygı göstermesi (sayesinde) yedi.)
lölar ḳanı narata atlıġ lö ḳanı ḳulḳaḳıntaḳı çintämäni (PKPK L/6)
(**Ejderhalar** hanı Narada adlı ejderha hanı kulağındaki çintâmani...)
[-4-]

2.2.11. M

Maxarıt: *Skr. is.* Benares kralının adı.

ol ödün **maxarıt** elläg ädgü ögli teginig buşuşlug körüp (PKPK IV/2)

(O zaman **Maharıt** kralı, iyi düşünceli prensi üzüntülü görüp...)

[-1-]

Maŋa: T. zm. Birinci tekil kişi adılı men'in verme durumu: bana, benim için, bana karşı.

Maŋa(-I-): T. zm. Bana.

aruḳlaŋ az udıŋ ärdini **maŋa** beriŋ men tutayın (PKPK LV/6)

("Dinlenin. Biraz uyuyun. Mücevheri **bana** verin ben tutayayım.")

Siz **maŋa** ḳadaş boltuŋuz maŋa ädgü saḳınçıŋaz bar ersär (PKPK LXIX/4)

("Siz **bana** kardeş oldunuz. Bana iyiliğim(le) düşünceniz var ise...")

saḳınçıŋaz bar ersär **maŋa** amtı bir ḳunḳayu tiläp kalürüŋ (PKPK LXIX/6)

("Düşünceniz var ise **bana** şimdi bir kopuz isteyip getirin.")

[-3-]

Maŋa(-II-): T. zm. Benim.

maŋa ädgü saḳınçıŋaz bar ersär maŋa amtı bir ḳunḳayu... (PKPK LXIX/5)

("**Benim** iyiliğim(le) düşünceniz var ise bana şimdi bir kopuz...")

[-4-]

Maŋra-: T. f. Bağırmak.

Maŋra-dı(-I-): T. f. Bağırdı.

ol ödün ädgü ögli tegin inisin oḳıyu **maŋradı** (PKPK LVIII/4)

(O zaman iyi düşünceli prens kardeşini çağırarak **bağırdı.**)

[-1-]

Mäŋilig: T. sf. Mutlu, çok mutlu.

tegin anta egidti alḳu **mäŋilig** boltı-lar (PKPK LXXII/4)

(Prens (dilencilerin) orada geçimini sağladı. Hepsi **mutlu** oldular.)

[-1-]

Men: T. zm. Ben.

ığlayu bu ne ämgäklig yer ermiş näglük toġdum **men** (PKPK V/1)

(Ağlayarak, "Bu nasıl çileli (bir) yermiş? Niçin doğdum **ben?**")

amraḳ ögüküm seni inçä sevär **men** (PKPK VI/7)

("Sevgili yavrum seni öyle sever**im.**")

amrak ögüküm köŋlin näçük bertäyin **men** (PKPK IX/7)

(“Sevgili yavrum kalbini (gönlünü) nasıl kırar**ım.**”)
men amtı ög ḳaŋ köŋlin bertmäyin (PKPK XI/7)
(“**Ben** şimdi anne (ve) baba(mın) kalbini kırmayayım.”)
bu yerdä yoḳḳaru turmaz **men** aş aşanmaz men ölgäy men (PKPK XIX/8)
(“Bu yerde(n) yukarı kalkmayacağ**ım**, yemek yemeyeceğim, öleceğim.”)
bu yerdä yoḳḳaru turmaz men aş aşanmaz **men** ölgäy men (PKPK XIX/8)
(“Bu yerde(n) yukarı kalkmayacağım, yemek yemeyeceğ**im**, öleceğim.”)
bu yerdä yoḳḳaru turmaz men aş aşanmaz men ölgäy **men** (PKPK XX/1)
(“Bu yerde(n) yukarı kalkmayacağım, yemek yemeyeceğim, öleceğ**im.**”)
tınlıġ-larḳa asıġ tusu ḳılur anı üçün taluy-ka kirigsäyür **men** (PKPK XXI/7)
(“Canlılara yarar (ve) fayda sağlar. Onu(n) için okyanusa girmek istiyor**um.**”)
birkiyä amraḳ oġlımın siziŋä tutuzur **men** (PKPK XXV/6)
(“Biricik sevgili oğlumu size emanet ediyor**um.**”)
tıdu umadam ärkim tükämädi ärksiz ıdur **men** (PKPK XXVII/5)
(“Engel olamadım. Gücüm yetmedi. Güçsüz (bir şekilde) gönderd**im.**”)
taḳı aġırlıġ bolġay **men** taḳı uçuz bolġay men (PKPK XXIX/4)
(“Daha değerli olacak **beni** daha ucuz (küçümsenmiş) olacak (olacağım).”)
taḳı aġırlıġ bolġay men taḳı uçuz bolġay **men** (PKPK XXIX/4)
(“Daha değerli olacak beni daha ucuz (küçümsenmiş) olacak (olacağ**ım**).”)
näglük ḳalır **men** täŋrim men yemä barayın (PKPK XXX/1)
(“Niçin kalır**ım**? Haşmetlim ben de gideyeyim.”)
täŋrim **men** yemä barayın ädgü yavlak bolsar birle bolalım (PKPK XXX/2)
(“Haşmetlim **ben** de gideyeyim. İyi (de), kötü (de) olsak beraber olalım.”)
aşnuraḳ yorıŋlar **men** sizlärni küçäp elitmäz men (PKPK XXXII/5)
(“Daha önceden gitsin. **Ben** sizleri zorlayıp götürmüyorum.”)
aşnuraḳ yorıŋlar men sizlärni küçäp elitmäz **men** (PKPK XXXII/5)
(“Daha önceden gitsin. Ben sizleri zorlayıp götürmüyor**um.**”)
amtı **men** bu ärdini birlä barsar men (PKPK XXXIV/4)
(“Şimdi **ben** bu mücevher ile yola çıkarsam (gidersem)...”)
amtı men bu ärdini birlä barsar **men** (PKPK XXXIV/5)
(“Şimdi ben bu mücevher ile yola çıkarsa**m** (gidersе**m**)...”)
kamaġ tınlıġlarḳa artuḳ asıġ tusu ḳılu umaġay **men** (PKPK XXXIV/7)
(“Bütün canlılara çok (büyük) fayda yarar sağlayama**m.**”)
tusu ḳılu umaġay men sizlär barıŋlar **men** bu muntuda (PKPK XXXIV/8)

(“Yarar sağlayamam. Sizler gidiniz. **Ben** bu burada...”)
ḳayu tınlıġ-larḳa tüzü tükäti asıġ tusu ḳılu usar **men** (PKPK XXXV/5)
(“Canlılara tümüne tamamına yarar fayda sağlamak istiyor**um.**”)
közüngäy siz ärdini bulġay siz **men** amtı ölür men (PKPK XL/2)
(“Huzuruna çıkarsınız. Mücevheri elde edersiniz. **Ben** şimdi ölüyorum.”)
közüngäy siz ärdini bulġay siz men amtı ölür **men** (PKPK XL/2)
(“Huzuruna çıkarsınız. Mücevheri elde edersiniz. Ben şimdi ölüyor**um.**”)
men uluġ küsüşin bu çintämäni ärdini alıp siziŋä poşı (PKPK LI/2)
(“**Ben** büyük istekle bu çintamani mücevheri alıp size bağış...”)
bu çintämäni ärdini alıp siziŋä poşı bėrür **men** (PKPK LI/5)
(“Bu çintamani mücevheri alıp size bağış (olarak) verir**im.**”)
aruḳlaŋ az udıŋ ärdini maŋa beriŋ **men** tutayın (PKPK LV/6)
(“Dinlenin. Biraz uyuyun. Mücevheri bana verin **ben** tutayayım.”)
men özüm ıtta sansız yer körü yorımış (PKPK LVII/3)
(“**Ben** (ise) kendim boşu boşuna sayısız yer görüp dolaşmış olacağım.”)
men yirçi-läp elitgäy men sizni bodunḳa tägürgäy men (PKPK LX/2)
(“**Ben** kılavuzluk edip (sizi) götüreceğim. Sizi halka ulaştıracağım.”)
men yirçi-läp elitgäy men sizni bodunḳa tägürgäy **men** (PKPK LX/4)
(“Ben kılavuzluk edip (sizi) götüreceğim. Sizi halka ulaştıracağ**ım.**”)
ötrü tegin toġa yoḳ çıġay poşı-çı **men** (PKPK LXVII/4)
(“O zaman prens (şöyle dedi): Yok yoksul doğarak (doğmuş) dilenciy**im.**”)
Kuşlar artatır üçün turḳaru ḳınḳa täginür **men** (PKPK LXXIII/2)
(“Kuşlar zarar verir (verdikleri) için sürekli sıkıntı çeker**im.**”)
anta al çäviş ayu birgä **men** (PKPK LXXV/2)
(“Orada (size) kurnaz (bir) oyun açıklayacağım (söyleyivereceğ**im**).”)
humaru sav kodtı ekkiläyü silärni körüşmägäy **men** (PKPK LXXVI/4)
(Teselli sözleri söyledi: “İkinci kez sizinle karşılaşmayacağ**ım.**”)
ḳutı-n bulsa **men** silärni barça anta ḳutarġa men (PKPK LXXVI/5)
(“Mutluluğu bulursa**m** sizleri hepinizi orada(n) kurtaracağım.”)
ḳutı-n bulsa men silärni barça anta ḳutarġa **men** (PKPK LXXVI/7)
(“Mutluluğu bulursam sizleri hepinizi orada(n) kurtaracağ**ım.**”)
ḳuzġun ḳonsa ışıġ-aġ tartġ-ı **men** sögüt täprägäy (PKPK LXXX/5)
(“Kuzgun konsa ipi çeker**im.** Ağaç(lar) sallanır.”)
[-36-]

Meni: T. zm. Kişi zamiri, men'in yükleme durumu: Beni.

ḳaŋım ḳutı **meni** sevar mü siz (PKPK VI/4)

("Saygıdeğer babacığım **beni** sever misiniz?")

ögüm ḳaŋım eçim teginkä sevär **meni** aḳlayur erti (PKPK XXIX/1)

("Annem babam, abim prensi severler **beni** sevmediler (nefret ettilerdi).")

bulsar **meni** titmäŋ ädgü köni yolçı yerçi bolup (PKPK XL/7)

("Bulursanız **beni** reddetmeyin. İyi, doğru yolcu (ve) kılavuz olup...")

siz ḳaçan burḫan ḳutın bulsar siz **mėni** titmäŋ (PKPK LI/6)

("Siz ne zaman Buddha'nın mutluluğunu bulursanız **beni** reddetmeyin.")

ögüm kaŋım söndä bärü **meni** sevmäz erti (PKPK LVI/7)

("Annem babam uzun zamandan beri **beni** sevmezlerdi.")

[-5-]

Meniŋ: T. zm. Kişi zamiri men'in tamlayan durumu: Benim.

mėniŋ ol ḳaŋım ḳan bodun tiliŋä ḳorḳup inçä yarlıġḳadı (PKPK XI/1)

("**Benimdir**. Babam han halk dilin(den) korkup öylece emir verdi.")

amraḳ ögüküm **meniŋ** eltä ḳazġançım siziŋ ermäz mü (PKPK XVI/4)

("Sevgili yavrum **benim** (elimdeki) devlet kazancım sizin değil midir?")

başın birgärü bap **meniŋ** eligdä uruŋ (PKPK LXXX/2)

("(İplerin) ucunu birlikte bağlayıp **benim** elime verin.")

[-3-]

Miŋ: T. sf. Bin.

ädgü yoḳ kim bir tarısar **miŋ** tümän bulur (PKPK XIII/4)

("İyi (yol) yok. Kim bir (tane) ekerse **binlerce** on binlerce bulur.")

[-1-]

Monçuḳ: T. is. İnci boncuk, taş vb.

seni inçä sevär men ayadaḳı yençü 2 **monçuḳ** täg közdäki (PKPK VI/8)

("Seni öylece severim. Avuç içindeki inci 2 **boncuk** gibi gözdeki...")

[-1-]

Mu: T. e. Soru edatı.

Mü(-I-): T. e. Mu, mü?

ḳaŋım ḳutı meni sevar **mü** siz (PKPK VI/5)

("Saygıdeğer babacığım beni sever **misiniz?**")

oġlı üçün temäz **mü** köŋülüg bėrzün köŋlin bertmäŋlär (PKPK VIII/4)

("Oğlu için denmez **mi?** Dileğini versin. (Onun) kalbini kırmayınız.")

amraḳ ögüküm meniŋ eltä ḳazġançım sizin ermäz **mü** (PKPK XVI/5)
(“Sevgili yavrum benim (elimdeki) devlet kazancım sizin değil **midir?**”)
üküş tınlıġlar barıp ölügli bir barsar yaraġay **mu** (PKPK XXVI/8)
(“Pek çok insanlar varıp ölümlü bir yere giderse uygun olur **mu?**”)
altun taġ bar közünür **mü** körüŋ (PKPK XXXVII/6)
(“Altın dağ vardır. Görülüyor **mu?** Bakın.”)
tegin körklärin taŋlap sizlär lölär ḳanı ḳunçuy-ı **mu** sizlär (PKPK XLIII/4)
(Prens güzelliklerine hayran kalıp “Sizler ejderhalar hanı eşleri **misiniz**?”)
biş yüz ärän ḳança bardı esän tägdi **mü** (PKPK LIII/7)
(“Beş yüz adamımız nereye gitti? Sağ salim gittiler **mi?**”)
eçisi teginkä inçä tep ayıttı ärdini bultuŋuz **mu** (LV/1)
(Ağabeyi prense öylece (şunları) diyerek söyledi: “Mücevheri buldunuz **mu?**”)
[-8-]

Munça: T. zm. ‘‘Bu’’ işaret zamirinin eşitlik durumu: bunun kadar, bunun gibi, bunca.

Munça(-I-): T. zm. Bunun kadar (bu derece).
kemi aḳtarılur ölür bu **munça** adaḳa kirip ölgäy siz (PKPK XVIII/4)
(“Gemi devrilir. **Bunun kadar** korkunç tehlikeye girip öleceksiniz”)
[-1-]

Munçulayu: T. zm. Bu kadar, böylece, böyle yaparak.

Munçulayu(-I-): T. zm. Bu şekilde, böylece.
ayıŋa **munçulayu** berip aġlıḳ-taḳı aġı barım azḳına ḳaltı (PKPK VII/5)
(Her ay **böylece** verip hazinedeki servet, değerli eşya azıcık kaldı.)
küniŋa **munçulayu** küvrüg toḳıp yarlıġ yarlıgḳap (PKPK XXXIII/1)
(Her gün **böyle** davul çalıp duyuru yineleyip...)
yaraġay öŋrä yemä bodisavatlar **munçulayu** (PKPK XLVIII/7)
(“Uygundur, eskiden de Bodhisattvalar **bu şekilde....**”)
[-3-]

Munı: T. zm. ‘‘Bu’’ işaret zamirinin yükleme durumu.

Mu+nı(-I-): T. zm. Bunu.
amtı **munı** ekki köz täglärip sançayın (PKPK LVII/5)
(“Şimdi **bunu** iki gözünü oyup kör edeyim.”)
[-1-]

Munta: T. zm. Bu işaret zamirinin bulunma- ayrılma durumu: burada, bu yerde, bu yerden.

Mu+n+ta(-I-): T. zf. Burada.

yetti kün **munta** eniŋ biziŋä nom nomlaŋ (PKPK XLIX/4)

(“Yedi gün **burada** kalın. Bize yasayı öğretin.”)

[-1-]

Muntuda: T. zf. ‘‘Burada’’ sözcüğünün varyantı muntu’nun bulunma- ayrılma durumu.

Muntu+da(-I-): T. zf. Burada.

men bu **muntuda** yegräk çintämäni ärdini alġalı barayın (PKPK XXXIV/8)

(“Ben bu **burada** daha iyi çintamani mücevheri alarak gideyeyim.”)

oġlum **muntuda** ınaru öŋtün yıŋaḳ altun taġ bar (PKPK XXXVII/4)

(“Oğlum **burada** aşağıya doğu yönü(nde) altın dağ vardır.”)

[-2-]

Munuŋ: T. zm. ‘‘Bu’’ işaret zamirinin tamlayan durumu.

Munuŋ(-I-): T. zm. Bunun.

amraḳ oġlum ölti ersär **munuŋ** yüzin yemä körmäyin (PKPK LXIII/1)

(“Sevgili oğlum öldüyse **bunun** yüzünü bir daha görmeyeyim.”)

[-1-]

Muŋ: T. is. Kaygı, sıkıntı, güçlük, derin üzüntü, mutsuzluk, üzüntü.

Muŋ taḳ(-I-): T. ik. Üzüntü sıkıntı.

täŋrim nä **muŋ taḳ** boltı (PKPK XXVI/1)

(“Haşmetlim ne **üzüntü sıkıntı (felaket)** oldu (geldi başınıza).”)

[-1-]

2.2.12. N

Narata: *Skr. is.* Ejderhalar hanının adı: Narada.

narata atlıġ lö ḳanı ḳulḳaḳıntaḳı çintämäni ärdini alıp (PKPK L/6)

(**Narada** adlı ejderha hanı kulağındaki çintâmani mücevheri alıp...)

[-1-]

Nä: T. zm./sf. Soru veya belirsizlik zamiri veya sıfatı: ne, hangi, ne olursa, hangisi olursa.

ıġlayu bu **ne** ämgäklig yer ermiş näglük toġdum men (PKPK IV/8)

(Ağlayarak, Bu **nasıl** çileli (bir) yermiş? Niçin doğdum ben?”)

asıġı tuzusı **nä** bar tegin inçä tėp ötünti (PKPK XXI/1)

(“Yararı faydası(nda) **ne** vardır?” Prens öylece diyerek konuştu.)

oġlum teginkä eş boluŋlar **nä** kärgäkin barça bergäy biz (PKPK XXII/3)

("Oğlum prense eş olsunlar. **Ne** gereksinim(iniz) (varsa) hepsini vereceğiz.")

täŋrim **nä** muŋ taḳ boltı (PKPK XXVI/1)

("Haşmetlim **ne** üzüntü sıkıntı (felaket) oldu? (geldi başınıza).")

beş yüz äränniŋ aşı suvı kölüki taḳı **nä** kärgäkin (PKPK XXVIII/4)

(Beş yüz adamın yemeği suyu yük hayvanı ayrıca **ne** gerekli (olan)...)

sevinti süzülti inçä tep tedi **nä** kärgäk boltı (PKPK XLVII/2)

(Sevindi, arındı öylece diyerek söyledi: "**Ne** gerek oldu (vardı?).")

[-6-]

Nä üçün: T. zf. Niçin.

amraḳ oġlum **nä üçün** buşuş-luġ kältiŋiz (PKPK IV/5)

("Sevgili oğlum **niçin** üzgün geldiniz?")

barça poşı beriŋ **nä üçün** ölüm yerkä barır siz (PKPK XVI/7)

("Tamamını bağış verin. **Niçin** ölüm yerine varırsınız?")

[-2-]

Näçä: T. sf. Ne kadar.

taḳı ol uluşta **näçä** irinç yarlıġ koltġuçılar bar ersär (PKPK LXXI/8)

(Üstelik o ülkede **ne kadar** zavallı (ve) acınacak dilenciler varsa...)

[-1-]

Näçük: T. sf. Nasıl, nasıl olur, nasıl öyleyse, niçin.

Näçük(-I-): T. sf. Nasıl.

aġı barım alḳınsar el törü **näçük** tutar biz (PKPK IX/3)

("Servet, değerli eşya tükenirse devleti (ve) kurumları **nasıl** tutarız.")

amraḳ ögüküm köŋlin **näçük** bertäyin men (PKPK IX/6)

("Sevgili yavrum kalbini (gönlünü) **nasıl** kırarım?")

ötrü tegin ärtiŋü busantı ıġladı sen **näçük** oztuŋ (PKPK LIV/4)

(O zaman prens çok üzüldü, ağladı. "Sen **nasıl** kurtuldun?")

[-3-]

Näçük+i+n(-II-): T. sf. Nasıl, niçin, nasıl olup da.

näçükin aġı barım kazgansar üküş bulur (PKPK XII/6)

("**Nasıl** zenginlik ve servet kazanılırsa çok bulur.")

[-1-]

Nägü: T. zf. Ne?

tedükünüz **nägü** ol öz eçiŋäz erti sizni ölzün tep inçä ḳıltı (PKPK LIX/5)

“Dediğiniz de **ne** ola? O sizin öz ağabeyiniz idi. “Ölsün.” diyerek (öylece) yaptı (gitti.)”)

[-1-]

Näglük: T. zf. Niçin, neden dolayı, ne nedenle?

ıġlayu bu ne ämgäklig yer ermiş **näglük** toġdum men (PKPK IV/8)

(Ağlayarak, bu nasıl çileli (bir) yermiş? **Niçin** doğdum ben?”)

näglük ḳalır men täŋrim men yemä barayın (PKPK XXX/1)

(“**Niçin** kalırım? Haşmetlim ben de gideyeyim.”)

siz **näglük** inçä irinç yarlıġ boltuŋuz (PKPK LXVI/6)

(“Siz **niçin** (bu kadar) öylece zavallı ve acınacak (halde) oldunuz?”)

udçı är **näglük** barıġ-sadıŋaz köŋlüŋüzni kim bertdi (PKPK LXVIII/7)

(Sığırtmaç adam, **Niçin** gitmek istiyorsunuz? Kalbinizi kim kırdı?”)

[-4-]

Näkä: T. Bu yüzden, neden, niye?

ḳaŋı ḳan inçä tep ayıttı **näkä** ıġlayu buşuşluġ kältiŋ (PKPK V/2)

(Babası han öylece (şunları) diyerek söyledi: “**Neden** ağlayarak üzülerek geldin?”)

[-1-]

Näŋ: T. ?. Herhangi bir şey, azıcık bir şey, (olumsuz anlamda) hiçbir şey, hiç.

biri ayur ḳazġanç **näŋ** tarıġ tarımaḳda ädgü yoḳ (PKPK XIII/2)

(Biri söyler: “Kazanç (konusunda) **herhangi bir şey** (den ziyade) tarlayı ekip biçmekten iyi (yol) yok.”)

tavar ḳazġanmaḳ **näŋ** toluy ögüzkä kirip köŋül-täki (PKPK XIV/4)

(“**Herhangi bir şey?** mal mülk kazanmak (edinme) (konusunda) (insan) okyanus ırmağına girip gönlündeki...”)

ḳaŋı ḳan bu ötüg sav eşidip **näŋ** kiginç bėrü umadı (PKPK XV/8)

(Babası han bu rica söz(lerini) işitip **hiç** cevap veremedi.)

ıġlayu busanu turġurup **näŋ** unamaadı (PKPK XX/4)

(Ağlayıp, üzülüp, kaldırıp (kaldırmaya çalıştılar ama o) **hiç** razı olmadı.)

ötrü .. yarlıġın ėşidip kim … **näŋ** unamadılar (PKPK XXXII/8)

(Bunun üzerine .. duyurusunu .. işitip kim(se) **hiç** razı olmadılar.)

küvrüg toḳıp yarlıġ yarlıgḳap kim **näŋ** üntämäsär (PKPK XXXIII/2)

(Davul çalıp duyuru yineleyip **hiç** kimse sesini çıkarmazsa...)

bodisavatlar ermäsär bu yerkä **näŋ** tägmägäy erti (PKPK XLV/4)

(“Bodhisattvalar olmasa bu yere (kadar) **kesinlikle** ulaşamazdı.”)

[-7-]

Nom: *Skr. is.* Kural, yasa.

yemä bir bilgä **nom** bilir är inçä tėp tėdi (PKPK XIV/2)

(Ayrıca bilge (ve) **yasaları** bilen bir adam öylece (şunları) diyerek söyledi.)

ärklig lö kanıŋa tatıġlıġ soġançıġ **nom** nomladı (PKPK XLVI/4)

((Prens) güçlü ejderha hanına tatlı (ve) iyi **yasaları** öğretti.)

yetti kün munta eniŋ biziŋä **nom** nomlaŋ (PKPK XLIX/5)

(“Yedi gün burada kalın. Bize **yasayı** öğretin.”)

[-3-]

Nomla-: T. f. (Dini) öğretmek, vaaz etmek.

Nomla-dı(-I-): T. f. Öğretti.

ärklig lö kanıŋa tatıġlıġ soġançıġ nom **nomladı** (PKPK XLVI/4)

((Prens) güçlü ejderha hanına tatlı (ve) iyi yasaları **öğretti.**)

ögrünçülüg köŋlin poşı bermäk asġı **nomladı** (PKPK XLVI/7)

(Neşeli (bir) gönlüyle bağış vermenin faydasını **öğretti.**)

[-2-]

Nomla-ŋ(-II-): T. f. Öğretin.

yetti kün munta eniŋ biziŋä nom **nomlaŋ** (PKPK XLIX/6)

(“Yedi gün burada kalın. Bize yasayı **öğretin.**”)

[-1-]

2.2.13. O

Oduġ: T. sf. Uyanık.

bar bir ada ol ėrür talım balıḳ **oduġ** erken (PKPK XVII/2)

(“Tehlike vardır. Birinci tehlike şudur: Canavar balık **uyanık** iken...”)

[-1-]

Oġl-, Oġul: T. is. Evlat, oğul.

Oġl+ı(-I-): T. is. Oğlu.

oġlı üçün temäz mü köŋülüg bėrzün köŋlin bertmäŋlär (PKPK VIII/4)

(“**Oğlu** için denmez mi? Dileğini versin. (Onun) kalbini kırmayınız.”)

ötrü **oġlı** tėgin-kä inçä tep yarlıġ-ḳadı (PKPK XVI/2)

(Daha sonra **oğlu** prense şöyle diyerek söyledi.)

uluştaḳı ḳan **oġlı** ädgü ögli tėgin kälip ḳapaġda turur (PKPK XLIV/3)

(“Ülkesindeki han **oğlu** iyi düşünceli prens gelip kapıda durur.”)

[-3-]

Oġl+ı+n(-II-): T. is. Oğluna.

Ol ödün ḳaŋı ḳan ayıġ ḳılınçlıġ aḳ **oġlın** inçä tep sezinti (PKPK LXII/7)

(O zaman babası han kötü davranışlı kötü **oğluna** şöyle diyerek şüphelendi.)

[-1-]

Oġl+um(-III-): T. is. Oğlum.

amraḳ **oġlum** nä üçün buşuş-luġ kältiŋiz (PKPK IV/5)

(“Sevgili **oğlum** niçin üzgün geldiniz?”)

oġlum teginkä eş boluŋlar nä kärgäkin barça bergäy biz (PKPK XXII/2)

(“**Oğlum** prense eş olsunlar. Ne gereksinim(iniz) (varsa) hepsini vereceğiz.”)

oġlum muntuda ınaru öŋtün yıŋaḳ altun taġ bar (PKPK XXXVII/4)

(“**Oğlum** burada aşağıya doğu yönü(nde) altın dağ vardır.”)

amraḳ **oġlum** ölti ersär munuŋ yüzin yemä körmäyin (PKPK LXII/7)

(“Sevgili **oğlum** öldüyse bunun yüzünü bir daha görmeyeyim.”)

oġlum savı ädgü yavlak bälgürginçä kınlıkta yatzun (PKPK LXIII/2)

(“**Oğlum(dan)** iyi, kötü haber gelinceye kadar (bu oğlum) hapiste yatsın.”)

[-5-]

Oġl+um+ın(-IV-) T. is. Oğlumu.

birkiyä amraḳ **oġlımın** siziŋä tutuzur men (PKPK XXV/5)

(“Biricik sevgili **oğlumu** size emanet ediyorum.”)

[-1-]

Oġul(-V-): T. is. Oğul.

ol tınlıġ tamuluġ bolur **oġul** ḳızḳa sanmaz (PKPK XI/6)

(“O canlı cehennemlik olur. **Oğul** (ya da) kız evlat denemez.”)

yemä ḳaŋı **oġul** ḳılınçı yavlak üçün sevmäz erti (PKPK XXX/4)

(Doğrusu babası **oğlu(nun)** davranışı kötü (olduğu için) sevmezdi.)

[-2-]

Oġrı: T. is. Hırsız.

bäkrü kizläp tut **oġrı** almazun (PKPK LVI/2)

(“Sıkıca gizleyip koru, **hırsız** almasın.”)

oġrı kälip ekki közümin täglärü sançtı tėp ıgladı (PKPK LVIII/5)

(“**Hırsız** gelip iki gözümü oyup kör etti(ler).” diyerek ağladı.)

tėginkä inçä tep tedi **oġrı** tep tedükünüz nägü ol (PKPK LIX/4)

(Prense şöyle diyerek söyledi: "**Hırsız** diyerek dediğiniz de ne ola?")

[-3-]

Oġuş: T. is. Kuşak, oymak, aşiret.

Oġuş+um+ın(-I-): T. is. Kuşağımı.

tözümin **oġuşumın** bälgürti sözläsär inim ölgäy (PKPK LXVII/1)

("Soyumu **kuşağımı** açıklarsam söz edersem kardeşim ölecek.")

[-1-]

Oḳı-: T. f. Okumak, ezbere okumak, çağırmak.

Oḳı-(y)u(-I-): T. zf. Çağırarak.

ol ödün ädgü ögli tegin inisin **oḳıyu** maŋradı (PKPK LVIII/3)

(O zaman iyi düşünceli prens kardeşini **çağırarak** bağırdı.)

[-1-]

Ol: T. zm./sf. Üçüncü kişi zamiri; işaret zamiri ve sıfatı.

Ol(-I-): T. zm. "O" kişi zamiri.

kayu kişiög ḳaŋ köŋlin bertsär **ol** tınlıġ tamuluġ bolur (PKPK XI/6)

("Herhangi kişi anne (ve) babanın gönlünü kırarsa **o** canlı cehennemlik olur.")

ḳanḳa inçä tėp ötünti eçim tegin ölüm yerkä barır **ol** (PKPK XXIX/8)

(Hana öylece (şöyle) diyerek söyledi: "Ağabeyim prens ölüm yerine **o** gider.")

ol bodısavat erinç kirzk-ün tep yarlıġḳadı (PKPK XLV/5)

("**O** (bir) herhalde Bodhisattva (olmalı), girsin." diyerek buyurdu.)

tedükünüz nägü **ol** öz eçiŋäz erti sizni ölzün tep inçä ḳıltı (PKPK LIX/5)

("Dediğiniz de ne ola? **O** sizin öz ağabeyiniz idi. "Ölsün" diyerek (öylece) yaptı (gitti.)")

[-4-]

Ol(-II-): T. e. -Dır bildirme eki.

mėniŋ **ol** ḳaŋım ḳan bodun tiliŋä ḳorḳup inçä yarlıġḳadı (PKPK XI/1)

("Benim**dir**. Babam han halk dilin(den) korkup öylece emir verdi.")

beş törlüg ada bar bir ada **ol ėrür** talım balıḳ oduġ erken (PKPK XVII/1)

("Beş türlü tehlike vardır. Birinci tehlike **şudur**: Canavar balık uyanık iken...")

ol taluy suvı ärtiŋü ḳorḳınçıġ adalıġ **ol** üküş tınlıġlar barıp (PKPK XXVI/4)

("Bu okyanusun suyu son derece korkunç, tehlikeli**dir**. Pek çok insanlar

varıp...")

[-3-]

Ol(-III-): T. sf. İşaret sıfatı. "O, o zaman."

ol ödün maxarıt elläg ädgü ögli teginig buşuşlug körüp (PKPK IV/3)

(**O** zaman Maharıt kralı, iyi düşünceli prensi üzüntülü görüp...)

ol ödün ağıçı uluġı ḳanḳa inçä ötünti (PKPK VII/7)

(**O** zaman hazineci büyüğü hana şunları söyledi.)

küniŋä tıdıġsız bėrdi **ol** ödün ınanç-ları buyruḳ-ları (PKPK VIII/7)

(Her gün engelsiz verdi. **O** zaman maiyetleri (ve) bakanları...)

ol ödün ḳaŋı ḳan inçä yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK IX/4)

(**O** zaman babası han öylece buyurdu: "Sevgili yavrum...")

ol ödün ḳaŋı ḳan bu ötüg sav èşidip näŋ kiginç berü umadı (PKPK XV/6)

(**O** zaman babası han bu rica söz(lerini) işitip hiç cevap veremedi.)

ol ödün bodısavat tegin ḳaŋı ḳanta bu yarlıġ eşidip (PKPK XVIII/7)

(**O** zaman bodhisattva prens, babası handan bu sözleri işitip...)

ol ödün ögi ḳaŋı inçä tėp tėdi (PKPK XX/5)

(**O** zaman annesi, babası şöyle diyerek konuştu.)

ol ödün ḳaŋı ḳan yarlıġ yarlıġḳadı (PKPK XXI/8)

(**O** zaman babası han düşüncesini söyledi.)

ol ödün baranas uluşta bir ädgü alp yerçi suvçı bar erti (PKPK XXIII/6)

(**O** zaman Benares ülkesinde iyi (ve) cesur bir kılavuz kaptan vardı.)

ol ödün tegin özi barıp ḳolın yetip içgärü ḳaŋı ḳan (PKPK XXIV/8)

(**O** zaman prens kendisi gidip kolunu tutarak içeriye babası hanın...)

ol ödün ḳaŋı ḳan teginkä säpti beş yüz äräniŋ aşı suvı (PKPK XXVIII/1)

(**O** zaman babası han prensi malzemelerle donattı. Beş yüz adamın...)

ol ödün ayıġ ögli tegin inisi inçä tep sakıntı (PKPK XXVIII/6)

(**O** zaman kötü düşünceli prens kardeşine şöyle diyerek düşündü.)

ol ödün ḳaŋı ḳan uluş bodun ıġlayu sıḳtayu ädgü ögli teginig (PKPK XXX/7)

(**Bu** sırada babası han ülke halk ağlayıp sızlanarak iyi düşünceli prensi...)

ol ödün ädgü ögli tegin yerçi avıçḳa ḳolın (PKPK XXXVI/1)

(**O** zaman İyi düşünceli prens, kılavuz yaşlı adamın kolunu...)

tegin kim sizlär tep ayıttı **ol** ḳızlar ḳapaġçı biz tep tedi (XLI/5)

(Prens "Siz kimsiniz?" diyerek sordu. **O** kızlar "Kapı bekçisiyiz." diyerek dedi.)

ol ödün ol ḳapıġ-çı ḳırḳın-lar içgärü kirip ötüntilär (PKPK XLIV/5)
(**O** zaman kapı görevlisi bu kızlar içeriye girip söylediler.)
ol ödün tegin içgärü kirdi lö ḳanı utru (PKPK XLV/6)
(**O** zaman prens içeriye girdi. Ejderha hanı ilerleyip...)
ol ödün ädgü ögli tegin yėtti kün lölär tapaġın uduġın aşadı (PKPK L/3)
(**O** zaman iyi düşünceli prens yedi gün ejderhalar(ın) tapınması ve saygı göstermesi (sayesinde) yedi.)
ol ol ödün ayaġ ögli tėgin köŋliŋä yäk saḳınçı kirdi(PKPK LVI/3)
(**O** o zaman kötü düşünceli prens kalbine şeytanca düşünce girdi.)
ol **ol** ödün ayaġ ögli tėgin köŋliŋä yäk saḳınçı kirdi(PKPK LVI/3)
(O **o** zaman kötü düşünceli prens kalbine şeytanca düşünce girdi.)
ol ödün ädgü ögli tegin inisin oḳıyu maŋradı (PKPK LVIII/2)
(**O** zaman iyi düşünceli prens kardeşini çağırarak bağırdı.)
ol ödün ḳaŋı ḳan bu sav eşidip kök täŋri ta-pa ulıdı sıḳtadı (PKPK LXI/2)
(**O** zaman babası han bu sözü işitip mavi göğe doğru ağladı, sızladı.)
ol ödün baranas uluş bodunı alḳu busantı ıġladılar (PKPK LXII/2)
(**O** zaman Benares ülkesi(nin) halkı(nın) hepsi üzüldü(ler), ağladılar.)
ol ödün ḳaŋı ḳan ayıġ ḳılınçlıġ aḳ oġlın inçä tep sezinti (PKPK LXII/4)
(**O** zaman babası han kötü davranışlı kötü oğluna şöyle diyerek şüphelendi.)
ol ödün ädgü ögli tegin käntü-niŋ ḳutı ülügi üçün (PKPK LXIII/7)
(**Bu** sırada iyi düşünceli prens kendinin iyiliği ve şansı için...)
ol ödün udçı är öz äviŋä elitti açıntı (PKPK LXVII/5)
(**O** zaman Sığırtmaç adam kendi evine götürdü, besledi.)
ol ödün ḳadını ḳan borluḳçısı teginig körüp inçä tep saḳıntı (PKPK LXXII/4)
(**Bu** sırada kayınpederi hanın bahçıvanı prensi görüp şöyle (diyerek) düşündü.)
ol ödün ol beş yüz ḳoltġuçılar bu savaġ eşidip ulıdılar (PKPK LXXVII/1)
(**O** zaman bu beş yüz dilenciler bu sözü işitip ağlayıp sızladılar.)
ol ödün tegin inçä tep yarlıġḳadı bu yertinçü törüsi (PKPK LXXVIII/2)
(**O** zaman prens öylece (diyerek) söyledi: “Bu dünya(nın) kuralı...”)
[-29-]
Ol(-IV-): T. sf. İşaret sıfatı. “Bu”.
köŋülçä berdi **ol** ädgü kü at tört buluŋ-da yadıltı (PKPK VII/1)
(Gönlüne göre verdi. **Bu** iyi ünü ismi dört tarafa yayıldı.)

ülüglüg ḳutluġ kişi **ol** ärdini bulsar ḳamaġ (PKPK XXI/4)
("Şanslı (ve) mutlu kişi **bu** mücevheri bulursa tüm...")
ol beş yüz är ḳamuġun ol körmäz yerçikä ötüntilär (PKPK XXIV/6)
(**Bu** beş yüz adamın hepsi bu görmez kılavuza söylediler.)
ol beş yüz är ḳamuġun **ol** körmäz yerçikä ötüntilär (PKPK XXIV/7)
(Bu beş yüz adamın hepsi **bu** görmez kılavuza söylediler.)
ol taluy suvı ärtiŋü ḳorḳınçıġ adalıg ol üküş tınlıġlar (PKPK XXVI/4)
("**Bu** okyanusun suyu son derece korkunç, tehlikelidir. Pek çok insanlar...")
ol altun taġḳa tägsär siz kök lenxua körgay siz(PKPK XXXVII/8)
("**Bu** altın dağa ulaşırsanız mavi lotus(lar) göreceksiniz.")
ol lenxua sayu birär aġuluġ yılan bar aġu tını (PKPK XXXVIII/2)
("**Bu** lotus(ların) her biri(nde) bir zehirli yılan vardır. Zehirli soluğu...")
ol lenxua yoluġ yoġuru usar siz (PKPK XXXIX/1)
("**Bu** lotuslardan (kendinize) yol açabilirsiniz.")
ol balıḳ tägrä yemä yetti kat karam içintä alḳu aġuluġ (PKPK XXXIX/4)
("**Bu** kentin çevresinde ve yedi kat hendeğin içinde hep(si) zehirli...")
ol ḳapaġda säkiz körklä taŋ arıġ ḳızlar sarıġ altun (PKPK XLII/8)
(**Bu** kapıda sekiz güzel olağanüstü temiz kızlar sarı altın...)
ol ödün **ol** ḳapaġ-çı ḳırḳın-lar içgärü kirip ötüntilär (PKPK XLIV/6)
(O zaman kapı görevlisi **bu** kızlar içeriye girip söylediler.)
asġı nomladı **ol** lö ḳanı ärtiŋü sevinti süzülti (PKPK XLVI/7)
(Faydasını öğretti. **O** ejderhalar hanı son derece sevindi, arındı.)
kim kaŋı ḳan **ol** ellig ḳan ḳızın ädgü ögli tėgin-kä ḳolmış (PKPK LXIV/4)
(Kim babası han, **bu** kral han(ın) kızını iyi düşünceli prense istemiş.)
ol közsüz kişi ayıġ bilgä tetir aŋa ayıtıŋ (PKPK LXXIV/5)
("**O** gözsüz kişi son derece bilgili (olarak) bilinir (denir). Ona sorun.")
aŋa ayıtıŋ **ol** borluḳçı är közsüz kişi... (PKPK LXXIV/7)
("Ona sorun." **Bu** bahçıvan adam gözsüz kişiye...)
ötrü tegin **ol** biş yüz ḳoltġuçı-laraġ aşın suvın (PKPK LXXV/6)
(Sonra prens **bu** beş yüz dilencilerin yemeğini, suyunu...)
ol ödün **ol** beş yüz ḳoltġuçılar bu savaġ eşidip ulıdılar (PKPK LXXVII/1)
(O zaman **bu** beş yüz dilenciler bu sözü işitip ağlayıp sızladılar.)
ol borluḳçı är birlä bardı borluḳta tegmiştä borluḳçı (PKPK LXXIX/1)
(**Bu** bahçıvan adam ile gitti. Bahçeye ulaşınca bahçıvan...)

[-18-]

Ol(-V-): T. zm. İşaret zamiri. “Bunun”

ol erser **ol** erser ärtiŋü alp ada tetir (PKPK XXXVIII/7)

(“(İşte) bunun ise (bunun ise)? son derece en (korkunç) tehlike denilir.”)

[-2-]

Ol(-VI-): T. sf. İşaret sıfatı. “O”.

ol avıçḳa är ıġlayu ḳan-ḳa inçä tep ötün-ti (PKPK XXV/7)

(**O** yaşlı adam ağlayarak hana öylece (şöyle) diyerek konuştu.)

ötrü **ol** yer suv ırşı täŋri bar erti tegin ämgäkin (PKPK LIX/1)

(Oysa **o** yerde (suda?) rsi perisi vardı. Prensin acısını...)

ol udçı är bir ḳuŋḳau tiläp kälürdi (PKPK LXX/2)

(**O** sığırtmaç adam bir kopuz isteyip getirdi.)

taḳı **ol** uluşta näçä irinç yarlıġ koltġuçılar bar ersär (PKPK LXXI/7)

(Üstelik **o** ülkede ne kadar zavallı (ve) acınacak dilenciler varsa...)

törüsi antaġ **ol** amraḳ yemä adrılur sevig yemä şäşilür (PKPK LXXVIII/4)

(“Kuralı öyle, **(o)** sevgili de ayrılır âşık ta ayrılır.”)

[-5-]

Olġur-: T. f. Oturtmak.

Olġur-(t)tı(-I-): T. f. Oturttu.

elgin tuta kigürüp ärdini-lig orunluḳ üzä **olġurtı** (PKPK XLVI/3)

(Elini tutarak içeriye sokup mücevherli taht üzerine **oturttu.**)

ötrü ḳapıġçı är turġurup yol-ta öŋi **olġurtı** (PKPK LXVI/3)

(Sonra kapıcı adam (onu) kaldırıp yol(un) kenarına **oturttu.**)

ḳovraġ ara **olġurtı** tegin ḳopuzḳa ärtiŋü uz erti (PKPK LXX/6)

(Kalabalık arasına **oturttu**. Prens kopuz (çalmakla) pek usta idi.)

[-3-]

Olur-: T. f. Oturmak, oturuyor olmak.

Olur-dı(-I-): T. f. Oturdu.

elgi ḳopuz etizü aġzı yırlayu **olurdı** (PKPK LXXI/2)

(Eli (ile) kopuz çalıp ağzı (ile) şarkı söyleyerek **oturdu.**)

[-1-]

Olur-ur erkän (-II-): T. yf. Otururken.

balıḳ ḳapaġda **olurur erkän** ḳan udçı-sı biş yüz ud sürä önti (PKPK LXV/1)

(Kent kapısında **otururken** Han(ın) sığırtmacı beş yüz sığır güderek (ona

doğru) ilerledi.)

[-1-]

On: T. sf. On (säkiz on: 80)

ärin barıp esän tükäl kälmiş erti inçip säkiz **on** yaşayur (PKPK XXIV/4)

(Adamla gidip sağ salim geri dönmüştü. Ancak **seksen** yaşındadır.)

[-1-]

Ordu: T. is. Başkent, hükümdar sarayı.

Ordu(-I-): T. is. (Hükümdar) saray.

ötrü taḳı içgärü kirdi **ordu** ḳapaġ-ḳa tägdi (PKPK XLII/7)

(Sonra (daha) da içeri girdi. **Saray(ın)** kapısına ulaştı.)

ḳunçuy-ı mu sizlär ayıtsar biz **ordu** ḳapaġ közätçi biz (PKPK XLIII/5)

("Eşleri misiniz?" sorunca "Biz **saray** kapı(sının) bekçisiyiz.")

[-2-]

Ordu+ḳa(-II-): T. is. Sarayına (saraya).

ötrü lö ḳanı ärdinilig balıḳḳa **orduḳa** täggäy siz (PKPK XXXIX/3)

("Sonra ejderha hanının mücevherli şehrine ve **sarayına** ulaşacaksınız.")

[-1-]

Ortu: T. is. Orta.

Ortu+sı+n+ta(-I-): T. zf. Merkezinde.

anta uduzup balıḳ **ortusınta** bältirdä ḳalın (PKPK LXX/5)

(Oradan (prensi) alıp kentin **merkezinde** kavşakta yoğun...)

[-1-]

Orunluk: T. is. Taht.

Orunluḳ(-I-): T. is. Taht.

elgin tuta kigürüp ärdini-lig **orunluḳ** üzä olġurtı (PKPK XLVI/2)

(Elini tutarak içeriye sokup mücevherli **taht** üzerine oturttu.)

[-1-]

Orunluḳ+tın(-II-): T. is. Taht(ın)dan.

yüksäk ediz **orunluḳtın** ḳodı öz kämişti ög-sirädi taltı (PKPK LXI/5)

(Yüksek ve değerli **tahtından** tamamen kendini attı, kendinden geçti, bayıldı.)

[-1-]

Otruk: T. is. Ada.

Otrug-ka(-I-): T. is. Adasına, adaya.

ḳaç kün içintä ärdini-lig **otrug-ka** tägdilär yėtti kün anta (PKPK XXXIII/7)

(Birkaç gün içinde mücevher **adasına** ulaştılar. Yedi gün orada...)

boġuzça suvda yorıp kümüşlüg **otruḳ-ḳa** taġḳa tägdi (PKPK XXXVI/6)

(Boğazına kadar suda yürüyüp gümüş **adaya**, dağa ulaştı(lar).)

[-2-]

Oz-: T. f. Kaçmak, kurtulmuş olmak, önüne geçmek; önce davranmak.

Oz-alım(-I-): T. f. Kurtulalım.

bu suyluġ ätözdä **ozalım** kurtulmak yolḳa täginälim (PKPK LII/1)

("Bu günahlı bedenden **kurtulalım**, kurtuluş yoluna ulaşalım.")

[-1-]

Oz-tu-m(-II-): T. f. Kurtuldum.

tirig **oztum** kältüküm bu tep ötünti (PKPK LXI/1)

("Canlı **kurtuldum**. Geldiğim (yer?) bu." diyerek konuştu.)

[-1-]

Oz-tu-ŋ(-III-): T. f. Kurtuldun.

ötrü tegin ärtiŋü busantı ıġladı sen näçük **oztuŋ** (PKPK LIV/5)

("O zaman prens çok üzüldü, ağladı. Sen nasıl **kurtuldun?**")

[-1-]

Ozġur-: T. f. Kurtulmak, kaçırmak; öne geçirmek.

Ozġur-ġay sen(-I-): T. f. Kurtaracaksın.

kayusıŋa ämgäktä **ozġurġay sen** tegin inçä tep ötünti (PKPK VI/2)

("(Onları) acıdan nasıl **kurtaracaksın**. Prens şöyle diyerek konuştu.")

[-1-]

2.2.14. Ö

Ö-: T. f. Düşünmek, düşünceye dalmak, hatırlamak.

Ö-gli(-I-): T. sf. Düşünceli.

ädgü **ögli** teginig buşuş-luġ körüp inçä tep yarlıġ-ḳadı (PKPK IV/3)

(İyi **düşünceli** prensi üzüntülü görüp öylece (şunları) söyleyerek seslendi.)

ḳamaġın ädgü **ögli** teginkä ḳulluḳ barır biz (PKPK XXIII/3)

("Hep birlikte iyi **düşünceli** prense hizmetinde gideceğiz.")

ol ödün ayıġ **ögli** tegin inisi inçä tep sakıntı (PKPK XXVIII/6)

(O zaman kötü **düşünceli** prens kardeşine şöyle diyerek düşündü.)

ädgü **ögli** teginig uzatı öntürüp taluy-ḳa ıdtılar (PKPK XXXI/1)
(İyi **düşünceli** prensi daima? uğurlayarak okyanusa gönderdiler.)
ädgü **ögli** tėgin uluġ küvrüg toḳıtıp inçä tep yarlıġḳadı (PKPK XXXI/8)
(İyi **düşünceli** prens büyük davulu çalıp öylece diyerek konuştu.)
ötrü ḳadaşı ayıġ **ögli** teginig ötläp kemi tutuzup (PKPK XXXV/6)
(Daha sonra kardeşi kötü **düşünceli** prense öğüt verip gemiyi bırakarak...)
ädgü **ögli** tegin yerçi avıçḳa ḳolın yetip yetti kün (PKPK XXXVI/2)
(İyi **düşünceli** prens, kılavuz yaşlı adamın kolunu tutup yedi gün...)
uluştaḳı ḳan oġlı ädgü **ögli** tėgin kälip ḳapaġda turur (PKPK XLIV/3)
("Ülkesindeki han oğlu iyi **düşünceli** prens gelip kapıda durur.")
ol ödün ädgü **ögli** tegin yėtti kün lölär tapaġın uduġın aşadı (PKPK L/3)
(O zaman iyi **düşünceli** prens yedi gün ejderhalar(ın) tapınması ve saygı göstermesi (sayesinde) yedi.)
inisi ayıġ **ögli** tegin inçä tep tedi taluy içintä yoḳadtı (PKPK LIII/7)
(Kardeşi kötü **düşünceli** prens öylece diyerek dedi. "Okyanus içinde yok oldular.")
ädgü **ögli** tegin başıntaḳı ärdinig alıp inisiŋ berdi (PKPK LV/7)
(İyi **düşünceli** prens başındaki mücevheri alıp kardeşine verdi.)
ol ödün ayaġ **ögli** tėgin köŋliŋä yäk saḳınçı kirdi(PKPK LVI/3)
(O zaman kötü **düşünceli** prens kalbine şeytanca düşünce girdi.)
ol ödün ädgü **ögli** tegin inisin oḳıyu maŋradı (PKPK LVIII/2)
(O zaman iyi **düşünceli** prens kardeşini çağırarak bağırdı.)
ötrü ädgü **ögli** tegin yoḳḳaru turdı (PKPK LX/5)
(O zaman iyi **düşünceli** prens ayağa kalktı.)
ol ödün ädgü **ögli** tegin käntü-niŋ ḳutı ülügi üçün (PKPK LXIII/7)
(Bu sırada iyi **düşünceli** prens kendinin iyiliği ve şansı için...)
ol ellig ḳan ḳızın ädgü **ögli** tėgin-kä ḳolmış erti (PKPK LXIV/4)
(Bu kral han(ın) kızını iyi **düşünceli** prense istemişti.)
[-16-]

Öd: T. is. Zaman.

ol **ödün** maxarıt elläg ädgü ögli teginig buşuşlug körüp (PKPK IV/3)
(O **zaman** Maharıt kralı, iyi düşünceli prensi üzüntülü görüp...)
ol **ödün** aġıçı uluġı ḳanḳa inçä ötünti (PKPK VII/7)
(O **zaman** hazineci büyüğü hana şunları söyledi.)

küniŋä tıdıġsız bėrdi ol **ödün** ınanç-ları buyruḳ-ları (PKPK VIII/7)
(Her gün engelsiz verdi. O **zaman** maiyetleri (ve) bakanları...)
ol **ödün** ḳaŋı ḳan inçä yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK IX/4)
(O **zaman** babası han öylece buyurdu. “Sevgili yavrum...”)
aġıçı başçısı aġıçı-lar birär **ödün** öŋi barzun(PKPK IX/8)
(“Hazineci başı ve hazine görevlileri bir **süre** başka (yere) gitsin.”)
ol **ödün** ḳaŋı ḳan bu ötüg sav èşidip näŋ kiginç berü umadı (PKPK XV/6)
(O **zaman** babası han bu rica söz(lerini) işitip hiç cevap veremedi.)
ol **ödün** bodısavat tegin ḳaŋı ḳanta bu yarlıġ eşidip (PKPK XVIII/7)
(O **zaman** bodhisattva prens, babası handan bu sözleri işitip...)
ol **ödün** ögi ḳaŋı inçä tėp tėdi (PKPK XX/5)
(O **zaman** annesi, babası şöyle diyerek konuştu.)
ol **ödün** ḳaŋı ḳan yarlıġ yarlıġḳadı (PKPK XXI/8)
(O **zaman** babası han düşüncesini söyledi.)
ol **ödün** baranas uluşta bir ädgü alp yerçi suvçı bar erti (PKPK XXIII/6)
(O **zaman** Benares ülkesinde iyi (ve) cesur bir kılavuz kaptan vardı.)
ol **ödün** tegin özi barıp ḳolın yetip içgärü ḳaŋı ḳan (PKPK XXIV/8)
(O **zaman** prens kendisi gidip kolunu tutarak içeriye babası hanın...)
ol **ödün** ḳaŋı ḳan teginkä säpti beş yüz äräniŋ (PKPK XXVIII/1)
(O **zaman** babası han prensi malzemelerle donattı. Beş yüz adamın...)
ol **ödün** ayıġ ögli tegin inisi inçä tep sakıntı (PKPK XXVIII/6)
(O **zaman** kötü düşünceli prens kardeşine şöyle diyerek düşündü.)
ol **ödün** ḳaŋı ḳan uluş bodun ıġlayu sıḳtayu ädgü ögli teginig (PKPK XXX/7)
(Bu **sırada** babası han ülke halk ağlayıp sızlanarak iyi düşünceli prensi...)
ol **ödün** ädgü ögli tegin yerçi avıçḳa ḳolın (PKPK XXXVI/1)
(O **zaman** İyi düşünceli prens, kılavuz yaşlı adamın kolunu...)
ol **ödün** ol ḳapaġ-çı ḳırḳın-lar içgärü kirip ötüntilär (PKPK XLIV/5)
(O **zaman** kapı görevlisi bu kızlar içeriye girip söylediler.)
ol **ödün** tegin içgärü kirdi lö ḳanı utru (PKPK XLV/6)
(O **zaman** prens içeriye girdi. Ejderha hanı ilerleyip...)
ol **ödün** ädgü ögli tegin yėtti kün lölär tapaġın uduġın aşadı (PKPK L/3)
(O **zaman** iyi düşünceli prens yedi gün ejderhalar(ın) tapınması ve saygı göstermesi (sayesinde) yedi.)
ol **ödün** ayaġ ögli tėgin köŋliŋä yäk saḳınçı kirdi(PKPK LVI/3)

(O **zaman** kötü düşünceli prens kalbine şeytanca düşünce girdi.)

ol **ödün** ädgü ögli tegin inisin oḳıyu maŋradı (PKPK LVIII/2)

(O **zaman** iyi düşünceli prens kardeşini çağırarak bağırdı.)

ol **ödün** ḳaŋı ḳan bu sav eşidip kök täŋri ta-pa ulıdı sıḳtadı (PKPK LXI/2)

(O **zaman** babası han bu sözü işitip mavi göğe doğru ağladı, sızladı.)

ol **ödün** baranas uluş bodunı alḳu busantı ıġladılar (PKPK LXII/2)

(O **zaman** Benares ülkesi(nin) halkı(nın) hepsi üzüldü(ler), ağladılar.)

ol **ödün** ḳaŋı ḳan ayıġ ḳılınçlıġ aḳ oġlın inçä tep sezinti (PKPK LXII/4)

(O **zaman** babası han kötü davranışlı kötü oğluna şöyle diyerek şüphelendi.)

ol **ödün** ädgü ögli tegin käntü-niŋ ḳutı ülügi üçün (PKPK LXIII/7)

(Bu **sırada** iyi düşünceli prens kendinin iyiliği ve şansı için...)

ol **ödün** udçı är öz äviŋä elitti açıntı (PKPK LXVII/5)

(O **zaman** Sığırtmaç adam kendi evine götürdü, besledi.)

ol **ödün** ḳadını ḳan borluḳçısı teginig körüp inçä tep saḳıntı (PKPK LXXII/4)

(Bu **sırada** kayınpederi hanın bahçıvanı prensi görüp şöyle (diyerek) düşündü.)

ol **ödün** ol beş yüz ḳoltġuçılar bu savaġ eşidip ulıdılar (PKPK LXXVII/1)

(O **zaman** bu beş yüz dilenciler bu sözü işitip ağlayıp sızladılar.)

ol **ödün** tegin inçä tep yarlıġḳadı bu yertinçü törüsi (PKPK LXXVIII/2)

(O **zaman** prens öylece (diyerek) söyledi: "Bu dünya(nın) kuralı...")

[-28-]

Ög: T. is. Anne.

Ög(-I-): T. is. Anne.

erinç közünür at burḫan **ög** ḳaŋ tėtir (PKPK XI/4)

("Herhalde görünür(de ki) (isim) Buddha'ya **anne** (ve) baba denir.")

ög ḳaŋ köŋlin bertsär ol tınlıġ tamuluġ bolur (PKPK XI/5)

("**Anne** (ve) babanın gönlünü kırarsa o canlı cehennemlik olur.")

amtı **ög** ḳaŋ köŋlin bertmäyin (PKPK XI/8)

("Şimdi **annemin** (ve) babamın gönlünü kırmayayım.")

[-3-]

Ög+i(-II-): T. is. Annesi.

ärtip bardı **ögi** ḳaŋı atlıġı yüzlügi ıġlayu (PKPK XX/2)

(Geçip vardı. **Annesi**, babası (ve) isimli önde gelen (kişiler) ağlayarak...)

ol ödün **ögi** ḳaŋı inçä tėp tėdi (PKPK XX/5)

(O zaman **annesi**, babası şöyle diyerek konuştu.)

Ögsüz **ögi** ḳaŋsız ḳanı siz boltuŋuz (PKPK LXXVII/6)

("Siz öksüzün **annesi** yetimin babası oldunuz.")

[-3-]

Ög+süz(-III-): T. sf. Öksüz.

Ögsüz ögi ḳaŋsız ḳanı siz boltuŋuz (PKPK LXXVII/6)

("Siz **öksüzün** annesi yetimin babası oldunuz.")

[-1-]

Ög+üm(-IV-): T. is. Annem.

ögüm ḳaŋım eçim tegin-kä sevär meni aḳlayur erti (PKPK XXVIII/8)

("**Annem** babam, abim prensi severler beni sevmediler (nefret ettilerdi).")

ögüm kaŋım söndä bärü meni sevmäz erti (PKPK LVI/6)

("**Annem** babam uzun zamandan beri beni sevmezlerdi.")

[-2-]

Öglän-: T. f. Aklı yerine gelmek, bilincine kavuşmak.

Öglän-ti(-I-): T. f. Kendine geldi.

ölüg täg ḳamılu tüşti ür keç timin **öglänti** (PKPK LXII/1)

(Ölü gibi yere yatıp, düştü. Çok uzun zaman (sonra) o anda **kendine geldi.**)

[-1-]

Ögrünçülüg: T. sf. Neşeli, sevinçli.

ögrünçülüg köŋlin poşı bermäk asġı nomladı (PKPK XLVI/5)

(**Neşeli** (bir) gönlüyle bağış vermenin faydasını öğretti.)

[-1-]

Ögsirä-: T. f. Bayılmak, kendinden geçmek.

Ögsirä-di(-I-): T. f. Bayıldı.

yüksäk ediz orunluḳtın ḳodı öz kämişti **ög-sirädi** taltı (PKPK LXI/6)

(Yüksek ve değerli tahtından tamamen kendini attı, **kendinden geçti,** bayıldı.)

[-1-]

Ögük: T. is. Sevgili, sevgili çocuk.

Ögük+ük+üm(-I-): T. is. Sevgili kardeşim.

ögüküküm tep tedi ötrü inisi inçä tep tedi (PKPK LV/3)

("**Sevgili kardeşim**" diyerek söyledi. O zaman kardeşi şöyle diyerek söyledi.)

[-1-]

Ögük+üm(-II-): T. is. Sevgili yavrum.

amraḳ **ögüküm** yer täŋri törümiştä bärü bay yemä bar (PKPK V/8)

(“Sevgili **yavrum** yer, gök yaratıldığından beri zengin de var.”)

amraḳ **ögüküm** seni inçä sevär men (PKPK VI/6)

(“Sevgili **yavrum** seni öyle severim.”)

amraḳ **ögüküm** köŋlin näçük bertäyin men (PKPK IX/6)

(“Sevgili **yavrum** kalbini (gönlünü) nasıl kırarım.”)

amraḳ **ögüküm** meniŋ eltä ḳazġançım siziŋ ermäz mü (PKPK XVI/3)

(“Sevgili **yavrum** benim (elimdeki) devlet kazancım sizin değil midir?”)

[-4-]

Ögük+üŋüz+ni(-III-): T. is. Sevgili evladınızı.

ärdini täg **ögükünüzni** ölüm yeriŋä ıdur siz (PKPK XXVI/3)

(“Mücevher gibi **yavrunuzu** (neden) ölüm yerine gönderirsiniz?”)

[-1-]

Ögür-: T. f. Sevinmek.

Ögür-di-lär(-I-): T. f. Sevindiler.

ıġlaştı ötrü sıḳtaştılar yenä **ögürdilär** sevintilär (PKPK LIII/2)

(Ağlaştılar sonra hıçkıra hıçkıra ağlaştılar yine **sevindiler**, mutlu oldular.)

[-1-]

Ögüz: T. is. Irmak.

Ögüz(-I-): T. is. Irmak.

tärisin soyar ḳan **ögüz** aḳıtar ätin ḳanın satar (PKPK III/4)

(Derisini soyar, kan(ları) **ırmak** (gibi) akıtır. Etlerini kanlarını satar.)

[-1-]

Ögüz+kä(-II-): T. is. Irmağa (ırmağına).

toluy **ögüzkä** kirip köŋül-täki küsüşin ḳanturġalı (PKPK XIV/4)

(“Okyanus **ırmağına** girip gönlündeki arzusunu (yerine) getirmeyi...”)

taluy **ögüzkä** kirmişig tapladı ötürü ḳaŋı içgärü elligkä (PKPK XV/3)

(Okyanus **ırmağına** girmeyi onayladı. Sonra babası sarayda krala...)

ötürü ḳaŋı elligkä ötüg berdi talu **ögüzkä** kiräyin (PKPK XV/5)

(Sonra babası krala rica(da) bulundu: “Okyanus **ırmağına** gireyeyim.”)

taluy **ögüz-kä** tägip yetti kün turup kemi yarattı (PKPK XXXI/3)

(Okyanus **ırmağına** ulaşıp yedi gün durup gemi donattı.)

taluy **ögüz-kä** kirür sizlär kim ölüm adaḳa ḳorḳsar (PKPK XXXII/2)
("Okyanus **ırmağına** gidiyorsunuz. Kim ölüm tehlikesinden korkarsa...")
lö ḳanı-lar ḳalıtı elitti taluy **ögüzkä** ḳıdığıŋa tägürdi (PKPK LII/4)
(Ejderhalar hanı havaya yükselterek götürdü(ler). Okyanus **ırmağına** kıyısına ulaştırdı(lar).)
[-6-]

Öl: T. sf. Nemli.

ḳuruġ yerig suvayu **öl** yerig tarıyu ḳuş ḳuzġun (PKPK I/4)
(Kuru toprağı sulayıp **nemli** toprağı ekelerken kuş kuzgun...)
[-1-]

Öl-: T. f. Ölmek.

Öl-gäy(-I-): T. f. Ölecek (ölür/ölürsünüz).
bu munça ḳorḳınçıġ adaḳa kirip **ölgäy** siz (PKPK XVIII/5)
("Bunun kadar korkunç tehlikeye girip **öleceksiniz.**")
bu yerdä yoḳḳaru turmaz men aş aşanmaz men **ölgäy men** (PKPK XIX/8)
("Bu yerde(n) yukarı kalkmayacağım, yemek yemeyeceğim, **öleceğim.**")
ekki köz täglärip sançayın bu ḳança barġay käntü **ölgäy** (PKPK LVII/7)
("İki gözünü de oyup kör edeyeyim. Bu nereye gider(se) kendisi **ölür.**")
tözümin oġuşumın bälgürti sözläsär inim **ölgäy** (PKPK LXVII/3)
("Soyumu kuşağımı açıklarsam söz edersem kardeşim **ölecek.**")
[-4-]

Öl-sä-r(-II-): T. f. Ölse (ölürse).
ädgü ögli teginkä ḳulluḳ barır biz **ölsär** birlä ölür biz (PKPK XXIII/4)
("İyi düşünceli prensin hizmetinde gideceğiz. **Ölürse** birlikte öleceğiz.")
[-1-]

Öl-ti(-III-): T. f. Öldü(ler).
ḳutsuz ḳovılar üçün alḳu yoḳadtı alḳu **ölti-lär** (PKPK LIV/3)
("Şanssız ve talihsizler için hepsi telef oldu. **Hepsi öldü(ler).**")
amraḳ oġlum **ölti** ersär munuŋ yüzin yemä körmäyin (PKPK LXII/7)
("Sevgili oğlum **öldüyse** bunun yüzünü bir daha görmeyeyim.")
[-2-]

Öl-ügli(-IV-): T. sf. Ölü, ölümlü.
üküş tınlıġlar barıp **ölügli** bir barsar yaraġay mu (PKPK XXVI/7)
("Pek çok insanlar varıp **ölümlü** bir yere giderse uygun olur mu?")

[-1-]

Öl-ür(-V-): T. f. Ölür.

kemi süsüp sınur kişi alḳu **ölür** (PKPK XVII/6)

(“**Gemi** çarpıp parçalanır. İnsanların hepsi ölür.”)

kemi aḳtarılur **ölür** bu munça ḳorḳınçıġ adaḳa kirip (PKPK XVIII/4)

(“Gemi devrilir (insanlar) **ölür** bunun kadar korkunç tehlikeye girip...”)

birlä **ölür** biz kälsär birlä kälır biz tep ötüg berdilär (PKPK XXIII/4)

(“Birlikte **öleceğiz**. Geri dönerse birlikte döneriz.” diyerek rica da bulundular.”)

közüngäy siz ärdini bulġay siz men amtı **ölür** men (PKPK XL/2)

(“Huzuruna çıkarsınız. Mücevheri elde edersiniz. Ben şimdi **ölüyorum.**”)

[-4-]

Öl-zün(-VI-): T. f. Ölsün.

nägü ol öz eçiŋäz erti sizni **ölzün** tep inçä ḳıltı (PKPK LIX/6)

(“Ne ola? O sizin öz ağabeyiniz idi. **“Ölsün.”** diyerek (öylece) yaptı (gitti.)”)

[-1-]

Ölüg: T. is. Ölü.

ölüg täg ḳamılu tüşti ür keç timin öglänti (PKPK LXI/7)

(**Ölü** gibi yere yatıp, düştü. Çok uzun zaman (sonra) o anda kendine geldi.)

[-1-]

Ölüm: T. is. Ölüm(lü).

parça poşı beriŋ nä üçün **ölüm** yerkä barır siz (PKPK XVI/7)

(“Tamamını bağış verin. Niçin **ölüm** yerine varırsınız?”)

ärdini täg ögükünüzni **ölüm** yeriŋä ıdur siz (PKPK XXVI/3)

(“Mücevher gibi yavrunuzu (neden) **ölüm** yerine gönderirsiniz?”)

tėp ötünti eçim tegin **ölüm** yerkä barır (PKPK XXIX/8)

(Diyerek söyledi. “Ağabeyim prens **ölüm** yerine gider (gidiyor).”)

kim **ölüm** adaḳa ḳorḳsar aşnu-raḳ yorıŋlar (PKPK XXXII/3)

(“Kim **ölüm** tehlikesinden korkarsa daha önceden gitsin.”)

[-4-]

Ölür-: T. f. Öldürmek.

Ölür-ür(-I-): T. f. Öldürür.

yulıyur sansız tümän özlüg **ölürür** tarıġ tarıyu (PKPK I/6)

(Öldürüyorlar. Sayısız binlerce yaratığı **öldürürler.** Tarla ekilirken...)

tınlıġ-laraġ **ölürür** tärisin soyar ḳan ögüz aḳıtar (PKPK III/3)

(Canlıları **öldürür(ler).** Derisini soyar, kan(ları) ırmak (gibi) akıtır.)

[-2-]

Ön-: T. f. Doğmak, sökmek, ilerlemek, bitmek, dışarı çıkmak, öne doğru gitmek.

Ön-miş erdim(-I-): T. yf. Çıkmış idim.

taştın ilinçükä **önmiş erdim** üküş yoḳ çıġay (PKPK V/4)

("Dışarıya eğlenmek (için) **çıkmıştım.** Pek çok yok yoksul (içinde)...")

[-1-]

Ön-ti(-II-): T. f. İlerledi.

tegin içgärü kirdi lö ḳanı utru **önti** (PKPK XLVI/1)

(Prens içeriye girdi. Ejderha hanı ilerleyip (karşılamak için) **ilerdi.**)

ḳan udçısı beş yüz ud sürä **önti** (PKPK LXV/2)

(Han(ın) sığırtmacı beş yüz sığır güderek (ona doğru) **ilerledi.**)

[-2-]

Ön-tük-tä(-III-): T. sf. Geçip gittikten.

ḳamaġ **öntüktä** tilin yalġap ekki közintäki sışın alıp (PKPK LXV/7)

(Tamamen **geçip gittikten** (sonra) diliyle yalayarak iki gözündeki şişi alıp...)

[-1-]

Ön-tü-m(-IV-): T. f. Kurtuldum.

bir kemi sıyuḳın tuta **öntüm** tep tedi (PKPK LIV/6)

("Bir gemi(nin) parçasına tutarak **kurtuldum.**" diyerek söyledi.)

[-1-]

Ön-üp(-V-): T. zf. İleri doğru atılarak.

buḳası aşnu **önüp** teginig yumburu yatġurup (PKPK LXV/3)

(Boğası önce **ileri doğru atılarak** prensi yuvarlayıp (yere) yatırıp...)

[-1-]

Öntür-: T. f. Göndermek, uğurlamak.

Öntür-ti(-I-): T. f. Uğurladı.

kärgäkin alḳu tükäti berip uzatıp **öntürti** (PKPK XXVIII/5)

(Gerekli (olan) her şeyi tam (eksiksiz) verip (onları) geçirip **uğurladı.**)

[-1-]

Öntür-üp(-II-): T. zf. Uğurlayarak.

ädgü ögli teginig uzatı **öntürüp** taluy-ḳa ıdtılar (PKPK XXXI/2)

(İyi düşünceli prensi daima? **uğurlayarak** okyanusa gönderdiler.)

[-1-]

Öŋ: T. is. Renk; güzel görünüş.

Öŋ+lüg(-I-): T. sf. Renkli.

suv **öŋlüg** tağlar bar kemi süsüp sınur kişi alḳu ölür (PKPK XVII/4)

(“Su **renginde** dağlar vardır. Gemi çarpıp parçalanır. İnsanların hepsi ölür.”)

[-1-]

Öŋ (ög) T. is. Ön, doğu.

Öŋ+tün(-I-): T. is. Doğuya.

biri ayur **öŋtün** kėdin satıġḳa yuluġḳa barsar bay bolur (PKPK XIII/7)

(Biri söyler: “**Doğu’ya** (ve) Batı’ya satış (ve) ticarete giderse zengin olur.”)

oġlum muntuda **ınaru** öŋtün yıŋaḳ altun taġ bar (PKPK XXXVII/5)

(“Oğlum burada aşağıya **doğu** yönü(nde) altın dağ vardır.”)

ötrü tegin balıḳ içiŋa kirdi **öŋtün** ḳapaġḳa tägdi (PKPK XLI/7)

(Sonra prens kentin içine girdi. **Doğu** kapısına ulaştı.)

[-3-]

Öŋi: T. zf. Dışarıda, dışında; sf. ayrı, farklı, başka.

Öŋi(-I-): T. sf. Ayrı, farklı, başka.

aġıçı başçısı aġıçı-lar birär ödün **öŋi** barzun (PKPK IX/8)

(“Hazineci başı ve hazine görevlileri bir süre **başka** (yere) gitsin.”)

[-1-]

Öŋi(-II-): T. ik. Çeşit çeşit.

öŋi öŋi ḳazġanç ḳılmaḳ ayu berdi-lär (PKPK XIII/1)

(**Çeşit çeşit** kazanç elde etmek için söyleyiverdi(ler).)

[-2-]

Öŋi(-III-): T. is. Kenarına.

ötrü ḳapıġçı är turġurup yol-ta **öŋi** olġurtı (PKPK LXVI/2)

(Sonra kapıcı adam (onu) kaldırıp yol(un) **kenarına** oturttu.)

[-1-]

Öŋrä: T. zf. Önce, eskiden.

yaraġay **öŋrä** yemä bodisavatlar munçulayu (PKPK XLVIII/6)

(“Uygundur, **eskiden** de Bodhisattvalar bu şekilde....”)

[-1-]

Öpiş-: T. f. Öpüşmek.

Öpişti(-I-): T. f. Öpüştü(ler).

ekki ḳadaş esän tükal ḳavışıp **öpişti** ḳucuştı (PKPK LII/8)

(İki kardeş sağ salim kavuşup **öpüştü**, kucaklaştı.)

[-1-]

Ötkür-: T. f. Delmek, içine girmek, içinden geçmek, arasından geçmek, çözmek, bir çözüme ulaşmak.

Ötkür-ü(-I-): T. zf. Çözüp?

uluşta bilgälärkä ayıtıp kim yemä **ötkürü** umadılar (PKPK LXXIV/3)

(Ülkede bilgelere sorup ki? (ama) (onlar) da **çözüm** bulamadılar.)

[-1-]

Ötlä-: T. f. Öğütlemek, öğüt vermek, teşvik etmek.

Ötlä-yür biz(-I-): T. f. Teşvik ederiz, teşvik ediyoruz.

biz käntükä ädgükä **ötläyür** biz unamasar... (PKPK XX/7)

("Biz kendisine iyi (yolu) **teşvik ediyoruz.** Rıza göstermezse...")

[-1-]

Ötlä-p(-II-): T. zf. Öğüt verip.

ḳadaşı ayıġ ögli teginig **ötläp** kemi tutuzup yantru ıdtı (PKPK XXXV/6)

(Kardeşi kötü düşünceli prense **öğüt verip** gemiyi bırakarak geri gönderdi.)

[-1-]

Ötrü, ötürü: T. zf. Daha sonra; bunun üzerine, o zaman.

Ötrü(-I-): T. zf. Sonra.

anta **ötrü** atlıġ yüzlügkä inçä tep ayıttı (PKPK XII/4)

(Bundan **sonra** isimli önde gelen kişilere öylece (şunları) diyerek söyledi.)

ötrü lö ḳanı ärdinilig balıḳḳa orduḳa täggäy siz (PKPK XXXIX/2)

("**Sonra** ejderha hanının mücevherli şehrine ve sarayına ulaşacaksınız.")

ötrü tegin balıḳ içiŋa kirdi öŋtün ḳapaġḳa tägdi (PKPK XLI/6)

(**Sonra** prens kentin içine girdi. Doğu kapısına ulaştı.)

öŋtün ḳapaġḳa tägdi **ötrü** tört körklä ḳırḳın yürüŋ... (PKPK XLII/1)

(Doğu kapısına ulaştı. **Sonra** dört güzel kızları beyaz...)

ötrü taḳı içgärü kirdi ordu ḳapaġ-ḳa tägdi (PKPK XLII/6)

(**Sonra** (daha) da içeri girdi. Saray(ın) kapısına ulaştı.)

ıġlaştı **ötrü** sıḳtaştılar yenä ögürdilär sevintilär (PKPK LIII/1)

(Ağlaştılar **sonra** hıçkıra hıçkıra ağlaştılar yine sevindiler, mutlu oldular.)

ötrü eçisi teginkä inçä tep ayıttı ärdini bultuŋuz mu (LIV/7)

(**Sonra** ağabeyi prense öylece (şunları) diyerek söyledi: "Mücevheri

buldunuz mu?")
ötrü udıdı ol ol ödün ayaġ ögli tėgin köŋliŋä yäk (PKPK LVI/3)
(**Sonra** uykuya daldı. O o zaman kötü düşünceli prens kalbine şeytanca...)
ötrü turup ekki ḳamış sış kıyıp ekki közіŋä sançıp täzti (PKPK LVII/7)
(**Sonra** kalkıp iki kamışın sivri (uç şeklinde) sivriltip iki gözüne sokup kaçtı.)
ötrü ol ödün baranas uluş bodunı alḳu busantı ıġladılar (PKPK LXII/2)
(**Sonra** o zaman Benares ülkesi(nin) halkı(nın) hepsi üzüldü(ler), ağladılar.)
ötrü ḳapıġçı är turġurup yol-ta öŋi olġurtı (PKPK LXVI/1)
(**Sonra** kapıcı adam (onu) kaldırıp yol(un) kenarına oturttu.)
anta açınayın tep **ötrü** teginig elitgali sözlädi (PKPK LXXIII/4)
("Orada besleyeyim." diyerek **sonra** prensi götürmekten söz etti.)
ötrü tegin ol biş yüz ḳoltġuçı-laraġ aşın suvın (PKPK LXXV/6)
(**Sonra** prens bu beş yüz dilencilerin yemeğini, suyunu...)
[-13-]
Ötrü(-II-): T. zf. Daha sonra.
ötrü oġlı tėgin-kä inçä tep yarlıġ-ḳadı (PKPK XVI/1)
(**Daha sonra** oğlu prense şöyle diyerek söyledi.)
ötrü ḳadaşı ayıġ ögli teginig ötläp kemi tutuzup (PKPK XXXV/5)
(**Daha sonra** kardeşi kötü düşünceli prense öğüt verip gemiyi bırakarak...)
ötrü lölär ḳanı ḳalıtı elitti (PKPK LII/2)
(**Daha sonra** ejderhalar hanı havaya yükselterek götürdü(ler).)
ötrü tegin inçä tėp ayıttı amraḳ ḳadaşım (PKPK LIII/3)
(**Daha sonra** prens öylece (şunları) diyerek söyledi: "Sevgili kardeşim...")
ol amraḳ yemä säşilür tep tedi **ötrü** tegin ol borluḳçı (PKPK LXXVIII/7)
("O sevgili de ayrılır âşık ta ayrılır." (diyerek) dedi. **Sonra** prens bu bahçıvan...)
[-5-]
Ötrü(-III-): T. zf. Bunun üzerine.
barayın tep ötünti **ötrü** ḳanı ḳan yarlıġḳamadı (PKPK XIX/2)
("Gideyeyim." diyerek yalvardı. **Bunun üzerine** babası han izin vermedi.)
kälürzün-**lär ötrü** bu yarlıg eşidip bėş yüz satıġçı (PKPK XXII/7)
("Getirsinler." **Bunun üzerine**, bu açıklamayı işitip beş yüz tüccar...)
ötrü ol avıçḳa är ıġlayu ḳan-ḳa inçä tep ötün-ti (PKPK XXV/7)
(**Bunun üzerine** o yaşlı adam ağlayarak hana öylece (şöyle) diyerek

konuştu.)
amtı birlä barayın **ötrü** ḳanı ḳan-ḳa (PKPK XXIX/6)
(“Şimdi (onunla) beraber gideyeyim.” **Bunun üzerine** babası hana...)
ötrü .. yarlıġın ėşidip kim … näŋ unamadılar (PKPK XXXII/6)
(**Bunun üzerine** .. duyurusunu .. işitip kim(se) hiç razı olmadılar.)
ötrü tegin içgärü inçä ötüg berdi (PKPK XLIII/6)
(**Bunun üzerine** prens (sarayın) içerisi (için) öylece rica(da) bulundu.)
ötrü ädgü ögli tegin başıntaḳı ärdinig alıp inisiŋ (PKPK LV/7)
(**Bunun üzerine** iyi düşünceli prens başındaki mücevheri alıp kardeşine...)
ötrü udçı ärkä barayın tep tedi (PKPK LXVIII/6)
(**Bunun üzerine** sığırtmaç adama, “Gideyeyim.” diyerek söyledi.)
ötrü yemişlikçi är elitäyin (PKPK LXXV/4)
(**Bunun üzerine** yemişlik görevlisi, “(Oraya) götüreyim.”)
[-9-]
Ötrü(-IV-): T. zf. O zaman.
barmaġay sen tep tedi **ötrü** tegin başın töŋitip (PKPK XIX/4)
(“Gitmeyeceksin” diyerek söyledi. **O zaman** prens başını eğip...)
sevmäz erti **ötrü** barsar barġıl tep yarlıġḳadı (PKPK XXX/6)
(“Sevmezdi. **O zaman** giderse(n) git.” diyerek konuştu.)
ötrü tınturġalı saḳıntı inçip avınçḳa aruḳı yetti (PKPK XXXVI/7)
(**O zaman** (adama) soluk aldırmayı düşündü ancak yaşlı adam(ın) yorgunluğu erişti.)
ötrü teginkä inçä tep ötünti oġlum muntuda (PKPK XXXVII/3)
(**O zaman** prense şöyle diyerek seslendi: “Oğlum burada...”)
yıp äŋirär elgindä **ötrü** tėgin kim sizlär tep ayıttı (PKPK XLI/4)
(Elinde ip(lik) eğirir. **O zaman** prens, “Siz kimsiniz?” diyerek sordu.)
ötrü tegin ärtiŋü busantı ıġladı sen näçük oztuŋ (PKPK LIV/3)
(**O zaman** prens çok üzüldü, ağladı: Sen nasıl kurtuldun?”)
ötrü inisi inçä tep tedi siz aruḳ siz (PKPK LV/3)
(**O zaman** küçük kardeşi şöyle diyerek söyledi: “Siz yorgunsunuz.”)
ötrü ädgü ögli tegin yoḳḳaru turdı (PKPK LX/4)
(**O zaman** iyi düşünceli prens ayağa kalktı.)
ötrü tegin toġa yoḳ çıġay poşı-çı men (PKPK LXVII/3)
(**O zaman** prens (şöyle dedi): “Yok yoksul doğarak (doğmuş) dilenciyim.”)

anta ḳutarġa men tep tedi **ötrü** ol ödün ol (PKPK LXXVI/7)

(“Orada(n) kurtaracağım.” diyerek söyledi. **O zaman** (o zaman) bu...)

[-10-]

Ötrü(-V-): T. bağ. Oysa.

ötrü ol yer suv ırşı täŋri bar erti tegin ämgäkin (PKPK LIX/1)

(**Oysa** o yerde (suda?) rsi perisi vardı. Prensin acısını...)

[-1-]

Ötürü(-VI-): T. zf. Bunun üzerine.

köŋlin bertmäŋlär **ötürü** küŋinä tıdıġsız berdi (PKPK VIII/5)

(“(Onun) kalbini kırmayınız.” **Bunun üzerine** her gün engelsiz verdi.)

[-1-]

Ötürü(-VII-): T. zf. Daha sonra (bir süre sonra).

anta **ötürü** kim ḳoltġuçılar kälsär bulmaz erti (PKPK X/2)

(Bundan **bir süre sonra** (ki) dilenciler gelirse bulamaz olu(yordu).)

[-1-]

Ötürü(-VIII-): T. zf. Sonra.

ötürü tegin inçä tėp saḳıntı ağıçı ersär (PKPK X/7)

(**Sonra** prens şöyle diyerek düşündü: “Hazineci ise (onlar) benimdir.”)

ötürü içgärü ḳanı elligkä ötüg berdi talu ögüzkä kiräyin (PKPK XV/4)

(**Sonra** sarayda babası krala rica(da) bulundu: “Okyanus ırmağına gireyeyim.”)

[-2-]

Ötüg: T. is. Rica, dilek, istek.

ötürü ḳanı elligkä **ötüg** berdi talu ögüzkä kiräyin (PKPK XV/5)

(Sonra babası krala **rica(da)** bulundu: “Okyanus ırmağına gireyeyim.”)

kaŋı ḳan bu **ötüg** sav eşidip näŋ kiginç bėrü umadı (PKPK XV/7)

(Babası han bu **rica** söz(lerini) işitip hiç cevap veremedi.)

beş yüz satıġçı ärän-lär tėrilip içgärü **ötüg** berdilär (PKPK XXIII/2)

(Beş yüz tüccar adamlar toplanıp içeriye **rica** (da) bulundular.)

ölür biz kälsär birlä kälir biz tep **ötüg** berdilär (PKPK XXIII/6)

(“Öleceğiz. Geri dönerse birlikte döneriz.” diyerek **rica** (da) bulundular.)

tegin içgärü inçä **ötüg** berdi bu çımbudvip (PKPK XLIII/7)

(Prens (sarayın) içerisi (için) öylece **rica(da)** bulundu: “Bu Jambudvīpa...”)

[-5-]

Ötün-: T. f. Alçak gönüllülükle kendini ifade etmek, rica etmek, bir dilekte bulunmak.

Ötün-ti(-I-): T. f. Dile getirdi (kendini ifade etti).

tegin ḳaŋı ḳanḳa inçä tep **ötünti** (PKPK IV/7)

(Prens, babası hana öylece (şunları) diyerek **dile getirdi.**)

inçä tep **ötünti** taştın ilinçükä önmiş erdim (PKPK V/3)

(Öylece (şunları) diyerek **dile getirdi:** "Dışarıya eğlenmek (için) çıkmıştım.")

kayusıŋa ämgäktä ozġurġay sen tegin inçä tep **ötünti** (PKPK VI/4)

("(Onları) acıdan nasıl kurtaracaksın?" Prens şöyle diyerek **konuştu.**)

ol ödün aġıçı uluġı ḳanḳa inçä **ötünti** (PKPK VII/8)

(O zaman hazineci büyüğü hana öylece (şunları) **söyledi.**)

barım ḳazġansar üküş bulur atlıġ-lar inçä tep **ötünti** (PKPK XII/8)

("Servet kazanılırsa çok bulur." İsimliler öylece (şunları) diyerek **konuştu.**)

asıġı tuzusı nä bar tegin inçä tėp **ötünti** (PKPK XXI/2)

("Yararı faydası(nda) ne vardır?" Prens öylece diyerek **konuştu.**)

kirigsäyür men tep **ötünti** ol ödün ḳaŋı ḳan yarlıġ yarlıġḳadı (PKPK XXI/7)

("Girmek istiyorum." diyerek **konuştu.** O zaman babası han düşüncesini söyledi.)

ol avıçḳa är ıġlayu ḳan-ḳa inçä tep **ötün-ti** (PKPK XXV/8)

(O yaşlı adam ağlayarak hana öylece (şöyle) diyerek **konuştu.**)

ḳolu poşı-ḳa kältim tėp **ötünti** (PKPK XLVIII/5)

("Bağış (olarak) istemeye (isteyip) geldim." diyerek **dile getirdi.**)

tirig oztum kältüküm bu tep **ötünti** ol ödün ḳaŋı (PKPK LXI/2)

("Canlı kurtuldum. Geldiğim (yer?) bu." diyerek **konuştu.** O zaman babası...)

[-10-]

Ötün-ti(-II-): T. f. Sordu.

tınlıġlar barıp ölügli bir barsar yaraġay mu tep **ötünti** (PKPK XXVI/8)

("İnsanlar varıp ölümlü bir yere giderse uygun olur mu?" diyerek **sordu.**")

[-1-]

Ötün-ti(-III-): T. f. Seslendi, söyledi.

inçä tėp **ötünti** eçim tegin ölüm yerkä barır (PKPK XXIX/7)

(Öylece (şöyle) diyerek **söyledi**. "Ağabeyim prens ölüm yerine gider (gidiyor).")

ötrü teginkä inçä tep **ötünti** oġlum muntuda (PKPK XXXVII/4)

(O zaman prense şöyle diyerek **seslendi:** “Oğlum burada...”)

[-2-]

Ötün-ti(-IV-): T. f. Yalvardı.

barayın tep ötünti ötrü ḳaŋı ḳan yarlıġḳamadı (PKPK XIX/2)

(“Gideyeyim.” diyerek **yalvardı.** Bunun üzerine babası han izin vermedi.)

[-1-]

Ötün-ti(-V-): T. f. Cevap verdi.

bu yerkä kältiŋiz bodisavat tegin inçä tep **ötünti** (PKPK XLVII/5)

(“Bu yere (kadar) geldiniz.” Bodhisattva prens öylece diyerek **cevap verdi.**)

[-1-]

Ötün-tilär(-VI-): T. f. Söylediler (kendilerini ifade ettiler).

ol ödün ınançları buyruḳları eşidip ḳanḳa inçä tep **ötüntilär** (PKPK IX/1)

(O zaman maiyetleri (ve) bakanları işitip hana öylece diyerek **söylediler.**)

ol beş yüz är ḳamuġun ol körmäz yerçikä **ötüntilär** (PKPK XXIV/8)

(Bu beş yüz adamın hepsi bu görmez kılavuza **söylediler.**)

ol ḳapaġ-çı ḳırḳın-lar içgärü kirip **ötüntilär** (PKPK XLIV/7)

(Kapı görevlisi bu kızlar içeriye girip **söylediler.**)

buzaġusın itürmiş iŋäk täg ulıyu inçä tep **ötüntilär** (PKPK LXXVII/5)

(Buzağısını arayan (kaybeden) inek gibi böğürürken öylece diyerek **cevap verdi.**)

[-4-]

Öz: T. zm. Kendi, kişilik, öz, has.

Öz(-I-): T. zm. Kendi.

ḳanın satar anın **öz** egidür (PKPK III/5)

(Kanlarını satar. Onun **kendilerini** (hayatlarını) (böyle) besler.)

öz kazġançım üzä ädgü ḳılınç ḳılayın tep saḳıntı (PKPK XII/2)

(“**Kendi** kazancım ile iyi işler yapayayım.” diyerek düşündü.)

nägü ol **öz** eçiŋäz erti sizni ölzün tep inçä ḳıltı (PKPK LIX/5)

(“Ne ola?) sizin **öz** ağabeyiniz idi. “Ölsün” diyerek (öylece) yaptı (gitti.)”)

ediz orunluḳtın ḳodı **öz** kämişti ög-sirädi taltı (PKPK LXI/6)

(Değerli tahtından tamamen **kendini** attı, kendinden geçti, bayıldı.)

kutı waxşiki uduzup **öz** ḳadını yeriŋä tägdi (PKPK LXIV/2)

(Koruyucu meleği yol gösterip **kendi** kayınpederinin ülkesine ulaştı.)

ol ödün udçı är **öz** äviŋä elitti (PKPK LXVII/6)

(O zaman Sığırtmaç adam **kendi** evine götürdü, besledi.)

elgim ’ ätizü aġzım yırlayu **öz** egidäyin (PKPK LXX/2)

(“Elim (ile) çalıp ağzım (ile) şarkı söyleyerek **kendi(mi)** besleyeyim.”)

[-7-]

Öz+i(-II-): T. zm. Kendisi.

tegin **özi** barıp ḳolın yetip içgärü ḳanı ḳan (PKPK XXV/1)

(Prens **kendisi** gidip kolunu tutarak içeriye babası hanın...)

[-1-]

Öz+üm(-III-): T. zm. Kendim, kendi kişiliğim.

men **özüm** ıtta sansız yer körü yorımış (PKPK LVII/3)

(“Ben (ise) **kendim** boşu boşuna sayısız yer görüp dolaşmış olacağım.”)

[-1-]

Özlüg: T. is. Yaratık, insan, “bir kişiliği, bir beni olan”.

yulıyur sansız tümän **özlüg** ölürür tarıġ tarıyu (PKPK I/6)

(Öldürüyorlar. Sayısız binlerce **yaratığı** öldürürler. Tarla ekilirken...)

[-1-]

2.2.15. P

Poşı: *Çin. is.* Bağış, sadaka.

Poşı(-I-): *Çin. is.* Bağış, sadaka.

köŋülçä alıŋ barça **poşı** beriŋ (PKPK XVI/6)

(“Gönlünüzce alın. Tamamını **bağış** verin.”)

ögrünçülüg köŋlin **poşı** bermäk asġı nomladı (PKPK XLVI/6)

(Neşeli (bir) gönlüyle **bağış** vermenin faydasını öğretti.)

bu çintämäni ärdini alıp siziŋä **poşı** berür men (PKPK LI/4)

(“Bu çintamani mücevheri alıp size **bağış** (olarak) veririm.”)

[-3-]

Poşı+ḳa(-II-): *Çin. zf.* Bağış olarak.

ḳolu **poşı-ḳa** kältim tėp ötünti (PKPK XLVIII/4)

(“Bağış (olarak) istemeye (isteyip) geldim” diyerek dile getirdi.)

ärdini **poşıḳa** kälmişi bar erti alḳuḳa berip ıdtımız (PKPK XLIX/1)

(“Mücevheri **bağış (olarak)** geldiği vardı. Hepsine verip gönderdik.”)

[-2-]

Poşı+çı: *Çin. is.* Dilenci, sadaka isteyen.

ötrü tegin toġa yoḳ çıġay **poşı-çı** men (PKPK LXVII/4)

(O zaman prens (şöyle dedi): "Yok yoksul doğarak (doğmuş) **dilenciyim.**)

[-1-]

2.2.16. S

Saḳın-: T. f. Üzerinde düşünmek, düşünmek, düşünceye dalmak.

Saḳın-sa-r(-I-): T. f. Düşünürse.

ögüzkä kirip kŋül-täki küsüşin ḳanturġalı **saḳınsar** (PKPK XIV/6)

("Irmağına girip gönlündeki arzusunu (yerine) getirmeyi **düşünürse...**")

[-1-]

Saḳın-tı(-II-): T. f. Düşündü.

ötürü tegin inçä tep saḳıntı aġıçı ersär (PKPK X/8)

(Sonra prens şöyle diyerek **düşündü:** "Hazineci ise (onlar) benimdir.")

öz kazġançım üzä ädgü ḳılınç ḳılayın tep **saḳıntı** (PKPK XII/4)

("Kendi kazancım ile iyi işler yapayayım." diyerek **düşündü.**)

ol ödün ayıġ ögli tegin inisi inçä tep **sakıntı** (PKPK XXVIII/7)

(O zaman kötü düşünceli prens kardeşine şöyle diyerek **düşündü.**)

uçuz bolġay men tep **saḳıntı** (PKPK XXIX/5)

("Ucuz (küçümsenmiş) olacak (olacağım)." diyerek **düşündü.**)

yeri ḳumı alḳu kümüş ötrü tınturġalı **saḳıntı** (PKPK XXXVI/8)

(Yer (ve) kum tamamen gümüş(tü). O zaman soluk aldırmayı **düşündü.**)

lö ḳanı inçä tep saḳınç **saḳıntı** uluġ küçlüg ḳutluġ (PKPK XLV/2)

(Ejderha hanı şöyle diyerek düşünceye **daldı:** "Büyük, güçlü (ve) kutsal...")

yäk saḳınçı kirdi inçä tep tedi saḳınç **saḳıntı** (PKPK LVI/6)

(Şeytanca düşünce girdi. Şöyle diyerek söyledi (ve) düşünceye **kapıldı.**)

käntü ölgäy tep **saḳıntı** ötrü turup ekki ḳamış (PKPK LVII/7)

("Kendisi ölür." diyerek **düşündü.** Sonra kalkıp iki kamışın...)

boltuŋuz tėgin inçä tep saḳınç **saḳıntı** (PKPK LXVI/8)

("(Halde) oldunuz." Prens öylece diyerek düşünceye **daldı (düşündü).**)

ḳadını ḳan borluḳçısı teginig körüp inçä tep **saḳıntı** (PKPK LXXII/7)

(Kayınpederi hanın bahçıvanı prensi görüp şöyle (diyerek) **düşündü.**)

[-10-]

Saḳınç: T. is. Düşünce.

Saḳınç(-I-): T. is. Düşünce, düşünme.

lö ḳanı inçä tep **saḳınç** saḳıntı uluġ küçlüg ḳutluġ (PKPK XLV/1)

(Ejderha hanı şöyle diyerek **düşünceye** daldı: "Büyük, güçlü (ve) kutsal...")

yäk saḳınçı kirdi inçä tep tedi **saḳınç** saḳıntı (PKPK LVI/6)

(Şeytanca düşünce girdi. Şöyle diyerek söyledi (ve) **düşünceye** kapıldı.)

yarlıġ boltuŋuz tėgin inçä tep **saḳınç** saḳıntı (PKPK LXVI/8)

("Acınacak (halde) oldunuz." Prens öylece diyerek **düşünceye** daldı.)

[-3-]

Saḳınç+ı(-II-): T. is. Düşüncesi.

ol ödün ayaġ ögli tėgin köŋliŋä yäk **saḳınçı** kirdi (PKPK LVI/5)

(O zaman kötü düşünceli prens kalbine şeytanca **düşünce** girdi.)

[-1-]

Saḳınç+ıŋaz(-III-): T. is. Düşünürseniz.

saḳınçıŋaz bar ersär maŋa amtı bir ḳunḳayu tiläp kalürüŋ (PKPK LXIX/5)

("**Düşünceniz** var ise bana şimdi bir kopuz isteyip getirin.")

[-1-]

Saḳlan-: T. f. Dikkat etmek.

Saḳlan-ma-dın(-I-): T. zf. Dalgınlıkla.

talım balıḳ oduġ erkän **saḳlanmadın** (PKPK XVII/2)

("Canavar balık uyanık iken (insan) dalgınlıkla (onunla) **karşılaşır**.")

[-1-]

San: T. is. Sayı, hesaplama, tahmin, hesap.

San+sız(-I-): T. sf. Sayısız.

yulıyur **sansız** tümän özlüg ölürür tarıġ tarıyu (PKPK I/5)

(Öldürüyorlar. **Sayısız** binlerce yaratığı öldürürler. Tarla ekilirken...)

men özüm ıtta **sansız** yer körü yorımış (PKPK LVII/4)

("Ben (ise) kendim boşu boşuna **sayısız** yer görüp dolaşmış olacağım.")

[-2-]

San-: T. f. Kendini saymak, … olarak sayılmak.

San-maz(-I-): T. f. Denemez. (Oğul ya da kız evlat **denemez**)

ol tınlıġ tamuluġ bolur oġul ḳızḳa **sanmaz** (PKPK XI/7)

("O canlı cehennemlik olur. Oğul (ya da) kız evlat **denemez.**")

[-1-]

Sanç-: T. f. Saplamak, delmek.

Sanç-ayın(-I-): T. f. Saplayayım (kör edeyim).

amtı munı ekki köz täglärip **sançayın** (PKPK LVII/6)

("Şimdi bunu iki gözü(nü) oyup **kör edeyim.**")

[-1-]

Sanç-ıp(-II-): T. zf. Sokup.

turup ekki ḳamış sış kıyıp ekki közinä **sançıp** täzti (PKPK LVIII/1)

(Kalkıp iki kamışın sivri (uç şeklinde) sivriltip iki gözüne **sokup** kaçtı.)

[-1-]

Sanç-tı(-III-): T. f. Sapladı(lar) (kör ettiler).

sançtı tėp ıġladı sıḳtadı balıkça aġnayu... (PKPK LVIII/6)

("**Kör ettiler.**" diyerek ağladı, hıçkıra hıçkıra ağladı. Balık gibi kıvranarak...)

[-1-]

Sarıġ: T. sf. Sarı.

säkiz körklä taŋ arıġ ḳızlar **sarıġ** altun yıp äŋirär-lär (PKPK XLIII/1)

(Sekiz güzel olağanüstü temiz kızlar **sarı** altın(dan) ip eğirirler.)

[-1-]

Sat-: T. f. Satmak.

Sat-ar(-I-): T. f. Satar.

tärisin soyar ḳan ögüz aḳıtar 'ätin ḳanın **satar** (PKPK III/5)

(Derisini soyar, kan(ları) ırmak (gibi) akıtır. Etlerini kanlarını **satar.**)

[-1-]

Satıġ: T. is. Satış.

Satıġ+ḳa(-I-): T. is. Satışa

biri ayur öŋtün kėdin **satıġḳa** yuluġḳa barsar bay bolur (PKPK XIII/7)

(Biri söyler: "Doğu'ya (ve) Batı'ya **satış** (ve) ticarete giderse zengin olur.")

[-1-]

Satıġçı: T. is. Tüccar, satıcı.

beş yüz **satıġçı** ärän-lär tėrilip içgärü ötüg berdilär (PKPK XXIII/1)

(Beş yüz **tüccar** adamlar toplanıp içeriye rica (da) bulundular.)

[-1-]

Sav: T. is. Söz, haber.

Sav(-I-): T. is. Söz, haber.

kaŋı ḳan bu ötüg **sav** eşidip näŋ kiginç bėrü umadı (PKPK XV/7)

(Babası han bu rica **söz(lerini)** işitip hiç cevap veremedi.)

ol ödün ḳanı ḳan bu **sav** eşidip kök täŋri ta-pa ulıdı sıḳtadı (PKPK LXI/3)

(O zaman babası han bu **sözü** işitip mavi göğe doğru ağladı, sızladı.)

humaru **sav** kodtı ekkiläyü silarni körüşmagay men (PKPK LXXVI/2)

(Teselli **sözleri** söyledi: "İkinci kez sizinle karşılaşmayacağım.")

[-3-]

Sav+(a)ġ(-II-): T. is. Sözü (sözleri).

ol ödün ol beş yüz ḳoltġuçılar bu **savaġ** eşidip ulıdılar (PKPK LXXVII/2)

(O zaman bu beş yüz dilenciler bu **sözü** işitip ağlayıp sızladılar.)

[-1-]

Sav+ı(-III-): T. is. Haberi.

oġlum **savı** ädgü yavlak bälgürginçä kınlıkta yatzun (PKPK LXIII/2)

("Oğlum(dan) iyi, kötü **haber** gelinceye kadar (bu oğlum) hapiste yatsın.")

[-1-]

Sav+lıġ(-IV-): T. is. Sözlü.

bultuŋuz mu tep tedi tegin köni **savlıġ** üçün bultum (PKPK LV/2)

("Buldunuz mu?" diyerek dedi. Prens doğru **sözlü** (olduğu) için "Buldum.")

[-1-]

Sayu: T. sf. Her, her bir.

T. zm. Her biri.

Sayu(-I-): T. zm. Her biri.

ol lenxua **sayu** birär aġuluġ yılan bar aġu tını (PKPK XXXVIII/3)

("Bu lotus(ların) **her biri(nde)** bir zehirli yılan vardır. Zehirli soluğu...")

ançulayu közünür ḳaltı lenxua **sayu** tütün tütärçä (PKPK XXXVIII/6)

("Öylece görünür. Böylece lotusların **her biri** duman çıkarıyormuş gibi...")

[-2-]

Säkiz: T. is. Sekiz.

Säkiz(-I-): T. sf. Sekiz.

ärin barıp esän tükäl kälmiş erti inçip **säkiz** on yaşayur (PKPK XXIV/4)

(Adamla gidip sağ salim geri dönmüştü. Ancak **seksen** yaşındadır.)

säkiz körklä taŋ arıġ ḳızlar sarıġ altun yıp äŋirärlär(PKPK XLII/8)

(**Sekiz** güzel olağanüstü temiz kızlar sarı altın(dan) ip eğirirler.)

[-2-]

Säp-: T. f. Bir çeyiz/ bir malzeme sağlamak, ayrıca vermek.

Säp-ti(-I-): T. f. Malzemelerle donattı.

ol ödün ḳanı ḳan teginkä **säpti** beş yüz äräniŋ (PKPK XXVIII/2)

(O zaman babası han prensi **malzemelerle donattı.** Beş yüz adamın...)

[-1-]

Säşil-: T. f. Çözülmek, ayrılmak, bölünmek.

Säşil-ür(-I-): T. f. Ayrılır.

sevig yemä **säşilür** tep tedi ötrü tegin ol borluḳçı (PKPK LXXVIII/6)

("Âşık ta **ayrılır.**" (diyerek) dedi. Sonra prens bu bahçıvan...)

[-1-]

Sen: T. zm. İkinci tekil kişi zamirinin yalın veya mutlak durumu: sen.

Sen(-I-): T. zm. Sen.

kayusıŋa ämgäktä ozġurġay **sen** tegin inçä tep ötünti (PKPK VI/3)

("(Onları) acıdan nasıl kurtaracak**sın.**" Prens şöyle diyerek konuştu.)

yarlıġ-ḳamadı barmaġay **sen** tep tedi ötrü tegin başın töŋitip (PKPK XIX/3)

(İzin vermedi. "Gitmeyecek**sin.**" diyerek söyledi. O zaman prens başını eğip...)

ötrü tegin ärtiŋü busantı ıġladı **sen** näçük oztuŋ (PKPK LIV/4)

(O zaman prens çok üzüldü, ağladı. "**Sen** nasıl kurtuldun?")

inisin oḳıyu maŋradı inim ḳanta **sen** (PKPK LVIII/4)

(Kardeşini çağırarak bağırdı: "Kardeşim neredesin **sen?**")

[-4-]

Sen+i(-II-): T. zm. Seni.

seni inçä sevär men ayadaḳı yençü 2 monçuḳ täg közdäki (PKPK VI/7)

("**Seni** öylece severim. Avuç içindeki inci 2 boncuk gibi gözdeki...")

[-1-]

Sev-: T. f. Sevmek.

Sevär(-I-): T. f. Sever(ler).

ögüm ḳaŋım eçim teginkä **sevär** meni aḳlayur erti (PKPK XXIX/1)

("Annem babam, abim prensi **severler** beni sevmediler (nefret ettilerdi).")

[-1-]

Sevär erti (-II-): T. yf. Sever(ler)di.

ḳaŋım söndä bärü meni sevmäz erti eçim tegin-kä **sevär erti** (PKPK LVI/8)

("Babam uzun zamandan beri beni sevmezlerdi. Ağabeyim prensi **severlerdi**.")

[-1-]

Sevär men(-III-): T. f. Seviyorum, severim.

seni inçä **sevär men** ayadaḳı yençü 2 monçuḳ täg közdäki (PKPK VI/7)

(“Seni öylece **severim**. Avuç içindeki inci 2 boncuk gibi gözdeki...”)

[-1-]

Sev-är mü siz (-IV-): T. f. Seviyor musunuz?, sever misiniz?

ḳaŋım ḳutı meni **sevar mü siz** (PKPK VI/4)

(“Saygıdeğer babacığım beni **sever misiniz?**”)

[-1-]

Sev-mäz erti(-V-): T. yf. Sevmezdi.

ögüm kaŋım söndä bärü meni **sevmäz erti** (PKPK LVI/7)

(“Annem babam uzun zamandan beri beni **sevmezlerdi.**”)

yemä ḳaŋı oġul ḳılınçı yavlak üçün **sevmäz erti** (PKPK XXX/5)

(Doğrusu babası oğlu(nun) davranışı kötü (olduğu) için **sevmezdi.**)

[-2-]

Sevig: T. is. Sevgili, aşık.

törüsi antaġ ol amraḳ yemä adrılur **sevig** yemä säşilür (PKPK LXXVIII/5)

(“Kuralı öyle, (o) **sevgili** de ayrılır âşık ta ayrılır.”)

[-1-]

Sevin-: T. f. Sevinmek.

Sevin-ti(-I-): T. f. Sevindi.

asġı nomladı ol lö ḳanı ärtiŋü **sevinti** süzülti (PKPK XLVII/1)

(Faydasını öğretti. O ejderhalar hanı son derece **sevindi**, arındı.)

[-1-]

Sevin-ti-lär(-II-): T. f. Sevindiler.

ıġlaştı ötrü sıḳtaştılar yenä ögürdilär **sevintilär** (PKPK LIII/2)

(Ağlaştılar sonra hıçkıra hıçkıra ağlaştılar yine sevindiler, **mutlu oldular.**)

[-1-]

Sezin-: T. f. Kuşkulanmak, şüphe etmek, şüphelenmek.

Sezin-ti(-I-): T. f. Şüphelendi.

oġlın inçä tep **sezinti** amraḳ oġlum ölti ersär (PKPK LXII/6)

(Oğluna şöyle diyerek **şüphelendi:** “Sevgili oğlum öldüyse...”)

[-1-]

Sıḳta-: T. f. Hıçkıra hıçkıra ağlamak, inilti çığlıkları atmak.

Sıḳtadı(-I-): T. f. Hıçkıra hıçkıra ağladı.

sançtı tep ıġladı **sıḳtadı** balıḳça aġnayu (PKPK LVIII/7)

(“Kör ettiler.” diyerek ağladı, **hıçkıra hıçkıra ağladı**. Balık gibi kıvranarak...)

ḳaŋı ḳan bu sav eşidip kök täŋri ta-pa ulıdı **sıḳtadı** (PKPK LXI/4)

(Babası han bu sözü işitip mavi göğe doğru ağladı, **sızladı.**)

[-2-]

Sıḳtadı-lar(-II-): T. f. Sızladılar.

eşidip ulıdılar **sıḳtadı-lar** ḳaltı buzaġusın itürmiş iŋäk (PKPK LXXVII/3)

(İşitip ağladılar, **sızladılar.** Şöyle ki buzağısını arayan (kaybeden) inek...)

[-1-]

Sıḳta-(y)u(-III-): T. zf. Sızlanarak.

ol ödün ḳaŋı ḳan uluş bodun ıġlayu **sıḳtayu** ädgü ögli teginig (PKPK XXX/8)

(Bu sırada babası han ülke halk ağlayıp **sızlanarak** iyi düşünceli prensi...)

[-1-]

Sıḳtaş-: T. f. Birlikte hıçkıra hıçkıra ağlamak, ağlaşmak, birlikte inilti çığlıkları atmak.

Sıḳtaş-tı-lar(-I-): T. f. Hıçkıra hıçkıra ağlaştılar.

ıġlaştı ötrü **sıḳtaştılar** yenä ögürdilär sevintilär (PKPK LIII/1)

(Ağlaştılar sonra **hıçkıra hıçkıra ağlaştılar** yine sevindiler, mutlu oldular.)

[-1-]

Sın-: T. f. Kırılmak.

Sın-ur(-I-): T. f. Parçalanır

kemi susüp **sınur** kişi alḳu ölür (PKPK XVII/5)

(“Gemi çarpıp **parçalanır**. İnsanların hepsi ölür.”)

[-1-]

Sış: T. is. Şiş, sivri uç.

Sış(-I-): T. is. (Sivri) uç.

ötrü turup ekki ḳamış **sış** kıyıp ekki közinä sançıp täzti (PKPK LVII/8)

(Sonra kalkıp iki kamışın **sivri (uç şeklinde)** sivriltip iki gözüne sokup kaçtı.)

[-1-]

Sış+ı+n(-II-): T. is. Şişi (şişleri).

tilin yalġap ekki közintäki **sışın** alıp ḳodtı (PKPK LXV/8)

(Diliyle yalayarak iki gözündeki **şişi** alıp attı.)

[-1-]

Sıyuḳ: T. is. Kırıntı, kırık, enkaz.

Sıyuḳ+ı+n(-I-): T. is. Parçasını (parçasına).

oztuŋ tep tesär bir kemi **sıyuḳın** tuta öntüm (PKPK LIV/6)

("Kurtuldun?" diyerek söyleyince "Bir gemi(nin) **parçasına** tutarak kurtuldum.")

[-1-]

Siŋür-: T. f. Yutmak, sindirmek.

Siŋür-ür(-I-): T. f. Yutar.

saḳlanmadın tuşar alḳunı kemi birlä **siŋürür** (PKPK XVII/3)

("Dalgınlıkla (onunla) karşılaşır. Bütün (yolcuları) gemi ile **yutar.**")

[-1-]

Siz/siy? /Silär?: T. zm. İkinci Çoğul Zamirinin (saygı için tekil olarak da kullanılan) Yalın veya Mutlak Durumu: Siz.

Siy(-I-): T. zm. Siz.

yılanlar yatur anı yoġuru usar siz içgärü balıḳḳa kirgäy **siy** (PKPK XXXIX/8)

("Yılanlar yatar onu(n) (üzerinde) yürüyebilirseniz. İçeriye kente girersen**iz...**")

[-1-]

Silär+ni(-II-): T. zm. Sizinle.

barçaka humaru sav kodtı ekkiläyü **silärni** körüşmägäy (PKPK LXXVI/3)

("Hepsine teselli sözleri söyledi: "İkinci kez **sizinle** karşılaşmayacağım.")

[-1-]

Siz(-III-): T. zm. Siz.

ḳaŋım ḳutı meni sevar mü **siz** (PKPK VI/5)

("Saygıdeğer babacığım beni sever mi**siniz**?")

beriŋ nä üçün ölüm yerkä barır **siz** (PKPK XVI/8)

("Tamamını bağış verin. Niçin ölüm yerine varır**sınız.**")

ḳorḳınçıġ adaḳa kirip ölgäy **siz** bizni irinç ḳılġay siz (PKPK XVIII/6)

("Korkunç tehlikeye girip ölecek**siniz.** Bizi zavallı kılarsınız.")

ḳorḳınçıġ adaḳa kirip ölgäy siz bizni irinç ḳılġay **siz** (PKPK XVIII/6)

("Korkunç tehlikeye girip öleceksiniz**.** Bizi zavallı kılar**sınız.**")

ärdini täg ögükünüzni ölüm yeriŋä ıdur **siz** (PKPK XXVI/4)

("Mücevher gibi yavrunuzu (neden) ölüm yerine gönderir**siniz.**")

amtı **siz** ḳataġlanıŋ birlä barıŋ yerçi boluŋ (PKPK XXVII/5)

(“Şimdi **siz** gayret edin beraber gidin. (Onun) kılavuzu olun.”)
ol altun taġ-ḳa tägsär **siz** kök lenxua körgey siz (PKPK XXXVIII/1)
(“Bu altın dağa ulaşırsan**ız** mavi lotus(lar) göreceksiniz.”)
ol altun taġ-ḳa tägsär siz kök lenxua körgey **siz** (PKPK XXXVIII/2)
(“Bu altın dağa ulaşırsanız mavi lotus(lar) görecek**siniz.**)
ol lenxua yoluġ yoġuru usar **siz** (PKPK XXXIX/2)
(“Bu lotuslardan (kendinize) **yol** açabilir**siniz.**”)
ötrü lö ḳanı ärdinilig balıḳḳa orduḳa täggäy **siz** (PKPK XXXIX/4)
(“Sonra ejderha hanının mücevherli şehrine ve sarayına ulaşacak**sınız.**”)
yılanlar yatur anı yoġuru usar **siz** içgärü balıḳḳa kirgäy siy (PKPK XXXIX/7)
(“Yılanlar yatar onu(n) (üzerinde) yürüyebilirsen**iz**. İçeriye kente girerseniz...”)
közüngäy **siz** ärdini bulġay siz men amtı ölür men (PKPK XL/1)
(“Huzuruna çıkar**sınız**. Mücevheri elde edersiniz. Ben şimdi ölüyorum.”)
közüngäy siz ärdini bulġay **siz** men amtı ölür men (PKPK XL/2)
(“Huzuruna çıkarsınız. Mücevheri elde eder**siniz**. Ben şimdi ölüyorum.”)
siz yalŋus-ḳıya ḳalır siz täŋrim ḳorḳmaŋ busanmaŋ (PKPK XL/3)
(“**Siz** tek başınıza kalırsınız. Efendim korkmayınız, üzülmeyiniz.”)
siz yalŋus-ḳıya ḳalır **siz** täŋrim ḳorḳmaŋ busanmaŋ (PKPK XL/3)
(“Siz tek başınıza kalır**sınız.** Efendim korkmayınız, üzülmeyiniz.”)
täŋrim ḳorḳmaŋ busanmaŋ esän tükäl täggäy **siz** (PKPK XL/5)
(“Efendim korkmayınız, üzülmeyiniz. Sağ salim ulaşacak**sınız.**”)
siz ḳaçan burḫan ḳutın bulsar siz mėni titmäŋ (PKPK LI/5)
(“**Siz** ne zaman Buddha’nın mutluluğunu bulursanız beni reddetmeyin.”)
siz ḳaçan burḫan ḳutın bulsar **siz** mėni titmäŋ (PKPK LI/6)
(“Siz ne zaman Buddha’nın mutluluğunu bulursan**ız** beni reddetmeyin.”)
siz aruḳ siz aruḳlaŋ az udıŋ (PKPK LV/4)
(“**Siz** yorgunsunuz. Dinlenin. Biraz uyuyun.”)
siz aruḳ **siz** aruḳlaŋ az udıŋ (PKPK LV/5)
(“Siz yorgun**sunuz**. Dinlenin. Biraz uyuyun.”)
siz kişidä adruḳ bägräk är közünür (PKPK LXVI/4)
(“**Siz** (diğer) kişilerden farklı soylu kişi (gibi) gözüküyorsunuz.”)
adruḳ bägräk är közünür **siz** (PKPK LXVI/6)
(“Siz (diğer) kişilerden farklı soylu kişi (gibi) gözüküyor**sunuz**.”)

siz näglük inçä irinç yarlıġ boltuŋuz (PKPK LXVI/6)
("**Siz** niçin (bu kadar) öylece zavallı ve acınacak (halde) oldunuz.")
Siz maŋa ḳadaş boltuŋuz maŋa ädgü saḳınçıŋaz bar ersär (PKPK LXIX/4)
("**Siz** bana kardeş oldunuz. Bana iyiliğim(le) düşünceniz var ise...")
Ögsüz ögi ḳaŋsız ḳanı **siz** boltuŋuz (PKPK LXXVII/7)
("**Siz** öksüzün annesi yetimin babası oldunuz.")
amtı bizni irinç yarlıġ ḳılıp ḳança barır **siz** (PKPK LXXVIII/2)
("Şimdi bizi (böyle) zavallı (ve) acınacak (halde) bırakarak nasıl gider**siniz**.")
[-25-]

Siziŋ: T. zm. ''Siz'' zamirinin tamlayan durumu. "Sizin".
amraḳ ögüküm meniŋ eltä ḳazġançım **siziŋ** ermäz mü (PKPK XVI/5)
("Sevgili yavrum benim (elimdeki) devlet kazancım **sizin** değil midir?")
[-1-]

Siziŋä: T. zm. ''Siz'' zamirinin verme durumu. "Size".
birkiyä amraḳ oġlımın **siziŋä** tutuzur men (PKPK XXV/5)
("Biricik sevgili oğlumu **size** emanet ediyorum.")
siziŋä yemä bėrgäy biz yetti kün munta eniŋ (PKPK XLIX/3)
("**Size** de vereceğiz. Yedi gün burada kalın.")
bu çintämäni ärdini alıp **siziŋä** poşı berür men (PKPK LI/4)
("Bu çintamani mücevheri alıp **size** bağış (olarak) veririm.")
ḳutġarıŋ **siziŋä** ḳutuŋuzta bu suyluġ ätözdä ozalım (PKPK LI/7)
("Kurtarın. **Sizinle** gücünüz (sayesinde) bu günahlı bedenden kurtulalım.")
[-4-]

Sizni: T. zm. ''Siz'' zamirinin yükleme durumu. "Sizi(n)".
nägü ol öz eçiŋäz erti **sizni** ölzün tep inçä ḳıltı (PKPK LIX/6)
("Ne ola? O **sizin** öz ağabeyiniz idi. "Ölsün" diyerek (öylece) yaptı (gitti.)")
men yirçi-läp elitgäy men **sizni** bodunḳa tägürgäy men (PKPK LX/3)
("Ben kılavuzluk edip (sizi) götüreceğim. **Sizi** halka ulaştıracağım.")
[-2-]

Sizlär: T. zm. ''Siz''çoğulluk/ topluluk zamirinin yalın veya mutlak durumu. "Sizler".
taluy ögüz-kä kirür **sizlär** kim ölüm adaḳa ḳorḳsar (PKPK XXXII/3)
("Okyanus ırmağına gidiyor**sunuz.** Kim ölüm tehlikesinden korkarsa...")
tusu ḳılu umaġay men **sizlär** barıŋlar men bu muntuda (PKPK XXXIV/8)
("Yarar sağlayamam. **Sizler** gidiniz. Ben bu burada...")

tegin kim **sizlär** tep ayıttı ol ḳızlar ḳapaġçı biz tep tedi (XLI/4)
(Prens "**Siz** kimsiniz?" diyerek sordu. O kızlar "kapı bekçisiyiz" diyerek...)
tegin körklärin taŋlap **sizlär** lölär ḳanı ḳunçuy-ı mu sizlär (PKPK XLIII/3)
(Prens güzelliklerine hayran kalıp "**Sizler** ejderhalar hanı eşleri misiniz?")
ḳunçuy-ı mu **sizlär** ayıtsar biz ordu ḳapaġ közätçi biz (PKPK XLIII/4)
("Eşleri mi**siniz?**" sorunca "Biz saray kapı(sının) bekçisiyiz.")
[-5-]

Sizlärni, silärni: T. zm. Siz (çoğul sizlär veya silär) zamirinin yükleme durumu. "Sizinle".
aşnuraḳ yorıŋlar men **sizlärni** küçäp elitmäz men (PKPK XXXII/5)
("Daha önceden gitsin. Ben **sizleri** zorlayıp götürmüyorum.")
humaru sav kodtı ekkiläyü **silärni** körüşmagay men (PKPK LXXVI/3)
(Teselli sözleri söyledi: "İkinci kez **sizinle** karşılaşmayacağım.")
ḳutı-n bulsa men **silärni** barça anta ḳutarġa men (PKPK LXXVI/5)
("Mutluluğu bulursam **sizleri** hepinizi orada(n) kurtaracağım.")
[-3-]

Soġançıġ: T. sf. Yumuşak; iyi, hoş.
ärklig lö kanıŋa tatıġlıġ **soġançıġ** nom nomladı (PKPK XLVI/4)
((Prens) güçlü ejderha hanına tatlı (ve) **iyi** yasaları öğretti.)
[-1-]

Sola-: T. f. Zincirle bağlamak. (suo "zincir" (çin.))
Sola-p(-I-): T. zf. Bağlayıp.
kemi yarattı yėtti temir sua kemi **solap** turġurdı (PKPK XXXI/6)
(Gemi donattı. Yedi demir zincir gemi(yi) **bağlayıp** hareketsiz hale getirdi.)
[-1-]

Soy-: T. f. Soymak, yüzmek.
Soy-ar(-I-): T. f. Soyar.
tärisin **soyar** ḳan ögüz aḳıtar ätin ḳanın satar (PKPK III/3)
(Derisini **soyar**, kan(ları) ırmak (gibi) akıtır. Etlerini kanlarını satar.)
[-1-]

Sö: T. zf. Uzun zaman.
Sö+n+dä(-I-): T. zf. Uzun zamandan.
ögüm kaŋım **söndä** bärü meni sevmäz erti (PKPK LVI/7)
("Annem babam **uzun zamandan** beri beni sevmezlerdi.")
[-1-]

Söğüt: T. is. Söğüt, ağaç.

yemiş **sögüt**(iŋ) üzä birär çıŋratġu asıŋ (PKPK LXXIX/5)

("Yemiş **ağacın** üzerine birer çıngırak asın.")

bir **sögüt** üzä birär çıŋratġu asaŋ ısıġ baŋ (PKPK LXXIX/6)

("Bir **söğüt** (ağacın) üzerine birer çıngırak asın, ip bağlayın.")

ḳuzġun ḳonsa ışıġ-aġ tartġ-ı men **sögüt** täprägäy (PKPK LXXX/5)

("Kuzgun konsa ipi çekerim**. Ağaç(lar)** sallanır.")

[-3-]

Sök-: T. f. Sökmek, çıkarmak.

Sök-üp(-I-): T. zf. Çıkarıp.

çintämäni ärdini alıp **söküp** teginkä berdi (PKPK L/8)

(Çintamani mücevheri alıp **söküp** prense verdi.)

[-1-]

Sözlä-: T. f. Açıklamak, söylemek.

Sözle-di(-I-): T. f. Söz etti.

tėginig elitgeli **sözledi** tėgin teginig ḳıdığıntaḳı tägir üçün (PKPK LXXIII/5)

(Prensi götürmekten **söz etti.** Prens (prensi?) çevresindeki uğradığı için...)

[-1-]

Sözlä-sä-r(-II-): T. f. Söz edersem.

tözümin oğuşumın bälgürti **sözläsär** inim ölgäy (PKPK LXVII/2)

("Soyumu kuşağımı açıklarsam **söz edersem** kardeşim ölecek.")

[-1-]

Sua: *Çin. is.* Zincir.

kemi yarattı yėtti temir **sua** kemi solap turġurdı (PKPK XXXI/5)

(Gemi donattı. Yedi demir **zincir** gemi(yi) bağlayıp hareketsiz hale getirdi.)

yėttinç kün temir **sua** açtı temir ışıġ yorıdı (PKPK XXXIII/3)

(Yedinci gün demir **zincir** açıldı demir halat çözüldü.)

[-2-]

Suḳ-: T. f. Gagalamak; sokmak.

Suḳar(-I-): T. sf. Gagalayan.

ḳuş ḳuzġun **suḳar** yulıyur sansız tümän özlüg ölürür (PKPK I/5)

(Kuş kuzgun (gibi) **gagalayan** (canlılar diğer canlıları) öldürüyorlar. Sayısız binlerce yaratığı öldürürler.)

[-1-]

Sus-: T. f. (Gemi) su almak, su çekmek.

Sus-üp(-I-): T. zf. Çarpıp.

kemi **susup** sınur kişi alḳu ölür (PKPK XVII/5)

(“Gemi **çarpıp** parçalanır. İnsanların hepsi ölür.”)

[-1-]

Suv: T. is. Su.

Suv(-I-): T. is. Su.

suv öŋlüg taġlar bar kemi süsüp sınur kişi alḳu ölür (PKPK XVII/4)

(“**Su** renginde dağlar vardır. Gemi çarpıp parçalanır. İnsanların hepsi ölür.”)

suv egrikşälür ur-suḳuşur bėşinç täŋri tüpirär (PKPK XVIII/1)

(“**Su** fır fır döner (ve) (dalgalar) çarpar. Beşinci (tehlike), gökyüzü yırtılır.”)

ötrü ol yer **suv** ırşı täŋri bar erti tegin ämgäkin (PKPK LIX/1)

(Oysa o yerde **(suda?)** rsi perisi vardı. Prensin acısını...)

[-3-]

Suv+da(-II-): T. is. Suda.

suvda suv öŋlüg taġlar bar kemi süsüp sınur kişi alḳu ölür (PKPK XVII/4)

(“**Suda** su renginde dağlar vardır. Gemi çarpıp parçalanır. İnsanların hepsi ölür.”)

üçünç **suvda** yäklär urup kemi suvḳa çomurur (PKPK XVII/6)

(“Üçüncü (tehlike) **suda** şeytanlar vurup gemi suya dalar.)

boġuzça **suvda** yorıp kümüşlüg otruḳ-ḳa taġḳa tägdi (PKPK XXXVI/5)

(Boğazına kadar **su da** yürüyüp gümüş adaya, dağa ulaştı(lar).)

[-3-]

Suv+da+ḳı(-III-): T. is. Sudaki.

bu çımbudvip yer **suvdaḳı** baranas uluştaḳı ḳan oġlı (PKPK XLIV/1)

(“Bu Jambudvīpa yer, **sudaki** (kıtasındaki) Benares ülkedeki han oğlu...”)

[-1-]

Suv+ı(-IV-): T. is. Suyu.

ol taluy **suvı** ärtiŋü ḳorḳınçıġ adalıġ ol üküş tınlıglar (PKPK XXVI/5)

(“Bu okyanusun **suyu** son derece korkunç, tehlikelidir. Pek çok insanlar...”)

beş yüz äränniŋ aşı **suvı** kölüki taḳı nä kärgäkin alḳu (PKPK XXVIII/3)

(Beş yüz adamın yemeği **suyu** yük hayvanı ayrıca ne gerekli (olan)...)

[-2-]

Suv+ı+n(-V-): T. is. Suyu(nu).

beş yüz ḳoltġuçılaraġ aşın **suvın** tonı ‘ätüki ḳopı (PKPK LXXV/7)

(Beş yüz dilencilerin yemeğini, **suyunu**, elbisesi, ayakkabısı her şeyi...)

[-1-]

Suv+ḳa(-VI-): T. is. Suya.

üçünç suvda yäklär urup kemi **suvḳa** çomurur (PKPK XVII/7)

(“Üçüncü (tehlike) suda şeytanlar vurup gemi **suya** dalar.”)

[-1-]

Suva-: T. f. Sulamak.

Suva-(y)u(-I-): T. zf. Sulayıp.

ḳuruġ yerig **suvayu** öl yerig tarıyu ḳuş ḳuzġun (PKPK I/3)

(Kuru toprağı **sulayıp** nemli toprağı ekelerken kuş kuzgun...)

[-1-]

Suvçı: T. is. Gemi kılavuz kaptanı.

suvçı kėmiçi bar ersär yemä kälzün (PKPK XXII/5)

(“**Gemi kılavuz kaptanı** (olan) denizci varsa (o) da gelsin.”)

baranas uluşta bir ädgü alp yerçi **suvçı** bar erti (PKPK XXIII/8)

(Benares ülkesinde iyi (ve) cesur bir kılavuz **kaptan** vardı.)

[-2-]

Suyluġ: *Çin. sf.* Günahkâr, günahlı.

bu **suyluġ** ätözdä ozalım kurtulmak yolḳa täginälim (PKPK LI/8)

(“Bu **günahlı** bedenden kurtulalım, kurtuluş yoluna ulaşalım.”)

[-1-]

Sür-: T. f. Sürmek, önünde yürümek, önüne sürmek, bir sürüyü gütmek.

Sür-ä(-I-): T. zf. Güderek.

ḳan udçısı beş yüz ud **sürä** önti (PKPK LXV/2)

(Han(ın) sığırtmacı beş yüz sığır **güderek** (ona doğru) ilerledi.)

[-1-]

Sürüg: T. is. Sürü.

sürüg ud ḳamaġ öntüktä tilin yalġap (PKPK LXV/6)

(Sığır **sürüsü** tamamen geçip gittikten (sonra) diliyle yalayıp...)

[-1-]

Süzül-: T. f. Süzülmek, arınmış olmak.

Süzül-ti(-I-): T. f. (Kötülüklerden) arındı.

asġı nomladı ol lö ḳanı ärtiŋü sevinti **süzülti** (PKPK XLVII/1)

(Faydasını öğretti. O ejderhalar hanı son derece sevindi, **arındı.**)

[-1-]

2.2.17. T

Taġ: T. is. Dağ.

Taġ(-I-): T. is. Dağ.

altun **taġ** bar közünür mü körüŋ (PKPK XXXVII/6)

("Altın **dağ** vardır. Görülüyor mu? Bakın.")

[-1-]

Taġ+ḳa(-II-): T. is. Dağa.

boġuzça suvda yorıp kümüşlüg otruḳ-ḳa **taġḳa** tägdi (PKPK XXXVI/6)

(Boğazına kadar suda yürüyüp gümüş adaya, **dağa** ulaştı(lar).)

ol altun **taġ-ḳa** tägsär siz kök lenxua p körgey siz (PKPK XXXVIII/1)

("Bu altın **dağa** ulaşırsanız mavi lotus(lar) göreceksiniz.")

[-2-]

Taġ+lar(-III-): T. is. Dağlar.

suv öŋlüg **taġlar** bar kemi süsüp sınur kişi alḳu ölür (PKPK XVII/5)

("Su renginde **dağlar** vardır. Gemi çarpıp parçalanır. İnsanların hepsi ölür.")

[-1-]

Taḳ: T. is. Sıkıntı, üzüntü.

Muŋ taḳ (-I-): T. ik. Üzüntü sıkıntı.

täŋrim nä **muŋ taḳ** boltı (PKPK XXVI/1)

("Haşmetlim ne **üzüntü sıkıntı (felaket)** oldu (geldi başınıza).")

[-1-]

Taḳı: T. zf. Üstelik, ayrıca, daha da.

Taḳı(-I-): T. zf. Ayrıca.

taḳı yemä adruḳ uzlar käntü käntü uz işin işläyür (PKPK II/5)

(**Ayrıca** başka zanaatkarlar da kendi kendi(lerine) zanaatlarını icra ediyorlar.)

taḳı yemä kördi ämäri tınlıġ-lar yunt ud çoḳar (PKPK II/8)

(**Ayrıca** (ayrıca) çok sayıda insanlar(ın) at (ve) sığır kestiğini gördü.)

beş yüz äränniŋ aşı suvı kölüki **taḳı** nä kärgäkin alḳu (PKPK XXVIII/3)

(Beş yüz adamın yemeği suyu yük hayvanı **ayrıca** ne gerekli (olan)...)

[-3-]

Taḳı(-II-): T. zf. Daha.

ḳolġuçı-lar üzülmädi **taḳı** adın aġlıḳ ḳoltı yemä ber-di (PKPK VII/3)

(Dilencilerin (isteği) **kesilmedi** ve bir daha hazine istedi ve verdi.)

kälürsär **taḳı** aġırlıġ bolġay men taḳı (PKPK XXIX/3)

("Mücevheri getirirse **daha** değerli olacak beni daha...")

kälürsär taḳı aġırlıġ bolġay men **taḳı** (PKPK XXIX/4)

("Mücevheri getirirse daha değerli olacak beni **daha**...")

ötrü **taḳı** içgärü kirdi ordu ḳapaġ-ḳa tägdi (PKPK XLII/6)

(Sonra **(daha) da** içeri girdi. Saray(ın) kapısına ulaştı.)

[-4-]

Taḳı(-III-): T. zf. Üstelik.

taḳı ol uluşta näçä irinç yarlıġ koltġuçılar bar ersär (PKPK LXXI/7)

(**Üstelik** o ülkede ne kadar zavallı (ve) acınacak dilenciler varsa...)

[-1-]

Tal-: T. f. (Bayılıp) düşmek, bayılmak.

Tal-tı(-I-): T. f. Bayıldı.

ediz orunluḳtın ḳodı öz kämişti ög-sirädi **taltı** (PKPK LXI/6)

(Değerli tahtından tamamen kendini attı, kendinden geçti, **bayıldı.**)

[-1-]

Talım: T. is. Canavar.

ada bar bir ada ol ėrür **talım** balıḳ oduġ erken PKPK XVII/1)

("Tehlike vardır. Birinci tehlike şudur: **Canavar** balık uyanık iken...")

[-1-]

Talu(y), toluy: T. is. Deniz, okyanus.

Talu(-I-): T. is. Okyanus.

ötürü ḳaŋı elligkä ötüg berdi **talu** ögüzkä kiräyin (PKPK XV/5)

(Sonra babası krala rica(da) bulundu: "**Okyanus** ırmağına gireyeyim.")

[-1-]

Taluy(-II-): T. is. Deniz/ okyanus.

taluy ögüzkä kirmişig tapladı ötürü ḳaŋı içgärü elligkä (PKPK XV/3)

(**Okyanus** ırmağına girmeyi onayladı. Sonra babası sarayda krala...)

taluy ögüz-kä kirür sizlär kim ölüm adaḳa ḳorḳsar (PKPK XXXII/2)

("**Okyanus** ırmağına gidiyorsunuz. Kim ölüm tehlikesinden korkarsa...")

ol **taluy** suvı ärtiŋü ḳorḳınçıġ adalıġ ol üküş tınlıġlar (PKPK XXVI/4)
(“Bu **okyanusun** suyu son derece korkunç, tehlikelidir. Pek çok insanlar...”)
taluy ögüz-kä tägip yetti kün turup kemi yarattı (PKPK XXXI/3)
(**Okyanus** ırmağına ulaşıp yedi gün durup gemi donattı.)
lö ḳanı-lar ḳalıtı elitti **taluy** ögüzkä ḳıdığıŋa tägürdi (PKPK LII/4)
(Ejderhalar hanı havaya yükselterek götürdü(ler). **Okyanus** ırmağına kıyısına ulaştırdı(lar).)
ayıġ ögli tegin inçä tep tedi **taluy** içintä yoḳadtı (PKPK LIII/8)
(Kötü düşünceli prens öylece diyerek dedi: “**Okyanus** içinde yok oldular.”)
[-6-]

Taluy+ḳa(-III-): T. is. Okyanusa.
tınlıġ-larḳa asıġ tusu ḳılur anı üçün **taluy-ka** kirigsäyür men (PKPK XXI/6)
(“Canlılara yarar (ve) fayda sağlar. Onu(n) için **okyanusa** girmek istiyorum.”)
kim **taluy-ḳa** barayın tėsär kiriŋlär (PKPK XXII/1)
(“Kim **okyanusa** gideyeyim derse (saraya) girsinler.”)
ḳaç ḳata **taluy-ḳa** kirip beşär yüz ärin barıp (PKPK XXIV/1)
(**Okyanusa** kaç defa (defalarca) girip, beşer yüz adamla gidip...)
amtı eçim **taluy-ḳa** barıp ärdini kälürsär taḳı ağırlıġ (PKPK XXIX/2)
(“Şimdi ağabeyim **okyanusa** varıp mücevheri getirirse daha değerli...”)
ädgü ögli teginig uzatı öntürüp **taluy-ḳa** ıdtılar (PKPK XXXI/2)
(İyi düşünceli prensi daima? uğurlayarak **okyanusa** gönderdiler.)
[-5-]

Toluy(-IV-): T. is. Okyanus.
toluy ögüzkä kirip köŋül-täki küsüşin ḳanturġalı saḳınsar (PKPK XIV/4)
(“**Okyanus** ırmağına girip gönlündeki arzusunu (yerine) getirmeyi düşünürse...”)
[-1-]

Tamu: *Soğd. is.* Cehennem.

Tamu+luġ(-I-): *T. sf.* Cehennemlik.
ög ḳaŋ köŋlin bertsär ol tınlıġ **tamuluġ** bolur (PKPK XI/6)
(“Anne (ve) babanın gönlünü kırarsa o canlı **cehennemlik** olur.”)
[-1-]

Taŋ: T. is. Tan, tan vakti.

yettinç kün **taŋ** taŋlayur erkän ädgü ögli tėgin uluġ (PKPK XXXI/7)

(Yedinci gün **şafak** sökerken iyi düşünceli prens büyük...)

[-1-]

Taŋ: T. sf. Olağanüstü, şaşırtıcı.

Taŋ adınçıġ(-I-): T. ik. Şaşırtıcı olağanüstü. (Harika olağanüstü.)

tıntılar yėttinç kün **taŋ adınçıġ** ärdini yençü kemi-kä (PKPK XXXIV/1)

(Dinlendiler. Yedinci gün, **olağanüstü** inciler ve mücevherler gemiye...)

taŋ adınçıġ tataġlıġ aş içkü kälürüp tapınurlar (PKPK LXXI/5)

(**Şaşırtıcı olağanüstü**, seçkin yiyecek ve içecek getirip saygı gösterirler.)

[-2-]

Taŋ(-II-): T. sf. Olağanüstü.

säkiz körklä **taŋ** arıġ ḳızlar sarıġ altun yıp äŋirär-lär (PKPK XLIII/1)

(Sekiz güzel **olağanüstü** temiz kızlar sarı altın(dan) ip eğirirler.)

[-1-]

Taŋla-: T. f. Doğmak (günden söz ederken).

Taŋla-(y)ur erkän (-I-): T. yf. (Şafak) söker iken.

yettinç kün taŋ **taŋlayur erkän** ädgü ögli tėgin uluġ (PKPK XXXI/7)

(Yedinci gün şafak **sökerken** iyi düşünceli prens büyük...)

[-1-]

Taŋla-: T. f. Hayran olmak, olağanüstü veya şaşırtıcı bulmak.

Taŋla-p(-I-): T. zf. Hayran kalıp.

tegin körklärin **taŋlap** sizlär lölär ḳanı ḳunçuy-ı mu sizlär (PKPK XLIII/3)

(Prens güzelliklerine **hayran kalıp** "Sizler ejderhalar hanı eşleri misiniz?")

[-1-]

Taŋla-(y)u(-II-): T. zf. Hayran olup.

uluş bodun alḳu ḳovradı yırıġ **taŋlayu** (PKPK LXXI/3)

(Ülke(nin) halkı hepsi (oraya) üşüştü. Şarkı(sına) **hayran olup...**)

[-1-]

Tapa: T. zf. -E doğru, yönüne.

tegin özi barıp ḳolın yetip içgärü ḳanı ḳan **tapa** kigürdi (PKPK XXV/3)

(Prens kendisi gidip kolunu tutarak içeriye babası hanın**a doğru** getirdi.)

ḳanı ḳan bu sav eşidip kök täŋri **ta-pa** ulıdı sıḳtadı (PKPK LXI/4)

(Babası han bu sözü işitip mavi göğ**e doğru** ağladı, sızladı.)

[-2-]

Tapaġ: T. is. Tapma, hizmet.

Tapaġ+ı+n(-I-): T. is. Tapması (tapınması).

ädgü ögli tegin yėtti kün lölär **tapaġın** uduġın aşadı (PKPK L/4)

(İyi düşünceli prens yedi gün ejderhalar(ın) **tapınması** ve saygı göstermesi (sayesinde) yedi.)

[-1-]

Tapın-: T. f. Saygı göstermek, tapmak, tapınmak.

Tapın-alım(-I-): T. f. Tapınalım

tapınalım udunalım biziŋä asıġ tusu ḳılıŋ (PKPK XLIX/6)

("**Tapınalım** (ve) saygı duyalım. Bize yarar sağlayın.")

[-1-]

Tapın-ur-lar erti (-II-): T. yf. Saygı gösterirlerdi.

taŋ adınçıġ tataġlıġ aş içkü kälürüp **tapınurlar erti** (PKPK LXXI/7)

(Şaşırtıcı olağanüstü, seçkin yiyecek (ve) içecek getirip **saygı gösterirlerdi.**)

[-1-]

Tapla-: T. f. Onaylamak, onay vermek, kabul edilebilir bulmak.

Tapla-dı(-I-): T. f. Onayladı.

taluy ögüzkä kirmişig **tapladı** ötürü ḳaŋı içgärü elligkä (PKPK XV/4)

(Okyanus ırmağına girmeyi **onayladı.** Sonra babası sarayda krala...)

[-1-]

Tapla-ma-dı(-II-): T. f. Beğenmedi.

tınlıġ-larnıŋ küsüşin inçip tegin alḳunı **taplamadı** (PKPK XV/2)

("Canlıların arzularını **ama şöyle ki** (yerine getirebilir?)." Prens hepsini beğenmedi.)

[-1-]

Tapla-mış(-III-): T. sf. Kabul ettiği.

avıçḳa ḳamaġ **taplamış** üçün yėrçi boltı (PKPK XXVII/8)

(Yaşlı adam tüm (öneriyi) **kabul ettiği** için (onun) kılavuzu oldu.)

[-1-]

Tarı-: T. f. Dağıtmak, ekmek (bir tarlayı), işlemek.

Tarı-maḳ+da(-I-): T. is. Ekip biçmekte.

biri ayur ḳazġanç näŋ tarıġ **tarımaḳda** ädgü yoḳ (PKPK XIII/3)

(Biri söyler: "Kazanç (konusunda) herhangi bir şey (den ziyade) tarlayı **ekip biçmekten** iyi (yol) yok.")

[-1-]

Tarı-sa-r(-II-): T. f. (Tohum) ekilirse.

ädgü yoḳ kim bir **tarısar** miŋ tümän bulur (PKPK XIII/4)

(“İyi (yol) yok. Kim bir (tane) **ekerse** binlerce, on binlerce bulur.”)

[-1-]

Tarı-(y)u(-III-): T. zf. Ekilirken, ekelerken.

ḳuruġ yerig suvayu öl yerig **tarıyu** ḳuş ḳuzġun (PKPK I/4)

(Kuru toprağı sulayıp nemli toprağı **ekelerken** kuş kuzgun...)

yulıyur sansız tümän özlüg ölürür tarıġ **tarıyu** (PKPK I/6)

(Öldürüyorlar. Sayısız binlerce yaratığı öldürürler. Tarla **ekilirken...**)

[-2-]

Tarıġ: T. is. Tohum, tarla.

yulıyur sansız tümän özlüg ölürür **tarıġ** tarıyu (PKPK I/6)

(Öldürüyorlar. Sayısız binlerce yaratığı öldürürler. **Tarla** ekilirken...)

biri ayur ḳazġanç näŋ **tarıġ** tarımaḳda ädgü yoḳ (PKPK XIII/3)

(Biri söyler: “Kazanç (konusunda) herhangi bir şey (den ziyade) **tarlayı** ekip biçmekten iyi (yol) yok.”)

[-2-]

Tarıġçı: T. is. Çiftçi, tarımcı.

Tarıġçı+lar+(a)ġ(-I-): T. is. Çiftçileri.

tarıġçı-laraġ körür erti ḳuruġ yerig suvayu öl yerig (PKPK I/2)

(**Çiftçiler** görü(yor)du. (Onlar) kuru toprağı sulayıp nemli toprağı...)

[-1-]

Tart-: T. f. Çekmek.

Tartġ-ı men(-I-): T. f. Çekerim.

ḳuzġun ḳonsa ışıġ-aġ **tartġ-ı men** sögüt täprägäy (PKPK LXXX/4)

(“Kuzgun konsa ipi **çekerim.** Ağaç(lar) sallanır.”)

[-1-]

Taş: T. is. Dış, dışarı.

Taş+tın(-I-): T. is. Dışında / dışarıya.

taşġaru ilinçükä atlanturdı erti balıḳ **taştın** (PKPK I/2)

(Dışarıda eğlenmek (için) (prensi) ata bindirdi. Kentin **dışında...**)

taştın ilinçükä önmiş erdim üküş yoḳ çıġay (PKPK V/4)

(“**Dışarıya** eğlenmek (için) çıkmıştım. Pek çok yok yoksul (içinde)...”)

[-2-]

Taşġaru: T. zf. Dışarıya, dışarıya doğru

taşġaru ilinçükä atlanturdı erti balıḳ taştın (PKPK I/1)

(**Dışarıda** eğlenmek (için) (prensi) ata bindirdi. Kentin dışında...)

[-1-]

Tataġlıġ: T. sf. Tatlı, nefis, seçkin.

ärklig lö kanıŋa **tatıġlıġ** soġançıġ nom nomladı (PKPK XLVI/4)

((Prens) güçlü ejderha hanına **tatlı** (ve) iyi yasaları öğretti.)

küniŋä taŋ adınçıġ **tataġlıġ** aş içkü kälürüp tapınurlar(PKPK LXXI/6)

(Her gün şaşırtıcı olağanüstü, **seçkin** yiyecek ve içecek getirip saygı gösterirler.)

[-2-]

Tavar: T. is. Mal, mülk.

tavar ḳazġanmaḳ näŋ toluy ögüzkä kirip köŋül-täki (PKPK XIV/3)

(“Herhangi bir şey? **mal mülk** kazanmak (edinme) (konusunda) (insan) okyanus ırmağına girip gönlündeki...”)

[-1-]

Täg: T. e.- Benzer, -e benzeyen, gibi.

seni inçä sevär men ayadaḳı yençü 2 monçuḳ **täg** közdäki (PKPK VI/8)

(“Seni öylece severim. Avuç içindeki inci 2 boncuk **gibi** gözdeki...”)

täŋri **täg** ärdini **täg** ögükünüzni ölüm yeriŋä ıdur siz(PKPK XXVI/2)

(“Gökyüzü **gibi** mücevher **gibi** yavrunuzu (neden) ölüm yerine gönderirsiniz?”)

ölüg **täg** ḳamılu tüşti ür keç timin öglänti (PKPK LXI/7)

(Ölü **gibi** yere yatıp, düştü. Çok uzun zaman (sonra) o anda kendine geldi.)

buzaġusın itürmiş iŋäk **täg** ulıyu inçä tep ötüntilär (PKPK LXXVII/4)

(Buzağısını arayan (kaybeden) inek **gibi** böğürürken öylece diyerek cevap verdi.)

[-5-]

Täg-: T. f. Erişmek, -e varmak, değmek, karşılaşmak, maruz kalmak.

Täg-di(-I-): T. f. Ulaştı.

boġuzça suvda yorıp kümüşlüg otruḳ-ḳa taġḳa **tägdi** (PKPK XXXVI/6)

(Boğazına kadar suda yürüyüp gümüş adaya, dağa **ulaştı(lar).**)

-ıŋa **tägdi** ḳapaġda ekki arıġ ḳızlar turur elgi ärdinilig (PKPK XLI/1)

([...] **ulaştı**. Kapıda iki temiz kızlar durur. Elleri mücevher(den)...)

ötrü tegin balıḳ içiŋa kirdi öŋtün ḳapaġḳa **tägdi** (PKPK XLII/1)

(Sonra prens kentin içine girdi. Doğu kapısına **ulaştı.**)

ötrü taḳı içgärü kirdi ordu ḳapaġ-ḳa **tägdi** (PKPK XLII/8)

(Sonra (daha) da içeri girdi. Saray(ın) kapısına **ulaştı.**)

biş yüz ärän ḳança bardı esän **tägdi** mü (PKPK LIII/7)

("Beş yüz adamımız nereye gitti? Sağ salim **gittiler** mi?")

täŋrisi üntäyü yol ayu bėrdi bodunḳa **tägdi** (PKPK LX/7)

(Perisi seslenerek yol gösteriverdi (ve) halka **ulaştı.**)

kutı waxşiki uduzup öz ḳadını yeriŋä **tägdi** (PKPK LXIV/3)

(Koruyucu meleği yol gösterip kendi kayınpederinin ülkesine **ulaştı.**)

[-7-]

Täg-di-lär(-II-): T. f. Ulaştılar.

ḳaç kün içintä ärdini-lig otrug-ka **tägdilär** yėtti kün anta (PKPK XXXIII/8)

(Birkaç gün içinde mücevher adasına **ulaştılar**. Yedi gün orada...)

[-1-]

Täg-dük+tä(-III-): T. sf. Geldiğinde / gittiğinde.

anta **tägdüktä** inisi birlä ḳavıştı (PKPK LII/5)

(Oraya **geldiğinde** kardeşi ile kavuştu.)

amtı bu ärdini birlä **tägdüktä** eçim kök täŋri-kä (PKPK LVII/2)

("Şimdi bu mücevher ile **gittiğinde** ağabeyim mavi göğe...")

[-2-]

Täg-gäy siz(-IV-): T. f. Ulaşacaksınız.

ötrü lö ḳanı ärdinilig balıḳḳa orduḳa **täggäy siz** (PKPK XXXIX/4)

("Sonra ejderha hanının mücevherli şehrine ve sarayına **ulaşacaksınız.**")

täŋrim ḳorḳmaŋ busanmaŋ esän tükäl **täggäy siz** (PKPK XL/5)

("Efendim korkmayınız, üzülmeyiniz. Sağ salim **ulaşacaksınız.**")

[-2-]

Täg-ir(-V-): T. sf. Uğradığı.

tägir üçün busanıp balıḳ uluşta bilgälärkä ayıtıp (PKPK LXXIV/1)

(**Uğradığı** için dertlenip kentin ülkede bilgelere sorup...)

[-1-]

Täg-ip(-VI-): T. zf. Ulaşıp.

taluy ögüz-kä **tägip** yetti kün turup kemi yarattı (PKPK XXXI/4)

(Okyanus ırmağına **ulaşıp** yedi gün durup gemi donattı.)

[-1-]

Täg-sär siz (-VII-): T. f. Ulaşırsanız.

ol altun taġ-ḳa **tägsär siz** kök lenxua p körgey siz ol (PKPK XXXVIII/1)

("Bu altın dağa **ulaşırsanız** mavi lotus(lar) göreceksiniz.")

[-1-]

Teg-miş-tä(-VIII-): T. sf. Varınca, ulaşınca.

borluḳta **tagmiştä** borluḳçı ärkä inçä tep tedi (PKPK LXXIX/2)

(Bahçeye **ulaşınca** bahçıvan adama şöyle diyerek söyledi.)

[-1-]

Tägin-: T. f. Alçak gönüllülük ile yapmak; -e varmak, karşılaşmak, maruz kalmak, uğramak.

Tägin-älim(-I-): T. f. Ulaşalım.

bu suyluġ ätözdä ozalım kurtulmak yolḳa **täginälim** (PKPK LII/2)

("Bu günahlı bedenden kurtulalım, kurtuluş yoluna **ulaşalım.**")

[-1-]

Tägin-mä-gäy ėrtimiz (-II-): T. yf. Uğramayalım.

barım alḳın-sar uvatsar yazuḳḳa **tüşä täginmägäy ėrtimiz** (PKPK VIII/1)

("Servet, değerli eşya tükenirse, azalırsa **günaha düşmeyelim.**")

[-1-]

Tägin-ür men (-III-): T. f. (Sıkıntı) çekerim.

Kuşlar artatır üçün turḳaru ḳınḳa **täginür men** (PKPK LXXIII/2)

("Kuşlar zarar verir (verdikleri) için sürekli **sıkıntı çekerim.**")

[-1-]

Täglär-: T. f. Kör etmek.

Täglär-ip(-I-): T. zf. Oyup.

amtı munı ekki köz **täglärip** sançayın (PKPK LVII/5)

("Şimdi bunu iki gözü(nü) **oyup** kör edeyim.")

[-1-]

Täglär-ü(-II-): T. zf. Oyup.

oġrı kälip ekki közümin **täglärü** sançtı tėp ıgladı (PKPK LVIII/6)

("Hırsız gelip iki gözümü **oyup** kör etti(ler)." diyerek ağladı.)

[-1-]

Tägrä: T. zf. Çevresinde.

ol balıḳ **tägrä** yemä yetti kat karam içintä alḳu aġuluġ (PKPK XXXIX/4)

(“Bu kentin **çevresinde** ve yedi kat hendeğin içinde hep(si) zehirli...”)

yırıġ tanlayu esirkäyü ıġlayu **tägrä** tolı tururlar erti (PKPK LXXI/4)

(Şarkı(sına) hayran olup, acıyıp ve ağlayıp **çevresindeki** (alanı) doldurup duruyorlardı.)

[-2-]

Tägür-: T. f. Ulaştırmak, eriştirmek.

Tägür-di(-I-): T. f. Ulaştırdı(lar).

ḳalıtı elitti taluy ögüzkä ḳıdıġınа **tägürdi** (PKPK LII/5)

(Havaya yükselterek götürdü(ler). Okyanus ırmağına kıyısına **ulaştırdı(lar).**)

[-1-]

Tägür-gäy men(-II-): T. f. Ulaştıracağım.

men yirçi-läp elitgäy men sizni bodunḳa **tägürgäy men** (PKPK LX/3)

(“Ben kılavuzluk edip (sizi) götüreceğim. Sizi halka **ulaştıracağım.**”)

[-1-]

Tägzinç: T. is. Anafor, burma, burulma, burgaç, dalga; merdane.

Tägzinç+kä(-I-): T. is. Burmaca.

kemi suvḳa çomur-ur törtünç uluġ **tägzinçkä** kigürür (PKPK XVII/8)

(“Gemi suya dalar. Dördüncü (tehlike) büyük **burmaca** sokarlar.”)

[-1-]

Täk: T. zf. Bir tek, yalnızca.

tegin alḳunı taplamadı **täk** taluy ögüzka kirmişig (PKPK XV/2)

(Prens hepsini beğenmedi. Sadece okyanus ırmağına girmeyi...)

[-1-]

Täŋri: T. is. Tanrı, gök, peri.

Täŋri(-I-): T. is. Gök/ gökyüzü.

amraḳ ögüküm yer **täŋri** törümiştä bärü bay yemä bar(PKPK V/8)

(“Sevgili yavrum yer, **gök** yaratıldığından beri zengin de var.”)

beşinç **täŋri** tüpirär ḳorḳınçıġ yel turur (PKPK XVIII/2)

(“Beşinci (tehlike), **gökyüzü** yırtılır. Korkunç yel çıkar.”)

täŋri täg ärdini täg ögükünüzni ölüm yeriŋä ıdur siz (PKPK XXVI/2)

(“**Gökyüzü** gibi mücevher gibi yavrunuzu (neden) ölüm yerine gönderirsiniz?”)

ḳaŋı ḳan bu sav eşidip kök **täŋri** ta-pa ulıdı sıḳtadı (PKPK LXI/4)

(Babası han bu sözü işitip mavi **göğe** doğru ağladı, sızladı.)

[-4-]

Täŋri(-II-): T. is. Peri.

ötrü ol yer suv ırşı **täŋri** bar erti tegin ämgäkin (PKPK LIX/2)

(Oysa o yerde (suda?) rsi **perisi** vardı. Prensin acısını...)

[-1-]

Täŋri+kä(-III-): T. is. Göğe.

amtı bu ärdini birlä tägdüktä eçim kök **täŋri-kä** (PKPK LVII/2)

("Şimdi bu mücevher ile gittiğinde ağabeyim mavi **göğe...**")

[-1-]

Täŋri+si(-IV-): T. is. Perisi.

täŋrisi üntäyü yol ayu bėrdi bodunḳa tägdi (PKPK LX/6)

(**Perisi** seslenerek yol gösteriverdi halka ulaştı.)

[-1-]

Täŋrim: T. is. Çok önemli bir kişiye veya tapınılan birine seslenmek için kullanılan söz.

täŋrim ağılıḳ ḳuruġ borl ḳalır agı barım alkınsar (PKPK VII/8)

("**Han'ım** hazine kuru (boş) kalır (kaldı.) Servet, değerli eşya tükenirse...")

täŋrim yemä ḳaŋı ḳan inçä tep yarlıġḳadı (PKPK VIII/2)

("**Haşmetlim?**" babası han da şöyle diyerek buyurdu.)

täŋrim elig törüg ağı barım tutar ağı (PKPK IX/1)

("Haşmetlim, devlet ve kurumlarını zengin ve servet tutar. Zenginlik...")

barım alḳınsar el törü näçük tutar biz **täŋrim** (PKPK IX/4)

("Değerli eşya tükenirse devleti (ve) kurumları nasıl tutarız, **efendim?**")

täŋrim nä muŋ taḳ boltı (PKPK XXVI/1)

("**Haşmetlim** ne üzüntü sıkıntı (felaket) oldu (geldi başınıza).")

täŋrim men yemä barayın ädgü yavlak bolsar birle bolalım (PKPK XXX/1)

("**Haşmetlim** ben de gideyeyim. İyi (de), kötü (de) olsak beraber olalım.")

täŋrim ḳorḳmaŋ busanmaŋ esän tükal täggäy siz (PKPK XL/4)

("**Efendim** korkmayınız, üzülmeyiniz. Sağ salim ulaşacaksınız.")

[-7-]

Täprä-: T. f. Kımıldamak, kıpırdamak.

Täprä-gäy(-I-): T. f. Sallanır.

ḳuzġun ḳonsa ışıġ-aġ tartġ-ı men sögüt **täprägäy** (PKPK LXXX/5)

("Kuzgun konsa ipi çekerim. Ağaç(lar) **sallanır.**")

[-1-]

Täprä-(y)ü yorıyu umadı (-II-): T. bf. Kımıldayamadı, yürüyemedi.

avınçḳa aruḳı yetti küçi alŋudı **täpräyü yorıyu umadı** (PKPK XXXVII/2)

(**Yürüyemiyordu**. O zaman prense şöyle diyerek seslendi.)

[-1-]

Täri: T. is. Deri.

Täri+si+n(-I-): T. is. Derisini.

tärisin soyar ḳan ögüz aḳıtar ätin ḳanın satar (PKPK III/3)

(**Derisini** soyar, kan(ları) ırmak (gibi) akıtır. Etlerini kanlarını satar.)

[-1-]

Täz-: T. f. Kaçmak.

Täz-ip(-I-): T. zf. Kaçıp.

täzip bardı amtı ıġlamaŋ turuŋ (PKPK LIX/7)

(“**Kaçıp** gitti. Şimdi ağlamayın, kalkın.”)

[-1-]

Täz-ti(-II-): T. f. Kaçtı.

turup ekki ḳamış sış kıyıp ekki közinä sançıp **täzti** (PKPK LVIII/1)

(Kalkıp iki kamışın sivri (uç şeklinde) sivriltip iki gözüne sokup **kaçtı.**)

[-1-]

Te-: T. f. Demek.

Te-di(-I-): T. f. Dedi, söyledi, konuştu.

yemä bir bilgä nom bilir är inçä tėp **tėdi** (PKPK XIV/3)

(Ayrıca bilge (ve) yasaları bilen bir adam öylece (şunları) diyerek **söyledi.**)

adaḳa kirip ölgäy siz bizni irinç ḳılġay siz tep **tedi** (PKPK XVIII/7)

(“Tehlikeye girip öleceksiniz. Bizi zavallı kılarsınız.” diyerek **söyledi.**)

yarlıġ-ḳamadı barmaġay sen tep **tedi** ötrü tegin başın töŋitip (PKPK XIX/4)

(İzin vermedi. “Gitmeyeceksin.” diyerek **söyledi**. O zaman prens başını eğip...)

aş aşlaġarı unamadı inçä tep **tedi** (PKPK XIX/6)

(Yemek yemeye razı olmadı. Şöyle diyerek **konuştu.**)

aş aşanmaz men ölgäy tep **tedi** ḳaltı altı kün (PKPK XX/1)

(“Yemek yemeyeceğim, öleceğim.” diyerek **konuştu.** Böylece altı gün...)

ol ödün ögi ḳaŋı inçä tėp **tėdi** (PKPK XX/6)

(O zaman annesi, babası şöyle diyerek **konuştu.**)

taġ bar közünür mü körüŋ tep **tedi** (PKPK XXXVII/7)
(“Dağ vardır görülüyor mu? Bakın.” diyerek **dedi**.”)
avıçḳa inçä tep **tedi** ol altun (PKPK XXXVII/8)
(Yaşlı adam öylece (şunlara) diyerek **söyledi (dedi):** “Bu altın...”)
tegin kim sizlär tep ayıttı ol ḳızlar ḳapaġçı biz tep **tedi** (XLI/6)
(Prens “Siz kimsiniz? diyerek sordu. O kızlar “Kapı bekçisiyiz.” diyerek **dedi**.)
sevinti süzülti inçä tep **tedi** nä kärgäk boltı (PKPK XLVII/2)
(Sevindi, arındı öylece diyerek **söyledi.** “Ne gerek oldu (vardı?)”)
yettinç kün ärdini alıp beriŋ beräyin tep **tedi** (PKPK L/2)
(“Yedinci gün mücevher alıp verin (vereyeyim?).” diyerek **konuştu.**)
ayıġ ögli tegin inçä tep **tedi** taluy içintä yoḳadtı (PKPK LIII/8)
(Kötü düşünceli prens öylece diyerek **dedi:** “Okyanus içinde yok oldular.”)
bir kemi sıyuḳın tuta öntüm tep **tedi** (PKPK LIV/7)
(“Bir gemi(nin) parçasına tutarak kurtuldum.” diyerek **söyledi.**)
bultuŋuz mu tep **tedi** tegin köni savlıġ üçün bultum (PKPK LV/1)
(“Buldunuz mu?” diyerek **dedi**. Prens doğru sözlü (olduğu) için “Buldum.”)
ögüküküm tep **tedi** ötrü inisi inçä tep tedi (PKPK LV/3)
(“Sevgili kardeşim” diyerek **söyledi.** O zaman şöyle diyerek söyledi.)
ötrü inisi inçä tep **tedi** siz aruḳ siz (PKPK LV/4)
(O zaman küçük kardeşi şöyle diyerek **söyledi.** “Siz yorgunsunuz.”)
inisiŋ berdi bäkrü kizläp tut oġrı almazun tep **tedi** (PKPK LVI/2)
(Kardeşine verdi. “Sıkıca gizleyip koru, hırsız almasın.” diyerek **konuştu.**)
könliŋä yäk saḳınçı kirdi inçä tep **tedi** (PKPK LVI/5)
(Kalbine şeytanca düşünce girdi. Şöyle diyerek **söyledi.**)
tegin ämgäkin körü umatın teginkä inçä tep **tedi** (PKPK LIX/4)
(Prens acısını görüp dayanamayarak prense şöyle diyerek **söyledi.**)
sizni bodunḳa tägürgäy men tep **tedi** (PKPK LX/4)
(“Sizi halka ulaştıracağım.” diyerek **konuştu.**)
yoḳ çıġay poşıçı men tep **tedi** (PKPK LXVII/5)
(“Yok yoksul doğarak (doğmuş) dilenciyim.” diyerek **konuştu.**)
ötrü udçı ärkä barayın tep **tedi** (PKPK LXVIII/7)
(Bunun üzerine sığırtmaç adama, “Gideyeyim.” diyerek **söyledi.**)
kim bertdi barmaŋ tep **tedi** tegin inçä tep tedi (PKPK LXIX/2)

(“Kim kırdı? Gitmeyin!” diyerek **söyledi**. Prens şöyle diyerek söyledi.)
kim bertdi barmaŋ tep tedi tegin inçä tep **tedi** (PKPK LXIX/3)
(“Kim kırdı? Gitmeyin!” diyerek söyledi. Prens şöyle diyerek **söyledi**.)
ötrü yemişlikçi är elitäyin tep **tedi** (PKPK LXXV/5)
(Bunun üzerine yemişlik görevlisi, “(Oraya) götüreyim.” **diyerek söyledi.**)
bulsa men silärni barça anta ḳutarġa men tep **tedi** (PKPK LXXVI/7)
(“Bulursam sizleri hepinizi orada(n) kurtaracağım.” diyerek **söyledi.**)
ol amraḳ yemä adrılur sevig yemä säşilür tep **tedi** ötrü (PKPK LXXVIII/6)
(“O sevgili de ayrılır âşık ta ayrılır.” (diyerek) **dedi**. Sonra...”)
borluḳta tagmiştä borluḳçı ärkä inçä tep **tedi** (PKPK LXXIX/4)
(Bahçeye ulaşınca bahçıvan adama şöyle diyerek **söyledi**.)
ḳuşlar ḳonmaġı yemişiŋäz artamaġay tep **tedi** (PKPK LXXX/7)
(“Kuşlar (ağaçlara) konmaz. Yemişleriniz berbat olmaz.” diyerek **konuştu.**)
[-29-]
Te-di-lär(-II-): T. f. Dediler.
tegin ayıtsar ḳapaġçı ḳırḳın biz **tedilär** (PKPK XLII/6)
(Prens sorunca “Kapı bekçisi kızlarız.” **dediler.**)
biz ordu ḳapaġ közätçi biz tep **tedilär** (PKPK XLIII/6)
(“Biz saray kapı(sının) bekçisiyiz.” diyerek **söylediler.**)
üküş bilgä kişi-lär inçä **tedilär** (PKPK LXXIV/5)
(Birçok bilge kişiler öylece (şunları) **dediler.**)
[-3-]
Te-dük-üŋüz(-III-): T. sf. Dediğiniz.
tedüküŋüz nägü ol öz eçiŋäz erti sizni ölzün tep inçä ḳıltı (PKPK LIX/5)
(“**Dediğiniz** de ne ola? O sizin öz ağabeyiniz idi. “Ölsün.” diyerek (öylece) yaptı (gitti.)”)
[-1-]
Te-mäz mü(-IV-): T. f. Denmez mi?
oġlı üçün **temäz mü** köŋülüg bėrzün köŋlin bertmäŋlär (PKPK VIII/4)
(“Oğlu için **denmez mi?** Dileğini versin. (Onun) kalbini kırmayınız.”)
[-1-]
Te-p(-V-): T. zf. Diyerek.
ädgü ögli teginig buşuş-luġ körüp inçä **tep** yarlıġ-ḳadı (PKPK IV/4)
(İyi düşünceli prensi üzüntülü görüp öylece (şunları) **söyleyerek** seslendi.)

tegin ḳaŋı ḳanḳa inçä **tep** ötünti (PKPK IV/7)
(Prens, babası hana öylece (şunları) **diyerek** dile getirdi.)
ḳan inçä **tep** ayıttı näkä ıġlayu buşuşluġ kältiŋ (PKPK V/2)
(Han öylece (şunları) **diyerek** söyledi: "Neden ağlayarak üzülerek geldin?")
inçä **tep** ötünti taştın ilinçükä önmiş erdim (PKPK V/3)
(Öylece (şunları) **diyerek** dile getirdi: "Dışarıya eğlenmek (için)
çıkmıştım.")
ḳaŋı ḳan inçä **tep** yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK V/7)
(Babası han öylece (şunları) **diyerek** söyledi: "Sevgili yavrum...")
kayusıŋa ämgäktä ozġurġay sen tegin inçä **tep** ötünti (PKPK VI/3)
("(Onları) acıdan nasıl kurtaracaksın? Prens şöyle **diyerek** konuştu.)
ḳaŋı ellig inçä **tep** yarlıġ-ḳadı amraḳ ögüküm (PKPK VI/5)
(Babası kral öylece (şunları) **diyerek** söyledi: "Sevgili yavrum...")
täŋrim yemä ḳaŋı ḳan inçä **tep** yarlıġḳadı (PKPK VIII/3)
("Haşmetlim?" babası han da şöyle **diyerek** buyurdu.)
ol ödün ınançları buyruḳları eşidip ḳanḳa inçä **tep** ötüntilär (PKPK VIII/8)
(O zaman maiyetleri (ve) bakanları işitip hana öylece **diyerek** söylediler.)
käntü bilingäy erinç **tep** yarlıġḳadı anta ötürü (PKPK X/2)
("Herhalde kendisi anlayacaktır." **diyerek** söyledi. Bir süre sonra...)
ötürü tegin inçä **tep** saḳıntı ağıçı ersär (PKPK X/8)
(Sonra prens şöyle **diyerek** düşündü: "Hazineci ise (onlar) benimdir.")
öz kazġançım üzä ädgü ḳılınç ḳılayın **tep** saḳıntı (PKPK XII/4)
("Kendi kazancım ile iyi işler yapayayım." **diyerek** düşündü.)
anta ötrü atlıġ yüzlüg-kä inçä **tep** ayıttı (PKPK XII/6)
(Bundan sonra isimli önde gelen kişilere öylece (şunları) **diyerek** söyledi.)
barım ḳazġansar üküş bulur atlıġ-lar inçä **tep** ötünti (PKPK XII/8)
("Servet kazanılırsa çok bulur." İsimliler öylece (şunları) **diyerek** konuştu.)
yemä bir bilgä nom bilir är inçä **tėp** tėdi (PKPK XIV/3)
(Ayrıca bilge (ve) yasaları bilen bir adam öylece (şunları) **diyerek** söyledi.)
talu ögüzkä kiräyin **tep** ol ödün ḳaŋı ḳan (PKPK XV/6)
("Okyanus ırmağına gireyeyim. **(dedi?)** O zaman babası han...)
ötrü oġlı tėgin-kä inçä **tep** yarlıġ-ḳadı (PKPK XVI/3)
(Daha sonra oğlu prense şöyle **diyerek** söyledi.)
adaḳa kirip ölgäy siz bizni irinç ḳılġay siz tep **tedi** (PKPK XVIII/7)

(“Tehlikeye girip öleceksiniz. Bizi zavallı kılarsınız.” diyerek **söyledi.**)
barayın **tep** ötünti ötrü ḳaŋı ḳan yarlıġḳamadı (PKPK XIX/2)
(“Gideyeyim.” **diyerek** yalvardı. Bunun üzerine babası han izin vermedi.”)
yarlıġ-ḳamadı barmaġay sen **tep** tedi ötrü tegin başın tönŋitip (PKPK XIX/3)
(İzin vermedi. “Gitmeyeceksin.” **diyerek** söyledi. O zaman prens başını eğip...)
aş aşlaġarı unamadı inçä **tep** tedi (PKPK XIX/6)
(Yemek yemeye razı olmadı. Şöyle **diyerek** konuştu.)
aş aşanmaz men ölgäy **tep** tedi ḳaltı altı kün (PKPK XX/1)
(“Yemek yemeyeceğim, öleceğim.” **diyerek** konuştu. Böylece altı gün...)
ol ödün ögi ḳaŋı inçä **tėp** tėdi (PKPK XX/6)
(O zaman annesi, babası şöyle **diyerek** konuştu.)
asıġı tuzusı nä bar tegin inçä **tep** ötünti (PKPK XXI/2)
(“Yararı faydası(nda) ne vardır?” Prens öylece **diyerek** konuştu.)
kirigsäyür men **tep** ötünti ol ödün ḳaŋı ḳan (PKPK XXI/7)
(“Girmek istiyorum.” **diyerek** konuştu. O zaman babası han...)
ölür biz kälsär birlä kälir biz **tep** ötüg berdilär (PKPK XXIII/5)
(“Öleceğiz. Geri dönerse birlikte döneriz.” **diyerek** rica (da) bulundular.)
ḳaŋı ḳan inçä **tep** yarlıḳadı birkiyä amraḳ (PKPK XXV/4)
(Babası han öylece **diyerek** öğüdü verdi: “Biricik sevgili...”)
esän tükäl kälürüŋ **tep** yarlıġḳadı ötrü ol avıçḳa är (PKPK XXV/6)
(“Sağ salim geri getirin.” **diyerek** dedi. Bunun üzerine o yaşlı adam...)
ol avıçḳa är ıġlayu ḳan-ḳa inçä **tep** ötün-ti (PKPK XXV/8)
(O yaşlı adam ağlayarak hana öylece (şöyle) **diyerek** konuştu.)
tınlıġlar barıp ölügli bir barsar yaraġay mu **tep** ötünti (PKPK XXVI/8)
(“İnsanlar varıp ölümlü bir yere giderse uygun olur mu?” **diyerek** sordu.)
uluş barça tegin üçün busanur yemä ḳan inçä **tep** yarlıġkadı (PKPK XXVII/3)
(Bütün ülke prens için üzülüyor ve han şöyle **diyerek** açıkladı.)
yerçi boluŋ **tėp** yarlıġḳadı avıçḳa ḳamaġ (PKPK XXVII/7)
(“(Onun) kılavuzu olun.” **diyerek** söyledi. Yaşlı adam tüm (öneriyi)...)
ol ödün ayıġ ögli tegin inisi inçä **tep** sakıntı (PKPK XXVIII/7)
(O zaman kötü düşünceli prens kardeşine şöyle **diyerek** düşündü.)
uçuz bolġay men **tep** saḳıntı (PKPK XXIX/5)
(“Ucuz (küçümsenmiş) olacak (olacağım).” **diyerek** düşündü.)

tėp ötünti eçim tegin ölüm yerkä barır (PKPK XXIX/7)
((şöyle) **diyerek** söyledi: "Ağabeyim prens ölüm yerine gider (gidiyor).")
ädgü yavlaķ bolsar birlä bolalım **tep** (PKPK XXX/3)
("İyi (de), kötü (de) olsak beraber olalım." **diyerek** (dedi).)
sevmäz erti ötrü barsar barġıl **tep** yarlıġķadı (PKPK XXX/6)
("Sevmezdi." O zaman "Giderse(n) git." **diyerek** konuştu.)
ädgü ögli tėgin uluġ küvrüg toķıtıp inçä **tep** yarlıġķadı (PKPK XXXII/1)
(İyi düşünceli prens büyük davulu çalıp öylece **diyerek** konuştu.)
urup tegin inçä **tėp** yarlıġķadı (PKPK XXXIV/4)
(Vurup (yükleyip) prens öylece **diyerek** (bir) duyuru yaptı.)
ötrü teginkä inçä **tep** ötünti oġlum muntuda (PKPK XXXVII/4)
(O zaman prense şöyle **diyerek** seslendi: "Oğlum burada...")
taġ bar közünür mü körüŋ **tep** tedi (PKPK XXXVII/7)
("Dağ vardır görülüyor mu? Bakın." **diyerek** dedi.)
avıçķa inçä **tep** tedi ol altun (PKPK XXXVII/8)
(Yaşlı adam öylece (şunlara) **diyerek** söyledi (dedi): "Bu altın...")
tegin kim sizlär **tep** ayıttı ol ķızlar ķapaġçı biz tep tedi (XLI/5)
(Prens "Siz kimsiniz?" **diyerek** sordu. O kızlar "Kapı bekçisiyiz." diyerek dedi.)
tegin kim sizlär tep ayıttı ol ķızlar ķapaġçı biz **tep** tedi (XLI/6)
(Prens "Siz kimsiniz?" diyerek sordu. O kızlar "Kapı bekçisiyiz." **diyerek** dedi.)
biz ordu ķapaġ közätçi biz **tep** tedilär (PKPK XLIII/6)
("Biz saray kapı(sının) bekçisiyiz." **diyerek** söylediler.)
ķapaġ-da turur içgärü közüngäli **tep** (PKPK XLIV/5)
("Kapıda durur. İçeriye görünerek (görünmek için)? **diyerek...**")
lö ķanı inçä **tep** saķınç saķıntı uluġ küçlüg ķutluġ (PKPK XLV/1)
(Ejderha hanı şöyle **diyerek** düşünceye daldı: "Büyük, güçlü (ve) kutsal...")
ol bodısavat erinç kirzk-ün **tep** yarlıġķadı (PKPK XLV/6)
("O (bir) herhalde Bodhisattva (olmalı), girsin." **diyerek** buyurdu.)
sevinti süzülti inçä **tep** tedi nä kärgäk boltı (PKPK XLVII/2)
(Sevindi, arındı öylece **diyerek** söyledi: "Ne gerek oldu (vardı?).")
bu yerkä kältiŋiz bodisavat tegin inçä **tep** ötünti (PKPK XLVII/5)
("Bu yere (kadar) geldiniz." Bodhisattva prens öylece **diyerek** cevap verdi.)

ḳolu poşı-ḳa kältim **tėp** ötünti (PKPK XLVIII/4)
(“Bağış (olarak) istemeye (isteyip) geldim.” **diyerek** dile getirdi.)
lö ḳanı inçä **tep** yarlıġḳadı (PKPK XLVIII/6)
(Ejderha hanı şöyle **diyerek** buyurdu.)
yettinç kün ärdini alıp beriŋ beräyin **tep** tedi (PKPK L/2)
(“Yedinci gün mücevher alıp verin (vereyeyim?).” **diyerek** konuştu.)
teginkä berdi inçä **tep** ḳut ḳoltı (PKPK LI/1)
(Prense verdi. Öylece (şunları) **diyerek** selamet diledi.)
ötrü tegin inçä **tėp** ayıttı amraḳ ḳadaşım eşiŋ (PKPK LIII/3)
(Daha sonra prens öylece (şunları) **diyerek** söyledi: “Sevgili kardeşim eşin...”)
ayıġ ögli tegin inçä **tep** tedi taluy içintä yoḳadtı (PKPK LIII/8)
(Kötü düşünceli prens öylece **diyerek** dedi: “Okyanus içinde yok oldular.”)
oztuŋ **tep** tesär bir kemi sıyuḳın tuta öntüm (PKPK LIV/5)
(“Kurtuldun?” **diyerek** söyleyince “Bir gemi(nin) parçasına tutarak kurtuldum.”)
bir kemi sıyuḳın tuta öntüm **tep** tedi (PKPK LIV/7)
(“Bir gemi(nin) parçasına tutarak kurtuldum.” **diyerek** söyledi.)
eçisi teginkä inçä **tep** ayıttı ärdini bultuŋuz mu (LIV/8)
(Ağabeyi prense öylece (şunları) **diyerek** söyledi: “Mücevheri buldunuz mu?”)
bultuŋuz mu **tep** tedi tegin köni savlıġ üçün bultum (PKPK LV/1)
(“Buldunuz mu?” **diyerek** dedi. Prens doğru sözlü (olduğu) için “Buldum.”)
ögüküküm **tep** tedi ötrü inisi inçä tep tedi (PKPK LV/3)
(“Sevgili kardeşim” **diyerek** söyledi. O zaman kardeşi şöyle diyerek söyledi.)
ötrü inisi inçä **tep** tedi siz aruḳ siz (PKPK LV/4)
(O zaman küçük kardeşi şöyle **diyerek** söyledi: “Siz yorgunsunuz.”)
inisiŋ berdi bäkrü kizläp tut oġrı almazun **tep** tedi (PKPK LVI/2)
(Kardeşine verdi. “Sıkıca gizleyip koru, hırsız almasın.” **diyerek** konuştu.)
könliŋä yäk saḳınçı kirdi inçä **tep** tedi (PKPK LVI/5)
(Kalbine şeytanca düşünce girdi. Şöyle **diyerek** söyledi.)
käntü ölgäy **tep** saḳıntı ötrü turup ekki ḳamış (PKPK LVII/7)
(“Kendisi ölür.” **diyerek** düşündü. Sonra kalkıp iki kamışın...)

sançtı **tep** ıġladı sıḳtadı balıḳça aġnayu...(PKPK LVIII/6)
(“Kör ettiler.” **diyerek** ağladı, hıçkıra hıçkıra ağladı. Balık gibi kıvranarak...)
tegin ämgäkin körü umatın teginkä inçä **tep** tedi (PKPK LIX/4)
(Prens acısını görüp dayanamayarak prense şöyle **diyerek** söyledi.)
tėginkä inçä tep tedi oġrı **tep** tedüküŋüz nägü ol (PKPK LIX/4)
(Prense şöyle diyerek söyledi: “Hırsız **diyerek** dediğiniz de ne ola?”)
nägü ol öz eçiŋäz erti sizni ölzün **tep** inçä ḳıltı (PKPK LIX/6)
(“Ne ola? O sizin öz ağabeyiniz idi. “Ölsün.” **diyerek** (öylece) yaptı (gitti.)”)
sizni bodunḳa tägürgäy men **tep** tedi (PKPK LX/4)
(“Sizi halka ulaştıracağım.” **diyerek** konuştu.)
tirig oztum kältüküm bu **tep** ötünti ol ödün ḳaŋı (PKPK LXI/2)
(“Canlı kurtuldum. Geldiğim (yer?) bu.” **diyerek** konuştu. O zaman babası...)
ak oġlın inçä **tep** sezinti amraḳ oġlum ölti ersär (PKPK LXII/6)
(Kötü oğluna şöyle **diyerek** şüphelendi: “Sevgili oğlum öldüyse...”)
tep yarlıġ boltı elgin adaḳın bäkläp kınlıḳta urdılar (PKPK LXIII/4)
(**Diyerek** emir buyurdu. Elini ve ayağını zincire vurup hapse attılar.)
olġurtı udçı är körüp inçä **tep** ayıtdı (PKPK LXVI/4)
(Oturttu. Sığırtmaç adam (prensi) görüp öylece (şunları) **söyleyerek** sordu.)
yarlıġ boltuŋuz tėgin inçä **tep** saḳınç saḳıntı (PKPK LXVI/8)
(“Acınacak (halde) oldunuz.” Prens öylece **diyerek** düşünceye daldı.)
yoḳ çıġay poşıçı men **tep** tedi (PKPK LXVII/5)
(“Yok yoksul doğarak (doğmuş) dilenciyim.” **diyerek** konuştu.)
ädgü açınıŋlar **tep** bir ay artuḳ açıntı anta ken yemä (PKPK LXVIII/1)
(“İyi bakınız.” **diyerek** bir aydan fazla (ona) baktı. Ondan sonra yine...)
ötrü udçı ärkä barayın **tep** tedi (PKPK LXVIII/7)
(Bunun üzerine sığırtmaç adama, “Gideyeyim.” **diyerek** söyledi.)
kim bertdi barmaŋ **tep** tedi tegin inçä tep tedi (PKPK LXIX/1)
(“Kim kırdı? Gitmeyin!” **diyerek** söyledi. Prens şöyle diyerek söyledi.)
kim bertdi barmaŋ tep tedi tegin inçä **tep** tedi (PKPK LXIX/2)
(“Kim kırdı. Gitmeyin!” diyerek söyledi. Prens şöyle **diyerek** söyledi.)
ḳadını ḳan borluḳçısı teginig körüp inçä **tep** saḳıntı (PKPK LXXII/6)
(Kayınpederi hanın bahçıvanı prensi görüp şöyle **(diyerek)** düşündü.)
anta açınayın **tep** ötrü teginig elitgali sözlädi (PKPK LXXIII/4)
(“Orada besleyeyim.” **diyerek** sonra prensi götürmekten söz etti.)

ötrü yemişlikçi är elitäyin **tep** tedi (PKPK LXXV/5)
(Bunun üzerine yemişlik görevlisi, "(Oraya) götüreyim." **diyerek** söyledi.)
bulsa men silärni barça anta ḳutarġa men **tep** tedi (PKPK LXXVI/7)
("Bulursam sizleri hepinizi orada(n) kurtaracağım." **diyerek** söyledi.)
buzaġusın itürmiş iŋäk täg ulıyu inçä **tep** ötüntilär (PKPK LXXVII/5)
(Buzağısını arayan (kaybeden) inek gibi böğürürken öylece **diyerek** cevap verdi.)
ol ödün tegin inçä **tep** yarlıġḳadı bu yertinçü törüsi (PKPK LXXVIII/3)
(O zaman prens öylece (**diyerek**) söyledi. "Bu dünya(nın) kuralı...")
ol amraḳ yemä adrılur sevig yemä säşilür **tep** tedi ötrü (PKPK LXXVIII/6)
("O sevgili de ayrılır âşık ta ayrılır." (**diyerek**) dedi. Sonra...)
borluḳta tagmiştä borluḳçı ärkä inçä **tep** tedi (PKPK LXXIX/3)
(Bahçeye ulaşınca bahçıvan adama şöyle **diyerek** söyledi.)
ḳuşlar ḳonmaġı yemişiŋäz artamaġay **tep** tedi (PKPK LXXX/7)
("Kuşlar (ağaçlara) konmaz. Yemişleriniz berbat olmaz." **diyerek** konuştu.)
[-89-]

Tė-sä-r(-V-): T. f. Diyen varsa (derse).
kim taluy-ḳa barayın **tėsär** kiriŋlär (PKPK XXII/2)
("Kim okyanusa gideyeyim **derse** (saraya) girsinler.")
oztuŋ tep **tesär** bir kemi sıyuḳın tuta öntüm (PKPK LIV/5)
("Kurtuldun?" diyerek **söyleyince** "Bir gemi(nin) parçasına tutarak kurtuldum.")
[-2-]

Tegin: T. is. Prens, veliaht.

Tegin(-I-): T. is. Prens.
yemä bodısavat **tegin** bu uluş bodun ayıġ ḳılınçlıġlar ḳılmışın (PKPK III/6)
(Bu ülke halk(ının) kötü işler yaptığını (görüp, gören) ve **prens** bodhisattva...)
tegin ḳanı ḳanḳa inçä tep ötünti (PKPK IV/6)
(**Prens**, babası hana öylece (şunları) diyerek dile getirdi.)
tegin inçä tep ötünti taştın ilinçükä önmiş erdim (PKPK V/3)
(**Prens** öylece (şunları) diyerek dile getirdi. "Dışarıya eğlenmek (için) çıkmıştım.")
kayusıŋa ämgäktä ozġurġay sen **tegin** inçä tep ötünti (PKPK VI/3)

(“(Onları) acıdan nasıl kurtaracaksın?” **Prens** şöyle diyerek konuştu.)
ḳorlġuçılar yıġlayu barsar **tegin** yemä ıġlayu ḳalır erti (PKPK X/6)
(Dilenciler ağlayarak gitse **prens** de ağlayarak kalırdı.)
ötürü **tegin** inçä tėp saḳıntı aġıçı ersär (PKPK X/7)
(Sonra **prens** şöyle diyerek düşündü: “Hazineci ise (onlar) benimdir.”)
küsüşin inçip **tegin** alḳunı taplamadı (PKPK XV/2)
(“Arzularını ama şöyle ki (yerine getirebilir?)” **prens** hepsini beğenmedi.)
ol ödün bodısavat **tegin** ḳaŋı ḳanta bu yarlıġ eşidip (PKPK XVIII/7)
(O zaman bodhisattva **prens**, babası handan bu sözleri işitip...)
yarlıġ-ḳamadı barmaġay sen tep tedi ötrü **tegin** başın (PKPK XIX/4)
(İzin vermedi. “Gitmeyeceksin.” diyerek söyledi. O zaman **prens** başını...)
asıġı tuzusı nä bar **tegin** inçä tėp ötünti (PKPK XXI/1)
(“Yararı faydası(nda) ne vardır?” **Prens** öylece diyerek konuştu.)
tegin özi barıp ḳolın yetip içgärü ḳaŋı ḳan (PKPK XXV/1)
(**Prens** kendisi gidip kolunu tutarak içeriye babası hanın...)
uluş barça **tegin** üçün busanur yemä ḳan inçä tep yarlıġkadı (PKPK XXVII/1)
(Bütün ülke **prens** için üzülüyor ve han şöyle diyerek açıkladı.)
ol ödün ayıġ ögli **tegin** inisi inçä tep sakıntı (PKPK XXVIII/6)
(O zaman kötü düşünceli **prens** kardeşine şöyle diyerek düşündü.)
tėp ötünti eçim **tegin** ölüm yerkä barır (PKPK XXIX/8)
((Şöyle) diyerek söyledi. “Ağabeyim **prens** ölüm yerine gider (gidiyor).”)
ädgü ögli **tėgin** uluġ küvrüg toḳıtıp inçä tep yarlıġḳadı (PKPK XXXI/8)
(İyi düşünceli **prens** büyük davulu çalıp öylece diyerek konuştu.)
tegin ḳutı ülügi üçün adasız tudasız ḳaç kün içinta (PKPK XXXIII/5)
(**Prensin** iyiliği ve şansı için tehlikesiz ve engelsiz birkaç gün içinde...)
urup **tegin** inçä tėp yarlıġḳadı (PKPK XXXIV/3)
(Vurup (yükleyip) **prens** öylece diyerek (bir) duyuru yaptı.)
tegin yerçi avıçḳa birlä ekkigü kaltılar (PKPK XXXV/8)
(**Prens**, kılavuz yaşlı adam ile ikisi kaldılar.)
ädgü ögli **tegin** yerçi avıçḳa ḳolın yetip yetti kün (PKPK XXXVI/2)
(İyi düşünceli **prens**, kılavuz yaşlı adamın kolunu tutup yedi gün...)
tegin kim sizlär tep ayıttı ol ḳızlar ḳapaġçı biz tep tedi (XLI/4)
(**Prens** “Siz kimsiniz?” diyerek sordu. O kızlar “Kapı bekçisiyiz.” diyerek dedi.)

ötrü **tegin** balıḳ içiŋa kirdi öŋtün ḳapaġḳa tägdi (PKPK XLI/6)
(Sonra **prens** kentin içine girdi. Doğu kapısına ulaştı.)
tegin ayıtsar ḳapaġçı ḳırḳın biz tedilär (PKPK XLII/4)
(**Prens** sorunca "Kapı bekçisi kızlarız." dediler.)
tegin körklärin taŋlap sizlär lölär ḳanı ḳunçuy-ı mu sizlär (PKPK XLIII/2)
(**Prens** güzelliklerine hayran kalıp "Sizler ejderhalar hanı eşleri misiniz?")
tegin içgärü inçä ötüg berdi bu çımbudvip (PKPK XLIII/7)
(**Prens** (sarayın) içerisi (için) öylece rica(da) bulundu: "Bu Jambudvīpa...")
uluştaḳı ḳan oġlı ädgü ögli **tėgin** kälip ḳapaġda turur (PKPK XLIV/3)
("Ülkesindeki han oğlu iyi düşünceli **prens** gelip kapıda durur.")
tegin içgärü kirdi lö ḳanı utru önti (PKPK XLV/7)
(**Prens** içeriye girdi. Ejderha hanı ilerleyip (karşılamak için) ilerdi.)
bu yerkä kältiŋiz bodisavat **tegin** inçä tep ötünti (PKPK XLVII/5)
("Bu yere (kadar) geldiniz." Bodhisattva **prens** öylece diyerek cevap verdi.)
ädgü ögli **tegin** yėtti kün lölär tapaġın uduġın aşadı (PKPK L/3)
(İyi düşünceli **prens** yedi gün ejderhalar(ın) tapınması ve saygı göstermesi (sayesinde) yedi.)
ötrü **tegin** inçä tėp ayıttı amraḳ ḳadaşım (PKPK LIII/3)
(Daha sonra **prens** öylece (şunları) diyerek söyledi: "Sevgili kardeşim...")
ayıġ ögli **tegin** inçä tep tedi taluy içintä yoḳadtı (PKPK LIII/7)
(Kötü düşünceli **prens** öylece diyerek dedi: "Okyanus içinde yok oldular.")
ötrü **tegin** ärtiŋü busantı ıġladı sen näçük oztuŋ (PKPK LIV/3)
(O zaman **prens** çok üzüldü, ağladı. "Sen nasıl kurtuldun?")
bultuŋuz mu tep tedi **tegin** köni savlıġ üçün bultum (PKPK LV/1)
("Buldunuz mu?" diyerek dedi. **Prens** doğru sözlü (olduğu) için "Buldum.")
ädgü ögli **tegin** başıntaḳı ärdinig alıp inisiŋ berdi (PKPK LV/7)
(İyi düşünceli **prens** başındaki mücevheri alıp kardeşine verdi.)
ol ödün ayaġ ögli **tėgin** köŋliŋä yäk saḳınçı kirdi (PKPK LVI/4)
(O zaman kötü düşünceli **prens** kalbine şeytanca düşünce girdi.)
ol ödün ädgü ögli **tegin** inisin oḳıyu maŋradı (PKPK LVIII/2)
(O zaman iyi düşünceli **prens** kardeşini çağırarak bağırdı.)
tegin ämgäkin körü umatın teginkä inçä tep tedi (PKPK LIX/2)
(**Prens** acısını görüp dayanamayarak prense şöyle diyerek söyledi.)
ötrü ädgü ögli **tegin** yoḳḳaru turdı (PKPK LX/5)

(O zaman iyi düşünceli **prens** ayağa kalktı.)
ol ödün ädgü ögli **tegin** käntü-niŋ ḳutı ülügi üçün (PKPK LXIII/7)
(Bu sırada iyi düşünceli **prens** kendinin iyiliği ve şansı için...)
yarlıġ boltuŋuz **tėgin** inçä tep saḳınç saḳıntı (PKPK LXVI/7)
("Acınacak (halde) oldunuz." **Prens** öylece diyerek düşünceye daldı.)
ötrü **tegin** toġa yoḳ çıġay poşı-çı men (PKPK LXVII/3)
(O zaman **prens** (şöyle dedi): "Yok yoksul doğarak (doğmuş) dilenciyim.")
keŋränü aş berür boltı-lar ḳaltı **tegin** uḳtı (PKPK LXVIII/5)
(Homurdanarak yemek verir oldular. Böylece **prens** anladı.)
kim bertdi barmaŋ tep tedi **tegin** inçä tep tedi (PKPK LXIX/2)
("Kim kırdı? Gitmeyin!" diyerek söyledi. **Prens** şöyle diyerek söyledi.)
ḳalın ḳovraġ ara olġurtı **tegin** ḳopuzḳa ärtiŋü uz erti (PKPK LXX/6)
(Kalabalık arasına oturttu. **Prens** kopuz (çalmakla) pek usta idi.)
tegin anta egidti alḳu mäŋi-lig boltı-lar (PKPK LXXII/3)
(**Prens** (dilencilerin) orada geçimini sağladı. Hepsi mutlu oldular.)
tėginig elitgeli sözledi **tėgin** teginig ḳıdıġıntaḳı tägir üçün (PKPK LXXIII/5)
(Prensi götürmekten söz etti. **Prens** (prensi?) çevresindeki uğradığı için...)
ötrü **tegin** ol biş yüz ḳoltġuçı-laraġ aşın suvın (PKPK LXXV/6)
(Sonra **prens** bu beş yüz dilencilerin yemeğini, suyunu...)
ol ödün **tegin** inçä tep yarlıġḳadı bu yertinçü törüsi (PKPK LXXVIII/2)
(O zaman **prens** öylece (diyerek) söyledi: "Bu dünya(nın) kuralı...")
ötrü **tegin** ol borluḳçı är birlä bardı (PKPK LXXVIII/7)
(Sonra **prens** bu bahçıvan adam ile gitti.)
[-48-]
Tegin+ig(-II-): T. is. Prensi.
ädgü ögli **teginig** buşuş-luġ körüp inçä tep yarlıġ-ḳadı (PKPK IV/3)
(İyi düşünceli **prensi** üzüntülü görüp öylece (şunları) söyleyerek seslendi.)
kemiçi bar ersär yemä kälsün **teginig** esän tükäl kälürzünlär (PKPK XXII/6)
("Denizci varsa (o) da gelsin. **Prensi** sağ salim geri getirsinler.")
ädgü ögli **teginig** uzatı öntürüp taluy-ḳa ıdtılar (PKPK XXXI/1)
(İyi düşünceli **prensi** daima? uğurlayarak okyanusa gönderdiler.)
ötrü ḳadaşı ayıġ ögli **teginig** ötläp kemi tutuzup (PKPK XXXV/6)
(Daha sonra kardeşi kötü düşünceli **prense** öğüt verip gemiyi bırakarak...)
buḳası aşnu önüp **teginig** yumburu yatġurup (PKPK LXV/3)

(Boğası önce ileri doğru atılarak **prensi** yuvarlayıp (yere) yatırıp...)
ḳadını ḳan borluḳçısı **teginig** körüp inçä tep saḳıntı (PKPK LXXII/5)
(Kayınpederi hanın bahçıvanı **prensi** görüp şöyle (diyerek) düşündü.)
tėginig elitgeli sözledi tegin teginig ḳıdığıntaḳı tägir üçün.. (PKPK LXXIII/5)
(**Prensi** götürmekten söz etti. Prens (prensi?) çevresindeki uğradığı için...)
tėginig elitgeli sözledi tėgin **teginig** ḳıdığıntaḳı tägir üçün (PKPK LXXIII/6)
(Prensi götürmekten söz etti. Prens (**prensi**?) çevresindeki uğradığı için...)
[-8-]
Tegin+kä(-III-): T. is. Prense, prensi.
ötrü oġlı **tėgin-kä** inçä tep yarlıġ-ḳadı (PKPK XVI/2)
(Daha sonra oğlu **prense** şöyle diyerek söyledi.)
oġlum **teginkä** eş boluŋlar nä kärgäkin barça bergäy biz (PKPK XXII/2)
("Oğlum **prense** eş olsunlar. Ne gereksinim(iniz) (varsa) hepsini vereceğiz.")
ḳamaġın ädgü ögli **teginkä** ḳulluḳ barır biz (PKPK XXIII/3)
("Hep birlikte iyi düşünceli **prense** hizmetinde gideceğiz.")
ol ödün ḳaŋı ḳan **teginkä** säpti beş yüz äräniŋ (PKPK XXVIII/2)
(O zaman babası han **prensi** malzemelerle donattı. Beş yüz adamın...)
ögüm ḳaŋım eçim **teginkä** sevar meni aḳlayur erti (PKPK XXVIII/8)
("Annem babam, abim **prensi** severler beni sevmediler (nefret ettilerdi).")
ötrü **teginkä** inçä tep ötünti oġlum muntuda (PKPK XXXVII/3)
(O zaman **prense** şöyle diyerek seslendi: "Oğlum burada...")
çintämäni ärdini alıp söküp **teginkä** berdi (PKPK LI/1)
(Çintamani mücevheri alıp söküp **prense** verdi.)
eçisi **teginkä** inçä tep ayıttı ärdini bultuŋuz mu (LIV/7)
(Ağabeyi **prense** öylece (şunları) diyerek söyledi: "Mücevheri buldunuz mu?")
ḳaŋım söndä bärü meni sevmäz erti eçim **tegin-kä** sevär erti (PKPK LVI/8)
("Babam uzun zamandan beri beni sevmezlerdi. Ağabeyim **prensi** severlerdi.")
tegin ämgäkin körü umatın **teginkä** inçä tep tedi (PKPK LIX/3)
(Prens acısını görüp dayanamayarak **prense** şöyle diyerek söyledi.)
ol ellig ḳan ḳızın ädgü ögli **tėgin-kä** ḳolmış erti (PKPK LXIV/5)
(Bu kral han(ın) kızını iyi düşünceli **prense** istemişti.)
[-11-]

Temir: T. is. Demir.

Temir(-I-): T. sf. Demir.

kemi yarattı yėtti **temir** sua kemi solap turġurdı (PKPK XXXI/5)

(Gemi donattı. Yedi **demir** zincir gemi(yi) bağlayıp hareketsiz hale getirdi.)

yėttinç kün **temir** sua açtı temir ışıġ yorıdı (PKPK XXXIII/3)

(Yedinci gün **demir** zincir açıldı, demir halat çözüldü.)

yėttinç kün temir sua açtı **temir** ışıġ yorıdı (PKPK XXXIII/4)

(Yedinci gün demir zincir açıldı, **demir** halat çözüldü.)

[-3-]

Teril-: T. f. Bir araya gelmek, toplanmak.

Teril-ip(-I-): T. zf. Toplanıp.

beş yüz satıġçı ärän-lär **tėrilip** içgärü ötüg berdilär (PKPK XXIII/1)

(Beş yüz tüccar adamlar **toplanıp** içeriye rica (da) bulundular.)

[-1-]

Tet-: T. f. Dedirmek veya adını verdirmek, denilmek veya adlandırılmak.

Tet-ir(-I-): T. f. Denilir, adlandırılır.

erinç közünür at burḫan ög ḳaŋ **tėtir** (PKPK XI/4)

("Herhalde görünür(de ki) (isim) Buddha'ya anne (ve) baba **denir.**")

ol erser ol erser ärtiŋü alp ada **tetir** (PKPK XXXVIII/8)

("Son derece **en** (korkunç) tehlike denilir.")

ol közsüz kişi ayıġ bilgä **tetir** aŋa ayıtıŋ (PKPK LXXIV/6)

("O gözsüz kişi son derece bilgili (olarak) **bilinir (denir).** Ona sorun.")

[-3-]

Tıd-: T. f. Önlemek, engellemek, engel olmak.

Tıd-ma-zun(-I-): T. f. Engellemeyin.

bu yarlıġ eşidip yarlıġ bolzun **tıdmazun** barayın (PKPK XIX/1)

(Bu sözü işitip, "Emir verilsin (beni) **engellemeyin**. gideyeyim...")

[-1-]

Tıd-u umadam (-II-): T. bf. Engel olamadım.

tıdu umadam ärkim tükämädi ärksiz ıdur men (PKPK XXVII/3)

("**Engel olamadım.** Gücüm yetmedi. Güçsüz (bir şekilde) gönderdim.")

[-1-]

Tıdıġ: T. is. Engel.

Tıdıġ+sız(-I-): T. sf. Engelsiz.

küniŋä **tıdıġsız** bėrdi ol ödün ınanç-ları buyruḳ-ları (PKPK VIII/6)

(Her gün **engelsiz** verdi. O zaman maiyetleri (ve) bakanları...)

[-1-]

Tın: T. is. Soluk, nefes, can.

Tın+ı(-I-): T. is. Soluğu.

aġuluġ yılan bar aġu **tını** ıraḳtın ançulayu közünür (PKPK XXXVIII/4)

("Zehirli yılan vardır. Zehirli **soluğu** uzaktan öylece görünür.")

[-1-]

Tın-: T. f. Dinlemek, soluk almak.

Tın-tılar(-I-): T. f. Dinlendiler.

yetti kün anta **tıntılar** yėttinç kün taŋ adınçıġ ärdini (PKPK XXXIV/1)

(Yedi gün orada **dinlendiler**. Yedinci gün şaşılası, olağanüstü inciler ve mücevherler...)

[-1-]

Tınlıġ: T. is. Canlı, varlık, yaratık.

Tınlıġ(-I-): T. is. Canlı (her canlı; herkes).

ög ḳaŋ köŋlin bertsär ol **tınlıġ** tamuluġ bolur (PKPK XI/6)

("Anne (ve) babanın gönlünü kırarsa o **canlı** cehennemlik olur.")

[-1-]

Tınlıġ+lar(-II-): T. is. Canlı(lar), insanlar.

tınlıġ-laraġ ölürür ämäri **tınlıġ-lar** çıġarı äŋirär (PKPK II/2)

(Canlıları öldürür(ler). Pek çok **canlılar** çıkrık döndürür.)

taḳı yemä kördi ämäri **tınlıġ-lar** yunt ud çoḳar (PKPK II/8)

(Ayrıca (ayrıca) çok sayıda **insanlar(ın)** at (ve) sığır kestiğini gördü.)

üküş **tınlıġlar** barıp ölügli bir barsar yaraġay mu (PKPK XXVI/6)

("Pek çok **insanlar** varıp ölümlü bir yere giderse uygun olur mu?")

tegin inçä tep ötünti bu yertinçüdä ḳamaġ **tınlıglar** (PKPK XLVII/6)

(Prens öylece (diyerek) cevap verdi: Bu dünyadaki tüm **varlıklar...**")

[-4-]

Tınlıġ+lar+aġ / Tınlıġ+lar+ıġ (-III-): T. is. Canlıların, yaratığın.

ämäri **tınlıġ-larıġ** ḳuşçı keyikçi balıḳçı avçı tor-çı tuzaḳçı (PKPK I/7)

(Sayısız **canlıların** kuşçu, geyikçi, balıkçı, avcı, torcu, tuzakçı...)

tuzaḳçı bulup ayıġ ḳılınç ḳılur **tınlıġ-laraġ** ölürür (PKPK II/1)

(Tuzakçı (sayısız canlı) bulup kötü iş(ler) yapar(lar). **Canlıları** öldürür(ler).)

yunt ud çoḳar ḳoy laġzın ulatı **tınlıġ-larıġ** (PKPK III/2)

(At (ve) sığır kestiğini gördü. Koyun, domuz ve diğer **canlıları...**)

üküş yoḳ çıġay ämgäklig **tınlıġ-lar-aġ** körüp ıġladım (PKPK V/6)

("Pek çok yok yoksul (içinde) acı dolu **canlıları** görüp ağladım.")

[-4-]

Tınlıġ+lar+ḳa(-IV-): T. is. Varlıklara, canlılara.

tınlıġ-larḳa asıġ tusu ḳılur anı üçün taluy-ka kirigsäyür men (PKPK XXI/5)

("**Canlılara** yarar (ve) fayda sağlar. Onu(n) için okyanusa girmek istiyorum.")

ḳamaġ **tınlıġlarḳa** artuḳ asıġ tusu ḳılu umaġay men (PKPK XXXIV/6)

("Bütün **canlılara** çok (büyük) fayda yarar sağlayamam.")

tınlıġ-larḳa tüzü tükäti asıġ tusu ḳılu usar men (PKPK XXXV/3)

("**Canlılara** tümüne tamamına yarar fayda sağlamak istiyorum.")

yarlıġ **tınlıġ-larḳa** asaġ tusu ḳılġalı çintämäni ärdini (PKPK XLVIII/2)

("Zavallı **canlılara** yarar fayda sağlamak amacıyla cintâmani mücevheri...")

[-4-]

Tınlıġ+lar+nıŋ(-V-): T. is. Canlıların.

tınlıġ-larnıŋ küsüşin inçip tegin alḳunı taplamadı(PKPK XV/1)

("**Canlıların** arzularını ama şöyle ki (yerine getirebilir?)" prens hepsini beğenmedi.)

[-1-]

Tıntur-: T. f. Soluk aldırmak, dinlendirmek.

Tıntur-ġalı(-I-): T. zf. Soluk aldırmayı.

yeri ḳumı alḳu kümüş ötrü **tınturġalı** saḳıntı inçip (PKPK XXXVI/8)

(Yer (ve) kum tamamen gümüş(tü). O zaman **soluk aldırmayı** düşündü.)

[-1-]

Til: T. is. Dil, sözler, eleştiriler.

Til+i+n(-I-): T. is. Dilini.

tilin yalġap ekki közintäki sışın alıp ḳodtı (PKPK LXV/7)

(**Diliyle** yalayarak iki gözündeki şişi alıp attı.)

[-1-]

Til+i+ŋ+ä(-II-): T. is. Diline.

mėniŋ ol ḳaŋım ḳan bodun **tiliŋä** ḳorḳup inçä yarlıġḳadı (PKPK XI/2)

(“Benimdir. Babam han halk **dilin(den**) korkup öylece emir verdi.”)

[-1-]

Til+kä(-III-): T. is. Dil(ler)e.

bertmäyin ḳaŋım ellig **tilkä** kirmäzün (PKPK XII/2)

(“Kırmayayım. Babam kral **dillere** (eleştirilere) girmesin (uğramasın).”)

[-1-]

Tilä-: T. f. Çok istemek, dilemek, aramak, istemek.

Tilä-p(-I-): T. zf. İsteyip.

saḳınçınaz bar ersär maŋa amtı bir ḳuŋḳayu **tiläp** kalürüŋ (PKPK LXIX/7)

(“Düşünceniz var ise bana şimdi bir kopuz **isteyip** getirin.”)

ol udçı är bir ḳuŋḳau **tiläp** kälürdi (PKPK LXX/3)

(O sığırtmaç adam bir kopuz **isteyip** getirdi.)

[-2-]

Tilä-(y)ü(-II-): T. zf. Dileyerek.

burḫan ḳutın **tiläyü** yoḳ çıġay irinç yarlıġ tınlıġlarka (PKPK XLVIII/1)

(“Buddha’nın mutluluğunu **dileyerek** yok yoksul sefil, zavallı insanlara...”)

[-1-]

Timin: T. zf. O sırada, hemen.

ölüg täg ḳamılu tüşti ür keç **timin** öglänti (PKPK LXII/1)

(Ölü gibi yere yatıp, düştü. Çok uzun zaman (sonra) **o anda** kendine geldi.)

[-1-]

Tirig: T. is. Diri, canlı.

Tirig(-I-): T. sf. Canlı.

tirig oztum kältüküm bu tep ötünti ol ödün ḳanı (PKPK LXI/1)

(“**Canlı** kurtuldum. Geldiğim (yer?) bu.” diyerek konuştu. O zaman babası...)

[-1-]

Tit-: T. f. Bırakmak, geri sürmek, geri atmak.

Tit-mä-ŋ(-I-): T. f. Reddetmeyin.

bulsar meni **titmäŋ** ädgü köni yolçı yerçi bolup (PKPK XL/7)

(“Bulursanız beni **reddetmeyin**. İyi, doğru yolcu (ve) kılavuz olup...”)

siz ḳaçan burḫan ḳutın bulsar siz mėni **titmäŋ** (PKPK LI/6)

(“Siz ne zaman Buddha’nın mutluluğunu bulursanız beni **reddetmeyin.**”)

[-2-]

Ṭoġ-: T. f. Doğmak.

Toġ-a(-I-): T. zf. Doğarak.

ötrü tegin **toġa** yoḳ çıġay poşı-çı men (PKPK LXVII/3)

(O zaman prens (şöyle dedi): "Yok yoksul **doğarak** (doğmuş) dilenciyim.")

[-1-]

Toġ-dum men(-II-): T. f. Doğdum.

ıġlayu bu ne ämgäklig yer ermiş näglük **toġdum** men (PKPK V/1)

(Ağlayarak, "Bu nasıl çileli (bir) yermiş? Niçin **doğdum** ben?")

[-1-]

Toḳı-: T. f. Vurmak, dövmek, tıklatmak, dokumak, atkı atmak.

Toḳı-p(-I-): T. zf. (Davul) çalıp.

küniŋä munçulayu küvrüg **toḳıp** yarlıġ yarlıgḳap (PKPK XXXIII/1)

(Her gün böyle davul **çalıp** duyuru yineleyip...)

[-1-]

Toḳı-(y)ur(-II-): T. f. Dokuyor(lar).

böz batatu ḳars **toḳıyur** taḳı yemä adruḳ (PKPK II/5)

(Bez, pamuklu kumaş, yün **dokuyor(lar).** Ayrıca başka zanaatkarlar da...)

[-1-]

Toḳıt-: T. f. Dövdürmek.

Toḳıt-ıp(-I-): T. zf. (Davulu) çaldırıp.

ädgü ögli tėgin uluġ küvrüg **toḳıtıp** inçä tep yarlıġḳadı (PKPK XXXII/1)

(İyi düşünceli prens büyük davulu **çalıp** öylece diyerek konuştu.)

[-1-]

Tol-: T. f. Dolmak, doluşmak, doldurmak.

Tol-ı tururlar erti (-I-): T. yf. Doldurup duruyorlardı.

yırıġ taŋlayu esirkäyü ıġlayu tägrä tolı tururlar erti (PKPK LXXI/4)

(Şarkı(sına) hayran olup, acıyıp ve ağlayıp çevresindeki (alanı) **doldurup duruyorlardı.**)

[-1-]

Ṭon: T. is. Giysi.

Ton+ı(-I-): T. is. Elbisesi, giyeceği.

beş yüz ḳoltġuçılaraġ aşın suvın **tonı** 'ätüki ḳopı (PKPK LXXVI/1)

(Beş yüz dilencilerin yemeğini, suyunu, **elbisesi**, ayakkabısı her şeyi...)

[-1-]

Torçı: T. is. Kapanla kuş tutmayı meslek edinmiş kişi.

ämäri tınlıġ-larıġ ḳuşçı keyikçi balıḳçı avçı **tor-çı** tuzaḳçı (PKPK I/8)

(Sayısız canlıların kuşçu, geyikçi, balıkçı, avcı, **torcu**, tuzakçı...)

[-1-]

Tönŋit-: T. f. Eğmek, (başı) eğmek.

Tönŋit-ip(-I-): T. zf. (Başını) eğip.

ötrü tegin başın **tönŋitip** ıġlayu yerdä yatıp yoḳḳaru turġalı... (PKPK XIX/4)

(O zaman prens başını **eğip** ağlayarak yere yatıp (ne) yukarı ayağa kalkıp..)

[-1-]

Törlüg: T. sf. Tür, türlü, çeşit.

beş **törlüg** ada bar bir ada ol erür (PKPK XVI/8)

("Beş **türlü** tehlike vardır. Birinci tehlike şudur.")

[-1-]

Tört: T. sf. Dört.

tört buluŋ-da yadıltı küniŋä ḳolguçılar üzülmädi (PKPK VII/2)

(**Dört** tarafa yayıldı. Günden güne dilencilerin (isteği) kesilmedi.)

öŋtün ḳapaġḳa tägdi ötrü **tört** körklä ḳırḳın yürüŋ... (PKPK XLII/1)

(Doğu kapısına ulaştı. Sonra **dört** güzel kızları beyaz...)

tört adaḳın iŋläyü kölitdi turdı (PKPK LXV/5)

(**Dört** ayağını (toprağı) ezip, (ayağını) gömüp durdu.)

[-3-]

Törtünç(-II-): T. sf. Dördüncü.

kemi suvḳa çomur-ur **törtünç** uluġ tägzinçkä kigürür (PKPK XVII/8)

("Gemi suya dalar. **Dördüncü** (tehlike) büyük burmaca sokarlar.")

[-1-]

Törü: T. is. Kurumlar; gelenek ve görenekler, davranış kuralları, yasa, kamu düzeni, töre.

Törü(-I-): T. is. Kurumlar(ı).

aġı barım alḳınsar el **törü** näçük tutar biz (PKPK IX/3)

("Servet, değerli eşya tükenirse devleti (ve) **kurumları** nasıl tutarız?")

[-1-]

Törü+g(-II-): T. is. Kurumlarını.

täŋrim elig **törüg** aġı barım tutar aġı (PKPK IX/1)

("Haşmetlim, devlet ve **kurumlarını** zengin ve servet tutar. Zenginlik...")

[-1-]

Törü+si(-III-): T. is. Kuralı.

bu yertinçü **törüsi** antaġ ol amraḳ yemä adrılur sevig (PKPK LXXVIII/4)

(“Bu dünyanın **kuralı** öyle, sevgili de ayrılır âşık ta ayrılır.”)

[-1-]

Törü-: T. f. Yaratılmak, oluşturulmak, türemek; biçimlenmek.

Törü-miş+ta(-I-): T. is. Yaratıldığında.

amraḳ ögüküm yer täŋri **törümiştä** bärü bay yemä bar (PKPK V/8)

(“Sevgili yavrum yer, gök **yaratıldığından** beri zengin de var.”)

[-1-]

Töz: T. is. Kök, köken, esas.

Töz+üm+in(-I-): T. is. Soyumu.

tözümin oġuşumın bälgürti sözläsär inim ölgäy (PKPK LXVII/1)

(“**Soyumu** kuşağımı açıklarsam söz edersem kardeşim ölecek.”)

[-1-]

Tuda: T. is. Tehlike, engel.

Tuda+sız(-I-): T. sf. Engelsiz.

tegin ḳutı ülügi üçün adasız **tudasız** ḳaç kün içintä (PKPK XXXIII/6)

(Prensin iyiliği ve şansı için tehlikesiz (ve) **engelsiz** birkaç gün içinde...)

[-1-]

Tur-: T. f. Durmak, ayakta durmak; kalkmak, kalmak.

Tur-dı(-I-): T. f. Ayağa kalktı.

ötrü ädgü ögli tegin yoḳ̇ḳaru **turdı** (PKPK LX/6)

(O zaman iyi düşünceli prens ayağa **kalktı.**)

[-1-]

Tur-dı(-II-): T. f. Durdu.

tört adaḳın iŋläyü kölitdi **turdı** (PKPK LXV/6)

(Dört ayağını (toprağı) ezip, (ayağını) gömüp **durdu.**)

[-1-]

Tur-ġalı(-III-): T. zf. Ayağa kalkıp.

yerdä yatıp yoḳ̇ḳaru **turġalı** aş aşlaġalı unamadı (PKPK XIX/5)

(Yere yatıp (ne) yukarı **ayağa kalkıp** (ne de) yemek yemeye razı olmadı.)

[-1-]

Tur-maz men(-IV-): T. f. Kalkmayacağım.

bu yerdä yoḳ̇ḳaru **turmaz men** aş aşanmaz men ölgäy men (PKPK XIX/8)

(“Bu yerde(n) yukarı **kalkmayacağım**, yemek yemeyeceğim, öleceğim.”)

[-1-]

Tur-sa-r(-V-): T. f. Kalırsa.

küdän ür **tursar** yaramaz siz maŋa ḳadaş boltuŋuz (PKPK LXIX/3)

(“(Bir) konuk uzun zaman **kalırsa** uygun olmaz. Siz bana kardeş oldunuz.”)

[-1-]

Tur-uŋ(-VI-): T. f. Kalkın.

amtı ıġlamaŋ **turuŋ** men yerliçäp elitgäy men (PKPK LX/1)

(“Şimdi ağlamayın, **kalkın**. Ben (size) kılavuz ederek götüreceğim.”)

[-1-]

Tur-up(-VII-): T. zf. Durup.

taluy ögüz-kä tägip yetti kün **turup** kemi yarattı (PKPK XXXI/4)

(Okyanus ırmağına ulaşıp yedi gün **durup** gemi donattı.)

[-1-]

Tur-up(-VIII-): T. zf. Kalkıp.

ötrü **turup** ekki ḳamış sış kıyıp ekki közinä sançıp täzti (PKPK LVII/8)

(Sonra **kalkıp** iki kamışın sivri (uç şeklinde) sivriltip iki gözüne sokup kaçtı.)

[-1-]

Tur-ur(-IX-): T. f. Çıkar.

beşinç täŋri tüpirär ḳorḳınçıġ yel **turur** (PKPK XVIII/3)

(“Beşinci (tehlike), gökyüzü yırtılır. Korkunç yel **çıkar.**)

[-1-]

Tur-ur(-X-): T. f. Durur.

ḳapaġda ekki arıġ ḳızlar **turur** elgi ärdinilig (PKPK XLI/2)

(Kapıda iki temiz kızlar **durur**. Elleri mücevher(den)...)

uluştaḳı ḳan oġlı ädgü ögli tėgin kälip ḳapaġda **turur** (PKPK XLIV/4)

(Ülkesindeki han oğlu iyi düşünceli prens gelip kapıda **durur.**)

[-2-]

Tur-ur-lar(-XI-): T. f. Dururlar.

kümüş yıp äŋirär bu ḳapaġ közädü **tururlar** (PKPK XLII/4)

(Gümüşten ip eğiren (ve) bu kapıyı bekleyen (kızlar) **dururlar.**)

[-1-]

Tur-ur-lar erti (-XII-): T. yf. Duruyorlardı.

yırıġ taŋlayu esirkäyü ıġlayu tägrä tolı **tururlar erti** (PKPK LXXI/4)

(Şarkı(sına) hayran olup, acıyıp ve ağlayıp çevresindeki (alanı) doldurup

duruyorlardı.)

[-1-]

Turġur-: T. f. Kaldırmak, bırakmak, durdurmak.

Turġur-dı(-I-): T. f. Hareketsiz hale getirdi.

kemi yarattı yėtti temir sua kemi solap **turġurdı** (PKPK XXXI/6)

(Gemi donattı. Yedi demir zincir gemi(yi) bağlayıp **hareketsiz hale getirdi.**)

[-1-]

Turġur-up(-II-): T. zf. (Ayağa) Kaldırıp

ıġlayu busanu turġurup näŋ unamaadı (PKPK XX/4)

(**Ağlayıp**, üzülüp, kaldırıp (kaldırmaya çalıştılar ama o) hiç razı olmadı.)

ötrü ḳapıġçı är **turġurup** yol-ta öŋi olġurtı (PKPK LXVI/2)

(Sonra kapıcı adam (onu) **kaldırıp** yol(un) kenarına oturttu.)

[-2-]

Turḳaru: T. zf. Sürekli, durmadan.

ḳuşlar artatır üçün **turḳaru** ḳınḳa täginür men(PKPK LXXIII/1)

("Kuşlar zarar verir (verdikleri) için **sürekli** sıkıntı çekerim.")

[-1-]

Tusu: T. is. Yarar, çıkar, fayda.

Asıġ tusu(-I-): T. ik. Yarar fayda.

tınlıġ-larḳa **asıġ tusu** ḳılur anı üçün taluy-ka kirigsäyür men (PKPK XXI/6)

("Canlılara **yarar** (ve) **fayda** sağlar. Onu(n) için okyanusa girmek istiyorum.")

kamaġ tınlıġlarḳa artuḳ **asıġ tusu** ḳılu umaġay men (PKPK XXXIV/7)

("Bütün canlılara çok (büyük) **fayda yarar** sağlayamam.")

tınlıġ-larḳa tüzü tükäti **asıġ tusu** ḳılu usar men(PKPK XXXV/4)

("Canlılara tümüne tamamına **yarar fayda** sağlamak istiyorum.")

yarlıġ tınlıġ-larḳa **asaġ tusu** ḳılġalı çintämäni ärdini (PKPK XLVIII/3)

("Zavallı canlılara **yarar fayda** sağlamak amacıyla cintâmani mücevheri...")

tapınalım udunalım biziŋä **asıġ tusu** ḳılıŋ (PKPK XLIX/7)

("Tapınalım (ve) saygı duyalım. Bize **yarar** sağlayın.")

[-5-]

Tuzu+sı(-II-): T. is. Yararı.

asıġı **tuzusı** nä bar tegin inçä tėp ötünti (PKPK XXI/1)

("Yararı **faydası(nda)** ne vardır?" Prens öylece diyerek konuştu.)

[-1-]

Tuş: T. is. Arkadaş.

Eş+iŋ tuş+uŋ (-I-): T. ik. Eşin arkadaş(lar)ın. (Eş dost)

amraḳ ḳadaşım **eşiŋ tuşuŋ** biziŋ beş yüz (PKPK LIII/5)

(“Sevgili kardeşim eşin **arkadaşların** bizim beş yüz...”)

[-1-]

Tuş-: T. f. Karşılaşmak, rastlaşmak.

Tuş-ar(-I-): T. f. Karşılaşır (karşılaşabilir).

saḳlanmadın **tuşar** alḳunı kemi birlä singürür (PKPK XVII/3)

(“Dalgınlıkla (onunla) **karşılaşır**. Bütün (yolcuları) gemi ile yutar.”)

[-1-]

Tut-: T. f. Tutmak.

Tut (-I-): T. f. Koru (tut).

bäkrü kizläp **tut** oġrı almazun (PKPK LVI/1)

(“Sıkıca gizleyip **koru**, hırsız almasın.”)

[-1-]

Tut-a(-II-): T. zf. Tutarak / Tutunarak.

elgin **tuta** kigürüp ärdini-lig orunluḳ üzä olġurtı (PKPK XLVI/1)

(Elini **tutarak** içeriye sokup mücevherli taht üzerine oturttu.)

bir kemi sıyuḳın **tuta** öntüm tep tedi (PKPK LIV/6)

(“Bir gemi(nin) parçasına **tutarak** kurtuldum.” diyerek söyledi.)

[-2-]

Tut-ar(-III-): T. f. Tutar.

täŋrim elig törüg aġı barım **tutar** aġı (PKPK IX/2)

(“Haşmetlim, devlet ve kurumlarını zengin ve servet **tutar.** Zenginlik...”)

[-1-]

Tut-ar biz (-IV-): T. f. Sürdürürüz.

aġı barım alḳınsar el törü näçük **tutar biz** (PKPK IX/3)

(“Servet, değerli eşya tükenirse devleti (ve) kurumları nasıl **tutarız?**”)

[-1-]

Tut-ayın(-V-): T. f. Tutayım.

aruḳlaŋ az udıŋ ärdini maŋa beriŋ men **tutayın** (PKPK LV/6)

(“Dinlenin. Biraz uyuyun. Mücevheri bana verin ben **tutayayım.**”)

[-1-]

Tutuz-: T. f. Emanet etmek, bırakmak.

Tutuz-tı(-I-): T. f. Emanet etti.

açıntı ävintäki uluġ kiçigkä **tutuztı** artuḳ ädgü açınıŋlar (PKPK LXVII/8)

(Besledi. Evindeki büyüklere küçüklere **emanet etti.** "Çok iyi bakınız.")

[-1-]

Tutuz-up(-II-): T. zf. Bırakarak.

ḳadaşı ayıġ ögli teginig ötläp kemi **tutuzup** yantru ıdtı (PKPK XXXV/7)

(Kardeşi kötü düşünceli prense öğüt verip gemiyi **bırakarak** geri gönderdi.)

[-1-]

Tutuz-ur men(-III-): T. f. Emanet ediyorum.

birkiyä amraḳ oğlımın siziŋä **tutuzur men** (PKPK XXV/5)

("Biricik sevgili oğlumu size **emanet ediyorum.**")

[-1-]

Tuzaḳçı: T. is. Tuzakla kuş tutan.

ämäri tınlıġ-larıġ ḳuşçı keyikçi balıḳçı avçı tor-çı **tuzaḳçı** (PKPK I/8)

(Sayısız canlıların kuşçu, geyikçi, balıkçı, avcı, torcu, **tuzakçı**...)

[-1-]

Tükä-: T. f. Tam olmak, bitmiş olmak, sonuna ulaşmak; tükenmek, yeterli olmak, yetmek.

Tükägüçä(-I-): T. zf. Tükeninceye kadar.

tükägüçä urup tegin inçä tėp yarlıġḳadı (PKPK XXXIV/3)

(**Tükeninceye kadar** vurup (yükleyip) prens öylece diyerek (bir) duyuru yaptı.)

[-1-]

Tükä-mä-di(-II-): T. f. Gücüm yetmedi.

tıdu umadam ärkim **tükämädi** ärksiz ıdur men (PKPK XXVII/4)

("Engel olamadım. **Gücüm yetmedi.** Güçsüz (bir şekilde) gönderdim.")

[-1-]

Tükal: T. sf. Tam, bütün; sağlam.

Esän tükäl(-I-): T. ik. Sağ salim.

kemiçi bar ersär yemä kälsün teginig **esän tükäl** kälürzünlär (PKPK XXII/7)

("Denizci varsa (o) da gelsin. Prensi **sağ salim** geri getirsinler.")

ärin barıp **esän tükäl** kälmiş erti inçip säkiz on yaşayur (PKPK XXIV/3)

(Adamla gidip **sağ salim** geri dönmüştü. Ancak seksen yaşındadır.)

oğlumın siziŋä tutuzur men **esän tükäl** kälürüŋ (PKPK XXV/6)

(“Oğlumu size emanet ediyorum. **Sağ salim** geri getirin.”)

täŋrim ḳorḳmaŋ busanmaŋ **esän tükäl** täggäy siz (PKPK XL/5)

(“Efendim korkmayınız, üzülmeyiniz. **Sağ salim** ulaşacaksınız.”)

ekki ḳadaş **esän tükal** ḳavışıp öpişti ḳucuştı (PKPK LII/7)

(İki kardeş **sağ salim** kavuşup öpüştü, kucaklaştı.)

[-5-]

Tükäti: T. zf. Tamamen, tamamıyla.

Tükäti(-I-): T. zf. Tamamen, tamamıyla.

kärgäkin alḳu **tükäti** berip uzatıp öntürti (PKPK XXVIII/4)

(Gerekli (olan) her şeyi **tam** (eksiksiz) verip (onları) geçirip uğurladı.)

aşın suvın tonı ‘ätüki ḳopı **tükäti** ḳıltı (PKPK LXXVI/1)

(Yemeğini, suyunu, elbisesi, ayakkabısı her şeyi **tamamen** sağladı.)

[-2-]

Tüzü tükäti(-II-): T. ik. Tamamen tam olarak.

tınlıġ-larḳa **tüzü tükäti** asıġ tusu ḳılu usar men (PKPK XXXV/4)

(“Canlılara **tümüne tamamına** yarar fayda sağlamak istiyorum.”)

[-1-]

Tümän: T. is. On bin.

Tümän(-I-): T. sf. Çok sayıda, binlerce.

yulıyur sansız **tümän** özlüg ölürür tarıġ tarıyu (PKPK I/5)

(Öldürüyorlar. Sayısız **binlerce** yaratığı öldürürler. Tarla ekilirken...)

ädgü yoḳ kim bir tarısar miŋ **tümän** bulur (PKPK XIII/4)

(“İyi (yol) yok. Kim bir (tane) ekerse binlerce, **on binlerce** bulur.”)

[-2-]

Tüŋür: T. is. Dünür.

Tüŋür büşük(-I-): T. ik. Dünür akraba.

tüŋür büşük bolmış erti ḳaltı balıḳ ḳapaġda (PKPK LXIV/6)

(Böylece **dünür akraba** olmuşlardı. (Prens) kent kapısında...)

[-1-]

Tüpir-: T. f. Gök rüzgarlanmak?

Tüpir-är(-I-): T. f. Gökyüzü yırtılır.

beşinç täŋri **tüpirär** ḳorḳınçıġ yel turur (PKPK XVIII/2)

(“Beşinci (tehlike), gökyüzü **yırtılır**. Korkunç yel çıkar.”)

[-1-]

Tüş-: T. f. Düşmek.

Tüş-ä täginmägäy ėrtimiz (-I-): T. yf. (Günaha) düşmeyelim.

barım alḳın-sar uvatsar yazuḳḳa **tüşä täginmägäy ėrtimiz** (PKPK VIII/1)

("Değerli eşya tükenirse, azalırsa günaha **düşmeyelim.**")

[-1-]

Tüş-ti(-II-): T. f. Düştü.

ölüg täg ḳamılu **tüşti** ür keç timin öglänti (PKPK LXI/7)

(Ölü gibi yere yatıp, **düştü.** Çok uzun zaman (sonra) o anda kendine geldi.)

[-1-]

Tüt-: T. f. Tütmek.

Tüt-är-çä(-I-): T. zf. (duman) Tüter gibi.

ançulayu közünür ḳaltı lenxua sayu tütün **tütärçä** (PKPK XXXVIII/6)

("Öylece görünür. Böylece lotusların her biri duman **çıkarıyormuş gibi...**")

[-1-]

Tütün: T. is. Duman, tütün, buhar.

ançulayu közünür ḳaltı lenxua sayu **tütün** tütärçä (PKPK XXXVIII/6)

("Öylece görünür. Böylece lotusların her biri **duman** çıkarıyormuş gibi...")

[-1-]

Tüzü: T. zf. Tamamıyla.

Tüzü tükäti(-I-): T. ik. Tamamen tam olarak.

tınlıġ-larḳa **tüzü tükäti** asıġ tusu ḳılu usar men (PKPK XXXV/4)

("Canlılara **tümüne tamamına** yarar fayda sağlamak istiyorum.")

[-1-]

2.2.18. U

U-: T. f. -Ebilmek, -mek gücünde olmak, muktedir olmak.

U-ma-dam(-I-): T. bf. Engel olamadım.

tıdu **umadam** ärkim tükämädi ärksiz ıdur men (PKPK XXVII/3)

("Engel **olamadım.** Gücüm yetmedi. Güçsüz (bir şekilde) gönderdim.")

[-1-]

U-ma-dı(-II-): T. bf. Cevap veremedi.

kaŋı ḳan bu ötüg sav eşidip näŋ kiginç bėrü **umadı** (PKPK XV/8)

(Babası han bu rica söz(lerini) işitip hiç cevap **veremedi.**)

[-1-]

U-ma-dı(-III-): T. bf. Kımıldayamıyor, yürüyemiyordu.

yorıyu umadı ötrü teginkä inçä tep ötünti (PKPK XXXVII/3)

(**Yürüyemiyordu**. O zaman prense şöyle diyerek seslendi.)

[-1-]

U-ma-dı-lar(-IV-): T. bf. (Çözüm) bulamadılar.

uluşta bilgälärkä ayıtıp kim yemä **ötkürü umadılar** (PKPK LXXIV/3)

(Ülkede bilgelere sorup ki? (ama) (onlar) da **çözüm bulamadılar.**)

[-1-]

U-ma-ġay men(-V-): T. bf. (Yarar) sağlayamam.

kamaġ tınlıġlarḳa artuḳ asıġ tusu ḳılu **umaġay men** (PKPK XXXIV/7)

(Bütün canlılara çok (büyük) fayda yarar **sağlayamam.**)

[-1-]

U-matın(-VI-): T. zf. Dayanamayarak.

tegin ämgäkin körü **umatın** teginkä inçä tep tedi (PKPK LIX/3)

(Prens acısını görüp **dayanamayarak** prense şöyle diyerek söyledi.)

[-1-]

U-sa-r(-VII-): T. bf. (Yol) açabilirseniz

ol lenxua yoluġ **yoġuru usar siz** (PKPK XXXIX/2)

("Bu lotuslardan (kendinize) **yol açabilirsiniz.**")

[-1-]

U-sa-r(-VIII-): T. bf. (Çiğneyip) geçebilirseniz, yürüyebilirseniz?

yılanlar yatur anı **yoġuru usar siz** içgärü balıḳḳa kirgäy siy(PKPK XXXIX/7)

("Yılanlar yatar onu(n) (üzerinde) **yürüyebilirseniz**. İçeriye kente girerseniz...")

[-1-]

U-sa-r men(-IX-): T. bf. (Yarar) sağlayabilmek istiyorum.

ḳayu tınlıġ-larḳa tüzü tükäti asıġ **tusu ḳılu usar men** (PKPK XXXV/4)

("Canlılara tümüne tamamına yarar **fayda sağlamak istiyorum.**")

[-1-]

Uçuz: T. sf. Ucuz, değersiz.

Uçuz(-I-): T. sf. Değersiz.

kälürsär taḳı aġırlıġ bolġay men taḳı **uçuz** bolġay men (PKPK XXIX/4)

("Getirirse daha değerli olacak beni daha **ucuz** (**küçümsenmiş**) olacak

(olacağım).")

[-1-]

Ud: T. is. Sığır.

taḳı yemä kördi ämäri tınlıġ-lar yunt **ud** çoḳar (PKPK III/1)

(Ayrıca (ayrıca) çok sayıda insanlar(ın) at (ve) **sığır** kestiğini gördü.)

ḳan udçısı beş yüz **ud** sürä önti (PKPK LXV/2)

(Han(ın) sığırtmacı beş yüz **sığır** güderek (ona doğru) ilerledi.)

sürüg **ud** ḳamaġ öntüktä tilin yalġap (PKPK LXV/6)

(**Sığır** sürüsü tamamen geçip gittikten (sonra) diliyle yalayıp...)

[-3-]

Udçı: T. is. Sığırtmaç.

Udçı(-I-): T. is. Sığırtmaç.

olġurtı **udçı** är körüp inçä tep ayıtdı (PKPK LXVI/3)

(Oturttu. **Sığırtmaç** adam (prensi) görüp öylece (şunları) söyleyerek sordu.)

ol ödün **udçı** är öz äviŋä elitti(PKPK LXVII/6)

(O zaman **Sığırtmaç** adam kendi evine götürdü, besledi.)

ötrü **udçı** ärkä barayın tep tedi (PKPK LXVIII/6)

(Bunun üzerine **sığırtmaç** adama, "Gideyeyim." diyerek söyledi.)

udçı är näglük barıġ-sadıŋaz köŋlüŋüzni kim bertdi (PKPK LXVIII/7)

(**Sığırtmaç** adam, "Niçin gitmek istiyorsunuz? Kalbinizi kim kırdı?")

ol **udçı** är bir ḳuŋḳau tiläp kälürdi (PKPK LXX/2)

(O **sığırtmaç** adam bir kopuz isteyip getirdi.)

[-5-]

Udçı-sı(-II-): T. is. Sığırtmacı.

ḳan **udçısı** beş yüz ud sürä önti (PKPK LXV/1)

(Han(ın) **sığırtmacı** beş yüz sığır güderek (ona doğru) ilerledi.)

[-1-]

Udı-: T. f. Uyumak.

Udı-dı(-I-): T. f. Uykuya daldı.

ötrü **udıdı** ol ol ödün ayaġ ögli tėgin köŋliŋä yäk (PKPK LVI/3)

(Sonra **uykuya daldı.** O, o zaman kötü düşünceli prens kalbine şeytanca...")

[-1-]

Udı-ŋ(-II-): T. f. Dinlenin (uyuyun).

siz aruḳ siz aruḳlaŋ az **udıŋ** (PKPK LV/5)

(“Siz yorgunsunuz. Dinlenin. Biraz **uyuyun.**)

[-1-]

Uduġ T. sf. Büyük saygı.

Uduġ+ın(-I-): T. sf. (büyük) Saygı göstermesi.

ädgü ögli tegin yėtti kün lölär tapaġın **uduġın** aşadı (PKPK L/5)

(İyi düşünceli prens yedi gün ejderhalar(ın) tapınması ve **saygı göstermesi** (sayesinde) yedi.)

[-1-]

Udun-: T. f. Büyük saygı göstermek.

Udun-alım(-I-): T. f. Saygı duyalım.

tapınalım **udunalım** biziŋä asıġ tusu ḳılıŋ (PKPK XLIX/6)

(“Tapınalım (ve) **saygı duyalım.** Bize yarar sağlayın.”)

[-1-]

Uduz-: T. f. Yanına alıp götürmek; izletmek, takip ettirmek.

Uduz-up(-I-): T. zf. Yol gösterip.

kutı waxşiki **uduzup** öz ḳadını yeriŋä tägdi (PKPK LXIV/2)

(Koruyucu meleği **yol gösterip** kendi kayınpederinin ülkesine ulaştı.)

[-1-]

Uduz-up(-II-): T. zf. (Prensi yanına) alıp.

anta **uduzup** balıḳ ortusınta bältirdä ḳalın (PKPK LXX/4)

(Oradan **(prensi) alıp** kentin merkezinde kavşakta yoğun...)

[-1-]

Uḳ-: T. f. Anlamak.

Uḳ-tı(-I-): T. f. Anladı.

keŋränü aş berür boltı-lar ḳaltı tegin **uḳtı** (PKPK LXVIII/5)

(Homurdanarak yemek verir oldular. Böylece prens **anladı.**)

[-1-]

Ulatı: T. zf. Ve başkaları ve diğerleri.

yunt ud çoḳar ḳoy laġzın **ulatı** tınlıġ-larıġ (PKPK III/2)

(At (ve) sığır kestiğini gördü. Koyun, domuz **ve diğer** canlıları...)

[-1-]

Ulı-: T. f. Ulumak, inleyerek çığlık atmak.

Ulı-dı (-I-): T. f. Ağladı.

ḳaŋı ḳan bu sav eşidip kök täŋri ta-pa **ulıdı** sıḳtadı (PKPK LXI/4)

(Babası han bu sözü işitip mavi göğe doğru **ağladı**, sızladı.)

[-1-]

Ulı-dı-lar(-II-): T. f. Ağlayıp sızladılar.

ol ödün ol beş yüz ḳoltġuçılar bu savaġ eşidip **ulıdılar** (PKPK LXXVII/2)

(O zaman bu beş yüz dilenciler bu sözü işitip **ağlayıp sızladılar.**)

[-1-]

Ulı-(y)u(-III-): T. zf. (İnek gibi) böğürürken.

buzaġusın itürmiş iŋäk täg **ulıyu** inçä tep ötüntilär (PKPK LXXVII/5)

(Buzağısını arayan (kaybeden) inek gibi **böğürürken** öylece diyerek cevap verdi.)

[-1-]

Uluġ: T. is. Büyük, üst, başkan.

Uluġ(-I-): T. sf. Büyük.

kemi suvḳa çomur-ur törtünç **uluġ** tägzinçkä kigürür (PKPK XVII/8)

("Gemi suya dalar. Dördüncü (tehlike) **büyük** burmaca sokarlar.")

ädgü ögli tėgin **uluġ** küvrüg toḳıtıp inçä tep yarlıġḳadı (PKPK XXXI/8)

(İyi düşünceli prens **büyük** davulu çalıp öylece diyerek konuştu.)

uluġ küçlüg ḳutluġ bodisavatlar ermäsär bu yerkä näŋ (PKPK XLV/2)

("**Büyük**, güçlü (ve)kutsal ruhlu bodhisattvalar olmasa bu yere (kadar)...")

uluġ ögrünçülüg köŋlin poşı bermäk asġı nomladı (PKPK XLVI/5)

(**Büyük** (ve) neşeli (bir) gönlüyle bağış vermenin faydasını öğretti.)

men **uluġ** küsüşin bu çintämäni ärdini alıp siziŋä poşı (PKPK LI/2)

("Ben **büyük** istekle bu çintamani mücevheri alıp size bağış...")

[-5-]

Uluġ kiçigkä(-II-): T. ik. Büyük küçük.

açıntı ävintäki **uluġ kiçigkä** tutuztı (PKPK LXVII/7)

(Besledi. Evindeki **büyüklere** küçüklere emanet etti.)

[-1-]

Ulıg+ı(-III-): T. is. (Hazineci) büyüğü, (hazineci) başı.

aġıçı **uluġı** ḳanḳa inçä ötünti (PKPK VII/7)

(O zaman hazineci **büyüğü** hana şunları söyledi.)

[-1-]

Uluş: T. is. Ülke, bölge, il.

Uluş(-I-): T. is. Ülke, bölge.

Bu **uluş** bodun ayıġ ḳılınçlıġlar ḳılmışın körüp ärtüŋü buşuş-luġ (PKPK III/7)
(Bu **ülke** halk(ının) kötü işler yaptığını görüp son derece üzüntülü...)
uluş barça tegin üçün busanur yemä ḳan inçä tep yarlıġkadı(PKPK XXVII/1)
(Bütün **ülke** prens için üzülüyor ve han şöyle diyerek açıkladı.)
ol ödün ḳanı ḳan **uluş** bodun ıġlayu sıḳtayu ädgü ögli teginig (PKPK XXX/8)
(Bu sırada babası han **ülke** halk ağlayıp sızlanarak iyi düşünceli prensi...)
ötrü ol ödün baranas **uluş** bodunı alḳu busantı ıġladılar (PKPK LXII/3)
(O zaman Benares **ülkesi(nin)** halkı(nın) hepsi üzüldü(ler), ağladılar.)
uluş bodun alḳu ḳovradı yırıġ taŋlayu (PKPK LXXI/2)
(**Ülke(nin)** halkı hepsi (oraya) üşüştü. Şarkı(sına) hayran olup...)
[-5-]

Uluş+ta(-II-): T. is. Ülkesinde.
baranas **uluşta** bir ädgü alp yerçi suvçı bar erti (PKPK XXIII/7)
(Benares **ülkesinde** iyi (ve) cesur bir kılavuz kaptan vardı.)
taḳı ol **uluşta** näçä irinç yarlıġ koltġuçılar bar ersär (PKPK LXXI/7)
(Üstelik o **ülkede** ne kadar zavallı (ve) acınacak dilenciler varsa...)
tägir üçün busanıp balıḳ **uluşta** bilgälärkä ayıtıp (PKPK LXXIV/2)
(Uğradığı için dertlenip kentin **ülkede** bilgelere sorup...)
[-3-]

Uluş+ta+ḳı(-III-): T. is. Ülkesindeki.
uluştaḳı ḳan oġlı ädgü ögli tėgin kälip ḳapaġda turur (PKPK XLIV/2)
("**Ülkesindeki** han oğlu iyi düşünceli prens gelip kapıda durur.")
[-1-]

Una-: T. f. Rıza göstermek, kabul etmek.

Una-ma-dı(-I-): T. f. Razı olmadı.
yerdä yatıp yoḳḳaru turġalı aş aşlaġalı **unamadı** (PKPK XIX/6)
(Yere yatıp (ne) yukarı ayağa kalkıp (ne de) yemek yemeye **razı olmadı.**)
ıġlayu busanu turġurup näŋ **unamaadı** (PKPK XX/4)
(Ağlayıp, üzülüp, kaldırıp (kaldırmaya çalıştılar ama o) hiç **razı olmadı.**)
[-2-]

Una-ma-dı-lar(-II-): T. f. Razı olmadı(lar).
ötrü .. yarlıġın ėşidip kim … näŋ **unamadılar** (PKPK XXXII/8)
(Bunun üzerine .. duyurusunu .. işitip kim(se) hiç **razı olmadılar.**)
[-1-]

Una-ma-sa-r(-III-): T. f. Rıza göstermezse.

biz käntükä ädgükä ötläyür biz **unamasar...** (PKPK XX/7)

(“Biz kendisine iyi (yolu) teşvik ediyoruz**. Rıza göstermezse...**”)

[-1-]

Ur-: T. f. Vurmak, saldırmak; yerleştirmek, koymak, atmak, yüklemek.

Ur-dı-lar(-I-): T. f. Attılar.

elgin adaḳın bäkläp kınlıḳta **urdılar** (PKPK LXIII/6)

(Elini ve ayağını **z**incire vurup hapse **attılar.**)

[-1-]

Ur-uŋ(-II-): T. f. Verin (koyun).

başın birgärü bap meniŋ eligdä **uruŋ** (PKPK LXXX/3)

(“(İplerin) ucunu birlikte bağlayıp benim elime **verin.**”)

[-1-]

Ur-up(-III-): T. zf. Saldırıp, vurup (yükleyip).

üçünç suvda yäklär **urup** kemi suvḳa çomurur (PKPK XVII/7)

(“Üçüncü (tehlike) suda şeytanlar **vurup** gemi suya dalar.”)

urup tegin inçä tėp yarlıġḳadı (PKPK XXXIV/3)

(**Vurup (yükleyip)** prens öylece diyerek (bir) duyuru yaptı.)

[-2-]

Ursuḳuş-: T. f. Parçalanmak, (gemi) dağılmak.

Ursuḳuş-ur(-I-): T. f. (Dalgalar birbirine) çarpar.

suv egrikşälür **ur-suḳuşur** bėşinç täŋri tüpirär (PKPK XVIII/2)

(“Su fır fır döner (ve) **(dalgalar) çarpar**. Beşinci (tehlike), gökyüzü yırtılır.”)

[-1-]

Utru: T. zf. Karşı koyarak, zıtlaşarak.

Utru(-I-): T. zf. İlerleyip.

tegin içgärü kirdi lö ḳanı **utru** önti (PKPK XLVI/1)

(Prens içeriye girdi. Ejderha hanı **ilerleyip** (karşılamak için) ilerdi.)

[-1-]

Uvat-: T. f. Azaltmak, ufaltmak, parçalamak, küçük parçalara ayırmak.

Uvat-sa-(r)(-I-): T. f. Azalırsa.

aġı barım alḳın-sar **uvatsar** yazuḳḳa tüşä täginmägäy ėrtimiz (PKPK VII/9)

(“Servet, değerli eşya tükenirse, **azalırsa** günaha düşmeyelim.”)

[-1-]

Uz: T. is. Mahir, usta, zanaatkar.

Uz(-I-): T. is. Zanaat(larını).

takı yemä adruḳ uzlar käntü käntü **uz** işin işläyür (PKPK II/6)

(Ayrıca başka zanaatkarlar da kendi kendi(ne) **zanaatlarını** icra eder(ler).)

ḳovraġ ara olġurtı tegin ḳopuzḳa ärtinçü **uz** erti (PKPK LXX/7)

(Kalabalık arasına oturttu. Prens kopuz (çalmakla) pek **usta** idi.)

[-2-]

Uz+lar(-II-): T. is. Zanaatkarlar.

takı yemä adruḳ **uzlar** käntü käntü uz işin işläyür (PKPK II/5)

(Ayrıca başka **zanaatkarlar** da kendi kendine zanaatlarını icra eder(ler).)

[-1-]

Uzat-: T. f. Götürmek, eşlik etmek.

Uzat-ıp(-I-): T. zf. Geçirip.

nä kärgäkin alḳu tükäti berip **uzatıp** öntürti (PKPK XXVIII/5)

(Gerekli (olan) her şeyi tam (eksiksiz) verip (onları) **geçirip** uğurladı.)

[-1-]

Uzatı: T. zf. Daima, sürekli.

ädgü ögli teginig **uzatı** öntürüp taluy-ḳa ıdtılar (PKPK XXXI/1)

(İyi düşünceli prensi **daima?** uğurlayarak okyanusa gönderdiler.)

[-1-]

2.2.19. Ü

Üç: T. is. Üç.

Üç+ünç(-I-): T. sf. Üçüncü.

üçünç suvda yäklär urup kemi suvḳa çomurur (PKPK XVII/6)

("**Üçüncü** (tehlike) suda şeytanlar vurup gemi suya dalar.")

[-1-]

Üçün: T. e. İçin.

Üçün(-I-): T. e. için.

oġlı **üçün** temäz mü köŋülüg bėrzün köŋlin bertmäŋlär (PKPK VIII/4)

("Oğlu **için** denmez mi? Dileğini versin. (Onun) kalbini kırmayınız.")

tınlıġ-larḳa asıġ tusu ḳılur anı **üçün** taluy-ka kirigsäyür men (PKPK XXI/6)

("Canlılara yarar (ve) fayda sağlar. Onu(n) **için** okyanusa girmek istiyorum.")

uluş barça tegin **üçün** busanur yemä ḳan inçä tep yarlıġkadı (PKPK XXVII/1)
(Bütün ülke prens **için** üzülüyor ve han şöyle diyerek açıkladı.)
avıçḳa ḳamaġ taplamış **üçün** yėrçi boltı (PKPK XXVII/8)
(Yaşlı adam tüm (öneriyi) kabul ettiği **için** (onun) kılavuzu oldu.)
yemä ḳanı oġul ḳılınçı yavlak **üçün** sevmäz erti (PKPK XXX/5)
(Doğrusu babası oğlu(nun) davranışı kötü (olduğu) **için** sevmezdi.)
ḳutsuz ḳovılar **üçün** alḳu yoḳadtı alḳu öltilär (PKPK LIV/2)
("Şanssız ve talihsizler **için** hepsi telef oldu. Hepsi öldü(ler).")
bultuŋuz mu tep tedi tegin köni savlıġ **üçün** bultum (PKPK LV/2)
("Buldunuz mu?" diyerek dedi. Prens doğru sözlü (olduğu) **için** "Buldum.")
ḳuşlar artatır **üçün** turḳaru ḳınḳa täginür men (PKPK LXXIII/1)
("Kuşlar zarar verir (verdikleri) **için** sürekli sıkıntı çekerim.")
tägir **üçün** busanıp balıḳ uluşta bilgälärkä ayıtıp (PKPK LXXIV/1)
(Uğradığı **için** dertlenip kentin ülkede bilgelere sorup...)
[-9-]

Üçün(-II-): T. e. İçin, sayesinde.

tegin ḳutı ülügi **üçün** adasız tudasız ḳaç kün içintä (PKPK XXXIII/5)
(Prensin iyiliği ve şansı **için** tehlikesiz (ve) engelsiz birkaç gün içinde...)
ülügi **üçün** kutı waxşiki uduzup öz ḳadını yeriŋä tägdi (PKPK LXIV/1)
(Şansı **için** koruyucu meleği yol gösterip kendi kayınpederinin ülkesine ulaştı.)
kamaġ tınlıġlar **üçün** burḫan ḳutın tiläyü (PKPK XLVII/7)
("Tüm varlıklar **için** Buddha'nın mutluluğunu dileyerek...")
[-3-]

Nä üçün(-III-): T. zf. Niçin.

amrak oġlum **nä üçün** buşuş-luġ kältiŋiz (PKPK IV/5)
("Sevgili oğlum **niçin** üzgün geldiniz?")
nä **üçün** ölüm yerkä barır siz (PKPK XVI/7)
("Niçin **ölüm** yerine varırsınız?")
[-2-]

Üküş: T. sf. Çok.

Üküş(-I-): T. sf. Pek çok.

üküş yoḳ çıġay ämgäklig tınlıġ-lar-aġ körüp ıġladım (PKPK V/5)
("**Pek çok** yok yoksul (içinde) acı dolu canlıları görüp ağladım.")

näçükin ağı barım ḳazġansar **üküş** bulur (PKPK XII/7)

(“Nasıl zenginlik ve servet kazanılırsa **çok** bulur.”)

üküş tınlıġlar barıp ölügli bir barsar yaraġay mu (PKPK XXVI/6)

(“**Pek çok** insanlar varıp ölümlü bir yere giderse uygun olur mu?”)

[-3-]

Üküş(-II-): T. sf. Birçok.

üküş bilgä kişi-lär inçä tedilär (PKPK LXXIV/4)

(**Birçok** bilge kişiler öylece (şunları) dediler.)

[-1-]

Ülüg: T. is. Talih, pay, kader.

Ülüg+i(-I-): T. is. Şansı.

tegin ḳutı **ülügi** üçün adasız tudasız ḳaç kün içintä (PKPK XXXIII/5)

(Prensin iyiliği ve **şansı** için tehlikesiz ve engelsiz birkaç gün içinde...)

ülügi üçün kutı waxşiki uduzup öz ḳadını yeriŋä tägdi (PKPK LXIV/1)

(**Şansı** için koruyucu meleği yol gösterip kendi kayınpederinin ülkesine ulaştı.)

[-2-]

Ülüg+lüg(-II-): T. sf. Şanslı.

çintämäni ärdini bulsar bar kim **ülüglüg** ḳutluġ kişi (PKPK XXI/4)

(“Çintamani mücevheri bulursa vardır ki **şanslı** (ve) mutlu kişi...”)

[-1-]

Üntä-: T. f. Bağırmak, sesini yükseltmek.

Üntä-mä-di-lär(-I-): T. f. Sesini çıkarmadılar.

yarlıġın ėşidip kim … näŋ unamadılar **üntämädilär** (PKPK XXXII/8)

(Duyurusunu .. işitip kim(se) hiç razı olmadılar, **sesini çıkarmadılar.**)

[-1-]

Üntä-mä-sä-r(-II-): T. f. Sesini çıkarmazsa.

küvrüg toḳıp yarlıġ yarlıgḳap kim näŋ **üntämäsär** (PKPK XXXIII/2)

(Davul çalıp duyuru yineleyip hiç kimse **sesini çıkarmazsa...**)

[-1-]

Üntä-(y)ü(-III-): T. zf. Seslenerek.

täŋrisi **üntäyü** yol ayu bėrdi bodunḳa tägdi (PKPK LX/6)

(Perisi **seslenerek** yol gösteriverdi (ve) halka ulaştı.)

[-1-]

Ür: T. zf. Uzun zaman.

Ür keç(-I-): T. ik. Uzun zaman geç.

ölüg täg ḳamılu tüşti **ür keç** timin öglänti (PKPK LXII/1)

(Ölü gibi yere yatıp, düştü. Çok **uzun zaman** (sonra) o anda kendine geldi.)

[-1-]

Ür(-II-): T. zf. Uzun zaman.

küdän **ür** tursar yaramaz siz maŋa ḳadaş boltuŋuz (PKPK LXIX/3)

("(Bir) konuk **uzun zaman** kalırsa uygun olmaz. Siz bana kardeş oldunuz.")

[-2-]

Üzä: T. zf. Üzerine, üzerinde; e. İle ilgili, vasıtasıyla.

Üzä(-I-): T. e. ile.

öz kazġançım **üzä** ädgü ḳılınç ḳılayın tep saḳıntı (PKPK XII/3)

("Kendi kazancım **ile** iyi işler yapayayım." diyerek düşündü.)

[-1-]

Üzä(-II-): T. zf. Üzerine.

elgin tuta kigürüp ärdini-lig orunluḳ **üzä** olġurtı (PKPK XLVI/3)

(Elini tutarak içeriye sokup mücevherli taht **üzerine** oturttu.)

yemiş sögüt(iŋ) **üzä** birär çıŋratġu asıŋ (PKPK LXXIX/5)

("Yemiş ağacın **üzerine** birer çıngırak asın.")

bir sögüt **üzä** birär çıŋratġu asaŋ ısıġ baŋ (PKPK LXXIX/6)

("Bir söğüt (ağacın) **üzerine** birer çıngırak asın, ip bağlayın.")

[-3-]

Üzül-: T. f. Kesilmek, koparılmak.

Üzül-mä-di(-I-): T. f. Kesilmiyordu

küniŋä ḳolġuçı-lar **üzülmädi** taḳı adın aġlıḳ ḳoltı yemä ber-di (PKPK VII/3)

(Günden güne dilencilerin (isteği) **kesilmedi** ve bir daha hazine istedi ve verdi.)

[-1-]

2.2.20. W

Vaẖşik: *Soğd. is.* Ruh, peri, koruyucu melek.

Vaẖşik+i(-I-): Soğd. is. Perisi(nin) koruyucu meleği(nin)

kutı **waxşiki** uduzup öz ḳadını yeriŋä tägdi (PKPK LXIV/2)

(Koruyucu **meleği** yol gösterip kendi kayınpederinin ülkesine ulaştı.)

[-1-]

2.2.21. Y

Yadıl-: T. f. Yayılmak, saçılmak.

Yadıl-tı(-I-): T. f. Yayıldı

at tört buluŋ-da **yadıltı** küniŋä kolguçılar üzülmädi(PKPK VII/2)

(Dört tarafa **yayıldı.** Günden güne dilencilerin (isteği) kesilmedi.)

[-1-]

Yalġa-: T. f. Yalamak.

Yalġa-p(-I-): T. zf. Yalayarak/yalayıp.

tilin **yalġap** ekki közintäki sışın alıp kodtı (PKPK LXV/7)

(Diliyle **yalayarak** iki gözündeki şişi alıp attı.)

[-1-]

Yalŋus: T. zf. Yalnız, yalnızca.

Yalŋus+ḳıya(-I-): T. zf ?. Tek başınıza.

siz **yalŋus-ḳıya** ḳalır siz täŋrim ḳorḳmaŋ busanmaŋ (PKPK XL/3)

("Siz **tek başınıza** kalırsınız. Efendim korkmayınız, üzülmeyiniz.")

[-1-]

Yantru: T. zf. Geri döndürerek, yeniden, yine.

ḳadaşı ayıġ ögli teginig ötläp kemi tutuzup **yantru** ıdtı (PKPK XXXV/7)

(Kardeşi kötü düşünceli prense öğüt verip gemiyi bırakarak **geri** gönderdi.)

[-1-]

Yara-: T. f. Uygun olmak, yaraşmak.

Yara-ġay(-I-): T. f. Uygundur.

yaraġay öŋrä yemä bodisavatlar munçulayu (PKPK XLVIII/6)

("**Uygundur**, eskiden de Bodhisattvalar bu şekilde....")

[-1-]

Yara-ġay mu(-II-): T. f. Uygun olur mu?

üküş tınlıġlar barıp ölügli bir barsar **yaraġay mu** (PKPK XXVI/8)

("Pek çok insanlar varıp ölümlü bir yere giderse **uygun olur mu?**")

[-1-]

Yara-maz (-III-): T. f. Uygun olmaz.

küdän ür tursar **yaramaz** siz maŋa ḳadaş boltuŋuz (PKPK LXIX/4)

("(Bir) konuk uzun zaman kalırsa **uygun olmaz.** Siz bana kardeş oldunuz.")

[-1-]

Yarat-: T. f. Hazırlamak, gerektiği gibi yapmak.

Yarat-tı(-I-): T. f. Donattı.

taluy ögüz-kä tägip yetti kün turup kemi **yarattı** (PKPK XXXI/5)

(Okyanus ırmağına ulaşıp yedi gün durup gemi **donattı.**)

[-1-]

Yarlıġ: T. sf. Zavallı, yürekler acısı.

İrinç yarlıġ(-I-): T. ik. Sefil zavallı.

irinç yarlıġ tınlıġ-larḳa asaġ tusu ḳılġalı çintämäni (PKPK XLVIII/2)

("**Sefil zavallı** canlılara yarar fayda sağlamak amacıyla cintâmani...")

irinç yarlıġ boltuŋuz tėgin inçä tep saḳınç saḳıntı (PKPK LXVI/7)

("**Sefil acınacak** (halde) oldunuz. Prens öylece diyerek düşünceye daldı.)

taḳı ol uluşta näçä **irinç yarlıġ** koltġuçılar bar ersär (PKPK LXXI/8)

(Üstelik o ülkede ne kadar **zavallı** (ve) **acınacak** dilenciler varsa...)

amtı bizni **irinç yarlıġ** ḳılıp ḳança barır siz (PKPK LXXVIII/1)

("Şimdi bizi (böyle) **zavallı** (ve) **acınacak** (halde) bırakarak nasıl gidersiniz?")

[-4-]

Yarlıġ: T. is. Emir, bir üstün açıklaması, izin.

Yarlıġ(-I-): T. is. Söz(leri), söz(ü).

bu **yarlıġ** eşidip yarlıġ bolzun tıdmazun barayın (PKPK XVIII/8)

(Bu **sözü** işitip, "Emir verilsin (beni) engellemeyin, gideyeyim...")

[-1-]

Yarlıġ(-II-): T. is. Emir.

bu yarlıġ eşidip **yarlıġ** bolzun tıdmazun barayın (PKPK XIX/1)

("Bu sözü işitip, "**Emir** verilsin (beni) engellemeyin, gideyeyim...")

yarlıġ bolmaz ersär bu yerdä yoḳ̇ḳaru yoḳ̇ḳaru turmaz men (PKPK XIX/7)

("(Krallık emri) **izni** olmazsa bu yerde(n) yukarı kalkmayacağım.")

[-2-]

Yarlıġ(-III-): T. is. Düşünce.

ol ödün ḳaŋı ḳan **yarlıġ** yarlıġ̇ḳadı (PKPK XXI/8)

(O zaman babası han **düşüncesini** söyledi.)

[-1-]

Yarlıġ(-IV-): T. is. Açıklama.

kälürzün-lär ötrü bu **yarlıg** eşidip bėş yüz satıġçı (PKPK XXII/8)

("Getirsinler". Bunun üzerine, bu **açıklamayı** işitip beş yüz tüccar...")

[-1-]

Yarlıġ(-V-): T. is. Duyuru.

küniŋä munçulayu küvrüg toḳıp **yarlıġ** yarlıgḳap (PKPK XXXIII/2)

(Her gün böyle davul çalıp **duyuru** yineleyip...)

[-1-]

Yarlıġ boltı(-VI-): T. yf. Buyurdu.

tep **yarlıġ boltı** elgin adaḳın bäkläp kınlıḳta urdılar (PKPK LXIII/5)

(Diyerek **emir buyurdu**. Elini ve ayağını zincire vurup hapse attılar.)

[-1-]

Yarlıġ+ı+n(-VII-): T. is. Duyurusunu.

ötrü .. **yarlıġın** ėşidip kim … näŋ unamadılar (PKPK XXXII/7)

(Bunun üzerine .. **duyurusunu** .. işitip kim(se) hiç razı olmadılar.)

[-1-]

Yarlıġḳa-: T. f. Buyurmak, açıklamak (bir üst konusu olduğunda), izin vermek; her yerde kullanılan onurlandırıcı eylem: söylemek, düşünmek, yapmak. vb.

Yarlıġ+ḳa-dı(-I-): T. f. Seslendi.

ädgü ögli teginig buşuş-luġ körüp inçä tep **yarlıġ-ḳadı** (PKPK IV/4)

(İyi düşünceli prensi üzüntülü görüp öylece (şunları) söyleyerek **seslendi.**)

[-1-]

Yarlıġ+ḳa-dı(-II-): T. f. Söyledi.

ḳaŋı ḳan inçä tep **yarlıġ-ḳadı** amraḳ ögüküm (PKPK V/7)

(Babası han öylece (şunları) diyerek **söyledi.** "Sevgili yavrum...")

ḳaŋı ellig inçä tep **yarlıġ-ḳadı** amraḳ ögüküm (PKPK VI/6)

(Babası kral öylece (şunları) diyerek **söyledi.** "Sevgili yavrum...")

käntü bilingäy erinç tep **yarlıġḳadı** anta ötürü (PKPK X/2)

("Herhâlde kendisi anlayacaktır." diyerek **söyledi.** Bir süre sonra...)

ötrü oġlı teginkä inçä tep **yarlıġḳadı** (PKPK XVI/3)

(Daha sonra prense şöyle diyerek **söyledi.**)

ol ödün ḳaŋı ḳan yarlıġ **yarlıġḳadı** (PKPK XXI/8)

(O zaman babası han düşüncesini **söyledi.**)

yerçi boluŋ tėp **yarlıġķadı** avıçķa ķamaġ (PKPK XXVII/7)
(“(Onun) kılavuzu olun.” diyerek **söyledi.** Yaşlı adam tüm (öneriyi)...)
ädgü ögli tėgin uluġ küvrüg toķıtıp inçä tep **yarlıġķadı** (PKPK XXXII/2)
(İyi düşünceli prens büyük davulu çalıp öylece diyerek **konuştu.**)
ol ödün tegin inçä tep **yarlıġķadı** bu yertinçü törüsi (PKPK LXXVIII/3)
(O zaman prens öylece (diyerek) **söyledi:** “Bu dünya(nın) kuralı...”)
[-8-]
Yarlıġ+ķa-dı(-III-): T. f. Buyurdu.
täŋrim yemä ķaŋı ķan inçä tep **yarlıġķadı** (PKPK VIII/3)
(“Haşmetlim?” babası han da şöyle diyerek **buyurdu.**)
ol ödün ķaŋı ķan inçä **yarlıġ-ķadı** amraķ ögüküm (PKPK IX/5)
(O zaman babası han öylece **buyurdu.** “Sevgili yavrum...”)
ol bodısavat erinç kirzk-ün tep **yarlıġķadı** (PKPK XLV/6)
(“O (bir) herhalde Bodhisattva (olmalı), girsin.” diyerek **buyurdu.**)
lö ķanı inçä tep **yarlıġķadı** (PKPK XLVIII/6)
(Ejderha hanı şöyle diyerek **buyurdu.**)
[-4-]
Yarlıġ+ķa-dı(-IV-): T. f. Emir verdi.
mėniŋ ol ķaŋım ķan bodun tiliŋä ķorķup inçä **yarlıġķadı** (PKPK XI/2)
(“Benimdir.” Babam han halk dilin(den) korkup öylece **emir verdi.**)
[-1-]
Yarlıġ+ķa-dı(-V-): T. f. Öğüdü verdi.
ķaŋı ķan inçä tep **yarlıķadı** birkiyä amraķ (PKPK XXV/4)
(Babası han öylece diyerek **öğüdü verdi:** “Biricik sevgili...”)
[-1-]
Yarlıġ+ķa-dı(-VI-): T. f. Dedi.
esän tükäl kälürüŋ tep **yarlıgķadı** ötrü ol avıçķa är (PKPK XXV/7)
(“Sağ salim geri getirin.” diyerek **dedi.** Bunun üzerine o yaşlı adam...)
[-1-]
Yarlıġ+ķa-dı(-VII-): T. f. Açıkladı.
uluş barça tegin üçün busanur yemä ķan inçä tep **yarlıġkadı**(PKPK XXVII/3)
(Bütün ülke prens için üzülüyor ve han şöyle diyerek **açıkladı.**)
[-1-]
Yarlıġ+ķa-dı(-VIII-): T. f. Konuştu.

sevmäz erti ötrü barsar barġıl tep **yarlıġḳadı** (PKPK XXX/7)

(“Sevmezdi. O zaman “Giderse(n) git.” diyerek **konuştu.**)

[-1-]

Yarlıġ+ḳa-dı(-IX-): T. f. Duyuru yaptı.

urup tegin inçä tėp **yarlıġḳadı** (PKPK XXXIV/4)

(Vurup (yükleyip) prens öylece diyerek (bir) **duyuru yaptı.**)

[-1-]

Yarlıġ+ḳa-ma-dı(-X-): T. f. İzin vermedi.

barayın tep ötünti ötrü ḳaŋı ḳan **yarlıġḳamadı** (PKPK XIX/3)

(“Gideyeyim.” diyerek yalvardı. Bunun üzerine babası han **izin vermedi.**)

[-1-]

Yarlıg+ḳa-p(-XI-): T. zf. Yineleyip, yineleyerek.

küniŋä munçulayu küvrüg toḳıp yarlıġ **yarlıgḳap** (PKPK XXXIII/2)

(Her gün böyle davul çalıp duyuru **yineleyip...**)

[-1-]

Yaşa-: T. f. Yaşamak, yaşında olmak.

Yaşa-(y)ur(-I-): T. f. Yaşındadır.

ärin barıp esän tükäl kälmiş erti inçip säkiz on **yaşayur** (PKPK XXIV/4)

(Adamla gidip sağ salim geri dönmüştü. Ancak seksen **yaşındadır.**)

[-1-]

Yat-: T. f. Yatmış, yatmış durumda olmak.

Yat-ıp(-I-): T. zf. Yatıp.

yerdä **yatıp** yoḳḳaru turġalı aş aşlaġalı unamadı (PKPK XIX/5)

(Yere **yatıp** (ne) yukarı ayağa kalkıp (ne de) yemek yemeye razı olmadı.)

[-1-]

Yat-ur(-II-): T. f. Yatar.

yetti ḳat ḳaram içintä alḳu aġuluġ lölär yılanlar **yatur** (PKPK XXXIX/7)

(“Yedi kat hendeğin içinde hep(si) zehirli ejderhalar (ve) yılanlar **yatar.**”)

[-1-]

Yat-zun(-III-): T. f. Yatsın.

oġlum savı ädgü yavlak bälgürginçä kınlıkta **yatzun** (PKPK LXIII/4)

(“Oğlum(dan) iyi, kötü haber gelinceye kadar (bu oğlum) hapiste **yatsın.**”)

[-1-]

Yatġur-: T. f. Yatırmak.

Yatġur-up(-I-): T. zf. (Yere) yatırıp.

buḳası aşnu önüp teginig yumburu **yatġurup** (PKPK LXV/4)

(Boğası önce ileri doğru atılarak prensi yuvarlayıp **(yere) yatırıp...**)

[-1-]

Yavlaḳ: T. sf. Kötü.

Yavlaḳ(-I-): T. sf. Kötü.

yemä ḳanı oġul ḳılınçı **yavlak** üçün sevmäz erti (PKPK XXX/5)

(Doğrusu babası oğlu(nun) davranışı **kötü** (olduğu için) sevmezdi.)

[-1-]

Ädgü yavlak(-II-): T. ik. İyi kötü.

täŋrim men yemä barayın **ädgü yavlak** bolsar birle bolalım (PKPK XXX/2)

("Haşmetlim ben de gideyeyim. **İyi** (de) **kötü** (de) olsak beraber olalım.")

oġlum savı **ädgü yavlak** bälgürginçä kınlıkta yatzun (PKPK LXIII/3)

("Oğlum(dan) **iyi kötü** haber gelinceye kadar (bu oğlum) hapiste yatsın.")

[-2-]

Yazuḳ: T. is. Hata, Yanlış, Günah.

Yazuḳ+ḳa(-I-): T. zf. Hataya, günaha.

barım alḳın-sar uvatsar **yazuḳḳa** tüşä täginmägäy ėrtimiz (PKPK VIII/1)

("Değerli eşya tükenirse, azalırsa **günaha** düşmeyelim.")

[-1-]

Yäk: T. is. Şeytan, Doğaüstü Varlık.

Yäk(-I-): T. is. Şeytanca.

ol ödün ayaġ ögli tėgin köŋliŋä **yäk** saḳınçı kirdi (PKPK LVI/5)

(O zaman kötü düşünceli prens kalbine **şeytanca** düşünce girdi.)

[-1-]

Yäk+lär(-II-): T. is. Şeytanlar.

üçünç suvda **yäklär** urup kemi suvḳa çomurur (PKPK XVII/7)

("Üçüncü (tehlike) suda **şeytanlar** vurup gemi suya dalar.")

[-1-]

Yegräk: T. zf. Daha iyi, çok daha iyi, kat kat daha iyi.

men bu muntuda **yegräk** çintämäni ärdini alġalı barayın (PKPK XXXV/1)

("Ben bu burada **daha iyi** çintamani mücevheri alarak gideyeyim.")

[-1-]

Yel: T. is. Yel, rüzgâr.

beşinç täŋri tüpirär ḳorḳınçıġ **yel** turur (PKPK XVIII/3)

(“Beşinci (tehlike), gökyüzü yırtılır. Korkunç **yel** çıkar.”)

[-1-]

Yemä: 1. T. zf. Ayrıca.

2. T. bağ. Hem… hem….

3. T. bağ. Ve.

4. T. bağ. De/da.

5. T. zf. Bir daha.

6. T. zf. Doğrusu.

Yemä(-I-): T. zf. Ayrıca.

taḳı **yemä** kördi ämäri tınlıġ-lar yunt ud çoḳar (PKPK II/8)

(Ayrıca **(ayrıca)** çok sayıda insanlar(ın) at (ve) sığır kestiğini gördü.)

yemä bir bilgä nom bilir är inçä tėp tėdi (PKPK XIV/2)

(**Ayrıca** bilge (ve) yasaları bilen bir adam öylece (şunları) diyerek söyledi.)

[-2-]

Yemä(-II-): T. bağ. ve.

yemä bodısavat tegin bu uluş bodun ayıġ ḳılınçlıġlar ḳılmışın (PKPK III/5)

(Bu ülke halk(ının) kötü işler yaptığını (görüp, gören) **ve** prens Bodhisattva...)

ḳolġuçı-lar üzülmädi taḳı adın aġlıḳ ḳoltı **yemä** ber-di (PKPK VII/4)

(Dilencilerin (isteği) kesilmedi ve bir daha hazine istedi **ve** verdi.)

uluş barça tegin üçün busanur **yemä** ḳan inçä tep yarlıġkadı (PKPK XXVII/2)

(Bütün ülke prens için üzülüyor **ve** han şöyle diyerek açıkladı.)

ol balıḳ tägrä **yemä** yetti kat karam içintä alḳu aġuluġ (PKPK XXXIX/5)

(“Bu kentin çevresinde **ve** yedi kat hendeğin içinde hep(si) zehirli...”)

[-4-]

Yemä(-III-): T. bağ. De/da.

taḳı **yemä** adruḳ uzlar käntü käntü uz işin işläyür (PKPK II/5)

(Ayrıca başka zanaatkarlar **da** kendi kendine zanaatlarını icra eder(ler).)

yer täŋri törümiştä bärü bay **yemä** bar yoḳ çıġay yemä bar (PKPK VI/1)

(“Yer, gök yaratıldığından beri zengin **de** var yok yoksul da var.”)

yer täŋri törümiştä bärü bay yemä bar yoḳ çıġay **yemä** bar (PKPK VI/1)

(“Yer, gök yaratıldığından beri zengin de var yok yoksul **da** var.”)

täŋrim **yemä** ḳaŋı ḳan inçä tep yarlıġḳadı (PKPK VIII/2)

(“Haşmetlim?” babası han **da** şöyle diyerek buyurdu.)

ḳorlġuçılar yıġlayu barsar tegin **yemä** ıġlayu ḳalır erti (PKPK X/6)
(Dilenciler ağlayarak gitse prens **de** ağlayarak kalırdı.)
suvçı kėmiçi bar ersär **yemä** kälzün (PKPK XXII/5)
("Gemi kılavuz kaptanı (olan) denizci varsa (o) **da** gelsin.")
täŋrim men **yemä** barayın ädgü yavlak bolsar birle bolalım (PKPK XXX/2)
("Haşmetlim ben **de** gideyeyim. İyi (de), kötü (de) olsak beraber olalım.")
yaraġay öŋrä **yemä** bodisavatlar munçulayu (PKPK XLVIII/7)
("Uygundur, eskiden **de** Bodhisattvalar bu şekilde....")
siziŋä **yemä** bėrgäy biz yetti kün munta eniŋ (PKPK XLIX/3)
("Size **de** vereceğiz. Yedi gün burada kalın.")
ken **yemä** aġruḳ bultı kiŋränü aş berür boltı-lar (PKPK LXVIII/3)
(Sonra **da** (onu) ağır bir yük (olarak) gördü. Homurdanarak yemek verir(ler).)
uluşta bilgälärkä ayıtıp kim **yemä** ötkürü umadılar (PKPK LXXIV/3)
(Ülkede bilgelere sorup ki? (ama) (onlar) **da** çözüm bulamadılar.)
törüsi antaġ ol amraḳ **yemä** adrılur sevig yemä şäşilür(PKPK LXXVIII/5)
("Kuralı öyle, (o) sevgili **de** ayrılır âşık ta ayrılır.")
sevig **yemä** säşilür tep tedi ötrü tegin ol borluḳçı (PKPK LXXVIII/6)
("Âşık **ta** ayrılır." (diyerek) dedi. Sonra prens bu bahçıvan... ")
[-13-]

Yemä(-IV-): T. zf. Bir daha.

amraḳ oġlum ölti ersär munuŋ yüzin **yemä** körmäyin (PKPK LXIII/1)
("Sevgili oğlum öldüyse bunun yüzünü **bir daha** görmeyeyim.")
[-1-]

Yemä(-V-): T. zf. Doğrusu.

yemä ḳaŋı oġul ḳılınçı yavlak üçün sevmäz erti (PKPK XXX/4)
(**Doğrusu** babası oğlu(nun) davranışı kötü (olduğu için) sevmezdi.)
[-1-]

Yemiş: T. is. Meyve, yemiş.

Yemiş(-I-): T. is. Yemiş.

yemiş söğüt(iŋ) üzä birär çıŋratġu asıŋ (PKPK LXXIX/4)
("**Yemiş** ağacın üzerine birer çıngırak asın.")
[-1-]

Yemiş+ig(-II-): T. is. Yemişi, yemişlere.

ädgü **yemişig** ḳuş-lar artatır üçün turḳaru ḳınḳa täginür men (PKPK LXXII/8)

(“İyi **yemişlere** kuşlar zarar verir (verdikleri) için sürekli sıkıntı çekerim.”)

[-1-]

Yemiş+iŋ+äz(-III-): T. is. Yemişleriniz.

ḳuşlar ḳonmaġı **yemişiŋäz** artamaġay (PKPK LXXX/6)

(“Kuşlar (ağaçlara) konmaz. **Yemişleriniz** berbat olmaz.”)

[-1-]

Yemiş+iŋ+in(-IV-): T. is. Yemiş(ler)ini(zi).

yemişiŋin ḳuş ḳuzġun artatmaġay (PKPK LXXV/3)

(“**Yemişlerinizi** kuş (ve) kuzgun(lar) berbat etmeyecekler.”)

[-1-]

Yemişlikçi: T. is. Meyve bahçesi görevlisi.

ötrü **yemişlikçi** är elitäyin (PKPK LXXV/4)

(Bunun üzerine **yemişlik görevlisi:** “(Oraya) götüreyim.”)

[-1-]

Yenä: T. zf. Yine, yeniden, ayrıca, üstelik.

Yenä(-I-): T. zf. Üstelik.

yenä ekki közi körmäz erti ol beş yüz är (PKPK XXIV/5)

(**Üstelik** iki gözü (de) görmezdi. Bu beş yüz adamın...)

[-1-]

Yenä(-II-): T. zf. Yine.

ıġlaştı ötrü sıḳtaştılar **yenä** ögürdilär sevintilär (PKPK LIII/2)

(Ağlaştılar sonra hıçkıra hıçkıra ağlaştılar **yine** sevindiler, mutlu oldular.)

[-1-]

Yençü: *Çin. is.* İnci.

seni inçä sevär men ayadaḳı **yençü** 2 monçuḳ täg közdäki (PKPK VI/8)

(“Seni öylece severim. Avuç içindeki **inci** 2 boncuk gibi gözdeki...”)

yettinç kün taŋ adınçıġ ärdini **yençü** kemikä (PKPK XXXIV/2)

(Dinlendiler. Yedinci gün, olağanüstü inciler ve **mücevherler** gemiye...)

[-2-]

Yer: T. is. Yer, toprak, ülke.

Yer(-I-): T. is. Yer.

ıġlayu bu ne ämgäklig **yer** ermiş näglük toġdum men (PKPK IV/8)

(Ağlayarak, “Bu nasıl çileli (bir) **yermiş?** Niçin doğdum ben?”)

amraḳ ögüküm **yer** täŋri törümiştä bärü bay yemä bar yoḳ (PKPK V/8)
(“Sevgili yavrum **yer**, gök yaratıldığından beri zengin de var.”)
[-2-]
Yer(-II-): T. is. Ülke.
bu çımbudvip **yer** suvdaḳı baranas uluştaḳı ḳan oġlı (PKPK XLIV/1)
(“Bu Jambudvīpa **yer**, sudaki (kıtasındaki) Benares ülkedeki han oğlu...”)
men özüm ıtta sansız **yer** körü yorımış (PKPK LVII/4)
(“Ben (ise) kendim boşu boşuna sayısız **yer** görüp dolaşmış olacağım.”)
ötrü ol **yer** suv ırşı täŋri bar erti tegin ämgäkin (PKPK LIX/1)
(Oysa o **yerde** (suda?) rsi perisi vardı. Prensin acısını...)
[-3-]
Yer+dä(-III-): T. is. Yerde.
yerdä yatıp yoḳḳaru turġalı aş aşlaġalı unamadı (PKPK XIX/5)
(**Yere** yatıp (ne) yukarı ayağa kalkıp (ne de) yemek yemeye razı olmadı.)
bu **yerdä** yoḳḳaru turmaz men aş aşanmaz men ölgäy men (PKPK XIX/7)
(“Bu **yerde(n)** yukarı kalkmayacağım, yemek yemeyeceğim, öleceğim.”)
[-2-]
Yer+i(-IV-): T. is. Toprak(-ğı), yer.
yeri kumı alḳu kümüş ötrü tınturġalı saḳıntı (PKPK XXXVI/6)
(**Yer** (ve) kum tamamen gümüş(tü). O zaman soluk aldırmayı düşündü.)
[-1-]
Yer+ig(-V-): T. is. Toprağı.
tarıġçı-laraġ körür erti ḳuruġ **yerig** suvayu öl yerig (PKPK I/3)
(Çiftçiler görü(yor)du. (Onlar) kuru **toprağı** sulayıp nemli toprağı...)
ḳuruġ yerig suvayu öl **yerig** tarıyu ḳuş ḳuzġun (PKPK I/4)
(Kuru toprağı sulayıp nemli **toprağı** ekelerken kuş kuzgun...)
[-1-]
Yer+i+ŋ+ä(-VI-): T. is. Ülkesine.
ärdini täg ögükünüzni ölüm **yeriŋä** ıdur siz (PKPK XXVI/4)
(“Mücevher gibi yavrunuzu (neden) ölüm **yerine** gönderirsiniz.”)
kutı waxşiki uduzup öz ḳadını **yeriŋä** tägdi (PKPK LXIV/3)
(Koruyucu meleği yol gösterip kendi kayınpederinin **ülkesine** ulaştı.)
[-2-]
Yer+kä(-VII-): T. is. Yere, ülkesine.

barça poşı berinŋ nä üçün ölüm **yerkä** barır siz (PKPK XVI/8)

(“Tamamını bağış verin. Niçin ölüm **yerine** varırsınız?”)

tėp ötünti eçim tegin ölüm **yerkä** barır (PKPK XXIX/8)

((Şöyle) diyerek söyledi: “Ağabeyim prens ölüm **yerine** gider (gidiyor).”)

bodisavatlar ermäsär bu **yerkä** näŋ tägmägäy erti (PKPK XLV/4)

(“Bodhisattvalar olmasa bu **yere** (kadar) kesinlikle ulaşamazdı.”)

ança ämgänip bu **yerkä** kältiŋiz (PKPK XLVII/4)

(“Bu kadar acı çekip bu **yere** (kadar) geldiniz.”)

[-4-]

Yerin-: T. f. Üzülmek, dertlenmek, üzüntü hissetmek.

Yerin-ti(-I-): T. f. Üzüntüyle burkuldu.

tegin uḳtı köŋli **yerinti** ötrü udçı (PKPK LXVIII/5)

(Prens anladı. Yüreği **üzüntüyle burkuldu.** Bunun üzerine sığırtmaç...)

[-1-]

Yerçi: T. is. Kılavuz.

Yerçi(-I-): T. is. Kılavuz.

yerçi bar ersär yemä kälzün (PKPK XXII/4)

(“Gemi **kılavuz** kaptanı (olan) denizci varsa (o) da gelsin.”)

baranas uluşta bir ädgü alp **yerçi** suvçı bar erti (PKPK XXIII/8)

(Benares ülkesinde iyi (ve) cesur bir **kılavuz** kaptan vardı.)

amtı siz ḳataġlanıŋ birlä barıŋ barıŋ **yerçi** boluŋ (PKPK XXVII/6)

(“Şimdi siz gayret edin beraber gidin. (Onun) **kılavuzu** olun.”)

tegin **yerçi** avıçḳa birlä ekkigü kaltılar (PKPK XXXV/8)

(Prens, **kılavuz** yaşlı adam ile ikisi kaldılar.)

ädgü ögli tegin **yerçi** avıçḳa ḳolın yetip yetti kün (PKPK XXXVI/2)

(İyi düşünceli prens, **kılavuz** yaşlı adamın kolunu tutup yedi gün...)

bulsar meni titmäŋ ädgü köni yolçı **yerçi** bolup (PKPK XL/8)

(“Bulursanız beni reddetmeyin. İyi, doğru yolcu (ve) **kılavuz** olup...”)

[-6-]

Yerçi boltı(-II-): T. yf. Kılavuz oldu.

avıçḳa ḳamaġ taplamış üçün **yerçi boltı** (PKPK XXVII/8)

(Yaşlı adam tüm (öneriyi) kabul ettiği için (onun) **kılavuzu oldu**.)

[-1-]

Yėrçi+kä(-III-): T. is. Kılavuza.

ol beş yüz är ḳamuġun ol körmäz **yerçikä** ötüntilär (PKPK XXIV/7)

(Bu beş yüz adamın hepsi bu görmez **kılavuza** söylediler.)

[-1-]

Yerçilä-: T. f. Kılavuzluk etmek, rehberlik yapmak.

Yerçilä-p(-I-): T. zf. Kılavuzluk edip.

men **yirçi-läp** elitgäy men sizni bodunḳa tägürgäy men (PKPK LX/2)

("Ben **kılavuzluk edip** (sizi) götüreceğim. Sizi halka ulaştıracağım.")

[-1-]

Yertinçü: T. is. Yer, dünya.

Yertinçü(-I-): T. is. Dünya.

ol ödün tegin inçä tep yarlıġḳadı bu **yertinçü** törüsi (PKPK LXXVIII/3)

(O zaman prens öylece (diyerek) söyledi. "Bu **dünya(nın)** kuralı...")

[-1-]

Yertinçü+dä(-II-): T. is. Dünyada.

tegin inçä tep ötünti bu **yertinçüdä** ḳamaġ tınlıglar (PKPK XLVII/6)

(Prens öylece (diyerek) cevap verdi: "Bu **dünyadaki** tüm varlıklar...")

[-1-]

Yėrtünçü+dä+ki(-III-): T. is. Dünyadaki.

bulunçusuz çintämäni ärdini bulsar ḳamaġ **yertünçüdäki** (PKPK XIV/8)

("Bulunmaz çintamani mücevheri bulursa **dünyadaki** tüm...")

[-1-]

Yet-: T. f. Alıp götürmek, yanına alıp götürmek.

Yet-ip(-I-): T. zf. Kolundan tutarak (alıp götürerek).

tegin özi barıp ḳolın **yetip** içgärü ḳaŋı ḳan (PKPK XXV/2)

(Prens kendisi gidip kolunu **tutarak** içeriye babası hanın...)

ädgü ögli tegin yerçi avıçḳa ḳolın **yetip** yetti kün (PKPK XXXVI/3)

(İyi düşünceli prens, kılavuz yaşlı adamın kolunu **tutup** yedi gün...)

[-2-]

Yet-: T. f. Yetişmek, erişmek, yetmek.

Yet-ti(-I-): T. f. (Üstüne) çökmüştü.

avınçḳa aruḳı **yetti** küçi alŋudı täpräyü yorıyu (PKPK XXXVII/1)

(Yaşlı adam(ın) yorgunluğu **erişti (üstüne çökmüştü).** Gücü zayıfladı.)

[-1-]

Yetti: T. is. Yedi.

Yetti(-I-): T. sf. Yedi.

taluy ögüz-kä tägip **yetti** kün turup kemi yarattı (PKPK XXXI/4)

(Okyanus ırmağına ulaşıp **yedi** gün durup gemi donattı.)

kemi yarattı **yėtti** temir sua kemi solap turġurdı (PKPK XXXI/5)

(Gemi donattı. **Yedi** demir zincir gemi(yi) bağlayıp hareketsiz hale getirdi.)

yėtti kün anta tıntılar yettinç kün taŋ adınçıġ (PKPK XXXIII/8)

(**Yedi** gün orada dinlendiler. Yedinci gün şaşırtıcı, olağanüstü...)

yetti kün belçä boġuzça suvda yorıp kümüşlüg (PKPK XXXVI/3)

(**Yedi** gün (boyunca) beline (ve) boğazına kadar suda yürüyüp gümüş...)

yėtti ḳat ḳaram içintä alḳu aġu-luġ luu-lar yılanlar (PKPK XXXIX/5)

("**Yedi** kat hendeğin içinde hep(si) zehirli ejderhalar (ve) yılanlar...")

yetti kün munta eniŋ biziŋä nom nomlaŋ (PKPK XLIX/4)

("**Yedi** gün burada kalın. Bize yasayı öğretin.")

ädgü ögli tegin **yėtti** kün lölär tapaġın uduġın aşadı (PKPK L/4)

(İyi düşünceli prens **yedi** gün ejderhalar(ın) tapınması ve saygı göstermesi (sayesinde) yedi.)

[-7-]

Yėttinç(-II-): T. sf. Yedinci.

yettinç kün taŋ taŋlayur erkän ädgü ögli tėgin uluġ (PKPK XXXI/6)

(**Yedinci** gün şafak sökerken iyi düşünceli prens büyük...)

yėttinç kün temir sua açtı temir ışıġ yorıdı (PKPK XXXIII/3)

(**Yedinci** gün demir zincir açıldı, demir halat çözüldü.)

yėttinç kün taŋ adınçıġ ärdini yinçü kemi-kä (PKPK XXXIV/1)

(**Yedinci** gün şaşılası, olağanüstü inciler ve mücevherler gemiye...)

yettinç kün ärdini alıp beriŋ tep (PKPK L/1)

("**Yedinci** gün mücevher alıp verin, (vereyeyim?)" diyerek...)

yėttinç kün lölar ḳanı narata atlıġ lö ḳanı ḳulḳaḳıntaḳı (PKPK L/5)

(**Yedinci** gün ejderhalar hanı Narada adlı ejderha hanı kulağındaki...)

[-5-]

Yıġla- bk. **Iġlayu-.**

Yıl: T. is. Yıl.

Yıl+ı+ŋ+a(-I-): T. zf. Yıldan yıla.

ḳoy yılḳı egidsär **yılıŋa** aşılur (PKPK XIII/6)

("Koyun (ve) büyük baş hayvan beslenirse (sayıları) **yıldan yıla** artar.")

[-1-]

Yılan: T. is. Yılan.

Yılan(-I-): T. is. Yılan.

aġuluġ **yılan** bar aġu tını ıraḳtın ançulayu közünür (PKPK XXXVIII/4)

(“Zehirli **yılan** vardır. Zehirli soluğu uzaktan öylece görünür.”)

[-1-]

Yılan+lar(-II-): T. is. Yılanlar.

yėtti ḳat ḳaram içintä alḳu aġu-luġ lö-lär **yılanlar** yatur (PKPK XXXIX/6)

(“Yedi kat hendeğin içinde hep(si) zehirli ejderhalar (ve) **yılanlar** yatar.”)

[-1-]

Yılḳı: T. is. Büyükbaş hayvan.

ḳoy **yılḳı** egidsär yılıŋa aşılur (PKPK XIII/5)

(“Koyun (ve) **büyük baş hayvan** beslenirse (sayıları) yıldan yıla artar.”)

[-1-]

Yıŋak: T. is. Yan, yön.

oġlum muntuda ınaru **öŋtün** yıŋaḳ altun taġ bar (PKPK XXXVII/5)

(“Oğlum burada aşağıya doğu **yönü(nde)** altın dağ vardır.”)

[-1-]

Yıp: T. is. İp, iplik.

elgi ärdinilig **yıp** äŋirär (PKPK XLI/3)

(Elleri mücevher(den) **ip(lik)** eğirir.)

kümüş **yıp** äŋirär bu ḳapaġ közädü tururlar (PKPK XLII/3)

(Gümüşten **ip** eğiren (ve) bu kapıyı bekleyen (kızlar) dururlar.)

säkiz körklä taŋ arıġ ḳızlar sarıġ altun **yıp** äŋirär-lär (PKPK XLIII/2)

(Sekiz güzel olağanüstü temiz kızlar sarı altın(dan) **ip** eğirirler.)

[-3-]

Yır: T. is. Şarkı.

Yır+ıġ(-I-): T. is. Şarkısı.

uluş bodun alḳu ḳovradı **yırıġ** taŋlayu (PKPK LXXI/3)

(Ülke(nin) halkı hepsi (oraya) üşüştü. **Şarkısı(na)** hayran olup...)

[-1-]

Yırla-, Irla-: T. f. Şarkı söylemek.

Yırla-(y)u(-I-): T. zf. Şarkı söyleyerek.

elgim ’ätizü aġzım **yırlayu** öz egidäyin (PKPK LXX/2)

(Elim (ile) çalıp ağzım (ile) **şarkı söyleyerek** kendimi besleyeyim.)

elgi ḳopuz etizü aġzı **yırlayu** olurdı (PKPK LXXI/1)

(Eli (ile) kopuz çalıp ağzı (ile) **şarkı söyleyerek** oturdu.)

[-2-]

Yoġur-: T. f. Yoğurmak, daha yoğun hala getirmek; (çamur vb.) Yoğurarak yürümek, ayaklarıyla çiğnemek, bir yol açmak.

Yoġur-u usar siz (-I-): T. bf. Yol açabilirsiniz.

ol lenxua yoluġ **yoġuru usar siz** (PKPK XXXIX/1)

("Bu lotuslardan (kendinize) **yol açabilirsiniz.**")

yılanlar yatur anı **yoġuru usar siz** içgärü balıḳḳa kirgäy siy (PKPKXXXIX/7)

("Yılanlar yatar onu **çiğneyebilirseniz**. İçeriye kente girerseniz...")

[-2-]

Yoḳ: T. sf. Yok, var olmayan, yoksun.

Yoḳ çıġay(-I-): T. ik. Yok yoksul.

üküş **yoḳ çıġay** ämgäklig tınlıġ-lar-aġ körüp ıġladım (PKPK V/5)

("Pek çok **yok yoksul** (içinde) acı dolu canlıları görüp ağladım.")

yer täŋri törümiştä bärü bay yemä bar **yoḳ çıġay** yemä bar (PKPK VI/1)

("Yer, gök yaratıldığından beri zengin de var **yok yoksul** da var.")

burḫan ḳutın tiläyü **yoḳ çıġay** irinç yarlıġ tınlıġlarka (PKPK XLVIII/1)

("Buddha'nın mutluluğunu dileyerek **yok yoksul** sefil, zavallı insanlara...")

ötrü tegin toġa **yoḳ çıġay** poşı-çı men (PKPK LXVII/4)

(O zaman prens (şöyle dedi): "**Yok yoksul** doğarak (doğmuş) dilenciyim.")

[-4-]

Yoḳ(-II-): T. is. Yok.

biri ayur ḳazġanç näŋ tarıġ tarımaḳda ädgü **yoḳ** (PKPK XIII/3)

(Biri söyler: "Kazanç (konusunda) herhangi bir şey (den ziyade) tarlayı ekip biçmekten iyi (yol) **yok.**")

[-1-]

Yoḳad-: T. f. Varlığı sona ermek, ölmek, yol olmak.

Yoḳad-tı(-I-): T. f. Yok oldu(lar).

ayıġ ögli tegin inçä tep tedi taluy içintä **yoḳadtı** (PKPK LIV/1)

(Kötü düşünceli prens öylece diyerek dedi: "Okyanus içinde yok **oldular.**")

[-1-]

Yoḳad-tı(-II-): T. f. Telef oldu.

ḳutsuz ḳovılar üçün alḳu **yoḳadtı** alḳu öltilär (PKPK LIV/2)

(“Şanssız ve talihsizler için hepsi **telef oldu.** Hepsi öldü(ler).”)

[-1-]

Yoḳḳaru: T. zf. Yukarıya doğru, yukarıya.

Yoḳḳaru(-I-): T. zf. Yukarıya doğru (ayağa kalkmak anlamındadır.)

yerdä yatıp **yoḳḳaru** turġalı aş aşlaġalı unamadı (PKPK XIX/5)

(Yere yatıp (ne) **yukarı** ayağa kalkıp (ne de) yemek yemeye razı olmadı.)

bu yerdä **yoḳḳaru** turmaz men aş aşanmaz men ölgäy men (PKPK XIX/7)

(“Bu yerde(n) **yukarı** kalkmayacağım, yemek yemeyeceğim, öleceğim.”)

bu yerdä **yoḳḳaru** turmaz men aş aşanmaz men ölgäy men (PKPK XIX/8)

(“Bu yerde(n) **yukarı** kalkmayacağım, yemek yemeyeceğim, öleceğim.”)

ötrü ädgü ögli tegin **yoḳḳaru** turdı (PKPK LX/5)

(O zaman iyi düşünceli prens **ayağa** kalktı.)

[-4-]

Yoḳla-: T. f. Yükselmek, yukarı çıkmak.

Yoḳla-ġay(-I-): T. f. Yükselecek.

kök täŋrikä **yoḳlaġay** men özüm ıtta sansız yer körü yorımış (PKPK LVII/3)

(“Mavi göğe **yükselecek.** Ben (ise) kendim boşu boşuna sayısız yer görüp dolaşmış olacağım.”)

[-1-]

Yol: T. is. Yol.

Yol(-I-): T. is. Yol.

täŋrisi üntäyü **yol** ayu bėrdi bodunḳa tägdi (PKPK LX/6)

(Perisi seslenerek **yol** gösteriverdi (ve) halka ulaştı.)

[-1-]

Yol+ḳa(-II-): T. is. Yola.

bu suyluġ ätözdä ozalım kurtulmak **yolḳa** täginälim (PKPK LII/2)

(“Bu günahlı bedenden kurtulalım, kurtuluş **yoluna** ulaşalım.”)

[-1-]

Yol+ta(-III-): T. is. Yolda.

ötrü ḳapıġçı är turġurup **yol-ta** öŋi olġurtı (PKPK LXVI/2)

(Sonra kapıcı adam (onu) kaldırıp **yol(un)** kenarına oturttu.)

[-1-]

Yol+uġ(-IV-): T. is. Yolu.

ol lenxua **yoluġ** yoġuru usar siz (PKPK XXXIX/1)

(“Bu lotuslardan (kendinize) **yol** açabilirsiniz.”)

[-1-]

Yolçı: T. is. Kılavuz, çok tecrübeli kişi.

Yol+çı(-I-): T. is. Yolcu.

bulsar meni titmäŋ ädgü köni **yolçı** yerçi bolup (PKPK XL/8)

(“Bulursanız beni reddetmeyin. İyi, doğru **yolcu** (ve) kılavuz olup...”)

[-1-]

Yorı-: T. f. Yürümek, gitmek, dolaşmak, serbestçe gezmek.

Yorı-mış(-I-): T. f. Dolaşmış.

men özüm ıtta sansız yer körü **yorımış** (PKPK LVII/4)

(“Ben (ise) kendim boşu boşuna sayısız yer (ülke) görüp **dolaşmış olacağım.**”)

[-1-]

Yorı-ŋ-lar(-II-): T. f. Yürüsün gitsin.

kim ölüm adaḳa ḳorḳsar aşnuraḳ **yorıŋlar** (PKPK XXXII/5)

(“Kim ölüm tehlikesinden korkarsa daha önceden **gitsin.**”)

[-1-]

Yor-ıp(-III-): T. zf. Yürüyüp.

boġuzça suvda **yorıp** kümüşlüg otruḳ-ḳa taġḳa tägdi (PKPK XXXVI/5)

(Boğazına kadar suda **yürüyüp** gümüş adaya, dağa ulaştı(lar).)

[-1-]

Yorı- (y)u umadı (-IV-): T. bf. Yürüyemiyordu.

yorıyu umadı ötrü teginkä inçä tep ötünti (PKPK XXXVII/2)

(**Yürüyemiyordu**. O zaman prense şöyle diyerek seslendi.)

[-1-]

Yorı-: T. f. Çözmek, sökmek.

Yorı-dı(-I-): T. f. Çözüldü.

yėttinç kün temir sua açtı temir ışıġ **yorıdı** (PKPK XXXIII/4)

(Yedinci gün demir zincir açıldı, demir halat **çözüldü.**)

[-1-]

Yulı-: T. f. Çekmek, koparmak.

Yulı-(y)ur(-I-): T. f. Öldürüyorlar (gagalayıp koparmak?).

yulıyur sansız tümän özlüg ölürür tarıġ tarıyu (PKPK I/5)

(**Öldürüyorlar.** Sayısız binlerce yaratığı öldürürler. Tarla ekilirken...)

[-1-]

Yuluġ: T. is. Satın alma, satın alış.

Yuluġ+ḳa(-I-): T. is. Ticaret yapmak için ….ya (gitmek).

biri ayur öŋtün kėdin satıġḳa **yuluġḳa** barsar bay bolur (PKPK XVI/1)

(Biri söyler: "Doğu'ya (ve) Batı'ya satış (ve) **ticarete** giderse zengin olur.")

[-1-]

Yumburu: T. zf. Top halinde, top biçiminde, yumru, top gibi sıkıştırılmış.

Yumburu(-I-): T. zf. Yuvarlayıp.

buḳası aşnu önüp teginig **yumburu** yatġurup (PKPK LXV/4)

(Boğası önce ileri doğru atılarak prensi **yuvarlayıp** (yere) yatırıp...)

[-1-]

Yunt: T. is. At.

taḳı yemä kördi ämäri tınlıġ-lar **yunt** ud çoḳar (PKPK III/1)

(Ayrıca (ayrıca) çok sayıda insanlar(ın) **at** (ve) sığır kestiğini gördü.)

[-1-]

Yuŋ: T. is. Yün.

tınlıġ-lar çıġarı äŋirär **yuŋ** äŋirär kentir äŋirär (PKPK II/3)

(Canlılar çıkrık döndürür, **yün** eğirir, kenevir eğirir.)

[-1-]

Yüksäk: T. sf. Yüksek.

Yüksäk ediz(-I-): T. ik. Yüksek (yüce) değerli.

yüksäk ediz orunluḳtın ḳodı öz kämişti ög-sirädi taltı (PKPK LXI/5)

(**Yüksek değerli** tahtından tamamen kendini attı, kendinden geçti, bayıldı.)

[-1-]

Yürüŋ: T. is. Beyaz.

Yürüŋ(-I-): T. sf. Beyaz.

körklä ḳırḳın **yürüŋ** kümüş yıp äŋirär bu ḳapaġ (PKPK XLII/2)

(Güzel kızları **beyaz** gümüşten ip eğiren (ve) bu kapıyı...)

[-1-]

Yüz: T. is. Yüz, çehre.

Yüz+i+n(-I-): T. is. Yüzünü.

amraḳ oġlum ölti ersär munuŋ **yüzin** yemä körmäyin (PKPK LXIII/1)

(“Sevgili oğlum öldüyse bunun **yüzünü** bir daha görmeyeyim.”)

[-1-]

Yüz+lüg+i(-II-): T. is. Yüksek toplumsal mevki (önde gelen kişiler).

Altı kün ärtip bardı ögi ḳanı atlıġı **yüzlügi** ıġlayu (PKPK XX/3)

(Altı gün geçip vardı. Annesi, babası (ve) isimli **önde gelen (kişiler)** ağlayarak...)

[-1-]

Yüz+lüg+kä(-III-): T. is. Önde gelen kişilere.

Anta ötrü atlıġ **yüzlügkä** inçä tep ayıttı (PKPK XII/5)

(Bundan sonra **isimli önde gelen kişilere** öylece (şunları) diyerek söyledi.)

[-1-]

Yüz: T. sf. Yüz.

Yüz: T. sf. Yüz.

beş **yüz** satıġçı ärän-lär tėrilip içgärü ötüg berdilär (PKPK XXII/8)

(Beş **yüz** tüccar adamlar toplanıp içeriye rica (da) bulundular.)

ḳaç ḳata taluy-ḳa kirip beşär **yüz** ärin barıp (PKPK XXIV/2)

(Okyanusa kaç defa (defalarca) girip, beşer **yüz** adamla gidip...)

ol beş **yüz** är ḳamuġun ol körmäz yerçikä ötüntilär (PKPK XXIV/6)

(Bu beş **yüz** adamın hepsi bu görmez kılavuza söylediler.)

beş **yüz** äränniŋ aşı suvı kölüki taḳı nä kärgäkin alḳu (PKPK XXVIII/2)

(Beş **yüz** adamın yemeği suyu yük hayvanı ayrıca ne gerekli (olan)...)

amraḳ ḳadaşım eşiŋ tuşuŋ biziŋ beş **yüz** (PKPK LIII/5)

(“Sevgili kardeşim eşin arkadaşların bizim beş **yüz...**”)

ḳan udçısı beş **yüz** ud sürä önti (PKPK LXV/2)

(Han(ın) sığırtmacı beş **yüz** sığır güderek (ona doğru) ilerledi.)

koltġuçılar bar ersär alḳu anta ḳovradı biş **yüz** koltġuçı (PKPK LXXII/2)

(Dilenciler varsa hepsi orada (oraya) üşüştü. Beş **yüz** dilenci...)

beş **yüz** ḳoltġuçılaraġ aşın suvın tonı ‘ätüki ḳopı (PKPK LXXV/6)

(Beş **yüz** dilencilerin yemeğini, suyunu, elbisesi, ayakkabısı her şeyi...)

ol ödün ol beş **yüz** ḳoltġuçılar bu savaġ eşidip ulıdılar (PKPK LXXVII/1)

(O zaman bu beş **yüz** dilenciler bu sözü işitip ağlayıp sızladılar.)

[-9-]

EKLER DİZİNİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Ekler Dizini

3.1.1. -A (-a / -e) (Pekiştirme Eki): aġna(y)u[1] [LVIII/7].

3.1.2. +A- (+a- / +e-) (İsimden Fiil Yapım Eki): aşadı [L/5], **aşanmaz** [XIX/8], **küçäp** [XXXII/5], **sıḳtadı**[2] [LVIII/7], [LXI/4], **sıḳtadılar** [LXXVII/3], **sıḳta(y)u** [XXX/8], **sıḳtaştılar** [LIII/1], **suva(y)u** [I/3], **tiläp** [LXIX/7], [LXX/3], **tilä(y)ü** [XLVIII/1], **tükämädi** [XXVII/4], **tükäti** [XXVIII/4], [XXXV/4], [LXXVI/1], **yaşa(y)ur** [XXIV/4].

3.1.3. -A (-a / -e / -ä) (Zarf Fiil / Fiilden İsim Yapım Eki): ḳata [XXIV/1], **sürä** [LXV/2], **tägrä** [XXXIX/4], [LXXI/4], **toġa** [LXVII/3], **tuta** [XLVI/1], [LIV/6], **tüşä** [VIII/1].

3.1.4. -A (-a / -e / -ä) (Kalıplaşmış Zarf Fiil Eki): ıtta[3] [LVII/3], **tapa** [XXV/3], [LXI/4], **yemä** [II/5], [II/8], [XIV/2], **yemä** [LXIII/1], **yemä** [XXX/4], **yenä** [XXIV/5], [LIII/2], **yemä** [VI/1], [VI/1], **yemä** [III/5], [VII/4], [XXVII/2], [XXXIX/5], [XLIX/3], [LXVIII/3], **yemä** [VIII/2], [X/6], [XXII/5], [XXX/4], [XLVIII/7], [LXXIV/3],[LXXVIII/5], [LXXVIII/6].

3.1.5. +Ad- (+ad- / +ed- / +äd-) (İsimden Fiil Yapım Eki): közädü [XLII/4], **közedzün** [LXXIII/3], **közätçi** [XLIII/5], **yoḳadtı** [LIV/1], [LIV/2].

3.1.6. +(A)gU (+agu / +egü/ +gu/ +gü) (İsimden İsim Yapım Eki): ekkigü [XXXVI/1].

3.1.7. -(A)yIn (-alıŋ / -eliŋ / -alım / -älim) (Emir Kipi I. Çoğul Eki): bolalım [XXX/3], **ozalım** [LII/1], **tapınalım** [XLIX/6], **täginälim** [LII/2], **udunalım** [XLIX/6].

---

[1] Aġ- "bir tarafa eğilmek, bükülmek, çökmek" + -n- "ffye (dönüşlülük eki) + -a "güçlendirme eki ?". **Hamilton, J. Russel** (1971) Le Conte bouddhique du Bon et du Mauvais Prince en version ouïgoure [Budacı İyi Kalpli ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uygur Versiyonu], Paris, Klincksieck (Çeviren: Korkut Ece, Birkan İsmet (2020) Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikayesi, 1. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 144).

[2] Sıġıt "hıçkırık, inilti" + "-a-" isimden fiil yapım eki. (**Hamilton,** 176.)

[3] It(?)- yit-: "to stray, get lost"; hence by extension "to perish" and the like. **Clauson, Sir Gerard** (1972) An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth- Century Turkish, Oxford, 885.

3.1.8. +(A)n (+n/+an/+en) (İsimden İsim Yapım Eki- Çokluk Eki - Kuvvetlendirme Eki): ärän [LIII/6], **äränlär** [XXIII/1], **äränniŋ** [XXVIII/2], **bodun** [III/7], [XI/1], [XXX/8], [LXXI/2], **bodunı** [LXII/3], **bodunḳa** [LX/3], [LX/7].

3.1.9. +Ar (+ar / +er) (İsimden İsim Yapım Eki / Üleştirme Sayı Sıfatı Türetir): beşär [XXIV/2], **birär** [IX/8], **birär** [XXXVIII/3], [LXXIX/5], [LXXIX/7].

3.1.10. -(A)r (-r / -ar / -er / -är / -ur / -ür) (Geniş Zaman Sıfat Fiil Eki): artatır [LXXII/8], **äŋirär** [XLII/3], **bilir** [XIV/3], **çoḳar** [III/1], **közünür** [XI/3], **suḳar** [I/5], **tägir** [LXXIV/1], **tütärçä** [XXXVIII/6].

3.1.11. -(A)r / -(X)r / -(y)Ur (-ar / -er / -ur / -ür / -(y)ur / -(y)ür / -urlar / -ürler / -(y)urlar / -(y)ürler) (Geniş Zaman Eki): adrılur [LXXVIII/5], **aḳıtar** [III/4], **akla(y)ur** [XXIX/1], **aktarılur** [XVIII/3], **aşılur** [XIII/6], **ayur** [XIII/2], [XIII/5], [XIII/7], **ämgänür** [II/7], **äŋirär** [II/3], [II/3], [II/4], [XLI/3], **äŋirärlär** [XLIII/2], **barır** [XVI/8],[XXIII/4], [XXIX/8],[LXXVIII/1], **berür** [LI/5],[LXVIII/4], **bolur** [XI/6], [XIII/6], [XIV/1], **bulur** [XII/7], [XIII/4], **busanur** [XXVII/2], **çomurur** [XVII/8], **egidür** [III/5], **egrikşälür** [XVIII/1], **erür** [XVII/1], **ıdur [**XXVI/4], [XXVII/4], **işlä(y)ür** [II/6], **ḳalır** [X/6], [XXX/1], [XL/3], **kälir** [XXIII/5], **ḳılur** [II/1], [XXI/6], **kigürür** [XVIII/1], **kirür** [XXXII/3], **kirigsä-(y)ür** [XXI/7], **körür** [I/3], **közünür** [XXXVII/6], [XXXVIII/5], [LXVI/5], **olurur** [LXV/1], **ölür** [XVII/6], [XVIII/4], [XXIII/4], [XL/2], **ölürür** [I/6], [II/2], [III/3], **ötlä(y)ür** [XX/7], **satar** [III/5], **säşilür** [LXXVIII/6], **sevär** [VI/4], [VI/7], [XXIX/1], [LVI/8], **sınur** [XVII/5], **siŋürür** [XVII/3], **soyar** [III/3], **taŋla(y)ur** [XXXI/7], **tapınurlar** [LXXI/7], **täginür** [LXXIII/2], **tetir** [XI/4], [XXXVIII/8], [LXXIV/6], **toḳı(y)ur** [II/5], **turur** [XVIII/3], [XLI/2], [XLIV/4], **tururlar** [XLII/4], [LXXI/4], **tuşar** [XVII/3], **tutar** [IX/2], [IX/3], **tutuzur** [XXV/5], **tüpirär** [XVIII/2], **ursuḳuşur** [XVIII/2],**yaşa(y)ur** [XXIV/4], **yatur** [XXXIX/7], **yulı(y)ur** [I/5].

3.1.12. -Ar- (-ar- / -er-) (Fiilden Fiil Yapım Eki): aktarılur [XVIII/3].

3.1.13. -(A)yın (-ayın / -äyin) (Emir Kipi I. Tekil Eki): açınayın [LXXIII/4], **barayın** [XIX/1], [XXII/1], [XXIX/6], [XXX/2], [XXXV/2], [LXVIII/6], **bertäyin** [IX/7], **bertmä(y)in** [XII/1], **egidäyin** [LXX/2], **elitäyin** [LXXIII/2], [LXXV/5], **ḳılayın** [XII/3], **kiräyin** [XV/6], **körmä(a)yin** [LXIII/2], **sançayın** [LVII/6], **tutayın** [LV/6].

3.1.14. -ç (Fiilden İsim Yapım Eki): ḳazġanç [XIII/1], [XIII/2], **ḳazġançım** [XII/2], [XVI/4], **ḳılınç** [II/1], [XII/3], **ḳılınçı** [XXX/4], **ḳılınçlıġ** [LXII/5], **ḳılınçlıġ(+lar)** [III/7], **tägzinçkä** [XVII/8].

3.1.15. +çA (+ça /+çe/+çä) (Eşitlik Hâl Eki): ança [XLVII/3], **ançulayu** [XXXVIII/5], **balıḳça** [LVIII/7], **belçä** [XXXVI/4], **boġuzça** [XXXVI/4], **inçä** [IV/4], [IV/7], [V/1], [V/3], [V/7], [VI/3], [VI/5], [VI/7], [VII/7], [VIII/2], [VIII/8], [IX/5], [X/7], [XI/2], [XII/5], [XII/8], [XIV/3], [XVI/2], [XIX/6], [XX/6], [XXI/1], [XXV/4], [XXV/8], [XXVII/2], [XXVIII/7], **[**XXIX/7], [XXXII/1], [XXXIV/4], [XXXVII/3], [XXXVII/8], [XLIII/7], [XLV/1], [XLVII/1], [XLVII/5],[XLVIII/5], [LI/1], [LIII/3], [LIII/8], [LIV/8], [LV/4], [LVI/5], [LIX/4], [LIX/7], [LXII/6], [LXVI/4], [LXVI/6], [LXVI/8], [LXIX/2], [LXXII/6], [LXXIV/4], [LXXVII/5], [LXXVIII/3], [LXXIX/3], **ḳaçan** [LI/5], [LXXVI/4], **ḳança**[4] [LIII/6], [LVII/6], [LXXVIII/1], **köŋülçä** [VII/1], [XVI/5], **munça** [XVIII/4], **munçulayu** [VII/5], [XXXIII/1], [XLVIII/7], **näçä** [LXXI/8], **näçük** [IX/3], [IX/6], [LIV/4], **näçükin** [XII/6], **tükägüçä** [XXXIV/3], **tütärçä** [XXXVIII/6].

3.1.16. +çA (+ça / +çe / + çä) (Kalıplaşmış Eşitlik Hâl Eki): barça[5][XVI/6], [XXII/4], [XXVII/1], [LXXVI/6], **barçaḳa** [LXXVI/2].

3.1.17. +çI (+çı /+ çi / +çu / +çü) (İsimden İsim Yapım Eki): aġıçı [VII/7], [X/8], **aġıçılar** [IX/7], **aġıçı-lal(=r)nın(=a)** [X/4], **avçı** [I/8], **balıkçı** [I/8], **başçısı:** [IX/7], **borluḳçı** [LXXIV/7], [LXXVIII/7], [LXXIX/2], **borluḳçısı** [LXXII/5], **ḳapaġçı** [XLI/5], [XLII/5], [XLIV/6], [LXVI/1], **kėmiçi** [XXII/5], **keyikçi** [I/7], **ḳolġuçılar** [VII/3], **ḳolġuçılar** [X/3], [X/5], **koltġuçı** [LXXII/2], **ḳoltġuçılar** [LXXII/1], [LXXVII/1], **ḳoltġuçılaraġ** [LXXV/7], **ḳuşçı** [I/7], **poşıçı** [LXVII/4], **satıġçı** [XXIII/1], **suvçı** [XXII/5], [XXIII/8], **tarıġçılar(a)ġ** [I/2], **torçı** [I/8], **tuzaḳçı** [I/8], **udçı** [LXVI/3], [LXVII/6], [LXVIII/6], [LXVIII/7], [LXX/2], **udçısı** [LXV/1], **yemişlikçi** [LXXV/4], **yerçi** [XXII/4], [XXIII/8], [XXVII/6], [XXVII/8], [XXXV/8], [XXXVI/2], [XL/8], **yėrçikä** [XXIV/8], **yerçiläp** [LX/2], **yertinçü** [LXXVIII/3], **yertinçüdä** [XLVII/6], **yėrtünçüdäki** [XIV/8], **yolçı** [XL/8].

[4]Kança (*ka +n+ ça): nereye, ne tarafa; nasıl, ne kadar. **Eraslan, Kemal** (2012) Eski Uygur Türkçesi Grameri, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 576.

[5] Barça: equative f. of ba:r, “all”. (**Clauson,** 356). Barça (<bar+ça): bütün hep. (**Eraslan,** 556).

3.1.18. +çI (-çı / -çi / -çu/ -çü) (Fiilden İsim Yapım Eki): ilinçükä [I/1], [V/4], **közätçi** [XLIII/5], **ögrünçülüg** [XLVI/5].

3.1.19. +dA (+da / +de / +ta / +te) (Bulunma Hâl Eki): ağılıḳtaḳı [VII/5], **anta**[X/2], [XII/4], [XXXIII/8], [LII/5], [LXVIII/2], [LXX/4],[LXXII/2],[LXXII/3], [LXXIII/4], [LXXV/1], [LXXVI/6], **antaġ** [XXVI/2], [LXXVIII/4], **ayadakı** [VI/8], **ämgäktä** [VI/2], **ätözdä** [LI/8], **ävintäki** [LXVII/7], **bältirdä** [LXX/5], **borluḳta** [LXXIX/2], **buluŋda** [VII/2], **eltä** [XVI/4], **elgindä** [XLI/3], **eligdä** [LXXX/3], **içintä** [XXXIII/7], [XXXIX/5], [LIII/8], **ḳanlarınta** [XII/2], **ḳanta**[6] [LVIII/4], **ḳanta** [XVIII/8], **ḳapaġda** [XLI/1], [XLII/8], [XLII/8], [XLIV/4], [LXIV/7], **ḳıdıġıntaḳı** [LXXIII/6], **kınlıḳta** [LXIII/4], [LXIII/6], **kişidä** [LXVI/4], **köŋültäki** [XIV/5], **közdäki** [VI/8], **közintäki** [LXV/8], **ḳulḳaḳıntaḳı** [L/7], **ḳutuŋuzta** [LI/8], **munta** [XLIX/4], **muntuda** [XXXIV/8], [XXXVII/4], **ortusınta** [LXX/5], **söndä** [LVI/7], **suvda** [XVII/4], [XVII/6], [XXXVI/5], **suvdaḳı** [XLIV/1], **tarımaḳda** [XIII/3], **uluşta** [XXIII/7], [LXXI/7], [LXXIV/2], **uluştaḳı** [XLIV/2], **yerdä** [XIX/5], [XIX/7], **yertinçüdä** [XLVII/6], **yėrtünçüdäki** [XIV/8], **yolta** [LXVI/2].

3.1.20 +dAş (+daş / +deş / +taş / +teş) (İsimden İsim Yapım Eki): ḳadaş [LII/7], [LXIX/4], **ḳadaşı** [XXXV/5], **ḳadaşım** [LIII/4].

[6] Kanta (<*ka +n +ta): nerede. (**Eraslan,** 576).

3.1.21. -dX (-dı / -di / -du / -dü / -tı / -ti / -tu / -tü) (Bilinen Geçmiş Zaman 3. Tekil Eki): **açtı** [PKPK XXXIII/4], **açıntı** [LXVII/7], [LXVIII /2], **alŋudı** [XXXVII/2], **aşadı** [L/5], **atlanturdı** [I/1], **ayıttı** [V/2], [XII/6], [XLI/5], [LIII/4], [LIV/8], [LXVI/4], **bardı** [XX/2], [LIII/6], [LIX/7], [LXXIX/1], **bälgürti** [LXVII/2], **berdi** [VII/1], [VII/4], [LI/1], [LVI/1], [LXX/4], **berdi** [VIII/6], [XV/5], [XLIV/1],[LX/7], **bertdi** [LXIX/1], **boltı** [XVI/1], **busantı** [LIV/4], [LXII/3], [XXVI/2], [XXVIII/1], [XLVII/2], [LXIII/5], **bulmadı** [X/4], [X/5], **bultı** [LXVIII/3], **egidti** [LXXII/3], **elitti** [LII/3], [LXVII/6], **erti** [I/2], [I/3], [X/4], [X/7], [XXIII/8], [XXIV/3], [XXIV/5], [XXIV/6], [XXIX/1], [XXX/5], [XLV/5], [XLIX/2], [LVI/8], [LVII/1], [LIX/2], [LIX/6], [LXIV/6], [LXIV/6], [LXX/7], [LXXI/5], [LXXI/7], **ıdtı** [XXXV/7], **ıġladı** [LIV/4], [LVIII/6], **ıġlaştı** [LIII/1], **ḳaltı** [VII/6], **ḳavıştı** [LII/6], **kälürdi** [LXX/3], **kämişti** [LXI/6], **ḳıltı** [LIX/7], [LXXVI/1], **kigürdi** [XXV/3], **kirdi** [IV/1], [XLI/7], [XLII/7], [XLV/7], [LVI/5], **ḳodtı** [LXVI/1], [LXXVI/3], **ḳoltı** [VII/4], [LI/2], **ḳovradı** [LXXI/3], [LXXII/2], **kölitdi**[7] [LXV/6], **kördi** [II/8], **ḳucuştı** [LII/8], **maŋradı**[8] [LVIII/4], **nomladı** [XLVI/5], [XLVI/7], **olġurtı** [XLVI/3], **[**LXVI/3], [LXX/6], **olurdı** [LXXI/2], **öglänti** [LXII/1], **ögsirädi** [LXI/6], **ölti** [LXII/7], **önti** [XLVI/1], [LXV/2], **öntürti** [XXVIII/5], **öpişti** [LII/8], **ötünti** [IV/7], [V/3], [VI/4], [VII/8], [XII/8], [XIX/2], [XXI/2], [XXI/7], [XXV/8], [XXVI/8], [XXIX/7], [XXXVII/4], [XLVII/5], [XLVIII/5], [LXI/2], **saḳıntı** [X/8], [XII/4], [XXVIII/7], [XXIX/5], [XXXVI/8], [XLV/2], [LVI/6], [LVII/7], [LXVI/8], [LXXII/7], **sançtı** [LVIII/6], **säp**[9]**ti** [XXVIII/2], **sevinti** [XLVII/1], **sezinti** [LXII/6], **sıḳtadı** [LVIII/7], [LXI/4], **sözledi** [LXXIII/5], **süzülti** [XLVII/1], **taltı** [LXI/6], **tapladı** [XV/4], **taplamadı** [XV/2], **tägdi** [XXXVI/6], [XLI/1], [XLII/1], [XLII/8], [LIII/7], [LX/7], [LXIV/3], **tägürdi** [LII/5], **täzti** [LVIII/1], **tedi** [XIV/3], [XVIII/7], [XIX/4], [XIX/6], [XX/1], [XX/6], [XXXVII/7], [XXXVII/8], [XLI/6], [XLVII/2], [L/2], [LIII/8], [LIV/7], [LV/1], [LV/3], [LV/4], [LVI/2], [LVI/5], [LIX/4], [LX/4], [LXVII/5], [LXVIII/7], [LXIX/2], [LXIX/3], [LXXV/5], [LXXVI/7], [LXXVIII/6], [LXXIX/4], [LXXX/7], **turdı** [LX/6], [LXV/6], **turġurdı** [XXXI/6], **tutuztı** [LXVII/8], **tükämädi** [XXVII/4], **tüşti** [LXI/7], **umadı** [XV/8], [XXXVII/3], **udıdı** [LVI/3], **uḳtı** [LXVIII/5], **ulıdı** [LXI/4], **unamadı** [XIX/6], [XX/4], **üzülmädi** [VII/3], **yadıltı** [VII/2], **yarattı** [XXXI/5], **yarlıġḳadı** [IV/4], [V/7], [VI/6], [VIII/3], [IX/5], [X/2], [XI/2], [XVI/3], [XXI/8], [XXV/4], [XXV/7], [XXVII/3], [XXVII/7], [XXX/7], [XXXII/2], [XXXIV/4], [XLV/6], [XLVIII/6], [LXXVIII/3], **yarlıġḳamadı** [XIX/3], **yerinti** [LXVIII/5], **yetti** [XXXVII/1], **yoḳadtı** [LIV/1], [LIV/2], **yorıdı** [XXXIII/4].

3.1.22. -dXlAr (-dılar / -diler / -tılar / -tiler) (Bilinen Geçmiş Zaman III. Çoğul Eki): berdilär [XIII/2], [XXIII/2], [XXIII/6], **boltılar** [LXVIII/4], [LXXII/4], **ıdtılar** [XXXI/3], **ıġladılar** [LXII/4], **ḳaltılar** [XXXVI/1], **ögürdilär** [LIII/2], **öltilär** [LIV/3], **ötüntilär** [IX/1], [XXIV/8], [XLIV/7], [LXXVII/5], **sevintilär** [LIII/2], **sıḳtadılar** [LXXVII/3], **sıḳtaştılar** [LIII/1], **tägdilär** [XXXIII/8], **tedilär** [XLII/6], [XLIII/6], [LXXIV/5], **tıntılar** [XXXIV/1], **umadılar** [LXXIV/3], **ulıdılar** [LXXVII/2], **unamadılar** [XXXII/8], **urdılar** [LXIII/6], **üntämädilär** [XXXII/8].

3.1.23. -dXm (-dım / -dim / -tim / -dum / -düm / -tum) (Bilinen Geçmiş Zaman I. Tekil Eki): bultum [LV/2], **erdim** [V/5], **ıġladım** [V/6], **kältim** [XLVIII/4], **oztum** [LXI/1], **öntüm** [LIV/6], **toġdum** [V/1], **umadam** [XXVII/3].

3.1.24. -dImIz (-dımız / -dimiz / -timiz / -dumuz / -dümüz / -tumuz) (Bilinen Geçmiş Zaman I. Çoğul Eki): ertimiz [VIII/1], **ıdtımız** [XLIX/3].

3.1.25. +dIn (+dın / +din / +tın / +tin) (Ayrılma Hâl Eki): ıraḳtın [XXXVIII/4], **kėdin** [XIII/7], **muntuda** [XXXIV/8], [XXXVII/4], **orunluḳtın** [LXI/5], **öŋtün** [XIII/7], [XXXVII/5], [XLI/7], **taştın** [I/2], [V/4].

3.1.26. +dIn (+dın / +din / +tın / +tin) (İsimden İsim Yapım Eki): yertinçü [LXXVIII/3], **yertinçüdä** [XLVII/6], **yėrtünçüdäki** [XIV/8].

3.1.27. -dIŋ (-dıŋ / -diŋ / -duŋ / -düŋ / -tiŋ) (Bilinen Geçmiş Zaman II. Tekil Eki): kältiŋ [V/3], **oztuŋ** [LIV/5], **udıŋ** [LV/5].

[7] Kölit- (g-) Caus. f. of köli:-; survives in NE Bar., Kızıl kölöt- R II 1272; Khak. kölet- "'to shade (something), to cover (some- thing with something)". Uyg. V III ff. Bud. kolitti turdı "stood shading him" ***PP*** 65, 6 (inle:-): Xak. XI 01 ölügni: kolitti: 'he had the corpse buried'. (**Clauson,** 716).

[8] Maŋra- schreien, brüllen, muhen, in Geschrei ausbrechen, rufen (auch von Vögeln gesagt) || bağırmak, böğürmek, çığlık atmak, (kuşlar için) ötmek. **Wilkens, Jens** (2021) Handwörterbuch des Altuigurischen (Eski Uygurcanın El Sözlüğü), Herausgegeben von der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen, Universitätsverlag Göttingen, 468.

[9] Säp "bohça, çeyiz," ya da säp- "bir bohça veya çanta vermek, donatmak." (**Hamilton,** 100).

3.1.28. -dIŋız (-dıŋız / -diŋiz / -tıŋız / -tiŋiz) (Bilinen Geçmiş Zaman II. Çoğul Eki): barıġsadıŋaz [LXVIII/8], **boltuŋuz** [LXVI/7], **[**LXIX/5], [LXXVII/7], **bultuŋuz** [LV/1], **kältiŋiz** [IV/6], [XLVII/4].

3.1.29. -dUk (-duḳ /-dük / -tuḳ / -tük) (Sıfat Fiil Eki): kältüküm [LXI/1], **tedükünüz** [LIX/5].

3.1.30. -dUkdA (**-dukda / -dükde / -tukta / -tükte) (Zarf Fiil Eki): öntüktä** [LXV/7], **tägdüktä** [LII/5], [LVII/2].

3.1.31. +ġ / +g (Pekiştirme Enklitiği): antaġ [XXVI/2], [LXXVIII/4],

3.1.32. -(X)g (-ġ / -g /-ig / -ug /-üg) (Fiilden İsim Yapım Eki): ḳataġlanıŋ [XXVII/5], **ḳıdığıŋa** [LII/4], **ḳıdığıntaḳı** [LXXIII/6], **kirigsä-(y)ür**[10] [XXI/7], **ḳovraġ** [LXX/6], **ḳuruġ** [I/3], [VII/8], **oduġ** [XVII/2][11], **öglänti** [LXII/1], **ögsirädi** [LXI/6], **ölüg** [LXI/7], **ölügli** [XXVI/7], **ötüg** [XV/5], [XV/7], [XXIII/2], [XXIII/6], [XLIII/7], **satıġḳa** [XIII/7], **satıġçı** [XXIII/1], **sevig** [LXXVIII/5], **sürüg** [LXV/6], **tapaġın** [L/4], **tarıġ** [I/6], [XIII/3], **tarıġçılar(a)ġ** [I/2], **tıdıġsız** [VIII/6], **tirig** [LXI/1],[12] **uduġın**[13] [L/5], **ülügi** [14][XXXIII/5], [LXIV/1], **ülüglüg** [XXI/4], **yarlıġ** [XIX/1], [XIX/7], [XXI/8], [XVIII/8], [XXII/8], [XXXIII/2], [LXIII/5], **yarlıġın** [XXXII/7], **yarlıġḳadı** [IV/4], [V/7], [VI/6], [VIII/3], [IX/5], [X/2], [XI/2], [XVI/3], [XXI/8], [XXV/4], [XXV/7], [XXVII/3], [XXVII/7], [XXX/7], [XXXII/2], [XXXIV/4], [XLV/6], [XLVIII/6], [LXXVIII/3], **yarlıġḳamadı** [XIX/3], **yarlıgḳap** [XXXIII/2], **yuluġḳa** [XIV/1].

[10]Kirigse- (<kir- ig + se-): girmek istemek. (**Eraslan,** 581.)

[11] Oduġ (oduġ) *od-; “awake, alert. (**Clauson,** 47.)

[12] Tir-: yaşamak, diri olmak. (**Eraslan,** 610.)

[13] Uduġ (<ud-u-ġ): saygı, hürmet, bağlılık, yardım. (**Eraslan,** 615.)

[14] Ülüg (<ül + ü - g): parça, kısım, hisse, saadet. (**Eraslan,** 618.)

3.1.33. +(X)g (+ġ / +g / +iġ / +ıġ / +ug / +üg) (Belirtme Hâl Eki/ Yükleme Hâl Eki): ärig [LXXIII/2], **ärdinig** [LV/8], **elig** [IX/1], **ışıġ(a)ġ** [LXXX/4], **kirmişig** [XV/3], **ḳoltġuçılaraġ** [LXXV/7], **köŋülüg** [VIII/4], **savı(a)ġ** [LXXVII/2], **tarıġçılar(a)ġ** [I/2], **teginig** [IV/3], [XXII/6], [XXXI/1], [XXXV/6], [LXV/3], [LXXII/5], [LXXIII/5], [LXXIII/6], **tınlıġlaraġ / tınlıġlarıġ** [I/7], [II/1], [III/2], [V/6], **törüg** [IX/1], **yemişig** [LXXII/8], **yerig** [I/3], [I/3], **yırıġ** [LXXI/3], **yoluġ** [XXXIX/1].

3.1.34. -gA (-ġa / -ge / -ḳa / -ke) (Fiilden İsim Yapım Eki): bilgä [LXXIV/6], [XIV/2], [LXXIV/4], **bilgälärkä** [LXXIV/2].

3.1.35. +KA (+ġa / +ge / +ḳa / +ke / +kä / +ŋa / +ŋe/ +a / +ä) (Yönelme Hâl Eki): adaka [XVIII/5],[XXXII/4], **alḳuḳa** [XLIX/2], **aŋa** [LXXIV/6], **ädgükä** [XX/7], **ärkä** [LXVIII/6], [LXXIX/3], **äviŋä** [LXVII/6], **balıḳḳa** [IV/1], [XXXIX/3], [XXXIX/8], **barçaḳa** [LXXVI/2], **bilgälärkä** [LXXIV/2], **biziŋä** [XLIX/5], [XLIX/7], **bodunḳa** [LX/3],[LX/7], **elligkä** [XV/4], **içiŋa** [XLI/7], **ilinçükä** [I/1], [V/4], **inisiŋ[e]** [LV/8], **ḳanıŋa** [XL/1], [XLVI/3], **kanka** [IV/6], [VII/7], [VIII/8], [XXV/8], [XXIX/6], **ḳapaġḳa** [XLII/1], [XLII/7], **ḳayusıŋa** [VI/2], **käntükä** [XX/6], **kemikä** [XXXIV/2], **ḳıdıġıŋa** [LII/4], **ḳınḳa** [LXXIII/1], **ḳızḳa** [XI/7], **kiçigkä** [LXVII/8], **ḳopuzḳa** [LXX/7], **köŋliŋä** [LVI/4], **köziŋä** [LVIII/1], **küniŋä** [VII/2], [VII/4], [VIII/6], [XXXII/8], [LXXI/5], **maŋa** [LV/6], [LXIX/4], [LXIX/6], [LXIX/5], **näkä**[15] [V/2], **orduḳa** [XXXIX/3], **otrugḳa** [XXXIII/7], [XXXVI/6], **ögüzkä** [XIV/4], [XV/3], [XV/5], [XXXI/3], [XXXII/2], [LII/4], **poşıḳa** [XLVIII/4], [XLIX/1], **satıġḳa** [XIII/7], **siziŋä [**XXV/5], [XLIX/3], [LI/4], [LI/7], **suvḳa** [XVII/7], **taġḳa** [XXXVI/6], [XXXVIII/1], **taluyḳa** [XXI/6], [XXII/1], [XXIV/1], [XXIX/2], [XXXI/2], **tägzinçkä** [XVII/8], **täŋrikä** [LVII/2], **teginkä** [XVI/2], [XXII/2], [XXIII/3], [XXVIII/2], [XXVIII/8], [XXXVII/3], [LI/1], [LIV/7], [LVI/8], [LIX/3], [LXIV/5], **tınlıġlarḳa** [XXI/5], [XXXIV/6], [XXXV/3], [XLVIII/2], **tilkä** [XII/2], **tiliŋä** [XI/2], **yazuḳḳa** [VIII/1], **yeriŋä** [XXVI/4], [LXIV/3], **yerkä** [XVI/8], [XXIX/8], [XLV/4], [XLVII/4], **yėrçikä** [XXIV/8], **yılıŋa** [XIII/6], **yolḳa** [LII/2], **yuluġḳa** [XIV/1], **yüzlügkä** [XII/5], **ayıŋa** [VII/5].

[15] Neke "ne soru zamirinin +ke yönelme ekiyle çekimlenmiştir." (**Eraslan,** 268.)

3.1.36. +gAk (+gak/+gek, +kak/+kek) (İsimden İsim Yapım Eki): ḳulḳaḳıntaḳı[16] [L/7], **yıŋak** [XXXVII/5].

3.1.37. -gAlI (-galı/-geli/-gäli, -kalı/-keli) (Zarf Fiil Eki): alġalı [XXXV/2], **aşlaġalı** [XIX/6], **elitgeli** [LXXIII/5], **ḳanturġalı** [XIV/6], **ḳılġalı** [XLVIII/3], **közüngäli** [XLIV/5], **tınturġalı** [XXXVI/8], **turġalı** [XIX/5].

3.1.38. -(X)gsA- (-gsa- / -ıgsa- / -igse- / -ugsa- / -ügse-) (Fiilden Fiil Yapım Eki): barıġsadıŋaz [LXVIII/8].

3.1.39. -gAy -gA (ġay / -gey / -ga / -ge) (Gelecek Zaman Eki): artamaġay [LXXX/7], **artatmaġay** [LXXV/4], **barġay** [LVII/6], **bergä** [LXXV/2], **bėrgäy** [XXII/4],[XLIX/4], **bilingäy** [X/1], **bolġay** [XXIX/3], [XXIX/4], **bulġay** [XL/1], **elitgäy** [LX/2], **ḳılġay [**XVIII/6], **kirgäy** [XXXIX/8], **körgey** [XXXVIII/2], **körüşmägäy** [LXXVI/3], **közüngäy** [XL/1], **ḳutarġa** [LXXVI/6], **ozġurġay** [VI/2], **ölgäy** [XVIII/5], [XIX/8], [LVII/7], [LXVII/3], **täggäy** [XXXIX/4], [XL/5], **täginmägäy** [VIII/1], **tägürgäy** [LX/3], **täprägäy** [LXXX/5], **umaġay** [XXXIV/7], **yaraġay** [XXVI/8], [XLVIII/6], **yoḳlaġay** [LVII/3].

3.1.40. -gIl (-gıl / -gil) (Emir Kipi 2. Tekil Eki): barġıl [XXX/6].

3.1.41. -gInçA (-ġınça / -ginçe / -kınça / -kinçe) (Zarf Fiil Eki): bälgürginçä [LXIII/3].

3.1.42. -glI (-glı / -gli) (Sıfat Fiil Eki): ögli [IV/3], [XXIII/3], [XXVIII/6], [XXXI/1], [XXXI/8], [XXXV/6], [XXXVI/2], [XLIV/3], [L/3], [LIII/7], [LV/7], [LVI/4], [LVIII/2], [LX/5], [LXIII/7], [LXIV/5], **ölügli** [XXVI/7].

3.1.43. -gU (+gu / +gü) (İsimden İsim Yapım Eki): nägü [LIX/5], **näglük** [IV/8], [XXX/1], [LXVI/6], [LXVIII/7].

3.1.44. -ġu / -gü (Gelecek Zaman Sıfat Fiil Eki): çıŋratġu [LXXIX/5], [LXXIX/7], **tükägüçä** [XXXIV/3].

[16] Kul-gak (*kul-gak): kulak. (**Eraslan,** 585.)

3.1.45. -ġı /-ġi /-ġu / -gü (Gelecek Zaman Eki): ḳonmaġı [LXXX/6], **tartġı** [LXXX/4].

3.1.46. -ġu / -gü (Fiilden İsim Yapım Eki): ärtiŋü [III/8], [XV/8], [XXVI/5], [XXXVIII/8], [XLVI/7], [LIV/3], [LXX/7], **bergü** [X/4], **içgü (içkü?)** [LXXI/6], **ḳadġuluġ** [III/8], **ḳolġuçı-lar** [VII/3], **ḳolġuçılar** [X/3], [X/5], **koltġuçı** [LXXII/2], **ḳoltġuçılar** [LXXII/1], [LXXVII/1], **ḳoltġuçılaraġ** [LXXV/7].

3.1.47. -gUr- (-gur-/-gür-, -kur-/-kür-) (Fiilden Fiil Yapım Eki): bälgürginçä [LXIII/3], **bälgürti** [LXVII/2], **kigürdi**[17] [XXV/3], **kigürüp** [XLVI/2], **kigürür** [XVIII/1], **olġurtı** [XLVI/3], **[**LXVI/3], [LXX/6], **ozġurġay** [VI/2], **ötkürü** [LXXIV/3], **turġurdı** [XXXI/6], **turġurup** [XX/4], [LXVI/2], **yatġurup** [LXV/4].

3.1.48. -I (-ı / -i) (Zarf Fiil Eki): ḳalıtı [LII/3], **tolı** [LXXI/4].

3.1.49. -I (-ı / -i) (Kalıplaşmış Zarf Fiil Eki): ḳodı [LXI/5], **köni**[18] [XL/8], [LV/2], **taḳı** [II/5], [II/8], [VII/3], [XXVIII/3], [XXIX/3], [XXIX/4], [XLII/6], [LXXI/7], **tükäti** [XXVIII/4], [XXXV/4], [LXXVI/1], **ulatı** [III/2], **uzatı** [XXXI/1].

3.1.50. +(X)n (+n/ +ın/ +in/ +un/ +ün) (Vasıta Hâl Eki): anın [III/5], **ärin** [XXIV/2], **ḳaçan**[19] [LI/5], [LXXVI/4], **ḳamaġın (ḳamuġun)** [XXIII/2], [XXIV/7], **ken** [LXVIII/2], **näçükin** [XII/6], **ödün** [IV/3], [VII/7], [VIII/7], [IX/4], [IX/8], [XV/6], [XVIII/7], [XX/5], [XXI/8], [XXIII/6], [XXIV/8], [XXVIII/1], [XXVIII/6], [XXX/7], [XXXVI/1], [XLIV/5], [XLV/6], [L/3], [LVI/3], [LVIII/2], [LXI/2], [LXII/2], [LXII/4], [LXIII/7], [LXVII/5], [LXXII/4], [LXXVII/1], [LXXVIII/2], **tilin** [LXV/7].

[17] Kigür- (<kir- gür-): girdirmek, sokmak. (**Eraslan,** 581.)

[18] Kön- "doğrulmak, doğru olmak, dikelmek, düzelmek; itiraf etmek, doğru söylemek''+ -i (ulaç-zarf eki). **(Hamilton,** 166.)

[19] Kaçan "ne zaman" *ka+ça+n -soru zarfı- [*ka "soru zamiri" + ça "eşitlik durumu" +n "vasıta eki"]. (**Eraslan,** 575.)

3.1.51. +I/+sI (+ı, +i, +sı, +si) (III. Tekil İyelik Eki): adaḳın [LXIII /5], [LXV /5], **aġzı** [LXXI/1], **aruḳı** [XXXVII/1], **asaġı /as(ı)ġı** [XXI/1], [XLVI/6], **aşı [**XXVIII/3], **aşın** [LXXV/7], **atlığı** [XX/3], **ayıŋa** [VII/5], **ämgäkin** [LIX/2], **ärin** [XXIV/2], **ätin** [III/4], **‘ätüki** [LXXVI/1], **äviŋä** [LXVII/6], **ävintäki** [LXVII/7], **başın** [XIX/4], **başın** [LXXX/2], **başıntakı** [LV/7], **başçısı** [IX/7], **biri**[XIII/2], [XIII/5], [XIII/6], **biziŋä** [XLIX/5], [XLIX/7], **bodunı** [LXII/3], **borluḳçısı** [LXXII/5], **buḳası** [LXV/3], **buzaġusın**[20] [LXXVII/3], **eçisi** [LIV/7], **elgi** [XLI/2], [LXXI/1], **elgin** [XLVI/1], [LXIII/6], **elgindä** [XLI/3], **içiŋa** [XLI/7], **içintä** [XXXIII/7], [XXXIX/5], [LIII/8], **inisi** [XXVIII/7], [LII/6], [LIII/7], [LV/4], **inisin** [LVIII/3], **inisiŋ** [LV/8], **işin** [II/6], **ḳadaşı** [XXXV/5], **ḳadını** [LXIV/3], [LXXII/5], **ḳanın** [III/4], **ḳanı** [XXXIX/2], [XLIII/4], [XLV/1], [XLV/7], [XLVI/7], [XLVIII/5], [L/6], [L/7], [LII/3], **ḳanıŋa** [XL/1], [XLVI/3], **ḳaŋı** [IV/6], [V/1], [V/6], [VI/5], [VIII/2], [IX/4], [XV/4], [XV/6], [XVIII/8], [XIX/2], [XX/2], [XX/5], [XXI/8], [XXV/2], [XXV/3], [XXVIII/1], [XXIX/6], [XXX/4], [XXX/7], [LXI/3], [LXII/5], [LXIV/3], [LXXVII/6], **ḳayusıŋa** [VI/2], **kälmişi** [XLIX/1], **ḳıdığıŋa** [LII/4], **ḳıdığıntaḳı** [LXXIII/6], **ḳılınçı** [XXX/4], **ḳılmışın** [III/7], **ḳızın** [LXIV/4], **ḳolın** [XXV/1], [XXXVI/3], **ḳopı** [LXXVI/1], **kölüki** [XXVIII/3], **köŋli** [LXVIII/5], **köŋlin** [VIII/5], [IX/6], [XI/5], [XI/8], [XLVI/6], **köŋliŋä** [LVI/4], **közi** [XXIV/5], **közintäki** [LXV/8], **köziŋä** [LVIII/1], **ḳulḳaḳıntaḳı** [L/7], **ḳumı** [XXXVI/7], **ḳunçuyı** [XLIII/4], **ḳutı** [VI/4], [XXXIII/5], [LXIV/1], [LXIV/2], **ḳutın** [XL/7], [XLVII/7], [LI/6], [LXXVI/5], **küçi** [XXXVII/2], **küniŋä** [VII/2], [VII/4], [VIII/6], [XXXII/8], [LXXI/5], **küsüşin** [XIV/5], [XV/1], [LI/3], **oġlı** [VIII/4], [XVI/2], [XLIV/3], **oġlın** [LXII/6], **ortusınta** [LXX/5], **ögi** [XX/2], [XX/5], [LXXVII/6], **öŋi** [IX/8], [LXVI/2], **özi** [XXV/1], **saḳınçı** [LVI/5], **savı** [LXIII/2], **sışın** [LXV/8], **sıyuḳın** [LIV/6], **suvı** [XXVI/5], [XXVIII/3], **suvın** [LXXV/7], **tapaġın** [L/4], **täŋrisi** [LX/6], **tärisin** [III/3], **tını** [XXXVIII/4], **tilin** [LXV/7], **tiliŋä** [XI/2], **tonı** [LXXVI/1], **törüsi** [LXXVIII/4], **tuzusı** [XXI/1], **uduġın** [L/5], **ulığı** [VII/7], **ülügi** [XXXIII/5], [LXIV/1], **vaẖşiki** [LXIV/2], **yarlığın** [XXXII/7], **yeri** [XXXVI/6], **yeriŋä** [XXVI/4], [LXIV/3], **yılıŋa** [XIII/6], **yüzin** [LXIII/1], **yüzlügi** [XX/3].

[20] Buzağu: Brahmi. (**Hamilton,** 154.)

3.1.52. +I / +(X)n / +nI (-ı / +i / +n / +ın / +in / +nı / +ni) (Belirtme Hâl Eki/ Yükleme Hâl Eki): adaḳın [LXIII /5], [LXV /5], **alḳunı** [XV/2],[XVII/3], **anı** [XXI/6], [XXXIX/7], **aşın** [LXXV/7], **ämgäkin** [LIX/2], **ätin** [III/4], **başın** [XIX/4], **başın** [LXXX/2], **bizni** [XVIII/6], [LXXVII/7], **borluḳumın** [LXXIII/3], **buzaġusın** [LXXVII/3], **elgin** [XLVI/1], [LXIII/6], **inisin** [LVIII/3], **işin** [II/6], **ḳanın** [III/4], **kärgäkin** [XXII/3], [XXVIII/4], **ḳılmışın** [III/7], **ḳızın** [LXIV/4], **ḳolın** [XXV/1], [XXXVI/3], **köŋlin** [VIII/5], [IX/6], [XI/5], [XI/8], [XLVI/6], **köŋlüŋüzni** [LXVIII/8], **körklärin** [XLIII/3], **közümin** [LVIII/5], **ḳutın** [XL/7], [XLVII/7], [LI/6], [LXXVI/5], **küsüşin** [XIV/5], [XV/1], [LI/3], **meni** [VI/4], [XXIX/1], [XL/7], [LI/6], [LVI/7], **munı** [LVII/5], **oġlın** [LXII/6], **oġlumın** [XXV/5], **oġuşumın** [LXVII/1], **ögükünüzni** [XXVI/3], **seni** [VI/7], **sışın** [LXV/8], **sıyuḳın** [LIV/6], **silärni** [LXXVI/3], [LXXVI/5], **sizlärni** [XXXII/5], **sizni** [LIX/6], [LX/3] **suvın** [LXXV/7], **tapaġın** [L/4], **tärisin** [III/3], **tözümin** [LXVII/1], **uduġın** [L/5], **yarlıġın** [XXXII/7], **yemişiŋin** [LXXV/3], **yüzin** [LXIII/1].

3.1.53. -ḳ (Fiilden İsim Yapım Eki): agruḳ [LXVIII/3], **ämgäk** [II/7], **ämgäkin** [LIX/2], **ämgäklig** [IV/8], [V/5], **ämgäktä** [VI/2], **ıraḳtın** [XXXVIII/4], **käräklig**[21] [LXXIX/4], **kärgäk** [XLVII/2], [LVII/4], **kärgäkin** [XXII/3], [XXVIII/4], **körklärin** [XLIII/3], **körklä** [XLII/2], [XLII/8], **saḳlanmadın** [XVII/2].

3.1.54. +(X)k (+k/ +ık / +ik/ +uk/ +ük) (İsimden İsim Yapım Eki): ögüküm [V/8], [VI/6], [IX/6], [XVI/3], **ögükükümüm** [LV/3], **ögükünüzni** [XXVI/3].

3.1.55. -(X)k (-äk / -uḳ / -ük / -ok / -ök) (Fiilden İsim Yapım Eki): adruḳ [II/5], [II/7], [LXVI/5], **artuk** [XXXIV/6], [LXVII/8], [LXVIII/2], **aruḳ** [LV/4], **aruḳı** [XXXVII/1], **aruḳlaŋ** [LV/5], **buyruḳları** [VIII/7], **kölüki**[22] [XXVIII/3], **sıyuḳın** [LIV/6], **yazuḳḳa**[23] [VIII/1].

[21] K(ä)rgä-: wünschen, bedürfen || istemek, dile- mek, ihtiyacı olmak, gereksinim duymak, gerekmek. (**Wilkens,** 358.)

[22] Kölük (<köl -ü- k): yük hayvanı. (**Eraslan,** 583.)

[23] Yaz-: sapmak, hata yapmak. (**Eraslan,** 622.)

3.1.56. -(X)k- (-ḳ- / -ık- / -uḳ- /-ük-) (Fiilden Fiil Yapım Eki): alkınsar[24] [VII/9], [IX/2], **saḳınsar** [XIV/6], **saḳıntı** [X/8], [XII/4], [XXVIII/7], [XXIX/5], [XXXVI/8], [XLV/2], [LVI/6], [LVII/7], [LXVI/8], [LXXII/7], **saḳınç** [XLV/1], [LVI/6], [LXVI/8], **saḳınçı** [LVI/5], **saḳınçıŋaz** [LXIX/5].

3.1.57. +ka- / +ke- / +kä- (İsimden Fiil Yapım Eki): yarlıġḳadı [IV/4], [V/7], [VI/6], [VIII/3], [IX/5], [X/2], [XI/2], [XVI/3], [XXI/8], [XXV/4], [XXV/7], [XXVII/3], [XXVII/7], [XXX/7], [XXXII/2], [XXXIV/4], [XLV/6], [XLVIII/6], [LXXVIII/3], **yarlıġḳamadı** [XIX/3], **yarlıgḳap** [XXXIII/2].

3.1.58. -ḳaru / -garu / -gärü / -ŋaru / -ŋerü / -ra / -rä (Yön Gösterme Eki): birgärü [LXXX/2], **ınaru** [XXXVII/5], **içgarü** [XV/4], [XXIII/2], [XXV/2], [XXXIX/8], [XLII/7], [XLIII/7], [XLIV/4], [XLIV/7], [XLV/7], **içgarülüg** [LXXII/7], **öŋrä** [XLVIII/6], **taşġaru** [I/1], **yoḳḳaru** [XIX/5], [XIX/7], [XIX/8], [LX/5].

3.1.59. -kan / -ken / -kän (Zarf Fiil Eki): erkän [XVII/2], [XXXI/7], [LXV/1].

3.1.60. -ki (Aitlik Eki): aġılıḳtaḳı [VII/5], **ayadakı** [VI/8], **ävintäki** [LXVII/7], **başıntakı** [LV/7], **ḳıdıġıntaḳı** [LXXIII/6], **köŋültäki** [XIV/5], **közdäki** [VI/8], **közintäki** [LXV/8], **ḳulḳaḳıntaḳı** [L/7], **suvdaḳı** [XLIV/1], **uluştaḳı** [XLIV/2], **yėrtünçüdäki** [XIV/8].

3.1.61. +kına / +kine / +kıya / +kiye (İsimden İsim Yapım Eki- Küçültme Eki): azkına [VII/6], **birkiyä** [XXV/4], **yalŋusḳıya** [XL/3].

3.1.62. –(X)l (-l- / -ıl- / -il- / -ıl- / -ül-) (Fiilden Fiil Yapım Eki): adrılur [LXXVIII/5], **aktarılur** [XVIII/3], **aşılur** [XIII/6], **ḳamılu** [LXI/7], **säşilür** [LXXVIII/6], **süzülti** [XLVII/1], **terilip**[25] [XXIII/1], **üzülmädi** [VII/3], **yadıltı** [VII/2], **yarlıġ** [XIX/1], [XIX/7], [XXI/8], [XVIII/8], [XXII/8], [XXXIII/2], [LXIII/5], **yarlıġın** [XXXII/7], **yarlıġḳadı** [IV/4], [V/7], [VI/6], [VIII/3], [IX/5], [X/2], [XI/2], [XVI/3], [XXI/8], [XXV/4], [XXV/7], [XXVII/3], [XXVII/7], [XXX/7], [XXXII/2], [XXXIV/4], [XLV/6], [XLVIII/6], [LXXVIII/3], **yarlıġḳamadı** [XIX/3], **yarlıgḳap** [XXXIII/2].

[24] Alkınsar (<*al-“yapmak?” + -k- “fiilden fiil yapım eki” + -(ı)n- “fiilden fiil yapım eki” + -sa “şart kipi 3. tekil” + -r “geniş zaman” (**Eraslan,** 549.)

[25] Teril- (ter “dermek, toplamak” -il “fiilden fiil yapım eki (derilmek, toplanmak)”). (**Eraslan,** 608.)

3.1.63. +lA (+la / +le / +lä) (İsimden İsim Yapım Eki): körklä [XLII/2], [XLII/8].

3.1.64. +lA (+la / +le / +lä) (Vasıta Hâl Eki): birlä [XVII/3], [XXIII/4], [XXIII/4], [XXVII/6], [XXIX/5], [XXX/3], [XXXIV/5], [XXXV/8], [LII/6], [LVII/1], [LXXIX/1].

3.1.65. +lA- (+la- / +le- / +lä-) (İsimden Fiil Yapım Eki): akla-(y)ur [XXIX/1], **ançulayu** [XXXVIII/5], **aruḳlaŋ** [LV/5], **aşlaġalı** [XIX/6], **atlanturdı** [I/1], **bäkläp**[26] [LXIII/6], **ekkiläyü** [LXXVI/3], **ıġladı**[27] [LIV/4], [LVIII/6], **ıġladılar** [LXII/4], **ıġladım** [V/6], **ıġlamaŋ** [LX/1], **ıġlayu** [IV/1], [IV/7], [V/2], [X/6], [XIX/5], [XX/3], [XXV/8], [XXX/8], [LXXI/4], **(y)ıġlayu** [X/5], **ıġlaştı** [LIII/1], **işlä(y)ür** [II/6], **ḳataġlanıŋ** [XXVII/5], **kizläp** [LVI/1], **munçulayu** [VII/5], [XXXIII/1], [XLVIII/7], **nomladı** [XLVI/5], [XLVI/7], **nomlaŋ** [XLIX/6], **öglänti** [LXII/1], **ötlä(y)ür**[28] [XX/7], **ötläp** [XXXV/6], **saḳlanmadın** [XVII/2], **solap** [XXXI/6], **sözledi** [LXXIII/5], **sözläsär** [LXVII/2], **taŋla(y)ur** [XXXI/7], **taŋlap** [XLIII/3], **taŋla(y)u** [LXXI/3], **tapladı** [XV/4], **taplamadı** [XV/2], **taplamış** [XXVII/8], **yerçiläp** [LX/2], **yırla(y)u** [LXX/2], [LXXI/1], **yoḳlaġay** [LVII/3].

3.1.66. +lAr (+lar / +ler) (Çokluk Eki): aġıçılar [IX/7], **aġıçı-lal(=r)nın(=a)** [X/4], **atlıġlar** [XII/8], **äŋirärlär** [XLIII/2], **äränlär** [XXIII/1], **bilgälärkä** [LXXIV/2], **bodisavatlar [**XLV/3], [XLVIII/7], **ḳılınçlıġ(lar)** [III/7], **ḳırḳınlar** [XLIV/6], **ḳızlar** [XLI/2], [XLI/5], [XLIII/1], **kişilär** [LXXIV/4], **ḳolġuçılar** [VII/3], **ḳolġuçılar** [X/3], [X/5], **ḳoltġuçılar** [LXXII/1], [LXXVII/1], **ḳoltġuçılaraġ** [LXXV/7], **ḳovılar** [LIV/1], **ḳuşlar** [LXXII/8], [LXXX/6], **lölar** [XXXIX/6], [XLIII/3], [L/4], [L/6], **silärni** [LXXVI/3], [LXXVI/5], **sizlär** [XXXII/3], [XXXIV/8], [XLI/4], [XLIII/3], [XLIII/3], **sizlärni** [XXXII/5], **taġlar** [XVII/5], **tarıġçılar(a)ġ** [I/2], **tınlıġlar** [II/2], [II/8], [XXVI/6], [XLVII/6], **tınlıġlaraġ / tınlıġlarıġ** [I/7], [II/1], [III/2], [V/6], **tınlıġlarḳa** [XXI/5], [XXXIV/6], [XXXV/3], [XLVIII/2], **tınlıġlarnıŋ** [XV/1], **uzlar** [II/5], **yäklär** [XVII/7], **yılanlar** [XXXIX/6].

[26] Bäk “sabit, sıkı, sağlam” + -lä- “isimden fiil yapım eki” alıp “ bağlamak” anlamına gelmiştir. (**Eraslan,** 557.)

[27] Iġla- (< ıġ (< yıġı) +la-): ağlamak. (**Eraslan,** 571.) Yıgı Jammer || inilti. *yıgın yıgla-* mit Jammer weinen || iniltiyle ağlamak. (**Wilkens**, 897.)

[28] Ötle- (<öt “izah, nasihat” + le-): nasihat etmek, teşvik etmek. (**Eraslan,** 596.)

3.1.67. +lArI (+ları / +leri) (III. Çoğul İyelik Eki): buyruḳları [VIII/7], **ınançları** [VIII/7], **ḳanlarınta** [XII/2], **körklärin** [XLIII/3].

3.1.68. +lXg (+lıġ / +lig / +luġ / +lüg) (İsimden İsim Yapım Eki): adalıġ [XXVI/6], **aġırlıġ:** [XXIX/3], **aġuluġ** [XXXVIII/3], [XXXIX/6], **atlıġ** [XII/5], **atlıġ** [L/7], **atlığı** [XX/3], **atlıġlar** [XII/8], **ämgäklig** [IV/8], [V/5], **ärdinilig** [XXXIII/7], [XXXIX/2], [XLI/2], [XLVI/2], **ärklig** [XLVI/3], **buşuşluġ** [III/8], [IV/3], [IV/5], [V/2], [XVI/1], **elläg** [IV/2], **ellig** [VI/5], [XII/1], [LXIV/4], **elligkä** [XV/4], **içgarülüg** [LXXII/7], **ḳadġuluġ** [III/8], **käräklig** [LXXIX/4], **ḳılınçlıġ** [LXII/5], **ḳılınçlıġ(+lar)** [III/7], **ḳutluġ** [XI ½], [XXI/4], [XLV/2], **küçlüg** [XLV/2], **kümüşlüg** [XXXVI/5], **mäŋilig** [LXXII/4], **ögrünçülüg** [XLVI/5], **öŋlüg** [XVII/4], **özlüg** [I/6], **savlıġ** [LV/2], **suyluġ**[29] [LI/8], **tamuluġ** [XI/6], **tataġlıġ** [XLVI/4], [LXXI/6], **tınlıġ** [XI/6], **tınlıġlar** [II/2], [II/8], [XXVI/6], [XLVII/6], **tınlıġlaraġ / tınlıġlarıġ** [I/7], [II/1], [III/2], [V/6], **tınlıġlarḳa** [XXI/5], [XXXIV/6], [XXXV/3], [XLVIII/2], **tınlıġlarnıŋ** [XV/1], **törlüg** [XVI/8], **uluġ** [XVII/8], [XXXI/8], [XLV/2], [XLVI/5], [LI/2], [LXVII/7], **ulıġı** [VII/7], **ülüglüg** [XXI/4], **yarlıġ**[30] [XLVIII/2], [LXVI/7], [LXXI/8], [LXXVIII/1], **yüzlügi** [XX/3], **yüzlügkä** [XII/5].

3.1.69. +lXk (+lıḳ / +lik / +luḳ / +lük) (İsimden İsim Yapım Eki): aġılıḳ [VII/4], [VII/8], **aġılıḳtaḳı** [VII/5], **borluḳumın**[31] [LXXIII/3], **borluḳta** [LXXIX/2], **borluḳçı** [LXXIV/7], [LXXVIII/7], [LXXIX/2], **borluḳçısı** [LXXII/5], **kınlıḳta** [LXIII/4], [LXIII/6], **ḳulluḳ** [XXIII/3], **näglük** [IV/8], [XXX/1], [LXVI/6], [LXVIII/7], **orunluḳ**[32] [XLVI/2], **orunluḳtın** [LXI/5], **yemişlikçi** [LXXV/4].

3.1.70. – (X)m (-m / -(ı)m / -(i)m / -(u)m / -(ü)m) (Fiilden İsim Yapım Eki): ölüm [XVI/7], [XXVI/3], [XXIX/8], [XXXII/3], **talım** [XVII/1].

---

[29]Suyluġ [Çin. zuì] +luġ "isimden isim yapım eki (sıfat yapan ek)." **(Hamilton,** 178.)

[30] Yarlıġ: acınası, zavallı. (**Hamilton,** 189.)

[31] Borluḳ (< Orta İr. bâr "şarap" +luk "üzüm bağı"). (**Eraslan,** 561.)

[32] Oron Platz, Ort (auch Äquivalent von Skt. *sthāna*), Stätte (Skt. *bhūmi*) || yer (Skt. *sthāna*'nın da eş değeri), mahal (Skt. *bhūmi*); Thron || taht. (**Wilkens,** 514.)

3.1.71. +(X)m (+m / +(ı)m / +(i)m / +(u)m / +(ü)m) (İsimden İsim Yapım Eki): barım [VII/6], [VII/9], [IX/2], [IX/2], [XII/7].

3.1.72. +(X)m (+m / +(ı)m / +(i)m / +(u)m / +(ü)m) (I. Tekil İyelik Eki):aġzım [LXXI/1], **ärkim** [XXVII/4], **borluḳumın** [LXXIII/3], **eçim** [XXVIII/8], [XXIX/2], [XXIX/7], [LVI/8], [LVII/2], **elgim** [LXX/1], **inim** [LVIII/4], [LXVII/2], **ḳadaşım** [LIII/4], **ḳaŋım** [VI/4], [XI/1], [XII/1], **ögüm ḳaŋım "ikileme"** [XXVIII/8], [LVI/7], **ḳazġançım** [XII/2], [XVI/4], **kältüküm** [LXI/1], **közümin** [LVIII/5], **oġlum** [IV/5], [XXII/2], [XXXVII/4], [LXII/7], [LXIII/2], **oġlumın** [XXV/5], **oġuşumın** [LXVII/1], **ögüm** [XXVIII/8], [LVI/6], **ögüküm** [V/8], [VI/6], [IX/6], [XVI/3], **ögüküküm** [LV/3], **ögüküküm** [LV/3], **özüm** [LVII/3], **täŋrim** [VII/8], [VIII/2], [IX/1], [IX/4], [XXVI/1], [XXX/1], [XL/4], **tözümin** [LXVII/1].

3.1.73. -ma / -me (Fiilden Fiil Yapım Eki/ Olumsuzluk Eki): almazun [LVI/2], **artamaġay** [LXXX/7], **artatmaġay** [LXXV/4], **barmaġay** [XIX/3], **barmaŋ** [LXIX/1], **bertmäŋlär** [VIII/5], **bertmä(y)in** [XII/1], **bulmadı** [X/4], [X/5], **busanmaŋ** [XL/4], **ermäsär** [XLV/3], **ıġlamaŋ** [LX/1], **kirmäzün** [XII/2], **ḳonmaġı** [LXXX/6], **ḳorḳmaŋ** [XL/4], **körmä(a)yin** [LXIII/2], **körüşmägäy** [LXXVI/3], **taplamadı** [XV/2], **täginmägäy** [VIII/1], **tıdmazun** [XIX/1], **tükämädi** [XXVII/4], **umadam** [XXVII/3], **umadı** [XV/8], [XXXVII/3], **umadılar** [LXXIV/3], **umaġay** [XXXIV/7], **unamadı** [XIX/6], [XX/4], **unamadılar** [XXXII/8], **unamasar** [XX/7], **üntämädilär** [XXXII/8], **üntämäsär** [XXXIII/2], **üzülmädi** [VII/3], **yarlıġḳamadı** [XIX/3].

3.1.74. -madın / -medin / -mayın (Zarf Fiil Eki): bulmatın [X/4], [X/5], **saḳlanmadın** [XVII/2], **umatın** [LIX/3].

3.1.75. -maḳ / -mek (Fiilden İsim Yapım Eki): bermäk [XLVI/6], **ḳazġanmaḳ** [33][XIV/4], **ḳılmaḳ** [XIII/1], **ḳurtulmaḳ**[34] [LII/1], **tarımaḳda** [XIII/3].

[33] Ḳazġan-: basically "to earn (wages by labour), to gain (profits by trade), with some more general meanings; Refl. f. of * kazga:-; morphologically this could a Den. V. fr. *kazıg Dev. N. fr. kaz-, but the semantic connection is tenuous and it is more likely to be a very old. (**Clauson,** 683.)

[34] Kutrulmak Freikommen, Errettung, Befreiung, Erlösung || kurtulma, kurtuluş. (**Wilkens,** 432.)

3.1.76. -mas / -mes / -maz / -mez (Geniş Zamanın Olumsuzu (Sıfat Fiil Eki)): aşanmaz [XIX/8], **bolmaz** [XIX/7], **bulmaz** [X/4], **elitmäz** [XXXII/6], **ermäz** [XVI/5], **körmäz** [XXIV/6], [XXIV/7], **sanmaz** [XI/7], **sevmäz** [XXX/5], [LVI/7], **temäz** [VIII/4], **turmaz** [XIX/8], **yaramaz** [LXIX/4].

3.1.77. -mış / -miş (Sıfat Fiil Eki): itürmiş [LXXVII/4], **kälmişi** [XLIX/1], **ķılmışın** [III/7], **kirmişig** [XV/3], **taplamış** [XXVII/8].

3.1.78. -mIş (-mış / -miş) (Duyulan Geçmiş Zaman Eki): bolmış [LXIV/6], **ermiş** [IV/8], **kälmiş** [XXIV/3], **ķolmış** [LXIV/5], **önmiş** [V/4], **yorımış** [LVII/4].

3.1.79. -mışda / -mişde / -mışta / -mişte (Zarf Fiil Eki): tägmiştä [LXXIX/2], **törümişta** [V/8].

3.1.80. -mu / -mü (Soru Eki): mu [VI/5], [VIII/4], [XVI/5], [XXVI/8], [XXXVII/6], [XLIII/4], [LIII/7], [LV/1].

3.1.81. -n/ -ŋ (Zamir n'si): ançulayu [XXXVIII/5], **antaġ** [XXVI/2], [LXXVIII/4], **äviŋä** [LXVII/6], **ävintäki** [LXVII/7], **başıntakı** [LV/7], **elgindä** [XLI/3], **içintä** [XXXIII/7], [XXXIX/5], [LIII/8], **ķanıŋa** [XL/1], [XLVI/3], **ķanlarınta** [XII/2], **ķança** [LIII/6], [LVII/6], [LXXVIII/1], **ķanta** [LVIII/4], **ķıdıġıŋa** [LII/4], **ķıdıġıntaķı** [LXXIII/6], **köŋliŋä** [LVI/4], **közintäki** [LXV/8], **köziŋä** [LVIII/1], **ķulķaķıntaķı** [L/7], **küniŋä** [VII/2], [VII/4], [VIII/6], [XXXII/8], [LXXI/5], **munça** [XVIII/4], **munçulayu** [VII/5], [XXXIII/1], [XLVIII/7], **munta** [XLIX/4], **muntuda** [XXXIV/8], [XXXVII/4], **ķayu** [XI/4], [XXXV/3], [XL/6], **ķayusıŋa** [VI/2], **ortusınta** [LXX/5], **söndä** [LVI/7], **yeriŋä** [XXVI/4], [LXIV/3], **yılıŋa** [XIII/6], **ayıŋa** [VII/5].

3.1.82. –(I)n- (-n / -ın / -in) (Fiilden Fiil Yapım Eki): açınayın [LXXIII/4], **açınıŋlar** [LXVIII /1], **açıntı** [LXVII/7], [LXVIII /2], **aġna-(y)u** [LVIII/7], **alkınsar** [VII/9], [IX/2], **aşanmaz** [XIX/8], **aşn[35]u** [LXV/3], **aşnurak** [XXXII/2], **atlanturdı** [I/1], **ämgänip** [XLVII/3], **ämgänür** [II/7],**ärtiŋü** [III/8], [XV/8], [XXVI/5], [XXXVIII/8], [XLVI/7], [LIV/3],[LXX/7], **bilingäy** [X/1], **busanıp** [LXXIV/1], **busanmaŋ** [XL/4], **busantı** [LIV/4], [LXII/3], **busanu** [XX/4], **busanur** [XXVII/2], **ilinçükä** [I/1], [V/4], **ḳataġlanıŋ** [XXVII/5], **ḳazġanç[36]** [XIII/1], [XIII/2], **ḳazġançım** [XII/2], [XVI/4], **ḳazġanmaḳ** [XIV/4], **ḳılınç** [II/1], [XII/3], **ḳılınçı** [XXX/4], **ḳılınçlıġ** [LXII/5], **ḳılınçlıġ(+lar)** [III/7], **ḳonsa** [LXXX/4], **közüngäli** [XLIV/5], **közüngäy** [XL/1], **közünür** [XI/3], **közünür** [XXXVII/6], [XXXVIII/5], [LXVI/5], **öglänti** [LXII/1], **ögrünçülüg** [XLVI/5], **ötünti** [IV/7], [V/3], [VI/4], [VII/8], [XII/8], [XIX/2], [XXI/2], [XXI/7], [XXV/8], [XXVI/8], [XXIX/7], [XXXVII/4], [XLVII/5], [XLVIII/5], [LXI/2], **ötüntilär** [IX/1], [XXIV/8], [XLIV/7], [LXXVII/5], **saḳınsar** [XIV/6], **saḳıntı** [X/8], [XII/4], [XXVIII/7], [XXIX/5], [XXXVI/8], [XLV/2], [LVI/6], [LVII/7], [LXVI/8], [LXXII/7], **saḳlanmadın** [XVII/2], **san[37]maz** [XI/7], **sevinti** [XLVII/1], **sevintilär** [LIII/2], **sezinti** [LXII/6], **sınur** [XVII/5], **tapınalım** [XLIX/6], **tapınurlar** [LXXI/7], **täginälim** [LII/2], **täginmägäy** [VIII/1], **täginür** [LXXIII/2], **tägzinçkä** [XVII/8], **udunalım[38]** [XLIX/6], **yerinti[39]** [LXVIII/5].

3.1.83. -n/ -ın / -in / -un / -ün (Fiilden İsim Yapım Eki): adın [VII/3], **ḳalın** [LXX/5], **küdän** [PKPK LXIX/3], **sansız [40]** [I/5], [LVII/4], **tütün** [XXXVIII/6].

[35] Aşnu (< aş “aşmak, geçmek” + -n- “fiilden fiil yapım eki” + -u “zarf fiil eki”). (**Hamilton,** 146.)

[36] Ḳazġanç: Dev. N. fr. kazgan-; survives only (?) in SW Az. gazanc; Osm. kazanç; Tkm. gazanç “profit, gains, earnings”. (**Clauson,** 682.)

[37] San- gehören zu || sayılmak, ... -ya ait olmak; gerechnet werden (zu) || (bir şeyden) sayılmak. (**Wilkens,** 579.)

[38] Udun- (<udu-n-): değer vermek, saymak. (**Eraslan,** 615.)

[39] Yirin- (<yir- i- n): yerinmek kızmak. (**Eraslan,** 625.)

[40] San ~ s(a)n Zahl, Anzahl, Berechnung, Rech- nen (Skt. *gaṇanā*), Zeiteinheit, Zeitrechnung, Ära || sayı, miktar, hesaplama, hesaplama (Skt. *gaṇanā*), zaman birimi, kronoloji, dönem, devir; (**Wilkens,** 579.)

3.1.84. -nç (Fiilden İsim Yapım Eki): adınçıġ [XXXIV/2], [LXXI/5], **bulunçusuz** [XIV/7], **erinç** [X/1], [XI/3], [XLV/5], **ınançları** [VIII/7], **irinç**[41] [XVIII/6], [XLVIII/1], [LXVI/7], [LXXI/1], [LXXVII/7], **kiginç**[42] [XV/8], **ḳorḳınçıġ** [XVIII/3], [XVIII/5], [XXVI/5], **saḳınç** [XLV/1], [LVI/6], [LXVI/8], **saḳınçı** [LVI/5], **saḳınçıŋaz** [LXIX/5].

3.1.85. -(i)nç (İsimden İsim Yapım Eki/ Sıra Sayı Eki): beşinç [XVIII/2], **törtünç** [XVII/8], **üçünç** [XVII/6], **yėttinç** [XXXI/6], [XXXIII/3], [XXXIV/1], [L/1], [L/5].

3.1.86. +(X) ng (+ng / +ıng / +ing / +ung / +üng) (2. Tekil İyelik Eki): eşiŋ [LIII/4], **tuşuŋ** [LIII/5], **yemişiŋin** [LXXV/3].

3.1.87. +(X) ŋXz (+ŋız, +ŋiz, +ıŋız, +iŋiz, +uŋız, +üŋiz, +ŋuz, +ŋüz, +uŋguz, +üŋüz) (II. Çoğul İyelik Eki): boltuŋuz [LXVI/7], **[**LXIX/5], [LXXVII/7], **eçiŋäz** [LIX/5], **köŋlüŋüzni** [LXVIII/8], **ḳutuŋuzta** [LI/8], **ögükünüzni** [XXVI/3], **saḳınçıŋaz** [LXIX/5], **tedükünüz** [LIX/5], **yemişiŋäz** [LXXX/6].

3.1.88. -Xŋ / -(I)ŋIz / -IŋlAr (-ŋ / -ıŋ / -iŋ / -uŋ / -üŋ / -ŋız / -ŋiz / -(ı)ŋız / -(i)ŋiz / -(i)ŋler / -(ı)ŋlar (Emir Kipi II. Çoğul Eki): açınıŋlar [LXVIII /1], **alıŋ** [XVI/6], **aruḳlaŋ** [LV/5], **asıŋ** [LXXIX/6], **ayıtıŋ** [LXXIV/6], **baŋ** [LXXX/1], **barıŋ** [XXVII/6], [XXXIV/8], **barmaŋ** [LXIX/1], **beriŋ** [XVI/7], [L/2], [LV/6], **bertmäŋlär** [VIII/5], **boluŋ** [XXVII/8], **boluŋlar** [XXII/3], **busanmaŋ** [XL/4], **elitiŋ** [LXXV/1], **eniŋ** [XLIX/5], **ıġlamaŋ** [LX/1], **kälürüŋ** [XXV/6], [LXIX/7], **ḳataġlanıŋ** [XXVII/5], **ḳılıŋ** [L/1], **kiriŋlär** [XXII/2], **ḳorḳmaŋ** [XL/4], **körüŋ** [XXXVII/7], **ḳutġarıŋ** [LI/7], **nomlaŋ** [XLIX/6], **titmäŋ** [XL/7], [LI/6], **turuŋ** [LX/1], **uruŋ** [LXXX/3], **yorıŋlar** [XXXII/5].

3.1.89. +nXng (+nıŋ, +niŋ, +nuŋ, +nüŋ; +ıŋ, +iŋ) (İlgi Hâl Eki): aġıçı-lal(=r)nın(=a) [X/4], **äränniŋ** [XXVIII/2], **biziŋ** [LIII/5], **käntüniŋ** [LXIV/1], **meniŋ** [XI/1], [XVI/4], [LXXX/2], **munuŋ** [LXIII/1], **siziŋ** [XVI/5], **tınlıġlarnıŋ** [XV/1].

3.1.90. +nti (İsimden İsim Yapım Eki): ekkinti [XVII/2].

---

[41] Yer- / er- / ir- “nefret etmek, yermek, tiksinmek” +nç “fiilden isim yapım eki”: zavallı, sefil, acınacak. (**Hamilton,** 159.)

[42] Kik-; “reply”, nearly always in the phr. kikinç be: “to give a reply”. (**Clauson,** 712.)

3.1.91. -ok /-ök (Pekiştirme Enklitiği): näçük [IX/3], [IX/6], [LIV/4], **näçükin** [XII/6].

3.1.92. -p / -(X)p (-p / -ep / -äp / -ıp / -ip / -up / -üp) (Zarf Fiil Eki): alıp [L/2], [L/8], [LI/4], [LV/8], [LXV/8], **ayıtıp** [LXXIV/2], **ämgänip** [XLVII/3], **ärtip**[XX/2], **bap** [LXXX/2], **barıp** [XXIV/2],[XXV/1], [XXVI/7],[XXIX/2], **bäkläp** [LXIII/6], **berip** [VII/5], [XXVIII/5], [XLIX/2], **bolup** [IV/1], [XL/8], **bulup** [II/1], **busanıp** [LXXIV/1], **ėşidip** [VIII/8], [XV/7], [XVIII/8], [XXII/8], [XXXII/7], [LXI/3], [LXXVII/2], **ärtip**[XX/2], **inçip** [XV/1], [XXIV/4], [XXXVI/8], [XL/6], **ḳavışıp** [LII/8], **kälip** [XLIV/3], [LVIII/5], **kälürüp** [LXXI/6], **ḳılıp** [LXXVIII/1], **kıyıp** [LVII/8], **kigürüp** [XLVI/2], **kirip** [XIV/5], [XVIII/5], [XXIV/1], [XLIV/7], **kizläp** [LVI/1], **ḳorḳup** [XI/2], **körüp** [III/8], [IV/3], [V/6], [LXVI/3], [LXXII/6], **küçäp** [XXXII/5], **önüp** [LXV/3], **öntürüp** [XXXI/2], **ötläp** [XXXV/6], **sançıp** [LVIII/1], **solap** [XXXI/6], **söküp** [L/8], **susup** [XVII/5], **taŋlap** [XLIII/3], **tägip** [XXXI/4], **täglärip** [LVII/5], **täzip** [LIX/7], **tep** [IV/4], [IV/7], [V/2], [V/3], [V/7], [VI/3], [VI/5], [VIII/3], [VIII/8], [X/2], [X/8], [XII/4], [XII/6], [XII/8], [XIV/3], [XV/6], [XVI/3], [XVIII/7], [XIX/2], [XIX/3], [XIX/6], [XX/1], [XX/6], [XXI/2], [XXI/7], [XXIII/5], [XXV/4], [XXV/6], [XXV/8], [XXVI/8], [XXVII/3], [XXVII/7], [XXVIII/7], [XXIX/5], [XXIX/7], [XXX/3], [XXX/6], [XXXII/1], [XXXIV/4], [XXXVII/4], [XXXVII/7], [XXXVII/8], [XLI/5], [XLI/6], [XLIII/6], [XLIV/5], [XLV/1], [XLV/6], [XLVII/2], [XLVII/5], [XLVIII/4], [XLVIII/6], [L/2], [LI/1], [LIII/3], [LIII/8], [LIV/5], [LIV/7], [LIV/8], [LV/1], [LV/3], [LV/4], [LVI/2], [LVI/6], [LVII/7], [LVIII/6], [LIX/4], [LIX/4], [LIX/6], [LX/4], [LXI/2], [LXII/6], [LXIII/4], [LXVI/4], [LXVI/8], [LXVII/5], [LXVIII/1], [LXVIII/7], [LXIX/1], [LXIX/2], [LXXII/6], [LXXIII/4], [LXXV/5], [LXXVI/7], [LXXVII/5], [LXXVIII/3], [LXXVIII/6], [LXXIX/3], [LXXX/7], **terilip** [XXIII/1], **tiläp** [LXIX/7], [LXX/3], **toḳıp** [XXXIII/1], **toḳıtıp** [XXXII/1], **töŋitip** [XIX/4], **turup** [XXXI/4],[LVII/8], **turġurup** [XX/4], [LXVI/2], **tutuzup** [XXXV/7], **uduzup** [LXIV/2], [LXX/4], **urup** [XVII/7], [XXXIV/3], **uzatıp** [XXVIII/5], **yalġap** [LXV/7], **yarlıgḳap** [XXXIII/2], **yatıp** [XIX/5], **yatġurup** [LXV/4], **yerçiläp** [LX/2], **yetip** [XXV/2], [XXXVI/3], **yorıp** [XXXVI/5].

3.1.93. -r- / -ur- / -ür (Fiilden Fiil Yapım Eki): adrılur[43] [LXXVIII/5], **adruḳ**[44] [II/5], [II/7], [LXVI/5], **äŋirär** [II/3], [II/3], [II/4], [XLI/3], **äŋirärlär** [XLIII/2], **äŋirär** [XLII/3], **bäkrü(bakürü?)** [LVI/1], **çomurur**[45] [XVII/8], **itürmiş** [LXXVII/4][46], **kälürdi** [LXX/3], **kälürüŋ** [XXV/6], [LXIX/7], **kälürüp** [LXXI/6], **kälürsär** [XXIX/3], **kälürzünlär** [XXII/7], **olurdı** [LXXI/2], **olurur** [LXV/1], **ölürür** [I/6], [II/2], [III/3], **siŋürür** [XVII/3], **täglärip** [LVII/5], **täglärü** [LVIII/6], **tägrä** [XXXIX/4], [LXXI/4], **tägürdi** [LII/5], **tägürgäy** [LX/3], **utru**[47] [XLVI/1].

3.1.94. +ra- / +re- (İsimden Fiil Yapım Eki): täprägäy [LXXX/5], **täprä(y)ü** [XXXVII/2].

3.1.95. +raḳ / +rek (İsimden İsim Yapım Eki/ Pekiştirme Eki/Üstünlük Derecesi): aşnurak [XXXII/2], **bägräk** [LXVI/5], **yegräk** [XXXV/1].

3.1.96. +(I)rk(A) (İsimden Fiil Yapım Eki): esirkäyü [LXXI/3].

3.1.97. +sa- / +se- (İsimden Fiil Yapım Eki): kirigsä-(y)ür [XXI/7].

3.1.98. -sar, -ser (Şart Kipi I. Tekil Eki): bulsa [LXXVI/5], **sözläsär** [LXVII/2], **usar [**XXXV/4].

3.1.99. -sar, -ser (Şart Kipi III. Tekil Eki): alkınsar [VII/9], [IX/2], **ayıtsar** [XLII/5], [XLIII/5], **barsar** [X/6], [XIV/1], [XXVI/7], [XXX/6], [XXXIV/5], **bertsär** [XI/5], **bulsar** [XIV/8], [XXI/3], [XXI/5], [XL/7], [LI/6], **egidsär** [XIII/5], **ermäsär** [XLV/3], **ersär** [X/8], [XIX/7], [XXII/5], [XXXVIII/7], [PKPK LXXII/1], **ḳazġansar** [VIII/3], [XII/7], **kälürsär** [XXIX/3], **ḳorḳsar** [XXXII/4], **saḳınsar** [XIV/6], **tarısar** [XIII/4], **tėsär** [XXII/2], [LIV/5], **tursar** [LXIX/3], **unamasar** [XX/7], **uvatsa(r)** [VII/9], **üntämäsär** [XXXIII/2].

---

[43] Adrıl- (*ad "ayrı olmak" -r "fiilden fiil yapım eki " -l "fiilden fiil yapım eki"). (**Eraslan,** 548.)

[44] Ad-* (ayrı olmak) (ı)r- (ayırmak "ffye") +k (fiilden isim yapan ek). (**Eraslan,** 548.)

[45] Čom- (intr.) tauchen, eintauchen, versinken || batmak, dalmak, suya gömülmek. (**Wilkens,** 238.)

[46] İtür- (<it - ür-): kaybetmek. (**Eraslan**, 575.)

[47] Utru (<ut- ur- u): karşı, karşılıklı, dolayısıyla. (**Eraslan,** 617.)

3.1.100. -sar / -ser (Şart Kipi I. Çoğul Eki): bolsar [XXX/3], **kälsär** [XXIII/5], **ölsär** [XXIII/4].

3.1.101. -sar, -ser (Şart Kipi II. Çoğul Eki): tägsär [XXXVIII/1], **usar** [XXXIX/2], [XXXIX/7].

3.1.102. -sar / -ser (Şart Kipi III. Çoğul Eki): kälsär [X/3], **ḳonsa** [LXXX/4].

3.1.103. +sıg / +sig (İsimden İsim Yapım Eki): soġançıġ [XLVI/4].

3.1.104. -sıg / -sig (Sıfat Fiil Eki): adınçıġ (adınçıġ, adınsıġ) [XXXIV/2], [LXXI/5], **ḳorḳınçıġ** [XVIII/3], [XVIII/5], [XXVI/5].

3.1.105. sXk (-sık- / -sik- / -suk- / -sük-) (Fiilden Fiil Yapım Eki): ursuḳuşur [XVIII/2].

3.1.106. +sıra- / +sire- / +sirä- (İsimden Fiil Yapım Eki): ögsirädi [LXI/6].

3.1.107. +sız / +siz / +suz / +süz (İsimden İsim Yapım Eki/ Yokluk Eki): adasız [XXXIII/6], **ärksiz** [XXVII/4], **bulunçusuz** [XIV/7], **ḳaŋsız** [LXXVII/6], **közsüz** [LXXIV/5], [LXXIV/7], **ḳutsuz** [LIV/1], **ögsüz** [LXXVII/6], **sansız** [I/5], [LVII/4], **tıdıġsız** [VIII/6], **tudasız** [XXXIII/6].

3.1.108. Xş (-ş- / -ış / -iş- / -uş- / -üş) (Fiilden Fiil Yapım Eki): ıġlaştı [LIII/1], **körüşmägäy** [LXXVI/3], **ḳucuştı** [LII/8], **öpişti** [LII/8], **sıḳtaştılar** [LIII/1], **ursuḳuşur** [XVIII/2].

3.1.109. -ş (Fiilden İsim Yapım Eki): buşuşluġ [III/8], [IV/3], [IV/5], [V/2], [XVI/1], **küsüşin**[48] [XIV/5], [XV/1], [LI/3], **üküş**[49] [V/5], [XII/7], [XXVI/6], [LXXIV/4].

3.1.110. +tA- (+da-/ +de-/ +ta-/ +te) (İsimden Fiil Yapım Eki): üntämädilär [XXXII/8], **üntämäsär** [XXXIII/2], **üntä(y)ü** [LX/6].

[48] Küsüş (dilek, istek): küse- "dilemek, istemek" + -ş "fiilden isim yapan ek". (**Eraslan,** 587.)

[49] Üküş: N./A.S. from ük-. (**Clauson,** 118.)

3.1.111. -(X)t (-t- / -ıt- / -it- / -ut- / üt-) (Fiilden Fiil Yapım Eki): aḳıtar [III/4], **aktarılur** [XVIII/3], **artatır** [LXXII/8], **artatmaġay** [LXXV/4], **ayıtıŋ** [LXXIV/6], **ayıtıp** [LXXIV/2], **ayıtsar** [XLII/5], [XLIII/5], **ayıttı** [V/2], [XII/6],[XLI/5], [LIII/4], [LIV/8], [LXVI/4], **elitäyin** [LXXIII/2], [LXXV/5], **elitgäy** [LX/2], **elitgeli** [LXXIII/5], **elitiŋ** [LXXV/1], **elitmäz** [XXXII/6], **elitti** [LII/3], [LXVII/6], **ḳalıtı**[50] [LII/3], **kölitdi** [LXV/6], **tetir** [XI/4], [XXXVIII/8], [LXXIV/6], **toḳıtıp** [XXXII/1], **tükäti** [XXVIII/4], [XXXV/4], [LXXVI/1], **ulatı** [III/2], **uzatı** [XXXI/1], **uzatıp** [XXVIII/5], **yarattı** [XXXI/5].

3.1.112. -tXr (-dır- / -dir- / -dur- / -dür- / -tur- / -tür-) (Fiilden Fiil Yapım Eki): atlanturdı [I/1], **ḳanturġalı** [XIV/6], **öntürti** [XXVIII/5], **öntürüp** [XXXI/2], **tınturġalı**[51] [XXXVI/8], **yantru**[52] [XXXV/7].

3.1.113. +u- / +ü- (İsimden Fiil Yapan Eki): agruḳ [LXVIII/3], **alŋudı** [XXXVII/2], **bäkrü(bakürü?)** [LVI/1].

3.1.114. -(y)U (-u / -ü / -yu / -yü) (Zarf Fiil Eki): aġna-(y)u [LVIII/7], **aşnu** [LXV/3], **aşnurak** [XXXII/2], **ayu** [XIII/2], [LX/7], [LXXV/2], **ʻätizü(etizü)** [LXX/1], [LXXI/1], **bäkrü(bakürü?)** [LVI/1], **berü** [XV/8], **busanu** [XX/4], **ekkiläyü** [LXXVI/3], **esirkäyü** [LXXI/3],**ıġlayu** [IV/1], [IV/7], [V/2], [X/6], [XIX/5], [XX/3], [XXV/8], [XXX/8], [LXXI/4], **yıġlayu** [X/5]**,** **iŋläyü** [LXV/5], **ḳamılu** [LXI/7], **keŋränü** [LXVIII/3], **ḳılu** [XXXIV/7], [XXXV/4], **ḳolu** [XLVIII/4], **körü** [LVII/4], [LIX/3], **közädü** [XLII/4], **munçulayu** [VII/5], [XXXIII/1], [XLVIII/7], **oḳı(y)u** [LVIII/3], **ötkürü** [LXXIV/3], **sayu** [XXXVIII/3], [XXXVIII/6], **sıḳta(y)u** [XXX/8], **suva(y)u** [I/3], **taŋla(y)u** [LXXI/3], **tarı(y)u** [I/4], [I/6], **täglärü** [LVIII/6], **täprä(y)ü** [XXXVII/2], **tıdu** [XXVII/3], **tilä(y)ü** [XLVIII/1], **ulı(y)u** [LXXVII/5], **üntä(y)ü** [LX/6], **yantru** [XXXV/7], **yırla(y)u** [LXX/2], [LXXI/1], **yoġuru** [XXXIX/1], [XXXIX/7], **yorı(y)u** [XXXVII/2], **yumburu**[53] [LXV/4].

---

[50] Kalı- ~ k(a)lı- fliegen, schweben || uçmak, süzülmek (s./bk. Mo. *qali-*). (**Wilkens,** 321.)

[51] Tın- "dinlenmek" -tur "(fiilden fiil yapım eki) dindirmek". (**Eraslan,** 609.)

[52] Yantur- (< yan- tur-): döndürmek, geri çevirmek, engel olmak. (**Eraslan,** 620.)

3.1.115. -u / -ü (Kalıplaşmış Zarf Fiil Eki): alḳu [XVII/6],[XXVIII/4], [XXXVI/7], [XXXIX/6],[LIV/2],[LIV/2],[LXII/3], [LXXI/2],[LXXII/1],[LXXII/3], **alḳuḳa** [XLIX/2], **alḳunı** [XV/2],[XVII/3], **ançulayu** [XXXVIII/5], **ḳayu** [XI/4], [XXXV/3], [XL/6] **ötrü** [XII/4], [XLI/6], [XLII/1], [XLII/6], [LIII/1], [LIV/7], [LVII/7], [LXII/2], [LXVI/1],[LXXIII/4], [LXXV/6], **ötrü** [XVI/1], [XXXV/5], [LII/2], [LIII/3], [LXXVIII/7], **ötrü** [XIX/2], [XXII/7], [XXV/7], [XXIX/6], [XXXII/6], [XXXIX/2], [XLIII/6], [LV/7], [LXVIII/6], [LXXV/4], **ötrü** [XIX/4], [XXX/6], [XXXVI/7], [XXXVII/3], [XLI/4], [LIV/3], [LV/3], [LVI/3], [LX/4], [LXVII/3], [LXXVI/7], **ötrü** [LIX/1], **ötürü** [VIII/5], [X/2], [X/7], [XV/4], **turḳaru** [LXXIII/1], **tüzü** [XXXV/3], **utru** [XLVI/1].

3.1.116. -z- / -ız- / -iz- / -uz- / -üz- (Fiilden Fiil Yapım Eki): tägzinçkä [XVII/8], **tutuztı** [LXVII/8], **tutuzup** [XXXV/7], **tutuzur** [XXV/5], **uduzup**[54] [LXIV/2], [LXX/4].

3.1.117. -z / -ız / -iz / -uz / -üz (Fiilden İsim Yapım Eki): boġuzça [XXXVI/4].

3.1.118. -zun / -zün (Emir Kipi III. Tekil): almazun [LVI/2], **barzun** [X/1], **berzün** [VIII/5], **bolzun** [XIX/1], **kälzün** [XXII/6], **kirmäzün** [XII/2], **kirzk-ün** [XLV/6], **közedzün** [LXXIII/3], **ölzün** [LIX/6], **tıdmazun** [XIX/1], **yatzun** [LXIII/4].

3.1.119. -zunlar / -zünler (Emir Kipi III. Çoğul Eki): kälürzünlär [XXII/7].

3.1.120. Eksiz Emir 2. Tekil: tut [LVI/1].

3.1.121. Yalın Halde Bulunan Sözcükler

[53] Yumbur- umwerfen || yıkmak *yumburu yatgur-* zu Boden werfen || yere sermek. (**Wilkens,** 919.)

[54] Uduz- (ud-(u)z): takip ettirmek, yanına alıp götürmek, idare etmek. (**Eraslan,** 615.)

3.1.121.1. Yalın Halde Bulunan İsimler: ada [XVII/1], [XVII/1], [XXXVIII/8], **ağı** [VII/6],[VII/9],[IX/2],[IX/2],[XII/6],**al**[LXXV/1],**aş**[XIX/6],[XIX/8],[LXVIII/4],[LXXI/6] ,**at**[VII/1],[XI/3],**avıçḳa(avıçġa)**[XXV/7],[XXVII/7],[XXXVII/1],[XXXVII/7],[XXXV/8], [XXXVI/2],**ay**[LXVIII/1],**ädgü**(iyilik)[LXIX/5],**är**[XIV/3],[XXIV/6],[XXV/7],[LXVI/1],[LXVI/3], [LXVI/5], [LXVII/6], [LXVIII/7], [LXX/3], [LXXIV/7], [LXXV/5], [LXXIX/2], **balıḳ** [I/2], [XXXIX/4], [XLI/7], [LXX/4], [LXXIV/1], **balıḳ** [XVII/2], **bar** [VI/2], [VI/2], [XVII/1],[XVII/5], [XXI/1], [XXI/3], [XXII/5], [XXIII/8], [XXXVII/6], [XXXVIII/4], [XLIX/2], [LIX/2], [LXIX/6], [LXXII/1], **çäviş** [LXXV/2], **el** [IX/3], **eş** [XXII/3], **ışıġ** [XXXIII/4], [LXXX/1], [LXXX/1], **iŋäk** [LXXVII/4], **ḳamış** [LVII/8], **ḳan** [III/4], **ḳan** [V/1], [V/7], [VIII/2], [IX/5], [XI/1], [XV/7], [XIX/2], [XXI/8], [XXV/2], [XXV/3], [XXVII/2], [XXVIII/1], [XXX/8], [XLIV/2], [LXI/3], [LXII/5], [LXIV/4], [LXIV/4], [LXV/1], [LXXII/5], **ḳaŋ** [VIII/3], **ḳapaġ** [XLII/3], [XLIII/5], **ḳaram** [XXXIX/5], **ḳat** [XXXIX/5], **kemi** [XVII/3], [XVII/5], [XVII/7], [XVIII/3], [XXXI/5], [XXXI/6], [XXXV/7], [LIV/6], **kentir** [II/4], **ḳırḳın** [XLII/2], [XLII/5], **kişi** [XI/4], [XVII/6], [XXI/4], [LXXIV/5], [LXXIV/7], **ḳopuz** [LXXI/1], **ḳoy** [III/1], [XIII/5], **köz** [LVII/5], **ḳuş** [I/4], [LXXV/3], [LXXX/3], **ḳut** [LI/2], **ḳuzġun** [I/4], [LXXV/3], [LXXX/3], **kü** [VII/1], **kümüş** [XXXVI/7], **kün** [XX/1], [XXXI/4], [XXXI/7], [XXXIII/3], [XXXIII/6], [XXXIII/8], [XXXIV/1], [XXXVI/4], [XL/6], [XLIX/4], [L/1], [L/4], [L/6], **küvrüg** [XXXI/8], [XXXIII/1], **laġzın** [III/2], **monçuḳ** [VI/8], **oġrı** [LVI/2], [LVIII/5], [LIX/4], **oġul** [PKPK XI/6], [XXX/4], **ordu** [XLII/7], [XLIII/5], **ögüz** [III/4], **sav** [XV/7], [LXI/3], [LXXVI/2], **sış** [LVII/8], **sögüt** [LXXIX/5], [LXXIX/5], [LXXX/5], **suv** [XVII/4], [XVIII/1], [LIX/1], **taġ** [XXXVII/6], **talu** [XV/5], **taluy** [XV/3], [XXXII/2], [XXVI/4], [XXXI/3], [LII/4], [LIII/8], **toluy** [XIV/4], **taŋ** [XXXI/7], **tavar** [XIV/3], **täŋri** [V/8], [XVIII/2], [XXVI/2], [LXI/4], **täŋri** [LIX/2], **tegin** [III/6], [IV/6], [V/3], [VI/3], [X/6], [X/7], [XV/2], [XVIII/7], [XIX/4], [XXI/1],[XXV/1], [XXVII/1], [XXVIII/6], [XXIX/8], [XXXI/8], [XXXIII/5], [XXXIV/3],[XXXV/8],[XXXVI/2],[XLI/4],[XLI/6],[XLII/4],[XLIII/2],[XLIII/7],[XLIV/3], [XLV/7], [XLVII/5], [L/3], [LIII/3], [LIII/7], [LIV/3], [LV/1], [LV/7],[LVI/4], [LVIII/2],[LIX/2], [LX/5], [LXIII/7], [LXVI/7], [LXVII/3], [LXVIII/5],[LXIX/2], [LXX/6],[LXXII/3], [LXXIII/5], [LXXV/6], [LXXVIII/2], [LXXVIII/7], **törü** [IX/3], **ud** [III/1], [LXV/2], [LXV/6], **uluş** [III/6], [XXVII/1], [XXX/8], [LXII/3], [LXXI/2], **uz** [II/6], [LXX/7], **yäk** [LVI/5], **yel** [XVIII/3], **yemiş** [LXXIX/4], **yer** [IV/8], [V/8], [XLIV/1], [LVII/4], [LIX/1], **yılan** [XXXVIII/4], **yılḳı** [XIII/5], **yıp** [XLI/3], [XLII/3], [XLIII/2], **yoḳ** [XIII/3], **yol** [LX/6], **yunt** [III/1], **yuŋ** [II/3].

3.1.121.2.Yalın Halde Bulunan Sıfatlar: ağu [XXXVIII/4], **alp** [XXIII/8], **altı** [XX/1], **altun** [XXXVII/6],[XXXVII/8],[XLIII/2], **amrak** [IV/4], [V/7], [VI/6], [IX/5], [XVI/3], [XXV/4], [LIII/4], [LXII/7], [LXXVIII/5], **arığ** [XLI/2], [XLIII/1], **ayağ (ayığ)** [II/1], [III/7], [XXVIII/6], [XXXV/5], [LIII/7],[LVI/4], [LXII/5], **ayağ (ayığ)** [LXXIV/5], **adgü** [IV/2], [VII/1], [XII/3],[XIII/3], [XXIII/3], [XXIII/7], [XXXI/1], [XXXI/8], [XXXVI/2], [XL/8], [XLIV/3], [L/3], [LV/7], [LVIII/2], [LXXII/8], **batatu** [II/4], **bay** [VI/1], [XIII/6], [XIV/1],**beş**[XVI/8],[XXII/8],[XXIV/6],[XXVIII/2],[LIII/5],[LXV/2],**[**LXXII/2],[LXXV/6],[LXXVII/1],**bir**[XIII/4],[XIV/2],[XVII/1],[XXIII/7],[XXVI/7],[LIV/5],[LXVIII/1],[LXIX/7],[LXX/3],[LXXIX/6], **bu** [III/6], [XV/7], [XVIII/4], [XVIII/8], [XXII/8], [XXXIV/5], [XLII/3], [XLIV/1], [XLVII/3], [XLVII/6], [LI/3], [LI/8], [LVII/1], [LXI/3], [LXXIII/2], [LXXVII/2], [LXXVIII/3], **çığay** [V/5], [VI/1], [XLVIII/1], [LXVII/4], **2** [VI/8], **ekki** [XXIV/5], [XLI/1], [LII/7], [LVII/5], [LVII/8], [LVIII/1], [LVIII/5], [LXV/8], **esän** [LIII/6], **ḳaç**[55] [XXIII/8], [XXXIII/6] "birkaç (gün)", [LXXIX/4] "birkaç (yemiş)", **kamag** [XIV/8], [XXI/5], [XXVII/8], [XXXIV/6], [XLVII/6], [LXV/7], [LXXX/1], **ḳarı** [XXIV/5], **kök** [XXXVIII/1], [LVII/2], [LXI/4], **kümüş** [XLII/3], **miŋ** [XIII/4], **nä** [IV/8], [XXVI/1], [XXVIII/4], **ol "**işaret sıfatı" "O, O zaman" [IV/3], [VII/7], [VIII/7], [IX/4], [XV/6], [XVIII/7], [XX/5], [XXI/8], **[**XXIII/6], [XXIV/8], [XXVIII/1], [XXVIII/6], [XXX/7], [XXXVI/1], [XLI/5], [XLIV/5], [XLV/6], [L/3], [LVI/3], [LVI/3], [LVIII/2],[LXI/2],[LXII/2],[LXII/4],[LXIII/7],[LXVII/5],[LXXII/4],[LXXVII/1],[LXXVIII/], **ol** işaret sıfatı. "bu" [VII/1], [XXI/4], [XXIV/6], [XXIV/7], [XXV/7], [XXVI/4], [XXXVII/8], [XXXVIII/2], [XXXIX/1], [XXXIX/4], [XLII/8], [XLIV/6], [XLVI/7], [LXIV/4], [LXXIV/5], [LXXIV/7], [LXXV/6], [LXXVII/1], [LXXVIII/7], **ol** işaret sıfatı. "O" [LIX/1], [LXX/2], [LXXI/7], [LXXVIII/4], **on** [XXIV/4], **öl** [I/4], **sarığ** [XLIII/1], **säkiz** [XXIV/4], [XLII/8], **taŋ** [XXXIV/1], [XLIII/1], [LXXI/5], **temir** [XXXI/5], [XXXIII/3], [XXXIII/4], **tört** [VII/2], [XLII/1], [LXV/5], **tümän** [I/5], [XIII/4], **uçuz** [XXIX/4], **yavlaḳ** [XXX/5], **yetti** [XXXI/4], [XXXI/5], [XXXIII/8], [XXXVI/3], [XXXIX/5], [XLIX/4], [L/4], **yürüŋ** [XLII/2], **yüz** [XXII/8], [XXIV/2], [XXIV/6], [XXVIII/2], [LIII/5], [LXV/2], [LXXII/2], [LXXV/6], [LXXVII/1].

[55] Kaç (*ka + ç): kaç, birkaç; ne kadar. (**Eraslan,** 575.)

3.1.121.3. Yalın Halde Bulunan Zarflar: alp [XXXVIII/8], **amtı** [XI/7], [XVI/5], [XXVII/5], [XXIX/1], [XXIX/5], [XXXIV/4], [XL/2], [LVII/1], [LVII/5], [LX/1], [LXIX/6], [LXXIII/2], [LXXVII/7], **az (miktar zarfı)** [LV/5], **ädgü** [LXVIII/1], **bärü** [VI/1], [LVI/7], **nä üçün** [IV/5], [XVI/7], **näŋ** [XIII/3], [XIV/4], [XV/8], [XX/4], [XXXII/8], [XXXIII/2], [XLV/4], **täk** [XV/2], **timin** [LXII/1], **ür** [LXIX/3], **üzä** [XII/3], [XLVI/3], [LXXIX/5], [LXXIX/6].

3.1.121.4. Yalın Halde Bulunan Edatlar: ara [LXX/6], **ol** [XI/1], [XVII/1], [XXVI/4], **täg** [VI/8], [XXVI/2], [XXVI/2], [LXI/7], [LXXVII/4], **üçün** [VIII/4], [XXI/6], [XXVII/1], [XXVII/8], [XXX/5], [LIV/2], [LV/2], [LXXIII/1], [LXXIV/1], **üçün** [XXXIII/5], [LXIV/1], [XLVII/7].

3.1.121.5. Yalın Halde Bulunan Bağlaçlar: ḳaltı [XX/1], [XXXI/3], [XXXVIII/5], [LII/5], [LXIV/7], [LXVIII/4], [LXXVII/3], **kim** [X/3], [XIII/3], [XXI/3], [XXVI/2], [LXXIV/3].

3.1.121.6. Yalın Halde Bulunan Zamirler: biz [XI/3], [XX/6], [XX/7], [XXII/4], [XXIII/4], [XXIII/5], [XXIII/5], [XLI/6], [XLII/6], [XLIII/5], [XLIII/6], [XLIX/4], **bu** [IV/7], [XIX/7], [XXXIV/8], [XLV/4], [LVII/6], [LXI/2], **käntü** [X/1], [LVII/7], **kim** [XXII/1], [XXII/4], [XXXII/3], [XXXII/7], [XXXIII/2], [XXXV/2], [LXIV/3], **kim** [XLI/4], [XLVII/3], [LXIX/1], **men** [V/1], [VI/7], [IX/7], [XI/7], [XIX/8], [XIX/8], [XX/1], [XXI/7], [XXV/6], [XXVII/5], [XXIX/4], [XXIX/4], [XXX/1], [XXX/2], [XXXII/5], [XXXII/5], [XXXIV/4], [XXXIV/5], [XXXIV/7], [XXXIV/7], [XXXV/5], [XL/2], [XL/2], [LI/2], [LI/5], [LV/6], [LVII/3], [LX/2], [LX/2], [LX/3], [LXVII/4], [LXXIII/2], [LXXV/2], [LXXVI/4], [LXXVI/5], [LXXVI/7], [LXXX/5], **nä** [XXI/1], [XXII/3], [XLVII/2], **ol** "o" kişi zamiri [XI/6], [XXIX/8] [XLV/5], [LIX/5], **ol** işaret zamiri. "Bunun" [XXXVIII/7], [XXXVIII/7], **öz** [III/5], [XII/2], [LIX/5], [LXI/6], [LXIV/2], [LXVII/6], [LXX/2], **sen** [VI/3], [XIX/3], [LIV/4], **siy** [XXXIX/8], **siz** [VI/5], [XVI/8], [XVIII/6], [XVIII/6], [XXVI/4], [XXVII/5], [XXXVIII/1], [XXXVIII/2], [XXXIX/2], [XXXIX/4], [XXXIX/7], [XL/1], [XL/2], [XL/3], [XL/3], [XL/5], [LI/5], [LI/6], [LV/4], [LV/5], [LXVI/4], [LXVI/6], [LXVI/6], [LXX/4], [LXXVII/7], [LXXVIII/2].

3.1.122. Yabancı Kökenli Kelimeler: aḳ [LXII/5], **ämäri [**I/7], [II/2], [II/8], **ärdini** [XIV/7],[XXI/3],[XXI/4],[XXVI/3],[XXIX/2],[XXXIV/2],[XXXIV/5],[XXXV/2],[XL/1], [XLVIII/3],[XLIX/1],[L/1],[L/8],[LI/4],[LIV/8],[LV/6],[LVII/1],**baranas**[XXIII/7],[XLIV /2], [LXII/2], **bodısavat** [III/6], [XVIII/7], [XLVII/4], [XLV/5], **böz** [II/4], **burḫan** [XI/3], [XL/6], [XLVII/7], [LI/5], [LXXVI/4], **çıġarı** [II/3], **çımbudvip** [XLIV/1], **çintämäni** [XIV/7], [XXI/3], [XXXV/1], [XLVIII/3], [L/8], [LI/3], **humaru** [LXXVI/2], **ırşı** [LIX/1], **ḳars** [II/4], **ḳuŋḳau, ḳuŋḳayu** [LXIX/7], [LXX/3], **lenḫua** [XXXVIII/2], [XXXVIII/3], [XXXVIII/6], [XXXIX/1], **lö** [XXI/2], [XXXIX/2], [XXXIX/8], [XLV/1], [XLV/7], [XLVI/3], [XLVI/7], [XLVIII/5], [L/7], [LII/3], **maḫarıt** [IV/2], **narata** [L/6], **nom** [XIV/2], [XLVI/4], [XLIX/5], **poşı** [XVI/6], [XLVI/6], [LI/4], **sua** [XXXI/5], [XXXIII/3], **yençü** [VI/8], [XXXIV/2].

3.1.123. Basit Sözcüklerden Oluşan İkilemeler: asıg tusu [XXI/5-6], [XXXIV/6-7], [XXXV/4], [XLVIII/2-3], [XLIX/7], **ädgü yavlaḳ** [XXX/2], [LXIII/3], **tüŋür büşük** [LXIV/6], **esän tükäl** [XXII/6-7], [XXIV/3], [XXV/6], [XL/5], [LII/7], **öŋi öŋi** [XIII/1], **käntü käntü** [II/6], **ür keç** [LXII/1], **muŋ taḳ** [XXVI/1], **yoḳ çıġay** [V/5], [VI/1], [XLVIII/1], [LXVII/4], **yüksäk ediz** [LXI/5], **kü at** [VII/1], **agı barım** [VII/6], [VII/9], [IX/2], [XII/6], **taŋ adınçıġ** [XXXIV/1], [LXXI/5], **tüzü tükäti** [XXXV/4], **irinç yarlıġ** [XLVIII/2], [LXVI/7], [LXXI/8], [LXXVIII/1], **eşiŋ tuşuŋ** [LIII/5], **adruḳ adruḳ** [II/7], **al çäviş** [LXXV/1].

SONUÇ

Bağlamlı dizin çalışması ile Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nde geçen kelimelerin kök ve gövdeleri, anlamları, kelimenin çeşitli ekler ile türetilmiş halleri, kelimenin hangi dile ait olduğu ve metinde geçen kelimelerin geçiş sıklığı tespit edilmiştir. Ayrıca metinde geçen kelimelerin ekler dizini çalışması yardımı ile kelimelerin aldığı ekler tek tek tespit edilip düzenli bir şekilde analiz edilmiştir.

Çalışma *"Eser", "Bağlamlı Dizin- İnceleme"* ve *"Ekler Dizini"* olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. *"Eser"* bölümünde eser hakkında bilgi verilip eser üzerine yapılan çalışmalar ele alınmıştır. *"Bağlamlı Dizin- İnceleme"* bölümü tezin esas bölümüdür. Bu bölümde iki alt başlık bulunmaktadır. *"Sözlük Kullanım Kılavuzu"* ve *"Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Bağlamlı Dizini"* kısmını oluşturmaktadır. Son olarak *"Ekler Dizini"* bölümünde kelimelerin aldığı ekler tek tek tespit edilip ilgili alt başlıklara yerleştirilmiştir.

Metnin incelenen sayfalarında 739 adet isim tespit edilmiştir: *Ag̈ı* "değerli eşya, hazine", *Är* **"**adam, erkek", *Balıḳ* "şehir, kent", *Çıŋratg̈u* "küçük çan, çıngırak", *Eş* **"**eş, arkadaş", *Işıg̈* "ip, halat", *İŋäk* "inek", *Keyikçi* "avcı, büyük av hayvanı avcısı", *Laġzın* "domuz", *Monçuḳ* "inci boncuk, taş vb.", *Orunluḳ* "taht", *Ötüg* "rica, dilek, istek", *Söğüt* "söğüt, ağaç", *Tınlıg̈* "canlı, varlık, yaratık", *Uluş* "ülke, bölge, il", *Ülüg* "talih, pay, kader", *Yılḳı* "büyükbaş hayvan" vd.

444 adet fiil tespit edilmiştir: *Ayur* "söyler", *Äŋirär* "döndürüyor, döndürür", *Bardı* **"**gitti", *Çoḳar* "keser", *Elitti* "götürdü", *Idtı* "gönderdi", *İtürmiş* "yitirmiş, kaybetmiş", *Ḳoltı* "istedi, diledi", *Maŋradı* "bağırdı", *Nomladı* "öğretti, vaaz etti", Oztum "kurtuldum", *Öpişti* **"**öpüştü", *Süzülti* "kötülüklerden arındı", *Tıntılar* "dinlendiler", *Urdılar* "attılar", *Üzülmädi* "kesilmiyordu", *Yadıltı* "yayıldı" vd.

346 adet sıfat bulunmaktadır: *Ag̈ulug̈* "zehirli", *Ädgü* "iyi", *Beş* "beş", *Çıg̈ay* "yoksul, sefil", *Eḍiz* "yüksek, geniş", *İrinç* "zavallı, sefil, acınacak, tiksindirici", *Körklä* "güzel", *Mäŋilig* "mutlu, çok mutlu", *Nä* "soru veya belirsizlik zamiri veya sıfatı: ne hangi ne olursa, hangisi olursa", *Ol* "İşaret sıfatı: O", *Ögrünçülüg* "neşeli, sevinçli", *Soġançıg̈* "yumuşak; iyi, hoş", *Törtünç* "dördüncü", *Ucuz* "ucuz, değersiz", *Ülüglüg* "şanslı", *Yarlıg̈* "zavallı, yürekler acısı" vd. Metinde 10 adet de yabancı kökenli sıfat tespit edilmiştir: 2 adet Çince: *Aḳ* "kötü,

uğursuz, nefret uyandıran", *Suyluġ* Günahkâr, günahlı. 1 adet Grek Sami: *Böz* "pamuklu bez". 7 adet Sanskritçe: *Irşı* "ermiş, bilge, aziz", *Cintâmani* ''düşüncenin mücevheri''. *Ämäri* "çok sayıda, sayısız, pek çok" kelimesi "Ä- (İrani olumsuzluk ön eki) +mär (sayı)-i (sıfat niteliğinde son ek)" 346 adet sıfatın içinde bulunmaktadır.

Metinde 472 adet zarf bulunmaktadır: *Amtı* "şimdi, şu anda", *Ärtip* "geçip", *Birär* "bir süre", *Erinç* "herhalde", *Inaru* "Arkasına, aşağıya doğru, *İnçä* "öyle, öylece", *Ken* "sonra, sonradan", *Küniŋä* "her gün", *Muntuda* "burada, bu yerde", *Näŋ* "soru zarfı: neden", *Oḳıyu* "okuyarak, çağırarak", *Öntürüp* "uğurlayarak", *Öŋrä* "önce, eskiden", *Poşıḳa* "bağış olarak" (Poşı: Çin. bağış, sadaka +ka yönelme hali eki alarak Türkçeleşmiştir.) *Sançıp* "sokup", *Taḳı* "ayrıca", *Taŋlap* "hayran kalıp", *Urup* "saldırıp, vurup (yükleyip)", *Uzatı* "daima, sürekli", *Üntä*(*y)ü* "seslenerek", *Yenä* "yine, yeniden, ayrıca, üstelik" vd.

27 adet bağlaç tespit edilmiştir: *İnçip* "ve/ ama şu şekilde ve / ama şöyle ki, ve/ ama böylece", *Kim* "ki veya diğer ilişkileri anlatan yan cümle bağlacı", *Ötrü* "oysa", *Yemä* "hem… hem… (ikili bağlaç)", *Yemä* "ve", *Yemä* "de / da" vd.

217 adet zamir tespit edilmiştir: *Alku* "tümü, hepsi, her şeyi", *Anı* "O, kişi ve işaret zamirinin yükleme durumu: onu", *Biz* "ben anlamında birinci çokluk şahıs zamiri", *Ḳaç* "soru ve belirsizlik zamiri", *Käntü* "kendi, kendisi", *Maŋa* "birinci tekil kişi adılı men'in verme durumu: bana, benim için, bana karşı", *Men* "ben", *Ol* "o kişi zamiri", *Öz* "kendi", *Sen* "ikinci tekil kişi zamirinin yalın veya mutlak durumu: sen", *Siy / Siz* "siz" vd.

Metinde 42 adet edat bulunmaktadır: *Adın* "başka (nesne veya kişi), farklı", *Ara* "arasında, içinde", *Birlä* "birliktelik, vasıta, araç, alet, neden, zaman ilgisi kurar", *Mü* "mu, mü", *Ol* "dır bildirme eki", *Täg* "benzer, -e benzeyen, gibi", *Üçün* "için", *Üzä* "ile ilgili, vasıtasıyla" vd.

Metinde 12 adet birleşik fiil tespit edilmiştir: Ämgäk *ämgänür* "Acı, çile çekiyorlar" [II/7], *İşin işläyür* "icra ederler" [II/6] *Kiginç berü umadı* "cevap veremedi" [XV/8], *Ay-u berdi(+ler)* "söyleyiverdi(ler)" [XIII/2]- [LX/7], *Ay-u birgä men* "söyleyivereceğim" [LXXV/2], *Tıd-u umadam* "Engel olamadım" [XXVII/3], *Tusu ḳıl-u umaġay men* "Yarar sağlayamam" [XXXIV/7], *Tusu kılu usar men* **"**Yarar sağlayabilirim" [XXXV/4], *Yorıy-u umadı* "Kımıldayamıyordu, yürüyemiyordu" [XXXVII/2]- [XXXVII/3] vd.

Metinde 42 adet yardımcı fiil bulunmuştur: 37 tanesi *Er-* "imek" yardımcı fiili ile karşımıza çıkar: *Atlanturdı erti* "(ata) bindirdi" [I/2], *Bar erti* "vardı" [XXIII/8], [XLIX/2], [LIX/2], *Bolmış erti* "olmuşlardı" [LXIV/6], *Bulmaz ėrti* "bulamaz oluyordu" [X/4], *Kälmiş erti* "gelmişti" [XXIV/3], *Sevär erti* "severlerdi" [LVI/8], [LVII/1], *Sevmäz erti* "sevmezdi" [XXX/5], [LVI/7-8], *Taŋ taŋlayur erkân* "şafak söker iken" [XXXI/7], *Tolı tururlar erti* "doldururlardı" [LXXI/5] vb. 5 tanesi bol- yardımcı fiili ile isim + bol- birleşik fiili kuruluşuyla karşımıza çıkmaktadır: *Buşuş-luġ boltı* "üzüntülü oldu" [XVI/1], *Taḳ boltı* "sıkıntı oldu" [XXVI/2], *Yėrçi boltı* "kılavuz oldu" [XXVIII/1], *Kärgäk boltı* "gerekli oldu (gerekliydi)" [XLVII/2], *Yarlıġ boltı* "emir buyurdu" [LXIII/5].

Basit sözcüklerden oluşan ikilemeler tespit edilmiştir: *Asıg tusu* "yarar fayda", *ädgü yavlaḳ* "iyi kötü", *tüŋür büşük* "dünür akraba", *esän tükäl* "sağ salim", *öŋi öŋi* "çeşit çeşit", *käntü käntü* "kendi kendi", *ür keç* "er geç", *muŋ taḳ* "dert sıkıntı", *yoḳ çıġay* "yok yoksul", *yüksäk ediz* "yüksek değerli", *kü at* "ün şöhret", *aġı barım* "servet zenginlik", *taŋ adınçıġ* "harika olağanüstü", *tüzü tükäti* "tamı tamına", *irinç yarlıġ* "sefil zavallı", *adruḳ adruḳ* "çeşit çeşit" *al çäviş* "hile oyun" vd.

Metinde geçen yabancı kökenli isimlerin toplam sayısı 76 kadardır. Bunların 1 tanesi Brahmi: *Buzaġu "*dana, buzağı". 35 tanesi Çince: *Burḫan* "Buddha*", Ḳars "*yün veya kıl kumaş", *Ḳunçuy* "Prenses, Çin imparatorunun kızı, Uygur hakanının eşi*", Ḳuŋḳau, ḳuŋḳayu* "bir tür kopuz, gitar, ut veya gitarın (kitara) bir türü", *Lenḫua* "lotus çiçeği", *Lö* "ejderha", *Poşı* "bağış, sadaka", *Sua* "zincir", *Yençü* "inci". 37 tanesi Sanskritçe: *Ärdini* ''mücevher'', *Baranas "*Benares adlı bir ülke", *Bodısavat "*Bodhisattha, Buda adayı, özü mükemmel bilgili olan kişi", *Çımbudvip* "Hindistan'ı kapsayan efsanevi kıta, Jambudvīpa*",* *Maḫarıt* "Benares kralının adı", *Narata* **"**ejderhalar hanının adı: Narada", Nom "kural, yasa." 3 tanesi ise Soğdca: *Çıġarı* "dokuma çıkrığı", *Humaru* "teselli, son öğütler, vasiyet, miras", *Vaḫşik* "ruh, peri, koruyucu melek".

Çalışmanın ekler dizini bölümünde metinde yer alan kelimelerdeki yapım ekleri: isimden isim yapım ekleri, isimden fiil yapım ekleri, fiilden isim yapım ekleri ve fiilden fiil yapım ekleri; çekim ekleri: isim çekim ekleri (çokluk eki, hâl ekleri, iyelik ekleri, aitlik eki, zamir n'si, soru eki), fiil çekim ekleri (kip ekleri, kişi ekleri ve zaman ekleri) ve fiilimsiler tespit edilmiş olup bu biçim özellikleri sayfa numaraları ve satır yerleriyle, ilgili başlıklara yerleştirilmiştir.

YAPIM EKLERİ

EK ADI	EKLER	
İsimden İsim Yapım Ekleri	**1.** +(A)gU (+agu / +egü/ +gu/ +gü) **2.** + (A)n (+n/+an/+en) **3.** +Ar (+ar / +er) **4.** +çI (+çı /+ çi / +çu / +çü) **5.** +dIn (+dın / +din / +tın / +tin) **6.** +dAş (+daş / +deş / +taş / +teş) **7.** +gAk (+gak/+gek, +kak/+kek) **8.** -gU (+gu / +gü) **9.** + (X)k (+k/ +ık / +ik/ +uk/ +ük) **10.** +kına / +kine / +kıya / +kiye	**11.** +lA (+la / +le / +lä) **12.** +lXg (+lıġ / +lig / +luġ / +lüg) **13.** +lXk (+lıķ / +lik / +luķ / +lük) **14.** + (X)m (+m / + (ı)m / + (i)m / + (u)m / +(ü)m) **15.** + (i)nç **16.** +nti **17.** +raķ / +rek **18.** +sıg / +sig **19.** +sız / +siz / +suz / +süz
İsimden Fiil Yapım Ekleri	**1.** +A- (+a- / +e-) **2.** +Ad- (+ad- / +ed- / +äd-) **3.** +dA- (+da-/ +de-/ +ta-/ +te) **4.** +ka- / +ke- / +kä- **5.** +lA- (+la- / +le- / +lä-)	**6.** +r- **7.** +ra- / +re- **8.** +(I)rk(A)- **9.** +sa- / +se- **10.** +sıra- / +sire- / +sirä-
Fiilden İsim yapım Ekleri	**1.** -A (-a / -e / -ä) **2.** -ç **3.** -çI (-çı / -çi / -çu/ -çü) **4.** -(X)g (-ġ / -g /-ig / -ug /-üg)	**8.** - (X)k (-äk / -uķ / -ük / -ok / -ök) **9.** - (X)m (-m /- (ı)m /-(i)m / -(u)m /(ü)m) **10.** -maķ / -mek **11.** -n/ -ın / -in / -un / -ün

	5. -gA (-ġa / -ge / -ķa / -ke) **6.** -ġu / -gü **7.** -ķ	**12.** -nç **13.** -ş **14.** -z / -ız / -iz / -uz / -üz
Fiilden Fiil Yapım Ekleri	**1.** -Ar- (-ar- / -er-) **2.** -(X)gsA- (-ıgsa- / -igse- / -ugsa- / -ügse-) **3.** -gUr- (-gur-/-gür- / -kur-/-kür-) **4.** -(X)k- (-ķ- / -ık- / -uķ- /-ük-) **5.** -(X)l (-l- / -ıl- / -il- / -ıl- / -ül-) **6.** -ma- / -me- **7.** -(I)n- (-n- / -ın- / -in-)	**8.** -r- / -ur- / -ür **9.** -sXk (-sık- / -sik- / -suk- / -sük-) **10.** -Xş (-ş- / -ış / -iş- / -uş- / -üş) **11.** -(X)t (-t- / -ıt- / -it- / -ut- / üt-) **12.** -tXr -dır- / -dir- / -dur- / -dür- / -tur- / -tür- **13.** -z- / -ız- / -iz- / -uz- / -üz-

ÇEKİM EKLERİ- İSİM

EK ADI	**EKLER**		
Çokluk Eki	**1.** + (A)n (+n/+an/+en)		**2.** +lAr (+lar / +ler)
Aitlik Eki	-kı		
Zamir n'si	-n/ -ŋ		
Soru Eki	mu / mü		
İyelik Ekleri	**TEKİL**		**ÇOĞUL**
	1.	+ (X)m (+m / + (ı)m / + (i)m / + (u)m / +(ü)m)	

	2.	+(X) ng (+ng / +ıng / +ing / +ung / +üng)	+(X)ŋXz (+ŋız, +ŋiz, +ıŋız, +iŋiz, +uŋız, +üŋiz, +ŋuz, +ŋüz, +uŋguz, +üŋüz)
	3.	+I/+sI (+ı, +i, +sı, +si)	+lArI (+ları / +leri)

Durum (Hâl) Ekleri	**1.** +I / + (X)n / +nI (-ı / +i / +n / +ın / +in / +nı / +ni) (Belirtme/Yükleme) **2.** +dA (+da / +de / +ta / +te) (Bulunma) **3.** +dIn (+dın / +din / +tın / +tin) (Ayrılma) **4.** +KA (+ġa / +ge / +ķa / +ke / +kä / +ŋa / +ŋe/ +a / +ä) (Yönelme) **5.** +çA (+ça /+çe/+çä) (Eşitlik) **6.** +nXng (+nıŋ, +niŋ, +nuŋ, +nüŋ; +ıŋ, +iŋ) (İlgi) **7.** +lA (+la / +le / +lä) (Vasıta) + (X)n (+n/ +ın/ +in/ +un/ +ün) (Vasıta) **8.** -ķaru / -garu / -gärü / -ŋaru / -ŋerü / -ra / -rä (Yön Gösterme)

ÇEKİM EKLERİ- FİİL

Kişi ve Zaman Ekleri	**1.** -(A)r /-(X)r /-(y)Ur (-ar / -er / -ur / -ür /-(y)ur / -(y)ür / -urlar / -ürler / -(y)urlar / -(y)ürler) (Geniş Zaman) **2.** -mas / -mes / -maz / -mez (Geniş Zamanın Olumsuzu) **3.** -ġı /-ġi /-ġu / -gü (Gelecek Zaman) **4.** -dXm (-dım / -dim / -tim / -dum / -düm / -tum) (Bilinen Geçmiş Zaman I. Tekil) **5.** -dIŋ (-dıŋ / -diŋ / -duŋ / -düŋ / -tiŋ) (Bilinen Geçmiş Zaman II. Tekil)

	6. -dX (-dı / -di / -du / -dü / -tı / -ti / -tu / -tü) (Bilinen Geçmiş Zaman III. Tekil) **7.** -dImIz (-dımız / -dimiz / -timiz / -dumuz / -dümüz / -tumuz) (Bilinen Geçmiş Zaman I. Çoğul) **8.** -dIŋ (-dınız / -diniz / -tınız / -tiniz) (Bilinen Geçmiş Zaman II. Çoğul) **9.** -dXlAr (-dılar / -diler / -tılar / -tiler) (Bilinen Geçmiş Zaman III. Çoğul) **10.** -gAy -gA (ġay / -gey / -ga / -ge) (Gelecek Zaman) **11.** -mIş (-mış / -miş) (Duyulan Geçmiş Zaman)
Kip ve Kişi Ekleri	**1.** Emir Kipi 1. Tekil- (A)yın (-ayın / -äyin), çoğul-(A)lIm (-alıŋ / -eliŋ / -alım / -älim) **2.** Emir Kipi 2. Tekil -gIl (-gıl / -gil) ya da Ø, çoğul -XŋŋIz / -IŋlAr **3.** Emir Kipi 3. Tekil -zun / -zün, çoğul -zunlar / -zünler **4.** Şart Kipi sar, -ser

ÇEKİMSİZ FİİL

EKİN ADI	EKLER
Sıfat - Fiil Ekleri	**1.** -(A)r (-r / -ar / -er / -är / -ur / -ür) **2.** -dUk (-duḳ /-dük / -tuḳ / -tük) **3.** -glI (-glı / -gli) **4.** -ġu / -gü **5.** -mış / -miş **6.** -sıg / -sig

Zarf - Fiil Ekleri:	**1.** -A (-a / -e / -ä) **2.** -dUkdA (-dukda / -dükde / -tukta / -tükte) **3.** -gAlI (-galı/-geli/-gäli, -kalı/-keli) **4.** -gInçA (-ġınça / -gınçe / -kınça / -kinçe) **5.** -I (-ı / -i) **6.** -kan / -ken / -kän **7.** -madın / -medin / -mayın **8.** -mışda / -mişde / -mışta / -mişte **9.** -p /-(X)p (-p / -ep / -äp / -ıp / -ip / -up / -üp) **10.** - (y)U (-u / -ü / -yu / -yü)

Eski Uygur Türkçesi dönemi Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'ni inceleyerek tespitler sonucunda dönemin dil özellikleri, gramer yapısı ve kelime hazinesi hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Eser, birçok bilim insanının çalışmasına neden olmuş ve söz dizimi çalışması, metin çevirisi ve tıpkıbasım vb. çalışmalarına yer verilmiştir. Bu tez ile de Türk dili alanında yapılacak çalışmalara katkı sağlamak amacıyla Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin bağlamlı dizini ve ekler dizini üzerine çalışma yapıldı. Ayrıca çalışma Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak yönetiminde yürütülen *TEBDİZ* projesi ile hız kazanmış olup bu proje sayesinde zorluk en aza indirgenmiştir.

KAYNAKÇA

Alyılmaz S. (1998). Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Uygurcasının Söz Dizimi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Arat RR., Bang W., Gabain A. (1934). *Türkische Turfan-Texte VI*, Berlin.

Arat RR., Bang W., Gabain A. (1936). *Türkische Turfan-Texte VII*, Berlin.

Argunşah M. (1998). Değerlendirmeler: Dunghuang Mağarası'nda bulunmuş Buddhacılağa ilişkin Uygurca el yazması, İyi ve Kötü Prens öyküsü (metni düzenleyen, Fransızcaya çeviren ve yorumlayan: James Russel Hamilton, Türkçe çeviri: Vedat Köken). *Türk Dili,* 562:249-253.

Ata A., Tulum MM. (2013). *Uygur Türkçesi*. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Aydın G. (2019). Bosnalı Sabit Divanı'nın Bağlamlı Dizini ve İşlevsel Sözlüğü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Azılı K. (2015). Eski Uygurca İyi Niyetli Hanzade ile Kötü Niyetli Hanzade Metninin Rekonstrüksiyonu, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Caferoğlu A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Can ZP. (2016). Dunhuang Uygur Metinleri Üzerine Açıklamalı Kaynakça, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Chavannes E. (1914). Une version chinoise du conte bouddhique de Kalyanamkara et Papamkara. *T'oung Pao*, 15: 469-500.

Clauson SG. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth- Century Turkish*. Oxford.

Demir N., Yılmaz E. (2006). *Türk Dili El Kitabı,* 3. Baskı. Ankara, Grafiker Yayınları.

Demiryürek H. (2012). Atabetü'l-Hakayık'ın Gramatiksel Bağlam ve Sıklık Sözlüğü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

Elverskog J. (2020). *Budist Uygur Edebiyatı*, Çeviri: Ağca M., Uzunkaya D., 1. Baskı. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Eraslan K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ercilasun AB. (2016). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi,* 17. Baskı. Ankara, Akçağ Yayınları.

Erdal M. (1991). *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon*, I-II, Wiesbaden.

Erdal M. (2004). *A Grammar of Old Turkic.* Leiden-Boston.

Ergin M. (2007). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul, Bayrak Yayınları.

Gabain A. (1973). Review of J. Hamilton *Le conte Bouddhique du bon et du mauvais Prince en version Ouigoure* [J. Hamilton'ın Budist İyi ve Kötü Prens öyküsünün Uygurca versiyonu adlı eseri üzerine değerlendirme]. *Ural-Altaische Jahrbücher (UAJb),* 45(1973): 307-308.

Gabain A. (1974). *Eski Türkçenin Grameri,* Çeviri: Akalın M. 3. Baskı. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gülensoy T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I.* Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gülensoy T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü II.* Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hamilton JR. (1971). *Manuscripts Ouigours de Touen- Houang: Le conte Bouddhique du bon et du mauvais Prince en version Ouigoure*. Paris, Klincksieck, 163-204.

Hamilton JR. (1971). *İyi ve Kötü Kalpli Prens Öyküsü,* Çeviri: Köken V. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hamilton JR. (2020). *Budacı İyi Kalpli ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uygurcası Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi*, Çeviri: Korkut E., Birkan İ. 1. Baskı. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Huart Cl. (1914). Le conte Bouddhique des deux freres en langue Turque et en caracteres Ouigours. *Journal Asiatique*, 3: 5-57.

Karagöz M. (2020). Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nde budizmin yansımaları. *Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi,* 9(3): 941-961.

Karahan A. (2014). *Eski Uygurcada Bağlaçlar*, 1. Baskı. Ankara, Grafiker Yayınları.

Orkun HN. (1940). *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesinin Uygurcası.* İstanbul, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ölmez M. (2017). *Köktürkçe ve Eski Uygurca Dersleri*. İstanbul, Kesit Yayınları.

Özer F. (2018). Tarih ve edebiyat metinleri bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğü sistemi. *Bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi,* 86: 219-221.

Öztürk F. (2007). Baki Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük], Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Öztürk R. (1997). *Uygur ve Özbek Türkçelerinde Fiil.* Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Pelliot P. (1914). La version ouïgoure de l'histoire des Princes Kalyanamkara et Papamkara. *T'oung Pao*, 15: 225-227.

Räsänän M. (1969). *Versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs Der Türksprachen, Suomalais- Ugrilainen Seura*, Helsinki.

Şentürk AA., Kartal A. (2007). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, 1. Baskı. İstanbul, Dergâh Yayınları.

Şen S. (2016). *Eski Uygur Türkçesi Dersleri,* 2. Baskı. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tekin Ş. (1975-76). Uygurca üzerine yeni yayınlar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 23-24(1975-1976): 187-193.

Temel E. (2019). Edebî dil unsurları açısından Prens Kalyanamkara ve Papamkara hikâyesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 59(1): 159-191.

Tokyürek H. (2011). Eski Uygur Türkçesinde Budizm ve Manihaizm Terimleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

Tulum MM. (2015). Eski uygurca bir cümle üzerine bazı düşünceler. *Türkiyat Mecmuası,* 25: 347-357.

Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük. https://sozluk.gov.tr 21 Ocak 2022.

Uçar E. (2016). Uygurca metin neşri sorunları üzerine ("Edgü Ögli Tigin Anyıg Ögli Tigin" neşri dolayısıyla). *Gazi Türkiyat,* 18: 61-73.

Wilkens J. (2021). *Handwörterbuch des Altuigurischen, (Altuigurisch – Deutsch - Türkisch)* (Eski Uygurcanın El Sözlüğü, (Eski Uygurca – Almanca - Türkçe)), Akademie der Wissenschaften zu Göttingen.

Yavuz D. (2011). Uygurca Prens Kalyanamkara Papamkara Hikayesi, Metin (Çeviriyazı ve Aktarım), Dil İncelemeleri (Cümle Bilgisi ve Sözcük Yapımı), İndeks, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Zieme P. (1974) Ein uigurisches Turfanfragment der Erzählung vom guten und vom bösen Prinzen. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 28(2): 263-268.